

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 8

РЕДАНЦИОНИ ОДБОР:

Из Централног комитетв СК БиХ
Бошко Шилъговић, Бвлимир Стојић, Илја Дошвн

ИЗ Војноисториског институтв
Фабијаи Трго, пуковник, Благојв Пејновић, потпуковник,
Абдулх Сарајлић, потпуковник

Одгювфр ни уредник
Фвбијвн Трго, пуковник

ПРИРЕБУЈЕ ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈНА
ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧНИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 8

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД

1954

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942

НОВЕМБАР - ДЕЦЕМБАР

I

**ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА**

БР. 1

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
1 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИХ СНАГА У БИХАЋУ И ОКОЛНИМ УПОРИШТИМА**

**Ш Т А Б
VI КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ**

Бр. Сл./пов.
ДНЕ 1-Х1 1942 ГОД.

ОПЕРАТИВНОМ ПГГАБУ НОП И ДВ Б. К.

На терену

Достављамо вам слиједеће податке, које је наш II бата-
лон добио од ухваћених цивила који су путовали за Бос.
Нови, о непријател>ским снагама на Крајини:

На саслушању Беигиревића Ибрахима (Борбаш), башћова-
на и посједника из Бихаћа, Тезе Силберпгајн удане Мицић
(њен је друг неки дан отпремљен у кокцлогор) и њене мајке,
обе из Бихаћа добивени су слиједећи подаци: У Бихаћу, Крупи
и свим околним мјестима, као Отоки и другим мјестима има
око 2000 усташа такозване „личке легије“. Ту је урачунат О-
строжац и Цазин, као и села око Бихаћа, а домаће легије и
усташа у селима око Бихаћа и у Бихаћу 500 и домобрана до
400, милиције и помоћних жандара око 100. У Покоју око 70
домобрана, у Бос. Крупи усташка бојна, која има стројну сат-
нију. Од те бојне једна је сатнија са усташким заставником
(њих око 120) у Отоки. Осим тога у Отоки има 50 младих стал-
них жандара и око 80 милиционара, а домобрана нема никако.
У Бос. Крупи поред усташа има једна сатнија домобрана и ми-
лиције и око 80—100 помоћних жандара, двије хаубице и на-
водно три бацача. На Острошцу има око 40 домобрана који су

смјештени у жељезничку станицу и у Селу Куртову. На мосту једна сатнија усташа. У Језеру и другим селима нису сви на окупу. Стражу дају на мост и поврх села. У Цазину нема домова брана, [већ] једна сатнија усташа. У Гњиловцу на путу за Цазин има нешто од те усташке сатније. У Пећиграду око 10 жандара, код куће Барјактаревића Алаге у Видовској има 5 усташа, а по ноћи долази по 60 цивила са сјекирама и рогулама на стражу.

Ово су подаци кочијаша.

Бункери, утврђене зграде, зазиди и примитивна утврђења и ровови у Бихаћу. На Голубићу, Добреници, Скочају, Завалју, Церавцима — више Галића куће, — код бркље, код Вркашићког моста, у Покоју, Заложју, Винцу, Рибићу и у Привилици код Репајића куће. Преко Скочаја и Дебељаче најзгодније се пробијати у Бихаћ. У Медреси¹ прозори утврђени, код гвозденог моста на јарку који води од Уне до електричне централе, мала утврда, око споменика гдје је био југословенски (заправо Францов- пр. препис) споменик на цести од Жегара према Завалју одмах при излазу из Жегара гдје се састаје цеста из села и логора бункери озидани каменом; у усташки логор не дају цивилима па подаци мањакају. Код споменика на Дебељачи (котиран је на специјалки³ порушен је иначе) два бункера. Жељезничка станица — прозори утврђени. Апотеке, домови народног здравља и болнице пуне санитетског материјала. Аеродрому се може прићи преко Жељаве. Око аеродрома жица. Два бункера на Сомишљу, али од земље, покрити шаторима. У граду има више зазида по улицама (из камена направљени). У Сокоцу мјештани већином наши симпатизери (иначе већином муслимани). На аеродрому једна хаубица, туче највише на Притоку. Смјештена у близини куће Бундала. Око аеродрома жица са звонцима. Уз ногометно игралиште (алеја која води према Жегару) има неколико примитивних бункера. На Светој Луцији митраљеско гнијездо. Усташки заповједник у Б.[ихаћу] Томичић, а при затвору (Кули) злогласни усташки сатник Рудо Риц.

С. Ф. — С. Н.

(М. П.)

Политкомесар
Баја⁴

¹ Нижа муслиманска школа

* Вјероватно на том мјесту раније је био споменик Фрање Јосипа.

³ Обиљежен на специјалној секцији

⁴ Димитрије Бајалица

БР. 2

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КРАЈИШКЕ НОУ ПОЛУБРИГАДЕ ОД 1
НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕ-
МА МЛИНИШТИМА И О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАЊА ПРИТИСКА
ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉСКОМ УПОРИШТУ СИТНИЦИ¹

ПРЕПИС

**ШТАБ
КРАЈИШКЕ Н.О.П.У. ПОЛУБРИГАДЕ**

1 новембра 1942 год.
у 10.30 часова

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ¹
ШТАБУ IV КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Овог часа примили смо извјештај од III пролетерске бриг.²
који гласи: „Непријатељ је избио јачом колоном у село Под-
гору, има намјеру на Млиништа. Ми га нећемо моћи задржати,
отступаћемо у правцу Горњих Врбљана. Непријатељ има сна-
га и [на] другим правцма.

Наш Први батал>он повлачимо са Штрбина. Водите о овом
рачуна. Командант В. Јакић.³“ Писано 3 X 1942 године у 22
часа.

Према овоме правац Штрбина — Медна — Пецка отво-
рен је. Писаћемо Штабу III пролетерске бригаде да у овом прав-
цу улуте бар једну чету по могућности, а ми ћемо са своје стра-
не упутити један јачи вод, јер више моментално не можемо,
како би и овај терен имали под контролом ради сваке евенту-
алности.

Уколико је икако могуће, тј. ако су стигле све снаге IV
крајишке бригаде иста би требала, по нашем мишљењу, упу-
тити један батал>он према Клокотовцу, како би заједничким
снагама извршили заједнички притисак на непријател>ско упо-
риште у Ситници.⁴ То ћемо учинити са нашим снагама, али
свакако да би било ефикасније да заједничким снагама то учи-
нимо, јер су саме наше снаге недовољне.

Према обавјештењима која смо примили непријател», куда
пролази, пали наша села и одводи цивилно становништво, нар-
очито мушкарце. Обавијестите нас о вашем мишљењу у ве-
зи овог.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Командант, отсутан

Љубо⁵ с. р.

(М. П.)

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског ин-
ститута ЈНА.

² Трећа санџачка НОУ бригада

³ Народни херој Велимир Јакић, умро 1949 године.

⁴ 'О ослобођењу Ситнице види док. бр. 56.

⁵ Љубо Бабић"

ВР. 3

ПГКГЛЕЛ БРОЈНОГ СТАЉА И НДОГУЖАЊЛ ЈКДИНИЦЛ
ПОД КОМЛИДОМ ОПЕРАТИВНОГ ШТЛБЛ ПОО И ДВ ЗЛ
ВОСЛПСКУ КРЛЈННУ НА ДЛН 1 НОВЕМВРЛ 1942 ГОДИНЕ

БРОЈНО
Љулст <ov*!_ пшшшк и юм 0«iwwoг вл(4

НАЗИВ ЈЕДИНИЦЕ		I. н. о. п. Ударна Бригада	II. вноп. Ударна Бригада	III. вноп. Ударна Бригада	IV. вноп. Ударна Бригада	V. вноп. Ударна Бригада
		Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.
БРОЈНО СТАЊЕ	По списку	1052	124 43	864 6	1087 5	1347 54
ЉУДСТВА	У расходу	20	184 —	128	73 —	— —
	На лицу	1032	1058 43	736 6	1014 5	1347 54
Количина и врста наоружања	Машиц. пушка	30	2	3		37
	Пушкар.	703	909	505	300	1106
	Теш. митр.	6	6	6	3	2
	Пунк. митр.	71	54	26	22	53
	Топов.				1	
	Бана на	4	3	2		
	Револвер	51	52	69	54	109
	Машиц. пушка	300	90	106		500
	За пушкар.	26441	36180	17144	26443	72824
	За теш. митр.	5160		1820	2600	19500
	За топове	10500		6510	1805	24204
	За бандале	100	43	20		163
За револвере	511	456	590	416	2453	
БРОЈНО СТАЊЕ КОЊА	Јувањ	21	21	9	9	7
	За пушкар.	50	11	2	14	6
	Плот. брига.	23	17	18	12	4

ПОЛ. КОМССАР:
На врху.

i.M m

СТАЊЕ
Н. О. П. и Л Воје и Бое. Крипу ш јан I XI 1942 гол.

VI. вноп. Ударна Бригада	К. н. о. п. Ударна Полу-бриг.	III. вноп. Одред	Кад. Подруч. Дрвар	Кад. Подруч. Безнамен	Кад. даубач. бат. бр. 1	УКУПНО	Президиј
Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	Мущ. Жен.	
2154 105	625 50	960 10	200 8	42 3	51 —	9624 216	
391 —	50 —	10 —	8 —	— —	— —	864	
1763 105	575	950	192	42 3	51 —	87-0 216	
3	2					32	
123	575	800	130	20	30	305	
11			35	2		47	
49						117	
11	3	5				42	
						1	
						4	
28	11	26				260	
1						2	
						14	
2						4	
1					2	3	
						2	
						9	
						5	
75	36					491	
400	100					1600	
4702	13407		3072	744	1400	25247	
209			1195			4545	
3074			1271			3249	
5570						19500	
5379						24204	
60						290	
500						2608	
67				99		500	
5				22		196	
						52	
						82	
						163	
						13	
493						2453	
20	3		10	2	1	103	
26	4		2			97	
31	4		4			130	
	5		4			56	

Ниеонен

КОМАНДАНТ:

o* > K <* J> ст/« пде ну « ш feutu. Коц/«
' РедлхфОк) скр/«тл«(ри)с« вотсри^ »1 рилеч Саг. т
химчких р4Хг. ш.
* Коста ПУН

БР. 4

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ОСМЕ ХРВАТСКЕ И ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ И СНАЗИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА ОКО БИХАЋА

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. И Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

Бр. службено
дне 2 новембра 1942
у 7.30 часова

ШТАБУ VІН ХРВАТСКЕ И II КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

на положају

1) Достављамо вам најновије податке о непријатељским посадама у селима око Бихаћа.:

Миостра 38 пушака и двије лаке стројнице,

Мајетићи 10 пушака,

Острожац 16 пушака, једна теш. стројница,

Пропгићи 10 пушака,

Брековица 40 пушака, двије лаке и једна тешка стројница и један топ,

Покој, 19 пушака и једна лака стројница,

Мујџићи 24 пушке и двије лаке стројнице,

Острожачки мост 25—30 усташа,

Кастела 25 усташа,

2) По задњим извјештајима бројно стање непријатељских снага у Бос. Крупи било је слиједеће:

Једна Личка бојна (4, 7, 8, сатнија), које су распоређене овако: 8 сатнија држи положај од Сокака према Алату, 4 сатнија према Лилнику и Говедарници, 7 сатнија према Острожници, Бадићу и 30 легионара према Перни. Шатори га се налазе испод Острожнице и Бадића по ивици Унске брине, према Алату и Липнику, према католичком гробљу изнад Заначића куће. У Острожници и Бадићу налази се још 60 цивила наоружаних, то су мјештани тих села. Логор и магацин им се налази у Јовановића кући код станице. Једна батерија са 45 војника логорује у Зелковића кући у Крчани. Такођер се налази 32 домобрана који раде у кухињама за исхрану легије, који стадују у бившој банди, гдје је била наша команда мјеста.

Од жандара налази се 10 сталних и 48 помоћних, који врше дужност у граду. Од тешког оружја има двије хаубице, један брдски топ и два бацача мина. Од аутоматског оружја 6 теш. митраљеца, за лаке није познато.

Хаубице су постављене једна у Крчани, а друга код школе на Перни, брдски топ више дома, бацач мина један на Хуму, а друти код амбуланте у Крупи. Теш.[ки] митраљеци један према Алату, један на Хуму, један на Кнежевића Горевини, према Острожници, један према Бадићу, један на Стечи и један испод амбуланте.

У хотелу „Грмеч“ се храни 11 официра и ту тројица спавају.

3) Потребно је да пазите да покрети ваших јединица и извиђача од стране старешинског кадра у току данашњег дана, а и послерије, не буду примјећени од стране непријатеља.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

(М. П.)

Начелник штаба
Бранко Пољанац

П. с.

4) Приликом извођења главне акције на Бихаћ потребно је да јединице што прије упадну у град. Акција око чишћења околних села не би смјела омести главну акцију.

5) Ако¹ се акција не сврши ноћу, наставља се и по дану.

6) Шаљемо нове податке² о Бихаћу и околини, добивене путем саслушања. Напомињемо да су ти подаци подједнаки са раније добијеним. Ако узмемо да има у Бихаћу 2 бојне усташа, у Ј. Петровом Селу 1 бојна и око Острошца и Крупе 1 бојна, добија се 4 бојне итго може износити 2000.

¹ Слиједени текст дописан је руком.
² Редакција није пронашла ове податке.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ЧИШЋЕЊУ ОД ЧЕТНИКА
СЕЛА ОКО БОСАНСКОГ ГРАХОВА¹**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Два батаљона наше Бригаде учествовала су у нападу на четничка села око Грахова и потпомагању ватром снага I и II прол. бригаде у нападу на Грахово.²

Ноћу између 26/27-Х- у 21 ч. почео је напад на четничка села. Наше снаге добиле су задатак да очисте с. Кесићи и с. Облјај и терен око њих. Овај задатак је извршен. Четници из ових села су већином били у Грахову, тако да их је само један дио ухваћен.

У с. Кесићи убијена су два, а ухваћено 25 људи. С обзиром да је у овим селима било и партиз. формација било је речено да се сви похватани људи спроведу до једног мјеста па би се касније сви испитали и прави четници казнили...

У с. Кесићима заплијењено је 31 п., 1 п. м., 1 т. м., без... 2500 м., 20 пари половних ципела и одијела, 10 коња. —

У с. Облјају убијено је 12 четника, заплијењено 9 п., 450 м., око 20 пари половних ципела и одијела и 15 коња. —

Свега је заплијењено 40 карабина, 1 т. м., 1 п. м., 2.500 м., 25 коња, 40 половних ципела и одијела. Убијено 15 четника.

Наших жртава није било. —

26-ог-Х- пред полазак на акцију од авионског бомбардовања погинуо је Краљ Обрад, партизан, омладинац.

Од заплијењеног оружја 8 п. остављено је НО огшггине Грахово за њихове страже, 4 п. у М. Тичеву и В. Тичеву, 10 п. и тешки митраљез у Команди подручја. Дакле, дате су 22 п. а 18 је остало у Бригади. —

Овај извјештај је кратак, да бисте знали о плијену и убијеним четницима.

Потпунији извјештај послаћемо Вам сутра, о cjелокупном раду на акцијама око Грахова. —

¹ Оригинал извјештаја писан руком

² Села око Босанског Грахова су очишћена од четника док сам град није заузет.

Податке о заплијењеном материјалу и убијеним четницима доставили смо Врх. штабу — раније. —
Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2-XI-42

(М. П.)

за пол. комесара
М. Тршпшћ¹

Командант
Мил. Морача⁴

БР. 6

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТА-
БУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСЦУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ
БРКИЋА, СРБЉАНА И ЈЕЗЕРА¹**

**ШТАБ V КР. КОЗ. Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ**
2/XI-42 г. у 23.30 часова

ДРУГ. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Наше снаге заузеле су Бркиће, Србљане и Језеро. Борбе се воде око Спахића и Острошца.²

Молимо обавијестите нас о развоју борбе на осталим секторима.

Ова упоришта су пала у 22.30 (а Језеро 15 минута раније).

С. Ф. — С. Н!

Политкомесар
Бошко³

Замјеник
Душан⁵

Начелник
Чоче⁶

Командант
Шоша¹
Замјеник
Милош⁷

¹ Милан Трнинић

* Милутин Морача

¹ Оригинал извјештаја писан руком.

¹ Опширније о резултату ове борбе види док. бр. 29.

³ Бошко Шиљеговић

* Народни херој Јосип Мажар, погинуо приликом борби за Травник 1944 год. као командант Четврте НОУ дивизије.

⁵ Душан Мисирача

¹ Ратко Вујовић

¹ Милош Шиљеговић

БР. 7

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКРЕТИМА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТРУПА И ЗАПОСЈЕДАЊУ, ПОЛОЖАЈА ОКО ДОШАЦА И ЕМИНОВАЦА¹

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ И ШТАБУ VI КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

У вези извјештаја² који смо вечер-ас упутили о надирању непријатеља накнадно Вас извјепггавамо: непријатељ је успио доћи до Каменграда и запосјео чуке око Дошаца са десне стране цесте на сектору Четвртог батаљона, као и чуке у Еминовцима,³ које смо навели у задњем извјештају. Изгледи су да непријатељ има намјеру осигурање цесте и даље надирање у слободну територију, те је потребна помоћ у правцу Киска. —

Снаге непријатеља нису познате. —

Замјеник команданта I батаљона
VI крај. бригаде
Бркић⁴

Горња телефонска депеша примљена је
2 XI 1942 у 24 сата. —

секретар
Божо⁵

Препис достављен другу Кости⁶
3 XI 1942 у 2 ч.

а. а.

¹ Оригинал је писан руком.

² Редакција није пронашла овај извјештај.

³ Непријатељ је у Еминовцима запосјео слиједеће чуке: Наглиш, Каја и Чам.

⁴ Раде Бркић

⁵ Божо Цикота

⁶ Коста Нађ, командант Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину

БР. 8

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА У ТОКУ НЕПРИ-
ЈАТЕЉСКОГ ПРОДORA НА ТЕРИТОРИЈУ ОДРЕДА¹**

да чека долазак к-та III одреда

ШТАБ III КР. Н.О.П. ОДРЕДА
2 новембра 1942.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б.[ОСАНСКУ] К.[РАЈИНУ]

Непријатељска офанзива на нашу ослобођену територију била је усмјерена у два правца. Преко Љуше и Подобзира једна колона усташа, Нијемаца и четника продрла је у Јањ. Друга колона ишла је од Језера — Шипова на Драгнић Подове — Млиништа.

Ток борби био је слиједећи:

21-Х батаљон „Пелагић“ који је држао положаје на Љуши одбија непријатељске јаче патроле и наноси непријатељу 6 мртвих.

22-Х непријатељ поново покушава да продре преко Љуше,² али га батаљон „Пелагић“ поново враћа на полазне положаје.

23-Х фашистички разбојници појачани, и уз помоћ артиљерије која је обасипала простор око Љуше, успјели су да се пробију на Љушу и наш батал>он мора да се повлачи. У ова три дана непријател>ски губици [су] износили око 20 мртвих, а ми смо имали једног рањеног друга.

Од 25—29-Х непријатељ избија на Јањ и то од Подобзира према Стројици и Попужима једном колоном, док другом колоном преко Шипова — Пљеве избија на Козила које је бранио наш Добровољачки батал>он. Развијају се жестоке борбе. Партизани бат. „Пелагић“ и „Шолаја“² јуришима одбијају непријател>а и наносе му губитке око 70 лртвих у ова 4 дана борби. Наиш батал>они имали су свега 11 мртвих и 14 рањених другова.

Добровољачки батаљон који се првих дана сјајно држао под утицајем зеленог кадра³ и четника се колеба и од 28-Х⁴

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

* Батаљони „Пелагић“, Добровољачки и „Шолаја“ припадали су Трећем крајишком НОП одреду.

² Односи се на једну самосталну групу четника.

* Погрјешно уписано 28-Х¹ а треба да стоји 28-Х, што се види из текста документа.

он нам се измиче испод команде. Четнички агенти проносе вијести да ће Дреновић спасити Драгнић и Пљеву. Нијемцима на Козила одлази Тривунчић, Перица Васић и Атанасије Проле⁵ и нуде им се као слуге. Међутим главнином фашисти напредују ка Драгнићу. На путу их у засједи дочекује једна чета III С. бригаде⁶ и наноси страховите губитке. Народ са Дреновића сектора гарантује нашим сељацима и народу који се повлачи у шуме да му фашисти неће ништа и наравно код својих кућа чека усташе. Усташе и Нијемци провалују на Драгнић, пале куће и кољу све игго дохвате. И тако споразум четника са Драгнића и усташа добија крвави параф. Према непотврђеним вијестима [има] око 300 закланих и живих спалених старца, жена и дјеце. Ода четника Стевана Проле као и читаву породицу су заклали усташе. Подробније податке послаћемо накнадно. Од нашег народа, тј. народа који је био под нашом влашћу, осим два старца, није нико страдао. Становништво и стока је евакуисано, а успјели смо и да заштитимо нешто кућа, што је савим мало за 10—15.000 људи који су сада без крова. Народ је био посакривао жито, али поигго за фаш.[истичким] псима иду пљачкаши остали смо без жита, јер су пљачкаши ископавали скривено жито.

30-X док су наша два батаљона „Шолаја“ и „Пелагић“ водили борбу са усташама на Козилима, дотле нам четнички бандити довлаче усташе иза леђа и, пошто није било довољно опрезности, успјели су да нам заробе три неисправна тешка митраљеза и 5 коња из интендантуре Одредa. Појава непријатеља иза леђа, као и прва борба са четницима, створила је панику код наших партизана који су се разбјежали у свим правцима, тако да смо изгубили 31-X док смо сконцентрисали батаљоне. Партизани „Шолаје“ и „Пелагића“ у току првих дана борбе добро су се држали, иако се осјећа слабост бат. руководства.

После паљења Пљеве и Драгнића пол. ситуација на сектору Дреновића и код Добровољачког се нагло поправља.

1-XI у сарадши са III бат. IV Н.О.У. бригаде извршили смо препад на непријатеља у Швеви и нанијели му губитке, тако да се сада наши батаљони налазе лијево и десно од Козила.

Борећи се под страховито тешким условима, окружени непријателјима и шпијунима, треба да подвучем, да су се партизани држали добро, а послерије разбијања морал се код јединица поправља.

⁵ Четнички командант
⁶ Трећа санџачка бригада

У току свих акција заробљено је 2 товарна митр. коња са 2500 метака.

Детаљнији извјештај доставићемо Вам накнадно.

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШ. [ИЗМУ] — СЛОБОДА НАРОДУ

Зам. пол. комесара
Илја Ф. Костић

Начелник штаба
Хотић⁷

Командант
Р. Марјанац⁸

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 2 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАО-
РУЖАЊУ ОДРЕДА¹

ШТАБ III КР. Н.О.П. ОДРЕДА

2-XI-1942

На положају

t

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б.[ОСАНСКУ]. КРАЈИНУ

У вези наређења тога Штаба достављамо слиједеће податке:

Батаљон „Пелагић“ има 200 пушака, 6 п. митр., тешких митр. — нема

Батаљон Ударни „Шолаја“ има 150 пушака, 5 п. митр., тешких оруђа — нема

Батаљон Купрешки има 200 пушака, 3 п. митр., тешких митр. 2 (итал.)

Батаљон Добровољачки има 200 пушака, 7 п. митр., тешких митр. 2

Свега 750 пушака 21 п. митр. теш. митр. 4

Одред располаже са 20 товарних коња.

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. полит. комесара
Илија Костић

Начелник штаба
Хотић²

Командант
Р. Марјанац³

¹ Месуд Хотић

² Раде Марјанац, погинуо 1943 год. као командант Седме крајинске НОУ бригаде.

³ Оригинал извјештаја писан је руком.

⁴ Месуд Хотић

⁵ Раде Марјанац

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
И ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ ОД 3 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП
И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕНОМ ПОКРЕТУ НА ПРОСТО-
РИЈУ НОВО СЕЛО — ШЕМЕНОВЦИ — БАЈРАМОВЦИ И
БОРБАМА НА РАДОВАН ПЛАНИНИ И КОД ВАКУФА¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
V ЦРНОГОРСKE И X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ
Н.О.П.У. БРИГАДЕ
3 новембра 1942 г.**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВЈ

Ваше наређење од 26 ов. мј.² примили смо 30 ов. мј. у 5.30 часова, и одмах смо по пријему истог извршили покрет и данас око 6 часова стигли смо на територију Ново Село — Шеменовци — Бајрамовци (сјеверозападно 15 км. [од] Купреса). Овог момента добили смо писмо од команданта IV црногорске НОПУ бригаде³ у коме нас извјештава да су већ и Млиништа у непријатељским рукама и да су непријатељске снаге на просторији Јања⁴. Сада је овдје дошао начелник иггаба Ш-ег крајшпког одреда⁶ који не зна о стању у Млиништима, али тврди да су се све непријатељске снаге на просторији Јања — Драгнић Подови повукле ка Д. Вакуфу. Позвали смо начелника иггаба IV ударне бригаде⁸ и данас крећу чланови нашег штаба ради савјетовања у с. Прибелу.

Уколико је тачно да се непријатељ повукао са територије Јања и Шипова, а надире од Мркоњић Града ка Млиништима, шш ако су и иначе Млиништа у њиховим рукама, извршићемо обухватни напад на њих у циљу уништења и протјеривања ка Мркоњић Граду, а онда ћемо оставити бригаде на тој просторији и кренути к вама на савјетовање.⁷

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2995.

² 26 октобра

* Пеко Дапчевић

³ У то вријеме непријатељ је вршио офанзиву на територију Трећег крајшпког НОП одреда. Опширније о томе види док. бр. 8.

⁵ Месуд Хотих

" Љубиша Урошевић. Погинуо 1944 год. у Словенији, као начелник Главног штаба Словеније.

⁷ Односи се на савјетовање војних и политичких руководи-лаца Пете црногорске и Десете херцеговачке НОУ бригаде, које је одржано у Врховном штабу у селу Оштрељу.

Све људство обеју бригада је с нама сем око 80 бораца који су били на акцији на прузи Мостар — Рама,⁸ а који ће вал>да стићи у току сутрашњег дана. Изгледа да је прије неколико дана униигген и један воз код Дрежнице од ове наше групе. Уз V-ту бригаду пошло је и око 116 бораца из Зјамета, који су по њиховој жељи уврштени као V батал>он V бригаде.⁹

Посљедњу седмицу провели смо углавном у испољавању јаког притиска на Травник — Бугојно — Д. Вакуф, Фојницу, Раму и Јабланицу, на травничку и кожичку пругу, а нарочито на Прозор. Оваквим радом у горе поменутим гарнизонима задржавали смо преко 5000 непријатељских снага, које ће сада бити ослобођене.

30 ов. мј.¹⁰ јаче непријател>ске снаге (од преко 2000 усташа, домобрана и Нијемаца) извргиле су концентрични напад без успјеха на наше батаљоне на Пл. Радовану, Јагодићима, а од правца Г. и Д. Вакуф, Бугојно, Турбе и Травник.

Прилог: писма¹¹ које смо вам раније писали а нијесмо били упутили, а због доласка ваших курира и писма од 26 ов. мј.

Прилог: заплијењена документа у возу
између Комара и Голеша

СМРТ ФАПГИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ.

(М. П.)

За Оперативни штаб
Раде Хамовић
Сава Ковачевић

П.С. Овдје нас обавјештавају да је начелник штаба IV бригаде у Чардачким Ливадама, а да је штаб бригаде на простору Вагањ — Роре, па не знамо хоће ли успјети ово савјетовање. У случају да то не успије дајте нам хитна обавјештења и директиве за даљи рад.

⁸ Једна чета Десете херцеговачке НОУ бригаде добила је задатак да изврши диверзију на прузи Мостар — Коњиц.

* Зјаметски батаљон Трећег крајишког одреда ушао је у састав Пете црногорске НОУ бригаде.

¹⁰ Односи се на 30 октобар.

¹¹ Редакција није пронашла поменута писма.

БР. 11

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 3 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТА-
ЉОНА У ВЕЗИ ПОКРЕТА НЕПРИЈАТЕЉА ОД СУХАЧЕ И
ЉУБИЈЕ ПРЕМА БУДИМЛИЋ ЈАПРИ**

ПРЕПИС

Ш Т А Б
V. КР. КОЗАРСКЕ Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
3 новембра 1942.
Положај

ДРУГАРСКИМ ШТАБОВИМА I, II, III и IV БАТАЉОНА

До овога часа примшш смо обавјештење од Оперативног штаба да су сва мјеста у околини Бихаћа ликвидирани и да се у самом граду већ налазе три баталона који воде борбу.¹ Нејасна је још ситуација код Острошца.

Оперативни штаб извјештава да је непријатељ подузео офанзивни покрет од Сухаче и Љубије према Будимлић Јапри на којима се положајима налази IV батаљон VI крајишке бригаде. У вези са тиме издајемо слиједеће наређење:

За I батаљон: да остане на терену који је био у задатку да се ликвидира, с тим да патролирањем осигура безбједност на томе терену и прикупи сву ратну спрему као и остали материјал, потребан за војску, као и храну и стоку. Евакуацију вршити у споразуму са бригадним интендантом помоћу поздине, с тим да се правац евакуације (привремено) Штаб бригаде Мали Радић. Штаб I баталона забраниће свако кретање цивила и спријечити пл>ачку.

За II батаљон: да се прикупи и у току дана и гњег дана пребаци на десну обалу Уне и залогорује у Малом Радићу.

За III батаљон: да прикупи све своје снаге и крене одмах у правцу Велики Радић, Мали Радић, Врашка Мосура и залогорује у Суваји. У случају да потребе VI бригаде изискују покрет III баталона као помоћ снагама VI бригаде, има [III батаљон] сва наређења Штаба VI бригаде извршавати а нас обавијестити о покрету. (На терену се налази пол. комесар VI бригаде Бајалица² и замјеник команданта друг Војиновић Петар).

За IV батаљон: да прикупи све своје снаге и осигура мостобран и прелаз на Уни нашем II баталону, те да брани те

¹ Опширније о борбама за Бихаћ види док. бр. 14, 15, 16, 24 и 229.

² Димитрије Бајалица

терене од продора из Крупе с тиме да своје положаје помјере у правцу Крупе до Алата, тек пошто се овамо пребаци наш II батаљон.

Штаб бригаде налази се позади засеоцета Језеро у кући Филековића Мејире, (гдје је и бригадно превијалиште).

Први батаљон има да запосједне на Острожачком мосту са једном четом, а са осталим четама да претражује терен и патролира, те да игго хитније пошаље извјештај о ситуацијк, хватајући везу са IV батаљоном.

Четврти батал>он нека пошаље извјештај о акцији а посебни извјештај о дјелатности чете која је имала задатак да ликвидира страже код Острожачког моста.

Уз другарске поздраве:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Бошко¹

Командант
Шоша⁴

Замј. пол. комесара
Душан⁵

Замј. команданта,

Начелник Штаба
Чоче¹

П.С. Приликом чишћења овог терена заробљен је 1 пушкомитрал>ез, 5—6 карабина. Извјеи>гаји мањакају од IV и II батаљона који је преко Уне. Зна се да су наши бшга у Острошцу и запалили једну зграду, али тврђава није још ликвидирана, вјероватно је блошграна.

³ Бошко Шиљековић
⁴ Народни херој Јосип Мажар
⁵ Душан Мисирача
⁰ Ратко Вујовић

БР. 12

**ИЗВЈЕШТАЈ ПОЈШТИЧКОГ КОМЕСАРА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ
БРИГАДЕ ОД 3 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТА-
БУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ И ШТАБУ ШЕСТЕ
БРИГАДЕ О СТАЊУ ПРЕМА ЛУШЦИ ПАЛАНЦИ И НА СЕК-
ТОРУ ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ¹**

**ШТАБ III БАТ.
VI К.Н.О.П.У.Б.**

(Замј. полит-ком-а)
3/X 1942.

Телефонско саопштење друга
П. ком-а VI бригаде друга Баје²

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ И ШТАБУ
VI КРАЈИШКЕ Н.О.П.У. БРИГАДЕ

На положају

Непријатељ је јутрос у зору нападнут од чета нашег I батаљона. Напад није успио.

Непријатељ је око 9 сати кренуо према Лушци Паланци. Чете I батаљона примиле су борбу. Непријатељ располаже са јачим снагама. Има и нешто четника. На сектору Дабра и сектору IV К.Н.О.П.У.Б. нема никаквих промјена. На сектору IV батаљона наша је једна чета водила успјешне активне борбе и успјела да протјера непријатеља. II чета истог батаљона задржала се на старим положајима и непријатељ је остао тамо гдје је заноћио синоћ. На том сектору у току данашњег дана непријатељ није вршио никакве покрете. Једна чета тог Батаљона налази се код Фајтовада у сарадњи са I батаљоном. Од II батаљона који је у засједи нисам примио од јутрашњег извјештаја никаквог другог.

Према телефонском саопштењу друга Дошена³ издао сам наређење једном батаљону V К.Н.О.П.У.Б. да одмах крене у правцу Л. Паланке у сусрет непријатељу који надире. Са тим батаљоном кренуће и друг Војновић⁴ (замј. ком. VI бригаде).

С. Ф. — С. Н.

Баја

¹ Извјештај који је писан руком пренио је преко телефона замјеник политичког комесара Трећег батаљона Шесте крајишке бригаде.

² Димитрије Бајалица, политички комесар Шесте крајишке НОУ бригаде

* Илија Дошен, замјеник комесара Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину

⁴ Петар Војновић

БР. 13

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ И ШТАБУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА ОД ФАЈТОВЦА ДО ПОДВИДАЧЕ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ И ШТАБУ VI КРАЈ. БРИГАДЕ

Непријатељ је данас око 14 сати кренуо преко Фајтоваца са око четири сатније, митраљеском четом, четири топа и око 70 запрега, прешао преко Лукавица и стигао у Подвидачу, гдје се је окончао. Правац даљег кретања непознат. Наше двије чете налазе се око Киска, а једна у Дабру. IV бригада,¹ према извјештају који смо примили данас у 16 сати, имала је да изврши акдију на нека четничка упоришта с ону страну Сане.— Једну своју чету IV бригада данас је пребацила на Корјеново. Наш вод 2 чете, који је био на Корјенову повучен је у састав своје јединице.

Штаб I батаљона VI кр. бриг.

Горња телефонска депеша примљена
3 XI 1942 у 20.30 сати. —

Секретар
Божо²

а. а.

¹ Четврта крајишка НОУ бригада
² Божо Цикота

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 4 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ТОКУ БОРБЕ У БИХАЋУ И ОКОЛНИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ УПОРИШТИМА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П. И Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
4-Х1-1942
у 11,0 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. И Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) На сектору око Бихаћа до сада су ослобођена следећа села²: Бркићи, Куртово Село, Србл>ани, Острожац³ (тамо је блокирано нешто усташа у кули), Језеро, Спахићи, Чехићи, Чавкићи, Заложје (у школи је дат јак отпор, који је ликвидиран противтенковским топов>а), Винца, Чекрлије, Прекоуње, Рибих, Орљани, Голубић, Соколац (у кули је блокирано око 40 усташа, који неће да се предају), Добреница, Скочај, Међудражје, Заваље, Жегар (село је до јуче у 16 час било очишћено, логор очгалћен осим три куће, које су биле блокиране, заплешен један магацин са много војн.>ичке] спреме и пасул>а), Бакшаиш, Калина, Краље, Хаитинац и Покој. Плена је доста у оелима и то се хитно евакуише.

У самом Бихаћу,⁴ јуче пре подне ликвидиран је сваки непр. отпор на десној обали р. Уне. Најјачи отпор у граду, на десној обали, дат је у згради коју сви зову сластичарна, уз сам мост, то је ликвидирано противтенковским топом уз много непр. жртава. На левој обали у граду скупило се је све што је побегло из села и сада ту из кућа даје жесток отпор. Прелаз преко моста на левој обали непр. брани са 6 митрал>еза. Борба се наставља свом жестином. Наше I и III крај. бригада постепено напредују и ликвидирају непр. отпор пред собом. Немамо још детаљних извештаја са леве обале о жестоким ноћашњим борбама.

До сада је заробљено преко 400, највише домобрана, неколико домобранских официра, нешто усташа и сељака. Важ-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2584.

² Приликом напада на Бихаћ истовремено су нападнута и непријатељска упоришта у селима у околини Бихаћа.

³ Шире о резултату ове борбе види док. бр. 29.

⁴ Бихаћ је ослобођен 4 новембра. Шире о томе види док. бр. 14, 15, 16, 24 и 229.

није заробљенике ћемо сачувати, домобране пустити, остале⁵ ликвидирати у споразуму са друговима, који добро познају прилике.

До сада, нпго знамо, заплeњено је 2 противтенковска топа са муницијом, 1 хаубица, 5 теш. митраљеза, преко 50.000 пушчаних метака и доста другог ратног материјала.

Наши губици нису нам још познати. До сада знамо за 5 мртвих и око 25 рањених.

2) Јуче су стално долазили непр. авиони и летели над овлм сектором. Прва три авиона су се спустила рано изјутра И одвезла нека лица из Бихаћа, вероватно жупана, усташког пуковника и још једно лице. Наши су гађали на њих бацачима п[ротив] к[олским] топовима и аутомат. оружјем, док су били на земљи, али су побегли. Остали авиони бомбардовали су празно брдо Дебељачу и празна села (Винцу и Заложје). Изгледа да немамо никаквих жртава од тога.

3) У борбама до сада истакле су се све јединице и заслужиле су похвалу. У град су прве упале II крајишка и VIII хрватска бригада. У тој борби опет се је нарочито истакао командант I батаљона II крај. бригаде, умеигношћу и смелошћу. То је друг Ранко Шипка,^с кога предлажемо да га и В. Ш. похвали. Он се исто тако истакао и у борби код Јајца.

4) Од II личке и IV хрв. бригаде, које су оперисале око Личког Петровог Села, немамо још никаквих извештаја и ако преко наших јединица стално форсирамо везу с њима. Изгледа [да] је то непр. упориште брзо ликвидирано, јер се је борба чула само кратко време. Арт. пал>ба се је чула све даље према Слуњу.

5) Јуче око подне неке распршене непр. банде од Спахића налале су на један (III) батаљон VIII хрв. бригаде с леђа. Више пута пре тога наређивали смо им да се са те стране обезбеде. Погинуо је командант батал>она,⁷ полит. комесар батал>она је рањен. Банда је растерана.

6) Из Цазина преко с. Врста и с. Злопол>ац пробила [се] једна непр. колона, јачине око 3 сатније по непровереним подацима, до изнад с. Вркашић. Ту су их наше снаге зауставиле и неигго растерале. Заплeњен је 1 теш. митраљез. Предузете су мере да се та колона растера или унипгги. Са њима, пре него што су [се] пробили, водиле су борбу две чете III бат. VI крај. бригаде између Цазина и Острошца.

⁵ Односи се на дио усташа познатих зликоваца из Бихаћа.

* Народни херој Ранко Шипка, погинуо несретним случајем, 7 новембра 1944 године, на путу Хан Компанија — Травник, као замјеник команданта Четврте НОУ дивизије.

⁷ Душан Остојић

7) Непр. снаге из Сан. Моста продрле су у Каменград и према Еминовцима, са тежњом да надиру према Лушци Паланки. Непр. снаге од Сухаче и Шурковца покушале су продети према Будимлић Јапри (Све је ово између Сан. Моста, Новог и Крупе). Послали смо команданта VI кр. бриг.⁸ и његовог заменика,⁹ који добро познају тај терен са једним бат. V крај. бригаде у помоћ. Јединице VI крај. бриг., које су тамо, водиле су жестоку борбу и код Будимлић Јапре одбиле су непријатеља. Ако буде требало послаћемо целу V крај. бригаду.

8) Овога часа смо извеегени да је заробљен и поджупан тако зване „велике жупе Крбава и Псат“ из Бихаћа и да је код нас у логору.

9) Код заробљеног усташког ројника (заробила га V крај. бригада код Острошца и ликвидирала) нађен је нов налог за клање Срба у том крају. Тај налог издао је велики жупан, преко усташког логорника. Шаљемо вам тај налог са две фотографије. У Бихаћу и околини побијено је 12000—15000 Срба.

10) Са осматрачкице примећујемо да се снаге I крај. Н.О. П.У. бригаде, на левој обали Уне, приближавају центру града. Примећујемо ватре у шумици — парку усред града, а добили смо извеегтај да напредују.

Под претпоставком да непр. не добије нека велика појачања са стране, мислимо да ћемо са нашим снагама и средствима моћи ликвидирати непр. отпор у Бихаћу. Потребно је да све снаге хрв. Глав. игаба у Банији и Кордуну буду што активније у својим надирањима, што би по нашем мишљењу требало да им јавите.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

Начелник штаба
Бранко Пољанац

Командант
Коста¹⁰

Селаци из раније ослобођене околиине Бихаћа много воле своју војску. Девојке носе расплетене косе за цело време борбе око Бихаћа.

* Милорад Мијатовић
' Петар Војновић
¹⁰ Коста Нађ

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ
ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 4 НОВЕМ-
БРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О УЛИЧНИМ БОР-
БАМА ПРВЕ И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ У БИХАЋУ**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ,

Примили смо ваш извеиштај од 4 XI о.г. 8,00 часова, у 12 часова.

1.) Већ смо вам у ранијем извештају приказали ситуацију која је остала после ноћашњих борби.¹ Сад је ситуација следећа:

Непријатељ се налази у кварту између канала који води централи и обале Уне. Извесни непријатељски делови ушли су у град цестом од Личког Петровог Села пре него што је III крајишка бригада била обавештена да би са тога правца могло нешто доћи.

Снаге I крајишке бригаде налазе се непосредно пред ликвидираним објектима око цркве и добиле су задатак да све предузму како би што пре ликвидирале те објекте и нарочито ослободиле прелаз преко моста. III крајишка бригада се на иницијативу свога Штаба са левим крилом повукла назад и сад се налази на западној периферији Бихаћа.

Јединице I крајишке бригаде су и у току данашњег дана заузеле: гаражу, штампарију и још неке зграде у којима се налазио непријатељ. Бригада ће у току вечери предузети ликвидацију и осталих зграда.

Пошто борци III крајишке бригаде нису вични акцијама у граду, ми ћемо је употребити углавном за осигурања акције на град, а ви би могли да нам упутите један батаљон II крајишке бригаде, како би могли сигурније акцију привести крају. (Ако II бригада није добила други задатак.)

I крајишкој бригади недостаје мина за бацаче 81 мм., те ако их тамо има, пошаљите их.

На овој страни налази се заробљена штампарија, те ако има неки стручњак, требао би доћи да одабере бар најпотребније. Ми смо предузели евакуацију потребног материјала који се налази на ослобођеном делу.

¹ Опширније о резултатима борби у Бихаћу види док. бр. 14, 16, 24 и 229.

Јавите нам где се ви налазите да би могли директно да вам шаљемо курире, како би добијали благовремено обавештења.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

4 XI 1942, у 15 ч.

Замј. команданта О. Ш.
Родић"

Ком. I Крајишке
Кушић³

БР. 16

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 4 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ГУБИЦИМА НЕПРИЈАТЕЉА У БОРБАМА ЗА БИХАЋ И О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА ЈЕДИНИЦА ПОСЛИЈЕ ОСЛОБОЂЕЊА БИХАЋА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. И Д.В.

ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

дне 4 новембра 1942 г.

у 21,30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

на положају

1) Град Бихаћ са око 32 села која смо навели у нашем ранијем извјештају ослобођен је коначно данас у 16 часова.

У самом граду на лијевој обали ријеке Уне и у Жегару (логору) непријатељ је дао најжешћи отпор. Најжешће борбе водиле су се јучер између 19 и 20 часова и данас од 14—16 часова. Данас око 15 часова непријатељ је добио појачање од три сатније са правца Цазина које су биле ушле у град. Најупорнији јуриши наихах јединица сломили су данас око 16 часова отпор и тако појачаног непријатеља, који је са око 800

¹ Народни херој Славко Родић, умро 1949 год. као генерал-лајтнант ЈА.

² Народни херој Милинко Кушић, политкомесар Четврте дивизије НОУ, извршио самоубиство, у агонији као тифусни болесник, марта 1943 године.

³ Копија оригинала извјештаја налази се у архиви ЦК СК БиХ. Оригинал није пронађен.

[војника] покушао бјекство у правцу Цазина. Приликом тога бјежања из града непријатељску колону тукле су јединице VIII хрватске, III крајишке и I крајишке бригаде и нанијеле му велике губитке.

О непријатељским и нашим губицима и плијену немамо још тачних података. Навешћемо само примјерно:

Непријатељски губици су око 550 мртвих од тога 20 официра, број рањених је још већи. Заробљено је око 850 непријатељских војника, понајвише домобрана, од тога око 20 официра.

Заплијењено је: око 600 пушака, већи број митраљеза и п. митраљеза, око 5 вагона разне муниције, за пушке, бацаче и топове, двије хаубице, један брдски топ и три противтенковска топа. Заплијењена је и једна војна болница са модерним хируршким справама и доста санитетског материјала. Заплијењена је и једна већа штампарија, и неколико моторних возила.

У овој жестокој и жилавој борби, која је трајала 42 часа, наши губици износе према досада добивеним подацима око 50 мртвих и 80—100 рањених.

У борби истакле су се све јединице које су учествовале и то: I, II, III, V и дијелови VI крајишке бригаде и VIII хрватске бригаде. Све су ове јединице заслужиле похвалу и стога предлажемо, да их Врховни штаб похвали.

I крајишка бригада је извршила најдуготрајнију и најжилавију борбу, и то би било потребно подвући и похвалити.

Наш Штаб предлаже Врховном штабу, да се додијели титула Народног хероја другу Микану Марјановићу, командиру I чете, I батаљона, I крајишке бригаде, родом из околине Приједора, члан КПЈ, који је у борби на Бихаћу рањен јуришајући на челу своје чете на непријатељске хаубице, које су са својом ватром спријечавале наступање наших снага. Друг Микан Марјановић са ручним бомбама је растјерао непријатељску посаду, заузео хаубице и тиме омогућио брзо наступање своје батаљону. Друг Микан рањен је пет пута у устанку. Истакао се у свим борбама у којим је учествовао његов батаљон, а нарочито у борбама [на] Приједору, Кључу, Купресу, Мркоњићу, Јајду и Бихаћу.

Наш Штаб предлаже Врховном штабу, да похвали друга Ранка Шипку, студент комерцијале, стар 22 године, родом из Б. Петровца, команданта I батаљона II крајишке бригаде, који је на челу свога батаљона упао у Бихаћ без борбе. Исто тако друг Ранко је са својим батаљоном упао без борбе у Јајце.

Друг Ранко је неизмјерно храбар и популаран међу војницима. У устанку је од првог дана и истакао се својом храброшћу у свим борбама које је водио.

2) Послије ослобођења Бихаћа и околних села дали смо слиједећи распоред и задатке нашим јединицама:

VIII хрватска бригада има задатак да одмах крене преко Острошца према Цазину и да успут ликвидира непријатељска упоришта ако на њих наиђе као и сам Цазин ако њена снага буде за то довољна.

II личка бригада упућена последије ликвидације Личког Петровог Села према Гати и околним непријатељским упористима и она ће садејствовати са VIII Х.[рватском] бригадом.

I и IV хрватска бригада надиру к Слуњу последије ликвидације Личког Петровог Села у коме је учествовала и IV хрватска бригада. Последије ликвидације Личког Петровог Села непријатељске снаге из Дрежника, Ваганца и Раковице побјегле су у правцу Слуња, одводећи са собом сво мушко способно становништво. О ликвидацији Личког Петровог Села немамо детаљан извјештај. Друг Бакарић² нас је извјестио, да је из Личког Петровог Села побјегло само 20 усташа, да је заплијењена једна хаубица и доста другог ратног материјала.

III крајишка бригада има задатак, да одмах крене у правцу Б.[осанске] Крупе и да је блокира и чим се добију потребни подаци приступиће се ликвидацији Б. Крупе, са потребним снагама.

V крајишка бригада смјењује се са сектора Б. Крупа последије ликвидације свију непријатељских упоришта око Острошца, што је већ извршила, и хитно одлази на сектор између С. Моста — Л. Паланке и Б. Јапре, да помогне јединицама VI К. бригаде у одбрани ослобођене територије и да спријечи надирање непријатеља у правцу Б. Јапре и Л. Паланке. У ранијем извјештају навели смо да је непријатељ са мањим снагама надирао у та два правца.

III К.[рајишка] бригада добила је за задатак непосредно обезбјеђење града Бихаћа и градску службу.

I крајишка бригада остаје најкраће вријеме у резерви око Бихаћа и употребиће се на ономе сектору на коме буде потребно.

Дијелови VI крајишке бригаде учествоваће у акцијама око Крупе и око Цазина.

3) У ранијем извјештају навели смо, да је заробљен поджупан велике жупе „Крбава и Псат”.

Налог великог жупана исте жупе издат преко усташког логорника, ројника који је ликвидиран код Острошца, са двије фотографије заборавили смо послати па сад шаљемо.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

Начелник штаба

' Владимир Бакарић, политички комесар Главног штаба НОПО Хрватске

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 4 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РАСПОРЕДУ БАТА-
ЉБОНА И ПРИЈЕДЛОГ ЗА НАПАД НА БОСАНСКУ КРУПУ**

Ш Т А Б
V. КР. КОЗАРСКЕ Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
4 новембра 1942 г.

курир пошао у 9.30 сати

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Ваше наређење од данас у 15.40 часова, примили смо и по њему поступили. Издали смо наређење I батаљону (у јачини 4 чете) да крене за Липник. Са овим батал>оном одлази члан нашег Штаба друг Милош,¹ замјеник команданта.

Ситуација је код нас слиједећа: У току данашњег дана снаге нашег I батал>она држале су обалу Уне од Покоја до Грмуше. Претресали су терен, евакуисали заплијењено жито и стоку. Заробили су 9 домобрана, 15 пушака и неигго војничке спреме. У 5 часова послје подне један вод овога батаљона прешао је Уну на острожачком мосту, дошао до острожачке куле коју је непријатељ био напустио, али у томе моменту на оближњим котама сусрео се са усташким стрељачким стројем, на превару су заробили двојицу усташа, који су изјавили да бјеже из Бихаћа њих око 300 на челу са пуковником и да собом воде нешто рањеника, а да су у Бихаћу оставили 900 рањеника.

II батаљон наше Бригаде који је имао задатак да са III батаљоном VI крајишке бригаде ликвидира комплекс непријатељских села са лијеве стране обале Уне и држи заштиту према Цазину и Крупи, ноћас је, тј. 4 новембра узору, Штаб II батаљона нападнут од прибраног непријатеља из острожачке куле, те се је тај Штаб заједно са Штабом III батаљона повукао на десну обалу Уне. Са Штабом III батал>она повукле су се двије чете. Чете II батаљона (I и II) немају везе са својим Штабом, док III чета II батаљона и III чета III батаљона IV бригаде налазе се на положају Миостра — Стијена и држе заштиту од Крупе. Данас предвечер те двије чете одбиле су непријатеља који је пошао из Крупе за Вијхаћ. Њима је постављен задатак, овим двјема четама, да ноћас дочекају непријатеља-усташе са пуковником који бјеже из Бихаћа, а послје тога да усташку стоку заплијене и пребаце на десну страну Уне. За то вријеме положаје ових двију чета заузеће већи дио једне чете IV бата-

¹ Милош Шиљековић

љона која пггити мостобран испод Грмуше. Ове двије чете имају за задатак да успоставе везу са отсјеченим двјема четама нашег II батаљона и једном четом III батаљона VI бригаде.

Штаб III батаљона VI крајишке бригаде није нас обавијестио о положају свога батаљона иако смо им упутили три дописа, међу којима је и један допис у коме смо тражили да успостави везу са својом отсјеченом четом и наигим двјема четама II батаљона.

Наш IV батаљон држи положаје наспрам Крупе и Алата са двије чете правећи заштиту од непријатеља из Крупе који би се евентуално кретао десном обалом Уне. Једна чета IV батаљона са митраљеским водом III батаљона VI бригаде осигурава прелаз преко Уне нашим снагама код Грмуше. Наш III батаљон по вашем наређењу упутио се на положаје у правцу Паланка — Каменград. Батаљон се креће колонама пјешнице, те неће моћи хитно стићи на одређено мјесто, пошто је лудство босо и преморено, а тражена кола од стране општине нису стављена томе батаљону на расположење.

Мост је на Острошду запаљен од стране I батаљона.

У вези брзе ликвидације и рокирања наших батаљона, ми предлажемо слиjedeће: да VIII хрватска бригада и II крајишка бригада наступају у правцу Крупе, лијевом обалом Уне са задацима да поново очисте непријатељска села, да ступе у везу са отсјеченим четама нашег II батаљона и III батаљона VI бригаде и да те снаге упуте нама у састав својих јединица, и напoкoн да ове бригаде са наша два батаљона и III батаљоном VI бригаде у најкраћем року нападну и ликвидирају Крупу.²

Овај наш приједлог мотивисан је, пошто из саслушања усташа јасно исказује, да је наступила велика деморализација непријатеља и да је сада погодан моменат за настављање наше офанзиве, а у циљу одтерећења офанзиве на нашем ослобођеном сектору.

По овоме нас извјестите најхитније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар		Командант
Бошко ³		Шоша ⁴
Замјеник	Начелник Штаба	Командант IV бригаде
Душан ⁵	Чоче ⁶	Милорад ⁷
		Замјеник
		Милош

² О ослобођењу Босанске Крупе види док. бр. 22.

³ Бошко Шиљеговић

⁴ Народни херој Јосип Мажар

⁵ Душан Мисирача

⁶ Ратко Вујовић

⁷ Милорад Мијатовић

ПИСМО СЕКРЕТАРА ОБЛАСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 5 НОВЕМБРА 1942 ГОД. КОТАРСКОМ КОМИТЕТУ КПХ МЕТКОВИЋ О ПОТРЕБИ КООРДИНАЦИЈЕ АКЦИЈА МЕТКОВИЋКОГ БАТАЉОНА И БАТАЉОНА „СЛОБОДА“ И УСПОСТАВЉАЊА СТАЛНЕ МЕЂУСОБНЕ ВЕЗЕ¹

ПРЕПИС

Другарском

КОТАРСКОМ КОМИТЕТУ К.П.Х.

Метковић

Драги другови!

Ради успјешнијег извођења партизанских акција, битан је предуслов чврсто повезивање снага, које изводе акције, са околним снагама. То повезивање има више добрих страна: а) координирање акција, б) обавјештавање о кретању и снази непријатеља, ц) омогућавање пребацивања наших снага са угроженог положаја на други терен, итд. итд. — Полазећи од те претпоставке неопходно је потребно да се Ваш „Метковски батал>он“² повеже са нашим новоформираним батал>оном „Слобода“³ у срезу Требињском. Курири Вашег батаљона треба да ступе у везу са друговима: Саво Обрадовић, командир четничке чете, Душан Вукојевић и Милан Педало з. команданта четничког батаљона (сви одговорни другови⁴). Они се налазе у Попову Полју, село Седлари. Село се налази на десној страни жељезничке пруге Мостар — Дубровник (идући од Мостара)> Веза се

¹ Препис оригинала налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 792.

² У околини Метковића у почетку 1942 год. постојао је Метковићки НОП одред јачине 20 до 30 бораца. Касније је овај одред нешто ојачан и проглашен батаљоном. До повлачења партизанских снага из Херцеговине Метковићки одред је под командом Команде сектора Требиње — Дубровник.

³ После повлачења партизанских јединица из Херцеговине на територији Херцеговине остао је велики број чланова Партије и симпатизера који су били прогоњени од непријатеља. У августу 1942 год. једна група компромитованих чланова Партије и присталица НОП-а удружила се и формирала батаљон „Слобода“ који је бројао око 30 бораца. Вршећи мање акције и диверзије, иако стално прогоњен од четника који су хтјели да га униште, батаљон је успио да се одржи све до доласка Десете херцеговачке НОУ бригаде на територији Херцеговине априла 1943 године.

* Према директиви обласног комитета КПЈ за Херцеговину један дио некомпромитованих чланова Партије из јужне Херцеговине имао је задатак да се убаце у четничке редове, пошто на њиховом терену у то вријеме није било партизанских јединица (види примједбу 3). Њихово приступање у четничке јединице утицало

може успоставити преко Храсна, Попова Поља и Прибиловаца. За везу преко Прибиловаца обратити се на С.К. Чапљина. Ми ћемо ускоро у Херцеговини отпочети са мањим партизанским акцијама. У вези с тиме пред вас се поставља као битан задатак, успостављање чврстих веза са нашим околним снагама. Ради тога, другови, уколико сте компетентни да ступате у везу, одмах помоћу горње везе успоставите контакт са Штабом батаљона „Слобода“. У противном случају, одмах наше писмо прослиједите до Вашег претпостављеног форума.

Другови!

Ово схватите као хитну и врло важну ствар. Одмах нам преко СЦреског] К.[омитета] Чапљине, одговорите што сте учинили по горњем.

Да ли сте примили наш допис од 7-ХИ. 1942.⁵? Примитак сваке поштом првим писмима потврдите. —

Другарски Вас поздравља
Све за фронт — све за побједу!
За Обласни комитет КПЈ за Херцеговину
Црни М.⁶

Сем горњег потребно је да се успостави одмах веза брдска између „Метковског батаљона“ и другова из Прибиловаца.

Драги другови

1 — Писмо од 29/Х-42 примили смо на 4 ХИ 42 у 16.15, па Вам по истом одговарамо, мислим да ћемо успјети, да израдимо поручене ствари о чему [ћемо] Вас накнадно извјестити.

2 — Наша веза треба бити пгго редовитија и што чешћа. Обавијештавајте нас о свима политичким збивањима на терену Вашег К.К.⁷ Шалзите нам редовно сав приспјели материјал (летке, бшгтене, саопћења и друто) сем онога што има строго локални карактер. Сем тога ви са нашим С.К. Чапљина треба да разграничите терен рада и да са периферним крајевима тако координишете рад, да не буде нити једног села, које неће бити обухваћено напгим радом.

— 3 Шаљите нам редовно саопћење о акцијама „Метковског батаљона“.

4 — Ми смо преко Чашвине од Вас тражили везу са партијском организацијом у Сињу, односно другом који ради по

је на борце ових четничких група да по доласку Десете НОУ херцеговачке бригаде у Херцеговину приступе у Народноослободилачку војску.⁵

⁵ Овај допис Редакција није пронашла. Датум 7-ХИ погрешно је написан и вјероватно треба да стоји 7-Х-1942 године.

* Народни херој Васо Мискин, умро 1945 године.

⁶ Котарски комитет

војној линији. Пошто је Сињски и Мостарски војни округ уско повезан, то је потребно, ради успјешног војног рада, да повежемо другове који раде у војсци. Тражите преко ваше везе ову везу са Сињом.

5 — Да ли у Мостару или којем другом граду живи (или је у војсци) који партијац или симпатизер, тамо са вашег К.К. да би ступили с њим у везу и укључили га у рад.

6 — Добили смо писмо од Н.О.О Омиш. Да ли Ви имате везу с њим? Јавите им да чим прибавимо тражене информације да ћемо им писати.

7 — Веза с нама треба да се одржава само преко Чапљине.

8 — Шаљемо Вам: 1) летак О.К. К.П.Ј., 2) Радио вијести бр. 10, 3) Сliku друга Тита.

Другарски Вас поздравља

С. Ф. — С. Н.

5-XI 42 у 11 сати. —
За О.К. К.П.Ј. — Херцеговина
Црни М.

БР. 19

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 5 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА И ДРЖАЊУ ЈЕ-
ДИНИЦА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ПРОДОРА И О
СТАЊУ ИСХРАНЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА¹**

**ШТАБ
III КР. Н.О.П. ОДРЕДА
5-XI-1942**

ХИТНО!

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б.[ОСАНСКУ] К.[РАЈИНУ]

Раније смо вам послали извјеињај² о ситуацији на нашем сектору, али тај извјеињај је писан у току самих акција па је можда био непотпун. Како је дошло до повлачења непријатеља са територије нашег Одред износимо вам све наше недостатке и успјехе у протеклој офанзиви.

Овај Одред дочекао је непријатеља који је продирао преко Љуше са једним батаљоном „Пелагић" који се борио три дана успоравајући напредовање фашиста. Наш Ударни батаљон

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

¹ Види док. бр. 8.

„Шолаја" био је тада у Кролинама под оперативном командом Штаба IV О.[перативне] зоне са задатком да штити правац Купрес — Крбљина — Гламоч. Тек када је непријатељ продро у Јањ, и батаљон се „Пелагић" повлачио, Ударни батал>он је стигао у Стројицу, гдје је Штаб одреда извршио концентрацију батал>она и организовао одбрану Јања на систему засједа и препада. Добровољачки батаљон који је био на положајима око Језера повукао се у неред у Козила и када је непријатељ (колоном која је продирала од Јајца — Језера и Шипова) дошао у Пљево, у том батаљону под утицајем четника настало је превирање. Батаљон се углавном извлачио из борбе док су мање групе наших симпатизера из тога батал>она дале на Козилима жешћи отпор и нанијеле непријатељу доста губитака. Превирање у бат. Добровољачком трајало је све докле док није планула Плева и Драгнић. Докле нам тај батаљон није био под командом и није претставл>ао војничку цјелину. Штабу III одреда је остало да води борбу са два батаљона, док Купрески батаљон није био ангажован ради тога што је морао да контролише Купрес.

У току борби наши батаљони показали су се добри, али се осјетило да немају војничког искуства. Партизани ових двају батал>она били су дисциplinовани, свијесни и пожртвовани, док су штабови батаљона подбацили, јер се нису показали као чврсти вој. и пол. руководиоци.

Како је дошло до претстављања да је III одред разбијен о чему сте и Ви обавијештени то износимо и тај случај. О неком разбијању не може бити говора — то подвлачимо — јер Одред и сада постоји као војничка и пол. цјелина, него ево у чему је ствар: Бат. „Пелагић" био је на положају Кук (више села Вранића) са двије чете, са задатком да нападају мање непријател>ске групе које су крстариле селима Јања. — Једна чета бат. Пелагић била је тада са одредском интендантуром у шуми Јаворовац масива Виторога. Батал>он „Шолаја" био је на простору Ђулет са задатком да затвори правац непријат. надирања преко Ђулета — Прибел>а за Гламоч. Јединице тога бат. биле су над јањском пругом и на брду Родуши. Добровол>ачки бат.>је требао да буде на „17-том км" и жељ. станици Чардак. Међутим тај се батал>он повукао на Преседлу гдје је био са једним батал>оном IV Н.О.У. бригаде. Наш Ударни батаљон примио је борбу са непријатељем који је наступао од Козила према Ђулету, али овај батал>он био је обухваћен са непријател>ском колоном (око 200 здруговаца)³ која је преко Чардака дошла нама иза леђа на просторију Ђулета.

Штаб одреда који се налазио на koti Ђулет издао је наређење за повлачење батаљона према Рупама испод Ц.[ремуш-

³ Припадници усташко-домобранског здруга пуковника Мрака

ког] Врха масива Виторога, јер смо вјеровали да ће непријатељ кренути за Прибеља. Међутим колона „здруговаца“ вођена четницима шпала је према логору наше интендантуре с којом је била једна чета бат. „Пелагић“ као и Штаб батаљона. Пошто логор није имао страже појава непријатеља дјеловала је изненадно, сам Штаб батаљона није издао ниједне команде и тај случај створио је панику код народа која се пренијела и на остале јединице, него се повлачило према Ц. Врху а да на непријатеља није опален ниједан метак, иако се налазио дубоко увучен у шуму. Том приликом изгубљена су 3 неиспр. п. митраљеза и 10 пушака. Штаб одреда је брзо извршио концентрацију баталона на Ђулетским ливада и 1/XI 1942 извршио, са 3 бат. IV НОУ. бригаде препад на непријат. логор у Пљеви одакле се непријатељ. повукао у паничном бјекству. Дакле, не разбијање, него повлачење у којем се осјетила слабост наигних иггбоба бат. и команди чета. Износимо цио случај и стога игго је Штаб IV О. зоне издао наређење бат. „Војин Зиројевић“ да прикупља „разбијени Одред“ и тако, како чујемо, обавјештавао и остале иггбове, а те вијести проносила је иста колона, која је била врло активна.

Наше везе са III бригадом⁴ нису биле чврсте због несигурности ситуације у Добровољачком батаљону преко кога је могла да једино иде та наша веза, тако да нисмо могли постигнути већи успјех и нанијети фашистима веће губитке.

Број мртвих за вријеме ових бојева је 20 а рањених 15 [из] цијелог Одреда, док су заробљена 2 из Добровољ. батаљона. Непријатељски губици су око 70 мртвих а непознат број рањених. Заробљено је 30 пуш., 7000 метака, 2 товарна коња као и остале вој. спреме. Ове чињенице најбоље илуструју како се наш Одред борио па молимо Опер. пггаб да о овоме упозна и друге иггбове а не да се наш Одред претставља као паничарена војска која треба да се хвата по шумама. Ово поготову зато јер је и ВШ, како чујемо, о нама добио погрешна обавјештења.

Послије протјеривања непријатеља из Пљеве наши батаљони налазе се, по наређ. ВШ око Шипова — с. Мочиоца — с. Кнежевића у циљу спречавања поновне непр. офанзиве.

С обзиром да су сва наша села попаљена, имовина сељака опљачкана тако да у селима нема жита ми са војском немамо гдје да боравимо нити да је чиме храгошо, даљи наш боравак на овом сектору са оволиком војском је немогућ.

За илустрацију прилика на нашем сектору наводимо слиjedeће нпр. у Јању: Од прошлогодишње офанзиве у почетку устанка остало је неколико села неопалених као Козила, Попужи, Медићи, Вранићи, Ваган, Ђукићи и још неки засеоци. Народ је у току рата успио да се економски пограви, међутим

⁴ Трећа крајишка НОУ бригада

сада све је то попаљено, жито које је било скривено опљачкано, сијена по пол>у попаљена тако да је у питању и прехрана стоке коју смо углавном сачували. Према нашој процјени на сектору III одреда 20.000 л>уди остало је без крова, а 10.000 од тога броја нема ни зрна жита, и ту наша интервенција мора бити хитна.

У вези са оваквом ситуацијом на сектору нашега Одред Штаб одреда предлаже да се приступи формирању једне покретне јединице избором из напгих батал>она свега људства које је политички здраво а да се овдје, тј. на овоме терену остави свега један батаљон који би остао као наше политичко и војничко упориште, јер већи број не би могао да постоји. Уколико не би дошло у што скорије вријеме до формирања покретне јединице од овога Одред постоји опасност да нам се батаљони не распану баш на питању станова и прехране. Ево нпр. Штаб купрешког батаљона данас тражи од нас за 2 чету која је у Д. Вуковском храну, јер та јединица која је од нас удаљена око 12 сати хода, нема да одакле живи и станује, јер су с. Г. и Д. Вуковско, Рилић, Заноглина опљачкана и попаљена, а та чета нема могућности да врши нападе, а нити сама може створити ослобођену територију, па је морамо или разоружати или позвати у покретну јединицу, остављајући тамо на томе терену једну чврсту десетину која би вршила мање диверзионе акције и била наша упорна тачка.

Штаб одреда размотривши прилике у појединим нашим батаљонима дошао до закључка да би овај Одред по батаљонима могао да да у покретну јединицу:

Из бат. „Пелагић“	150	парт.	7	пушко-митр.	
„Шолаја“	150		5		
, Купрешког	120		2		н 2 тешка митраљеза
, Добровољачког	100		4		1 тешки митраљез
Свега	520	парт.	18	пушкомитр.	3 тешка митраљеза

Могла би се формирати комора од 20 коња.

По овим свим питањима молимо да се упозна ВШ, а ми очекујемо хитну интервенцију и директиве за дал.и рад.

Уз друг. поздрав!

СМРТ ФАШ. — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полит. комесар
Немања⁵

Начелник штаба
Хотић⁶

Командант
Р. Марјанац⁷

⁵ Немања Влатковић
⁶ Месуд Хотих
⁷ Раде Марјанац

БР. 20

**ИЗВЈЕШХАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 6 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАУЗИМАЊУ НОВИХ
НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА ПОСЛИЈЕ ОСЛОБОЂЕЊА
БИХАЋА¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. И Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**
дне 6 новембра 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВЈ

на положају

Извијестили смо вас о ослобођењу Бихаћа² и његове околине као и о заробљеном материјалу, а сад Вас извјеиствамо о промјенама и ситуацији на овоме сектору, која је настала послје.

5 ов. мј. дијелови I крајишке бригаде ликвидирали су непријатељску тврђаву Соколац и том приликом заробљена су 53 наоружана непријатељска војника. Истог дана заробљена је и једна сатнија непријатељских војника код Завала. Ови војници су били разбијени приликом нашег напада на Скочај, Завале и Жегар.

Из Крупе је непријатељ побјегао, запаливши претходно магадине и неке тврђе зграде. Такођер се непријатељска посада извукла и из Цазина, а становништво остало. Из Крупе је становништво углавном евакуисао непријатељ.

Наше јединице наступају низ Уну са циљем да ликвидирају Отоку и да заузму стратешке положаје према Новом. Наредили смо да се комуникације које воде долином Уне убрзано руше, а мостови да се пале и руше.

Мишљења смо да би хрватске бригаде, оне из Баније и двије које су упућене према Цазину и Гати³ требале ликвидирати непријатеља у Цазинској Крајини, Бужиму и Кладуши. На овај начин дошли би са нашим снагама за леђа непријатељском гарнизону у Б. Новом и на тај начин везали непријатељске снаге за град.

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2582.

• Види док. бр. 14, 15, 16, 24 и 229.

³ Четврта и Осма хрватска бригада

(Јсим заробљеног оружја, којег смо навели у задњем извјештају заробљено је још око 120 пушака, нађене још двије хаубице, које непријатељ при бјегству из Бихаћа није успио одвући због притиска наших снага.

0 свим промјенама на овоме сектору извјештаваћемо Вас благовремено.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Осман⁴

Замј. команданта
С. Родић

П. с.

Овдје је дошао друг Вељко,⁵ који ће данас отићи до Личког Петровог Села и тамо уговорити акције које би требао извести Главни штаб Хрватске са бригадама које се налазе на сектору Баније и прејвиа Слун>у.

1 Овога часа добили смо извјештај од Кта VI крајишке бригаде⁶ у коме нас обавјештава да непријатељ врши концентрацију у Двору и Новом.

2 Хрватске бригаде ноћас нападају Слунь.⁷

С Р^с

* Осман Карабеговић

⁶ Павле Илић, помоћник начелника Врховног штаба

" Милорад Мијатовић

⁷ Ноћу 6 и 7 новембра Прва и Друга крајишка бригада извршиле су неуспјели напад на Слунь. После тога као помоћ упућена им је и Осма хрватска НОУ бригада. У Слуну су се налазиле слиједеће непријатељске снаге: 10 усташка бојна, Слунска сатнија 3 домобранске пјешачке пуковније, жандармериски вод са 14 активних и 180 помоћних наоружаних жандарма. Поред тога, испред Друге, Четврте и Осме хрватске бригаде у Слуну су се склонили са простора Личко Петрово Село, Дрежник Град: 1 вод 4 сатније, 2 вод 2 сатније 33 усташке бојне и мањи дијелови 3 сатније 31 усташке бојне. Поновни напад на Слунь је завршен са горе наведеним снагама 14 новембра у 14 часова и након борбе која је трајала 2% часа отпор непријатеља је савладан а посада се разбјежала на све стране. Партизани су имали 3 мртва и 2 рањена. Непријатељски губици непознати. Заплијењено је: 1 митраљез, 2 тешка минобацача, 1 противтенковски топ, 9 пушака и већа количина муниције

" Народни херој Славко Родић

бр. 21

НАРЕДБА штаба прве бригаде прве пролетерске дивизије од 6 новембра 1942 год. штабу трећег батаљона прве бригаде о измјенама у руководећем саставу батаљона

ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 2
6-XI-1942 г.

ШТАБУ III — КРАГУЈЕВАЧКОГ — БАТАЉОНА

1 Услед промене у Штабу III батаљона смењивањем команданта батал>она, друга Раје,¹ — Штаб III — крагујевачког — батаљона поставља се у следећем саставу:

командант батал>она друг Мома СТАНОЈЛОВИЋ,² досадашњи политком батал>она,

политком батал>она друг Мирко ЈОВАНОВИЋ, досадашњи заменик политкома I чете,

заменик команданта батаљона друг Јова ПЕЈКОВИЋ, досадашњи командир Омладинске чете,

заменик политкома батаљона друг Урош БАЈИЋ, досадашњи заменик политкома батал>она.

2 Друг Воја РАДИЋ, досадашњи заменик команданта III батал>она биће на дужности у штабу ове Бригаде.

3 Одмах по пријему овог наређења друг Радић ће предати дужност у батал>ону и јавити се Штабу бригаде са својом спремом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком   За Штаб бригаде   Командант

4 За командира Омладинске чете поставља се друг Симић Драган,³ досадашњи водник I чете.

Лекић⁴

¹ Раја Недељковић

² Народни херој Момчило-Мома Станојловић, погинуо 1943 год. у Петој непријатељској офанзиви, као заменик команданта Треће санџачке бригаде.

³ Драган Симић, активни потпоручник бивше југословенске војске, погинуо приликом напада на Ситницу 20 новембра 1942 године. Види док. бр. 104.

⁴ Данило Лекић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 6 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТА-
БУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ
БОСАНСКЕ КРУПЕ И БЈЕКСТВУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ЦАЗИНА**

**Ш Т А Б
V КР. КОЗАРСКЕ Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ**

Положај, 6 XI 42 г. у 7 и 45 часова

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Добили смо наређење друга Пољанца,¹ начелника вашег Штаба, да са свим нашим јединицама кренемо у Липник и да се тамо повежемо са другом Војновићем,² замј. команданта VI бригаде.

Наш I батаљон је у току ноћи сигурно тамо већ стигао.

Издали смо наређење да наша два батаљона, II и IV буду спремни за покрет, али напомињемо да су снаге нашег Другог батаљона врло преморене и тек синоћ врло касно стигле су из преко Уне гдје су биле три дана и двије ноћи у сталном покрету и борбама.

Наш IV батаљон нас извјеишава да су јединице тога батаљона запалиле ровове на Алату и да су ушле у Крупу, пошто је непријатељ побјегао. Прије бјежања из Крупе непријатељ је попалио и минирао тврђе зграде. Правац куда се непријатељ повукао још није познат.

Друг начелник Пољанац у свом наређењу од јуче (у 20 и 40 м.) каже да ће VIII хрватска бригада блокирати и ликвидирати Острожац. Изгледа није довољно обавијештен о ситуацији преко Уне. Острожац је слободан. Један муслиман који се синоћ вратио из Цазина прича да је непријатељ побјегао и из Цазина³ а да су муслимани остали код својих кућа и чекају долазак наших снага.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник гголиткомесара
Душан⁴

Начелник штаба
Чоче⁵

¹ Бранко Пољанац

² Петар Војновић

* После ослобођења Бихаћа, 4 новембра 1942 год., непријатељски гарнизон у Цазину захваћен паником, напустио је град без борбе.

⁴ Душан Мисирача

⁵ Ратко Вујовић

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 7 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ДЕЈСТВИМА БРИГАДА КОЈЕ СУ ОСЛОБОДИЛЕ БИХАЋ¹

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

7 XI 1942 године
13,30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Раније смо јавили телефонском депешом да су непријатељске снаге напустиле Босанску Крутгу.² Јединице II крајишке бригаде ушле су у Босанску Крупу 5 о. м. после подне. Непријатељ је сам попалио Крупу, тако да она према извештајима не постоји као ни Кључ. У Босанској Крупи налазе се делови III баталона VI крајишке бригаде да би је евакуисали ако буде штогод плена.

2) Јединице II крајишке бригаде наставиле су по нашем наређењу енергично гоњење непријатеља у правцу Босанског Новог, ради што веће експлоатације успеха постигнутог код Бихаћа.

Јучер, 6 XI у 15 часова јединице II крајишке бригаде напале су Отоку између Босанске Крупе и Босанског Новог. Одмах по отварању ватре из бацача и противтенковског топа, непријатељ, пошто је видио развијање наших снага на напад, побегао је са свима снагама у правцу Бужима. Раније, тј. пре напада, непријатељ је евакуисао тешко оружје и цивилно становништво у правцу Новог и Бужима.

Непријатељ је у Отоки имао две сатније домородаца-легије, једну личку усташку бојну која је побегла из Бихаћа, једну усташку личку бојну која је побегла из Босанске Крупе. Укупно око 1.500 војника. Све ове јединице извршиле су панично бекство у правцу Бужима. Цивили легионари из Бужима разоружали су јединице које су бежале из Бихаћа и Крупе преко Бужима. Приликом разоружавања говорили су усташама личких усташких бојни, да за њих није оружје.

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2583.

² Непријатељ је напустио Крупу после заузећа Бихаћа.

Јединице 11 крајишке бригаде осигуране од Бужима и Новог вришће чишћење с обе стране реке Уне према Новом.

3) Предузели смо мере да се сви мостови на Уни тј. око Крупе и Отоке поруше. Послали смо наше екипе а ради сигурности известили смо и друга Волођу³ инжињера.

4) Извепгени смо од Штаба II крајишке бригаде да је сазнала од дивилног становништва да су непријатељске снаге побегле и из Цазина.⁴ II личка и VIII хрватска бригада треба да наставе надирање према Бужиму и Кладуши. Ми ћемо их извести преко Бихаћа.

5) На сектору око Санског Моста, I батаљон VI крајишке бригаде потиснуо је непријатељске снаге које су продрле према Фајтовцима, Еминовцима и Дабру, — у Сански Мост, наневши му губитке око 50 мртвих и још више рањених. То је било 5 о. м.

IV батаљон VI крајишке бригаде са III батаљоном V крајишке козарске бригаде потукао је непријатељске снаге око Подвидаче и Гаицика наневши непријатељу губитке од преко 50 мртвих и још више рањених. То је било 6 о. м.

Јутрос смо добили извештај да су јединице IV батаљона VI крајишке бригаде и двају батаљона V козарске бригаде водиле у току јучераињег дана жестоке борбе са непријатељским снагама које су биле продрле до М. Рујишке и Будимлић Јапре (све је ово на сектору Сански Мост — Љубија). Наше јединице дејствовале су клиновима и заобилажењем, ударале на непријатеља с бока и леђа и нанеле му тешке губитке, протеравши га. На тај сектор послали смо целу V крајишку козарску бригаду.

6) I крајишка бригада креће се од Бихаћа према Цазину и чисти терен иза II крајишке, и VIII хрватске бригаде.

7) На сектору око Кључа и Клокотовца нема ничег новог. С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Бранко Поланац

Командант
Коста¹⁵

(М. П.)

³ Владимир Смирнов

⁴ Истовремено када је напуштена Босанска Крупа, непријатељски гарнизон повукао се и из Цазина.

¹ Коста Нађ

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 7 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОВОДОМ ОСЛОБОЂЕЊА БИХАЋА¹

С А О П Ш Т Е Њ Е

ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

У сриједу, 4 новембра, наше снаге у заједници с хрватским бригадама, послје велике и жилаве борбе која је трајала четрдесет и два часа, ослободиле су град Бихаћ и околицу која обухвата око педесет села. Бихаћки гарнизон потпуно је уништен. По улицама града лежало је на стотине и стотине мртвих усташких бандита. Поред шест до седам стотина убијених заробљено је преко 800 војника и 35 официра. Наши су борци у овој великој операцији показали наднаравна јунаштва. Они су у врло кратком времену уништавали читаве низове бункера и утврда у чему се нарочито истакао I батал>он I крајишке ударне бригаде уништивши на Сомишљу читав низ бункера. Они су истрајно водили уличне борбе заузимајући кућу по кућу. Прва крајишка бригада водила је дводневну жестоку уличну борбу и у силном налету уништила центар непријател>ског отпора у граду. Наши су борци јуришали на митраљеска гнијезда и својим бомбама онеспособљавали читаве батерије непријатељских топова. У току ове операције наше јединице извргиле су многобројне јурише и показале су вјештину у уличним борбама. Тако је I батал.он Друге крајишке ударне бригаде вјеигтим маневром већ у току ноћи продро у град. Наша Трећа крајишка ударна бригада издржала је најтеже напоре на маршу од четири дана прелазећи планину Пљешевицу. Упркос толиких напора на путу, борци наше Треће бригаде показали су своју **Елиху** ударну снагу у ликвидирању јаког утврђења у Жегару гдје су се нарочито истакле јединице које су нападале логор у Жегару.

Огроман заробљени ратни плијен показује каквих је размјера била ова битка и колики је њезин војнички и политички значај за претстојеће наше акције.

Заробљено је:

- 8 топова, од тога 4 хаубице, 3 противколска топа и 1 брдски топ
- 2 бацача
- 1 милион ггуигчаних метака

¹ Сачуван је примјерак Саопштења, умножен на шапирографу.

- неколико хиљада топовских граната и мина за бацач
- 6 камиона, 3 луксузна аутомобила и 1 трактор (вучни воз)
- велике количине војне спреме
- веће количине жита
- велики број пушака и митраљеза који се пребројавају.

Ми смо имали сразмјерно малене губитке.

Наше јуначке крајишке бригаде, у братској сарадњи с хрватским бригадама, разбијајући бихаћки гарнизон уништили су најкрвавије легло усташких злочинаца, познату јулску ко-стурниду невиног народа. Бихаћка усташка жупанија била је покретач и организатор свих крвавих звјерстава почињених над народом Крајине, Баније и Лике. Усташки крволоци из свих оближњих крајева били су се окупили у Бихаћу и последије толиких почињених срамних злочина ковали су и дали своје крваве планове против нашег народа. Поред многобројних звјерских мучена и искрених родољуба, поред паљевина и бацање у јама хиљада невиних људи, усташки целати, под водством злогласног крволока Еугена Кватерника, затирали су и у граду Бихаћу својим целатским ножем све што је поштовано и родољубиво. Они су за вријеме своје владавине убијали стотине и стотине муслиманских и хрватских родољуба. Последње њихово злочино дело састојало се у томе да су, дан прије нашег напада, послали у најстрашније мучилинице које памти ова *земља*, у Јасеновац, гдје се људи пеку живи, преко 30 муслиманских, хрватских и српских омладинаца, који су и срцем и душом вољели своју земљу и на дјелу показали да су одани нашој Народно-ослободилачкој борби.

Крвавим усташким псима пресјечен је пут вршења даљњих њихових злочина снажним и јуначким ударцем партизанске војске на читав ланац јаким утврђењем којим су опасали ово своје гнијездо злочина. Ти крвави целати још једном су осјетили снагу нашег партизанског оружја, одлучност и спремност наших бораца да уз највеће напоре извојују народу слободу и да униште ову отскочну даску непријатеља на нашу ослобођену територију. Ослобођење Бихаћа који је као јак непријатељско упориште био дубоко увучен у нашу ослобођену територију и који је раздвајао снаге Крајине и Хрватске, има зато велики војнички и политички значај.

Послије ослобођења Бихаћа отварају се широке могућности даљег напредовања наших снага, јер је непријатељ деморалисан у читавом подручју и бјежи испред наших снага из Бос. Крупе, Цазина и Отоке који се налазе у нашим рукама.

Наша офанзива на бихаћком подручју треба да се претвори у пораз злочиначке усташке политике у читавом овом крају и да омете све зликовачке планове окупатора и његових плаћеника против наше ослобођене територије.

Стога Оперативни штаб Народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске за Босанску Крајину

П О З И В А

све борце наше Крајине да устрају у овој великој започетој офанзиви која је везана уз велики дан прославе 25-годишњице Велике октобарске пролетерске револуције,

да на дан 7 новембра којег смо највеличанственије прославили ослобођењем Бихаћа започнемо још већу, још снажнију офанзиву против фашистичких злочинаца, да ове њихове велике поразе искористимо у највећој мјери, да гонимо непријатеља све даље и да на сваком кораку уншптавамо његову жкву снагу, јер тако ћемо најбоље чувати крваво стечену слободу и припремити његов коначни пораз.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Народно-ослободилачке партизанске
и добровољачке војске
за Босанску Крајину

Положај, 7 новембра 1942 г.

БР. 25

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
7 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ИЗ-
ВРШЕЊЕ ПРИПРЕМА У ВЕЗИ УКЉУЧЕЊА БРИГАДЕ У
САСТАВ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ**

**ШТАБ
III КРАЈИШКЕ Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
7-XI-1942**

ШТАБУ — БАТАЉОНА III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ.

Наша III бригада, према наређењу Врховног штаба за Југославију, улази у састав новоформиране I пролетерске дивизије.¹ У вези с тим потребно је да се у најкраћем времену, а најдаље до 10 ов.мј., изврше слиједеће припреме:

¹ Наредбом Врховног штаба НОП и ДВ Југославије бр. 88 од 1 новембра 1942 год. формирана је Прва пролетерска дивизија. У штабу дивизије су били: Коча Поповић, командант, Филип Кљајић, политички комесар и начелник штаба Вг^а Јовановић. У састав

1 — Да људство Вашег батаљона буде увијек све на окупу, а уколико мора бити на страни ван логора батаљона, треба увијек знати за њега, с тлм да се сваког момента може лако позвати, те да брзо стигне у своју јединицу.

2 — Да се људство добро обуче и обује, а уколико има необученог људства доставити бројно стање истог што прије а најдаље до мрака 8 ов.мј., Штабу ове Бригаде.

3 — Да све људство добро буде снабђено са муницијом, јер је има у доволним количинама. Поред тога сваки батаљон треба да има у својој комори резервне муниције, аналогно томе побринути се за исту од интенданта ове Бригаде и то у што краћем року.

4 — Да се све баталјонске и четне коморе снабдију са довољним бројем товарних коња јер их (одузимањем од усташа) има у довољном броју. Ако се и поред тога деси да немате коња довољно тражити их од интендантуре бригаде; углавном касније изговор, да се коморе нису могле одакле набавити, не може се узети за оправдање.

5 — Да се I, III и IV батаљон окупи у свој логор ради извршења овог наређења, и извођења војничких и политичких часова и свих осталих припрема, а II батаљон да до даљег наређења стави на расположење Команди мјеста двије чете ради службе у самом граду,² док III чета да буде у свом логору. Од Команде мјеста тражено је да формира своју посаду и да се наше јединице смијене. Према томе остали војници немају потребе да ходају по граду беспослени.

Наш IV батаљон логороваће на просторији Заваље с тим да контролише и Скочај, а у тај логор ступиће по одласку I крајишке бригаде, о чему треба да води рачуна Штаб батаљона.

Поново напомињемо да се све ове припреме и предвиђени послови као и они којц су потребни а нису обухваћени овим наређењем имају безусловно у што хитнијем времену спровести и извршити.

Уколико се не располаже са потребним бројем самара за товарење одузети их од усташких зликоваца који су у овој борби побијени или протјерани, а уколико и ова количина не буде довољна побринути се за исте из села.

Прве пролетерске дивизије ушле су: Прва пролетерска, Трећа санџачка и Трећа крајишка НОУ бригада. Истог дана наредбом Врховног штаба НОП и ДВ Југославије бр. 89 формирана је Друга пролетерска дивизија. Штаб дивизије сачињавали су: Пеко Дапчевић, командант, Митар Бакић, политички комесар и начелник штаба Саво Дрљевић.

У састав Друге пролетерске дивизије ушле су: Друга пролетерска, Четврта пролетерска (црногорска) и Друга далматинска НОУ бригада.

² Бихаћ

Сва потребна објашњења тражити благовремено од Штаба ове Бригаде.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
С. Тадић³

Командант
Карановић⁴

БР. 26

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 8 НОВЕМБРА 1942 ГОД. КОМАНДИ ХАУБИЧКЕ БАТЕРИЈЕ ЗА УПУЂИВАЊЕ ЧЕТИРИ ХАУБИЦЕ У СЕЈО ДУБОВИК¹

Архива а. а.

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

8 XI 1942 г.

10.20 часова

КОМАНДИ ХАУБИЧКЕ БАТЕРИЈЕ БР. I

1) Одмах по пријему овог наређења, а у споразуму са Штабом VI крајишке Н.О.П.У. бригаде предузмите покрет са 4 хаубице у с. Дубовик.² За маршруту такођер се споразумите са Штабом VI крајишке.

2) По доласку у с. Дубовик **под руководством једног члана Штаба VI крајишке бригаде**, са погодних положаја, гађајете непријатељска упоришта око Сухаче и Миске Главе. Циљ овог гађања јесте уношење још веће панике код већ иначе деморалисаног непријатеља који се, како изгледа, повлачи ка Новом.³

3) Сваку хаубицу снабдејете са по 50 граната, које ћете требовати из војно-техничке радионице с позивом на ово наређење Оперативног штаба. По ту муницију послати благовре-

³ Симо Тадић

⁴ Никола Карановић

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Вјероватно се односи на М. Дубовик.

³ Босански Нови

мено и независно од покрета батерије, тако да би она могла на време стићи.

4) О свему се детално споразумите са Штабом VI крајишке бригаде.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба

БР. 27

НАРЕДБА ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА О ИМЕНОВАЊУ НОВИХ РУКОВОДИЛАЦА У БАТАЉОНИМА¹

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 5

8 новембра 1942

ШТАБОВИМА I, II, III, IV и [VI] БАТАЉОНА

I Услијед одласка неких наших војно-политичких руководиоца, постављају се слиједећи другови на њихова упражњена мјеста:

I БАТАЉОН — за замјеника команданта батаљона, друг Војводић ГАЈО; за командира I чете, друг Пејовић ВАСИЛИЈЕ; за политкома II чете, друг Драговић СПАСОЈЕ.²

II БАТАЉОН — за команданта батаљона, друг Божовић БОЖО; за замјеника команданта, друг Грујић ВОЈИСЛАВ;³ за командира II чете, друг Вујошевић БОГДАН.

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

* Спасоје Драговић, погинуо 9 априла 1943 год. на Крчином Брду приликом форсирања Дрине, као комесар чете Првог (црногорског) батаљона.

³ Народни херој Војислав Грујић, погинуо 20 марта 1943 год. на Палежу, код Калиновика, у борби против четничких јуришних одреда Павла Ђуришића, као замјеник команданта Другог (црногорског) батаљона.

III БАТАЉОН — за команданта батаљона, друг Станој-ловић МОМЧИЛО;⁴ за замјеника команданта, друг Пејковић ЈОВАН; за политкома батаљона, друг Јовановић МИРКО; за командира IV чете, друг Симић ДРАГАН.⁵

IV БАТАЉОН — за команданта батаљона, друг Маричић ЖИВАН;⁶ за командира II чете, друг Михалџица ВЕЉКО.

VI БАТАЉОН — за команданта батаљона, друг Николајевић СИНИША;⁷ за замјенка команданта, друг Илић ЈБУБО;⁸ за политкома батаљона, друг Лукић ВОЈИН; за командира III чете, друг Чича МАРКО;⁹ за политкома II чете, друг Митровић РАДЕ.

Овај састав прочитати пред јединицама!

2 Стражу за 8 новембар пред Штабом дивизије и Штабом бригаде даће III — крагујевачки — батаљон.

3 Убудуће, уколико се будемо налазили, становали, у граду — штабови баталона ће јутром изводити своје јединице изван града, услед могућности бомбардовања града из ваздуха. Ово дблази у обзир уколико временске прилике омогућавају лијег авионима. По одласку ван града команданти ће обавезно обавјештавати Штаб бригаде о мјесту гдје се налазе њихове јединице.

4 У току сјутрашњег дана штабови батаљона послаће бројно стање људства, наоружања и стоке, као и економске залихе у њиховим интендантурама.

5 Сјутра, 9 ов.м. Штаб бригаде ће обићи II — црногорски — батаљон.

6 III — крагујевачки — баталон послаће одмах, по пријему овог наређења једног курира за Штаб бригаде.

-СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Бригаде

Политком

(М. П.)

Кнт

¹ Народни херој Момчило Станојловић, погинуо у Петој непријатељској офанзиви 1943 год., као замјеник команданта Треће санџачке бригаде.

⁵ Драган Симић, активни потпоручник бивше југословенске војске, погинуо приликом напада на Ситницу 20 новембра 1942 године.

• Народни херој Живан Маричић, погинуо 1943 год. у Петој непријатељској офанзиви као командант батаљона.

⁷ Синиша Николајевић, погинуо 1943 год. у Источној Босни као начелник Шеснаесте НОУ дивизије.

⁸ Љубо Илић, погинуо на Ситници 20 новембра 1942 год. као замјеник команданта Шестог батаљона.

• Марко Чича, погинуо на Ситници 20 новембра 1942 године.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА БОСАНС-
СКЕ КРАЈИНЕ ОД 10 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ДОЛАСКУ
НА ТЕРЕН КОЗАРЕ И О СТАЊУ У БАТАЉОНУ¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКОГ Н.О.
УДАРНОГ БАТАЉОНА
БОС. КРАЈИНЕ
10 XI 42**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Бос. Крајине

ⁱ
Наглашавамо у почетку да ово није подробен извјештај који би требао да обухвати све оно што је потребно изнијети о овој јединици.

По нашем доласку у Славонију поднијели смо извјештај-наслову преко Штаба одреда Н.О.П. војске Славоније. Даље извјештаје нисмо слали јер је Штаб одреда узео на себе ту дужност. Преко извјештаја сте дознали да смо у борби на Мотајици изгубили велик број људства и командни кадар (команданта и комесара батаљона; штабове и I и III чете),³ те да смо и под цијену ризика били приморани да напустимо терен Бос. Крајине. У ово вријеме није постојао други пут, осим пута преко Саве и главне пруге до најближих партизанских снага у Хрватској. Одговорни другови у Славонији, пошто су се упознали са нашом јединицом, сматрали су да нас је потребно било упутити Оперативном штабу Бос. Крајине, с обзиром' на стање у јединици. Али, у то вријеме нису постојале везе које би се могле користити за тај подухват и ми смо били задржани на терену Славоније. У то вријеме покрет у Славонији није био довољно развијен и наше присуство могло је много користити у даљњем развијању, с обзиром на борбеност и свијест наше јединице!

За вријеме нашег боравка у Славонији, по ријечима наших одговорних другова кмали смо највеће заслуге за јачање нашег покрета на том терену. Кад је покрет у Славонији ојачан ми смо поставили питање нашег пребацивања на терен Бос. Крајине. Одговорни другови с тога сектора тражили су од нас да

¹ Оригинал је извјештаја писан руком.

² Види том IV, књ. 5, док. бр. 118.

* У борби против четничко-усташко-домобранских снага батаљон је изгубио око 110 бораца. Међу погинулим и заробљеним били су командант батаљона народни херој Здравко Челар, политички комесар батаљона народни херој Есад Мишић, командир и политички комесар Прве и Треће чете.

из јединице издвојимо 30—40 најбољих бораца и политички најсвијеснијих који би подмирили потребе у кадру на терену Славоније. Ми смо сматрали незгодним да упутимо на овај терен саме оне другове који нису одговарали томе критерију, а потребе за кадром на том терену моглђ су се удовољити и без одвајања другова из ове јединице. Пред наш полазак формирана је Ударна бригада⁴ приликом чије формације ми нисмо узимани у обзир.

Чим смо ступили на терен Бос. Крајине показало се да смо правилно поступили. О стању у Козари поднијели су извјештај одговорни друтови на овом терену. Ми смо упознати са задацима које су добили одговорни другови на овом терену и за вријеме нашег боравка овдје ми ћемо настојати да одговоримо постављеним задацима. Сада се око нас прикупљају преостале снаге партизана које су заостале послје ове офанзиве.

Послије борбе на Мотајици (8-VI-42) били смо приморани да од преосталих снага батаљона саставимо двије чете и изаберемо нови командни кадар.

За вријеме боравка у Славонији изгубили смо поновно неке другове из командног кадра па смо направили нови избор. Но, за вријеме нашег досадањег пребивања у Козари изгубили смо опет команданта батаљона друга Хусеина Хоџића. Поставили смо опет другог друга на то мјесто.

Наша јединица сада броји 87 пролетера. Ту се убрајају и они другови који су пришли нашој јединици на сектору IV кр.[ајишког] одреда.

Према табели види се колико је губитака претрпио овај батаљон од дана формирања па до данас.

При својој првој формацији наш батаљон имао је у свом саставу 3 чете са слиједећим бројним стањем:

I пролетерска чета — (из Козаре) —	114.—
II пролетерска чета — (из Грмеча) —	113.—
III пролетерска чета — (из Дрвара и нових људи) —	88.—
Читав батаљон бројио је —	315.—

Садање бројно стање батаљона изгледа овако:

I пролетерска чета (Козара) —	16 —
II пролетерска чета (Грмеч) —	46 —
III пролетерска чета (Дрвар) —	12 —
Бројно стање пролетера које је формирао Оп. штаб —	74 пролетера.
Придошли људи са терена IV кр. одреда —	13 —
Читав батаљон сада (10-XI-42) броји —	87 — пролетера.

⁴ Односи се на Прву славонску НОУ бригаду, која је формирана 16 октобра 1942 године.

Оружана снага јединице изгледа овако:

а.) карабина — 79 —

б.) пушкомитраљеза — 8 —

Како се види по бројном стању наш батаљон не одговара формацији једног батаљона, али ми смо сматрали да тај назив можемо задржати све док се не попунимо или расформирамо по Оп. иггабу Бос. Крајине.

С обзиром на кратко вријеме које нам стоји на располагању приликом састављања овог извјештаја, нисмо изнијели све оно што је потребно да би добили јасну слику о стању у овој јединици.

Наше је мишљење да би овај Пролетерски батаљон требало у што краћем року да дође до Оперативног штаба Бос. Крајине и да дефинитивно ријешити питање ове јединице. С обзиром на стање у јединици и на оскудицу у војном руководству, увјерења смо да би то било једино правилно рјешење.

Шаљемо једног курира пролетера.

Очекујемо да ћемо по овом куриру бити обавијештени о **начину** нашег пребацивања у Грмеч.

Много другарских и наш борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Штаб батаљона:

Политички комесар
Авдо Ђук⁵

В. д. Команданта
Рапајић Душан

Команда I чете (Козара, Дрвар,)

Политички комесар
Фејзић Сафет

Командир
Кошпић Бранко^{1*}

Команда II чете (Грмеч)

Политички комесар
(Потпис нечитак)

Командир
Бајић Милош

У Козари
дана — 10-XI-1942. —

¹ Народни херој Авдо Ђук, погинуо у Подгрмечу крајем 1943 год. као политички комесар Осме крајишке бригаде.

* Бранко Кошпић, погинуо за вријеме НО рата.

БР. 29

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА
БРИГАДЕ У ВРЕМЕНУ ОД 13 ОКТОБРА ДО 11 НОВЕМБРА
1942 ГОДИНЕ**

Ш Т А Б
V КР. КОЗАРСКЕ Н.О.П.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
11 новембра 1942 г.

Друтарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ
ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Достављамо извјеишгај о акцијама и борбама јединица наше Бригаде од 13 октобра 1942 године и то слиједећи:

1) На дан 12 X т.г. у ноћи патрола 2 чете III батаљона сухобила се са непријатељском патролом и том приликом је непријатељ имао 2 теже рањена, док је на нашој страни био један друг лакше рањен.

На дан 3 X т.г. непријатељ у јачини од 58 Нијемаца и усташа пошао је из Новог у село Равкице, гдје их је дочекао I вод нашег I батаљона. Том приликом је непријатељ имао 5 теже и једног лакше рање-ног. Заплијењено је нешто спреме и метака. Наши нису имали губитака.

3) На дан 12 X т.г. снаге I батал>она прекинуле су пругу Приједор — Бос. Нови на шест мјеста, те је тада том пругом саобраћај био обуставл>ен по ноћи.

4) На дан 13 X т.г. једна патрола нашег I батал>она спустила се до Костајнице и сукобила се са јачом непријател>ском патролом и том приликом заробљен је један домобран и 30 метака.

5) На дан 19 X т.г. 3 чета III батал>она водила је борбу са јачим непријатељским снагама код манастира Моштанице и том приликом убијено је око 20 усташа. Заробљен је I пушкамитрал>ез са муницијом и нешто спреме.

6) На дан 20 X т.г. приликом пробоја са Козаре у Грмеч. снаге нашег III баталл>на сукобиле су се са непријатељем на цести између Приједора и Козарца и том су приликом заробили 9 домобрана са оружјем и спремом. Наиги нису имали губитака.

7) На дан 20 X т.г. снаге I батал>она са три чете запосјеле су цесту Приједор — Дубица. Непријатељ је наишао и 3 чета

истога батаљона отворила је ватру на непријатеља који је имао више мртвих и рањених. Због тешког прилаза непријатељу није се дошло до плијена. Артиљерија којом је непријатељ тукао теже је ранила десетара Чудића Млађена. На нашој страни није било више губитака.

8) У ноћи 23 и 24 октобра снаге I батаљона извршиле су покрет преко пруге и ријеке Сане између Приједора и Бос. Новог и извршиле пробој непријатељске линије између Сухаче и Љубије. При пробијању ликвидирани су три непријатељске земљане утврде и неколико ровова. Непријатељ је имао 6 мртвих војника и једног официра. Ухваћено је 6 живих од којих су тројица легионари. Легионари су стријелани. Заплијењено је 6 карабина, 11 оквира пуних за пушкомитралез, резервна цијев за пушкомитралез, 1000 пушчаних метака, 1 ћебе и једно шаторско крило. Наши губици: 2 мртва и 2 лакше рањена. Мртви су Косић Стојан, члан КПЈ и водник, и партизан Боројевић Драган. Погинули друг Косић је изнешен и сахрањен у с. Чађавици док се друг Боројевић није могао изнијети.

9) У ноћи између 2 и 3 новембра т.г. при нападу на Бихаћ, снаге I батаљона извршиле су напад на непријатељско упориште Спахићи. Непријатељ је имао 20 мртвих, од којих су 5 усташа заробљених, те по испиту стријељани и 9 домобрана заробљених који су пуштени. Заробљена су 2 талијанска пушкомитралеза, 38 пушака, 2050 метака, 50 говеда, 30 оваца и 20 коза. Наши губици: 2 мртва и то партизан Марин Михајло из села Грабашнице, општине Сводна, срез Бос. Нови и партизан Старчевић Гојко из села Пољавнице, срез Бос. Нови. Оба друга су сахрањена недалеко од Спахића. Рањено је 10 другова — лакше.

10) У ноћи између 2 и 3 XI т.г. снаге II батаљона [успјеле су] да у заједници са снагама III батаљона VI крајишке бригаде ликвидирају непријатељска упоришта у Миостри, Острошцу, Прошићима и Брекавици, и да засједом спријече указивање помоћи непријатељу у Бихаћу из Крупе и Цазина. У Миостри непријатељ је имао 17 убијених усташа и 30 заробљених домобрана. Заплијењено је 40 пушака, 5000 метака и 4 пушкомитралеза. На осталим упориштима непријатељ је пред нашим снагама побјегао или се предао.

На дан 3 новембра т.г. непријатељ је три пута покушао да укаже помоћ својим снагама опсједнутим у кули у Острошцу. Сва три пута је непријатељ одбијен уз велике губитке. Истога дана по ноћи непријатељ се прибранио и напао на логор једне наше чете. Чета се испред непријатеља повукла и сутрадан у заједници са још једном четом истог батаљона сачекала је непријатеља у јачини једне бојне усташа и том приликом убијено је преко 150 усташа и много рањено. У борбама је заробљено: један брдски топ, два бацача мина, један тешки митралез, 5

пушкомитраљеза, 50 пушака, 7.500 метака, 21 мина за бацач и друге разне спреме. Исте наше снаге дочекале су непријатеља **који** је бјежао из Бихаћа и нанијеле му приличне губитке. Од заплијењене спреме доста је упућено на означена мјеста од стране Оперативног штаба. Током ових борби имали смо 5 несталих другова и то: Кос Радоје, Далић Мирко, Каран Маријана, Петровића Саву, Радловића Душана. Рањени другови су: Мадур Живко, Радмановић Бранко и Јанковић Стојан, који су смјештеки у партизанске болнице.

11) У ноћи између 2 и 3 XI т.г. снаге III батаљона извршиле су напад на непријатељска упоришта Језеро и Куртово Село. Непријатељ је имао 7 мртвих и више рањених. Заробљено је 5 пушака, 1 талијански пушкомитраљез, 4.000 метака и друге спреме. Ми смо имали 5 рањених другова од којих је 1 теже рањен.

На дан 5 XI непријатељ је извршио покрет од Подвидаче према Липнику. Снаге овог батаљона дочекале су га и протјерале у Каменград. Непријатељ је имао више мртвих и рањених. Наши губици: друг Боројевић Петар, замј. командира I чете и члан КПЈ, теже рањен који је на путу за болницу подлегао ранама, Главањац Саво и Ордонић ЈБубомир лакше рањени.

На дан 6 XI 2 чета III батаљона сукобила се са непријатељем који је надирао према нашим положајима. Непријатељски су губици непознати. Код нас теже је рањен друг Шерић Смаил замј. пол. комесара 2 чете и лакше рањен Бабић Марко.

12) На дан 2 XI снаге нашег IV батаљона биле су на засједи према Крупи. У борби са непријатељем заробљено је 2.650 метака, нешто друге спреме и стоке. Непријатељске снаге у току борбе на Бихаћу нису наилазиле са јачим снагама на положаје нашег IV батаљона.

У борбама су се нарочито истакле I и II чета II батаљона, које су биле отсјечене од осталих наших јединица и Штаба батаљона и самостално водиле борбу против непријатеља и задале су велике ударце.

Уз другарске поздраве:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
отсутан
Замј. пол. комесара
Душан¹

Командант
отсутан
Замј. команданта
Милош-

Начелник штаба
отсутан

¹ Душан Мисирача

² Милош Шиљеговић

БР. 30

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 11 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНОПОЛИТИЧКОЈ СИ-
ТУАЦИЈИ У ЈЕДИНИЦАМА И НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА¹

ШТАБ
Ш КР. Н.О.П. ОДРЕДА
11 новембра 1942.
Положај

да чека долазак к-данта
Ш одреда

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ

Положај

На састанку штаба одреда одржаном 10 новембра 1942 год. запазили смо извјесне промјене које су настале у војно-политичком животу нашега одреда, које због њихове важности и хитности износимо. Штаб одреда је установио да је послјије офанзиве на наигу ослобођену територију наступила криза како у војсци тако и у позадини која се огледа:²

а) у **војсци**: у попуштању дисциплине код наших партизана која се нарочито осјећа у батаљонима „Шолаја“ и „Пелагић“, док у Купрешком батаљону и Добровољачком није се осјетило попуштање у дисциплини.

б) чести случајеви дезертерства које постоји у бат. „Шолаја“ и „Пелагић“. Тако је у бат. „Шолаја“, послјије офанзиве дезертирало око 30 партизана (мобилисаних махом послјије ослобођења Јајца), а из баталјона „Пелагић“ око 25 партизана. Дезертерство према нашем испитивању је послједица слабе исхране и помањкања станова, као и ниске полит. свијести наших партизана на које утичу настрадале породице, а нарочито на партизане батаљона „Пелагић“. Организованог утицаја са стране на дезертерство није било, иако се сада, услијед четничке офанзиве на наш сектор, осјећа четничка харанга. Штаб одреда, са штабовима батаљона као и са свим одговорним друговима који раде у позадини предузео је хитне мјере како у војсци тако и у позадини одржавањем конференција као и у предузимању извјесних мјера за збрињавање погорјелих породица.

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

² Опширније о офанзиви непријатеља на овом сектору види док. бр. 8.

у позадиш

а) давањем оставки извјесних чланова Н.О.О. који говоре да они не могу имати власти и утицаја над народом који је економски потпуно уништен,

б) одлажењем селџака са наше ослобођене територије у Јајце и Д. Вакуф,

в) појава фашистичких агитатора (у лиду наших сељака који су били коморције усташе пљачке, а послеје пуштени) који причају да је сада њем. власт, и да смо ми партизани слаби да би народу могли пружити заштиту.

Против оних који одлазе у градове као и против агитатора фашистичких предузели смо и предузећемо најоштрије мјере и раскринкавати их на конференцијама на којима мобилишемо масе по свим питањима, тражећи јединство и указујући на путеве којима народ мора да иде у данашњој борби.

На основу изложеног било би потребно да се предузму мјере за оздрављење наше војске побољшањем исхране, па иако смо свијесни да су залихе хране с којима располаже Опер. штаб мале и остављене за теже моменте, можда да нам се додијели извјесна количина жита док тај Штаб не донесе одлуку у вези нашега писма од 5 XI о.г.³

У погледу даљег развоја догађаја који би могли да изазову још јаче кризе у нашем Одреду ми мислимо, на основу извјесних података наше обавјештајне службе, да опасност од нове непријатељске офанзиве, мањег опсега, није прошла и постоји већ ових дана испољили први знаци те офанзиве нападом 400 четника према Шипову — Трнову, коју смо, уз помоћ ГП С[анцачке] бригаде, одбили нанијевши непријатељу два мртва и један рањ. (запл. двије пушке, 1 пуш. митр). Поводом ове офанзиве четника дошли смо до извјесних података од Богдана Милановића, нама провјерено оданог човјека, који прича: Да је од Б. Луке у правцу Мркошића кренуло око 3000 четника скупљених чак од Озрена под вођством пуковника и капетана Р. Радића, Дреновића, Тешановића, Пејића и сл. Ова чет. банда имала је задатак да се споји са усташко-њем. војском која је оперисала од Вакуфа и Јајца, али да се она успут разбјежала, изузев четника Ј. Тешановића који су дисциплиновани. Милановић даље прича о несугласицама између четничких вођа које се огледа у прављењу посебних споразума са купатором и усташама и још много других интересантних података који освјетљавају рад четника и њихове намјере. Ако овим подацима додамо да је дошло до искрцавања једног транспорта Нијемаца у Јајцу, као и „говори се“, долазак још пука Нијемаца у Јајце и њихове намјере да се пробију за Мркошић, Кл.уч и даље према нашој ослободјеној територији, онда нашем Одреду,

³ Опширније о томе види док. бр. 19.

као и одржати ове територије, мора да се посвети пуна пажња и да је зато безувјетно потребно да се на нашем сектору задржава једна од пролетерских бригада.

Штаб одреда ће са своје стране предузети све да осигура руководство у нашим батаљонима али и Оперативни штаб нам у том погледу треба да помогне.

Ми смо после овога састанка извршили нови распоред наших батаљона тако да се сада Ударни батаљон „Шолаја“ налази на простору Дуге Њиве — Ступна, Бат. „Пелагић“ Волари — Горица, а Добровољачки батаљон Прибељци и Подобзир, с тим што [he] један вод бити у Слатмни. Штаб одреда је у селу Мујџићима.

Уз другарски поздрав!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За пол. комесара
Илија Коегић

Нач. штаба
Хотић⁴

Командант
Р. ГЈарјанац

¹ Месуд Хотих
³ Раде Марјанац

БР. 31

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 12 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕ-
ДИНИЦАМА ДА ПО ДАНУ НЕ ДРЖЕ ЈЕДИНИЦЕ У ГРАДУ**

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ДОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**
бр. службено
12 новембра 1942 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 Услијед тога што се промијенило вријеме постоји могућност да ће непријатељ бомбардовати Б. Петровац. Ова могућност постаје реалнија када се узме у обзир да је данас, по рђавом времену, бомбардован Дрвар.

2 Ради тога све наше јединице ће сјутра рано напустити варош и размјестити се било по околним селима, било по шумама. Команданти јединица изабраће најповољнија мјеста, с там игго ће о тим мјестима обавијестити Штаб бригаде.

3 Храну ће јединице примити ван вароши. А за спавање ће се повратити предвече у варош.

На извршење!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Политком
Плави¹

Командант
Д. Лекић-

(М. П.)

Достављено: I, II, III, IV и VI батаљону,
Топовском одјељењу
Пионирском воду

4 Сви батаљони поставиће на погодним положајима око града најмање по једно аутоматско оруђе са обученом посадом, које ће дејствовати пуном ватром у случају напада авиона.

¹ Мијалко Тодоровић
² Данило Лекић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
13 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РАСПОРЕДУ БАТЛЉОНА И О
НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ НОВОМ¹**

ШТАБ II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ

13. XI. 42. г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо ваше наређење. Наш II батаљон пребадио се на десну обалу ријеке Уне тако да су наше јединице у слиједећем распореду: два батаљона у Малој Рујишкој, један батаљон у Средњем Дубовику. Везу са II батаљоном VI бригаде² имамо.

Друм од Бос. Новог је прекопан, постављене нагазне мине, а рушењем моста у Отоку овај друм је постао безначајан. Предузећемо и даље рушење пруге која је већ знатним дијелом порушена.

Непријатељски тенкови на овом терену скоро уопште не долазе у обзир. Уколико се укаже потреба ми ћемо са Бригадом интервенисати.

Било би потребно да једна бригада сиђе у Банију и са те стране блокира [Босански] Нови, пошто би непријатељ само преко Баније могао кренути у офанзиву према Бихаћу.

Ватра која се чула јесте само предузимање дефанзивних мјера од стране непријатеља.

Према подацима које нам је дао један бјегунац из Новог, 11 ов.м., у Новом има 200 Нијемаца и домобрана непознат број, по оцјени истога око 2000. Имаде и извјестан број мјештана, нарочито дјецe усташа. Морал на врло ниском ступњу.

Војска која је побјегла из Бихаћа, Отоке и Крупе, једним дијелом је одређена за С. Мост, а један дио за Костајницу. Усташе су утлавном отступале преко Бужима.

У Новом, међу цивилима, влада убјеђење док су Нијемци да се Нови не може заузети.

Шаљемо вам једног курира који ће остати код вас те уколико буде хитне поште да нам по њему доставите.

¹ Оригинал извјештаја, налази се, у Архиви ЦК СКЈ под бр. 3333.

* Шеста крајишка НОУ бригада

Што се тиче зујања тенкова, ми нисмо ниигга чули, а нити нам је за сада познато шта о концентрацији непријателских снага.

Један батаљон I К.[рајишке] бригаде стигао је у Отоку.
Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико³

Командант
Ратко⁴

(М. П.)

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 14 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О ГРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА БОСАНСКИ НОВИ И ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА НА ЛИНИЈИ СУХАЧА — ЉУБИЈА¹

**НАЧЕЛНИК ОПЕРАТ. ШТАБА
ЗА БОС. КРАЈИНУ**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. И Д.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

1) Дошао је друг Клеут Петар, заменик Команданта I операт. зоне на договор. V хрватска бригада налази се код Рујевца на путу Нови — Глина, она броји 750 бораца у три батаљона. VII хрв. бригада има око 550 пушака у три батаљона, она се налази код Градца у близини Глине, на друму Нови — Глина. Обе бригаде немају никаквог тешког оружја (топова и бацача).

Ових дана детаљно смо расматрали акцију на Б. Нови и доп.ти до закључка да би напад на Новску Планину и Нови требао почети у исти мах кад и пробијање V бригаде² према Карану, ради напада преко Кулског Брда. Да се V бригада пробија једну ноћ раније, акција би се могла компромитовати и

* Нико Јуринчић

⁴ Ратко Мартиновић

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

['] Пета крајишка (козарска) НОУ бригада

непријатељ би могао интервенисати против те бригаде из Новог, са правца Приједора, а можда и са линије Сухача — Љубија.

Хрват. снаге би морале нападати Радић Брдо (Видовића Брдо), Двор где је непр. посада око 500 и рушити пругу негде око с. Волиње и затварати правац према Костајници док не пређе и стигне један батаљон V бригаде. По нашој процени ове две хрват. бригаде, које нису искусне у оваквим акцијама и малобројне, нису довољне. Друг Клеут је вечерас тражио да Глав. хрв. штаб пошаље још једну бригаду. Без тежих оруђа, она страна се не може ликвидирати.

2) Још немамо детаљне податке о Новом, а ни распоред. По најновијим подацима има 550 Немаца, а по другим око 900. То ће се још проверити, а тражили смо детаљан распоред.

3) Због тога и ове две хрв. бригаде долазе у обзир за акцију тек за 4—5 дана, договорили смо се данас, да извршимо акцију чишћења линије Сухача — Љубија (клинови и препад). Позвао сам и штабове I и II кр. бригаде 15 ов. у 9 ујутру ради договора. Нема смисла да више чекамо без акције, јер већ дуго чекамо. Док свршимо ову акцију сазнаћемо и право стање у Новом, а доћи ће и хрв. бригаде.

4) Врнограч је такође ослобођен.

5) У градовима Хрватске, око пруте Загреб — Београд припремају се станови за немачке трупе, које ће наводно чувати пругу. Исто тако и у Костајници и Дубици.

6) Шалем два извештаја II крај. бригаде. У једноме напомињу да друга Шипку³ није требало похвалити. Ја лично, не слажем се са гледиштем које су изложили, јер треба заслужне другове похваљивати. Шипка је добио задатак да се без борбе тробије и он је са батаљоном то извршио, то је за похвалу.

Мислим да они греше, што по директивама В.Ш. и О.Ш. не поступају и што не предлажу и остале јунаке за похвалу. Здравом и правилно такмичење треба да постоји.

Исто тако мислим да је преоштра формулација у њиховом писму.

7) Ако се не слажете са акцијом коју предвиђамо, јавите хитно или нека неки друг из О.Ш. дође овамо. Или, ако је потребно, да још неки друг разговара са друговима из I зоне,⁴ нека дође у Ср. Дубовик — попова кућа.

' Народни херој Ранко Шипка, командант батаљона Друге крајишке бригаде, приликом напада на Бихаћ са својим батаљоном пробио се неопажено у град и изнутра напао непријатељску посаду, чиме је много допринио ослобођењу града. Зато је похваљен од стране Врховног штаба.

* Прва оперативна зона Хрватске

Ако ништа не јавите, илги нико не дође, расмотрићемо детаљно и припремити акцију на линију Сухача — Љубија и издаћу заповест.

С другар. поздравом

С. Ф. — С. Н.

14-XI-1942

Начелник Опер. штаба
Бранко⁵

8) Овде је друг командант V хрв. бригаде® њен операт. официр.'

9) Ургирајте да се пошље све оно пгго сам тражио у ранијим извештајлма.

⁵ Бранко Пољанац
" Богдан Орешчанин
⁷ Симо Микашиновић

БР. 3«

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА И НАОРУЖЉИЈА ТРКТЕГ БА-
ТЛИОШЕ ТРЕЋЕ КРЛЈИШКЕ ИОУ БРИГАДЕ ИЛ ДАН И
НОВЕМБРА 1941. ГОДИНЕ».

ИАОРУ ЖЛ К> В
Ш 6Т. Ш Као)* •» 14-ХИ IWFOMHe

ЈЕДИНИЦА	Пушка		П. ми- траљ.		Т. ми- траљ.		Му ни ци је						Бацка		Муниције за бацаче		Бомба	Револвери	М. за револвер	Слив. пиштољ.	Ракета.	ПРИМЕДБА		
	Пушка		П. ми- траљ.		Т. ми- траљ.		Пушка		П. ми- траљ.		Т. ми- траљ.		Тешка	Лаква	Слив. прста	М. за револвер	Слив. пиштољ.						Ракета.	
	Југ.	Тал.	Југ.	Тал.	Југ.	Тал.	Југ.	Тал.	Југ.	Тал.	Југ.	Тал.												
Штаб	15	1	—	—	—	—	1500	100	—	—	—	—	—	—	16	5	40	1	—	—	—	—	Овај штаб пре-	
Интенд.	6	—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	6	1	10	—	—	—	—	—	део је из попра-	
Саветет	3	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	4	1	8	—	—	—	—	—	вак (5) пет	
I чета	77	—	3	—	—	—	9240	—	1500	—	—	—	—	—	68	6	52	—	—	—	—	—	пушкомитра-	
II чета	70	2	4	—	—	—	8400	200	2000	—	—	—	—	—	50	8	70	—	—	—	—	—	леза и то 2	
III чета	67	2	4	—	—	—	8400	200	2000	—	—	—	—	—	58	6	50	—	—	—	—	—	немачка, 2 тал.	
Први вод	43	—	—	—	2	—	4300	—	—	—	—	—	—	—	20	2	16	—	—	—	—	—	и 1 југосл. и	
УКУПНО	281	5	11	—	2	1	32380	5000	5500	—	4000	800	—	—	222	29	246	1	—	—	—	—	—	(15) карабина.

Пол. **ЮВ**
Савтрикић

Командант
Босмћ*

* Оригинал је у архиви руж.
Сав. Трикић

Боснић

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПРВЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА
ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 НОВЕМБРА 1942
ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА О БРОЈНОМ СТАЊУ И
НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА НОВСКОЈ
ПЛАНИНИ¹**

**КОМАНДА
I ЧЕТЕ II БАТ. VI КНОПУБ
14-XI-42**

ШТАБУ II БАТАЉОНА VI КР. Н.О.П.У. БРИГАДЕ,

негдје

Извјештавамо вас да смо према усменом наређењу друга команданта- извршили извиђање и оцјењивање непријатељских снага и наоружања на Новској Планини.

Снаге су, изгледа, правилно распоређене од обале Уне до Екића. Од наоружања по прилиди има 8—10 т. митраљеза, п. митраљезе нисмо могли установити услијед силне пуцњаве коју је био осуо непријатељ на нас (25—35 ком.). Два топа 75 мм. налазе се код Фечима Екића куће. Око 2 тешка бгчача и два лака распоређена су од Уне до Екића у растојању један од другог.

Према пуцњави изгледа да су снаге најслабије од Екића па ка ДоловљанКма, док су најјаче од Екића па преко тенка (упаљеног) и поште (на крају игуме).

Из Новог тукла су нас 2 топа. Такође је непријатељ запосјео и Чакмок (око 4 ватре). Према заустављању (халт) изгледа да су Нијемци. Досада је непријатељ на Планини имао обичај ложења ватре крај утврђења, што синоћ нису чинили. На нашу пуцњаву отворили су сви ватру као један. Никаква пјесма и галама није се чула на цијелој линији коју смо извиђали а што је досад рађено. — Такође нас је артиљерија тукла и из Сухаче. — На извиђању је био командир I чете и п.[олитички] комесар исте чете са 10 другова.

Извиђање преко дана је немогуће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Душан³

—

Командир

Т. Адамовић⁴

¹ Оригинал писан руком налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3652.

² Мићо Колунџија

³ Душан Милешевић, погинуо 1942 год. приликом напада на Сански Мост као командир чете.

⁴ Триво Адамовић, погинуо на Сремском фронту, јануара 1945 год. као замјеник команданта батаљона.

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О СТАЊУ И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ НОВОМ

Обавјештајни официр
VI КРАЈИШКЕ Н.О.П.
УДАРНЕБРИГАДЕ
14 новембра 1942 г.

ШТАБУ VI КРАЈИШКЕ Н.О.П. УДАРНЕ БРИГАДЕ

положај

Драги другови,

Јутрос се је повратио из Баније један наш друг, који је тамо добио слиједеће податке:

На Лебреници и у Новом налази се 550 Нијемаца. На Великића Брду и у Новом налази се укупно 1200 домобрана, док су наводно све усташе које су се налазиле у Новом и у Двору отишле на неку конференцију у Загреб, а тврде и да су позвани на одговорност ради напуиггања без борбе Крупе, Отоке и Цазина.¹

Два топа, која се налазе у Новом, премјештају се према потреби (хаубице 100 мм), остали топови, наводно неупотребљиви, налазе се на пијаци у Новом, гдје се исто тако налази и 7 тенкова (чију тонажу ће нам доставити), који су због расквашеног земл>ишта постали тешко покретљиви.

Заповједник оклопног воза (неки Додик²), који је и раније одржавао везу са нама тврди да се тога воза не требамо бојати, тражи податке и задатак и тврди ако му се стави у задатак да ће отворати ватру на нашег непријател>а.

Исто тако траже задатке одговорни другови: натпоручник Ковачевић Армин и Рак Рудолф.³

Даљи извјештаји о снагама, о распореду, те о евентуалним намјерама непријатеља биће достављени, пошто су постављени задаци одговорном другу из Банлје који одржава везу.

Патрола која је силазила у Челопек и послала цивиле у Нови да тамо прикуле податке вечерас ће отићи да прими извјештај. Ти подаци вјероватно неће бити јако исцрпни и поуздани.

¹ После заузећа Бихаћа непријатељ је без борбе напустио Крупу,² Отоку и Цазин.

² Редакција није могла установити име.

³ Именовани су касније прешли на страну НОП и ДВ Југославије.

Другови из Новог тврде да у случају напада на град Нидерландци имају намјеру да се извуку према Равнидама.

Обавјештајну службу у II батаљону привремено врши друг Дрљача Душан, водник.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Војин⁴

БР. 37

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
15 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА
ПОКРЕТ И ЗАПОСЈЕДАЊЕ НОВЕ ПРОСТОРИЈЕ¹**

ШТАБ II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ

15 XI 42 г.

**ШТАБУ I, II и III БАТАЉОНА
ЧЕТИ ПРАТЕЊИХ ОРУЂА**

Све јединице ове Бригаде извршиће покрет сутра тако да до 2 сата, тј. 14 часова, најдаље буду на слиједећим мјестима:
I батаљон село Хадровци засеок Глушци и куће између Међедњака и ријеке Слатине.

II батаљон Хадровци — Бундале — Вукојевићи.

III батаљон Хадровци — Божићи и најближа околина.

Пратећа чета и Штаб бригаде Хадровци, засеок Предојевићи.

Штаб бригаде налазиће се у школи Хадровци.

Упутите интенданте да припреме ручак за војнике.

Одмах по доласку сви пггабови и команда чете прат. оруђа, упутиће по једног курира у Штаб ове бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Нико²

Командант

Ратко⁸

⁴ Редакција није могла установити презиме.

¹ Оригинал наређења налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3335.

² Нико Јуринчић

⁸ Ратко Мартиновић

д С. Конференцију ће Штаб заказати преко курира.

НАЧЕЛНИКУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА БОС. КРАЈИНУ

Достављамо Вам наређење о распореду наших јединица и молимо вас да се изда наређење Штабу VI бригаде да неко од чланова Штаба бригаде или штаба батаљона, дође сутра до 2 сата, тј. 14 часова у Штаб ове бригаде ради споразума по предвиђеној акцији⁴ као и давања детаљних упутстава и података Штабу ове бригаде.

Овим вас уједно обавијештавамо о мјесту Штаба бригаде како смо напред навели.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико

Командант
Ратко

(М. П.)

⁴ Напад на Мркоњић Град. Види док. бр. 40.

бр. 38

наредба штаба првог босанског ноу корпуса од
16 новембра 1942 год. штабу пете крајишке (козар-
ске) ноу бригаде о именовану новог штаба
бригаде¹

ШТАБ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА²

Бр. службено
дне 16 новембра 1942

ШТАБУ V КРАЈИШКЕ НОПУ БРИГАДЕ

на положају

У вези постављања друга Шоше³ за команданта дивизије⁴
и одласка друга Бошка Шиљековића на другу дужност поста-
вља се:

За команданта V крајишке НОПУ бригаде друг МИЛОШ
ШИЉЕГОВИЋ

за замјеника команданта НОПУ бригаде друг ВУЈОВИЋ
РАТКО (Чоче)

За обавјештајног официра Бригаде друг ДРАГО МАЖАР
за политич. комесара Бригаде друг ЖАРКО ЗГОЊАНИН.

Све остале промјене и надопуне у бригади извршите
ваш Штаб.

Уз другарски поздрав са најпм борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Командант

Начелник

¹ Копија оригинала наредбе налази се у архиви Војноистори-
ског института ЈНА.

* Наредбом Врховног штаба НОП и ДВ Југославије бр. 93
од 9 новембра 1942 год. формиран је Први босански НОУ кор-
пус. Истом наредбом формиране су Четврта и Пета крајишка ди-
визија које су биле у саставу корпуса. Командант корпуса је био
Коста Нађ а политички комесар Осман Карабеговић. У саставу
Четврте дивизије биле су слиједеће јединице: Друга, Пета и Шеста
крајишка бригада. Командант дивизије је био Јосип Мажар, а по-
литички комесар Милинко Кушић. У саставу Пете дивизије биле
су: Прва, Четврта и Седма крајишка бригада. Командант дивизије
био је Славко Родић, а политички комесар Илија Дошен.

* Народни херој Јосип Мажар

¹ Четврта НОУ дивизија

БР. 39

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 16 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ
О ПОКРЕТУ БРИГАДЕ И ЊЕНОМ РАЗМЈЕШТАЈУ НА НОВОЈ
ПРОСТОРИЈИ¹**

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 12
16 новембра 1942 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1 Према Вашем наређењу извригли смо покрет јутрос у 4 часа за с. Копљеницу.

2 У с. Копљеницу стигли смо у 13 часова. Међутим како је село попалено, а преостале куће нису биле довољне за смјештај наших Јединица, продужили смо даље и смјестили наше јединице на просторији с. Војићи — с. Велагићи — с. Хаџићи. На ову просторију јединице су се смјестиле укључно до 14 часова.

3 Штаб бригаде се налази у с. Хаџићи.

Марш је извршен у реду, постигнуто вријеме је задовољавајуће. За вријеме марша није било никаквих новости.

5 Смјештај јединица није још најбољи будући да на свим кућама недостају врата и прозори, нема ни једне пећи и т. сл., али то ипак није нека велика тешкоћа узимајући у обзир вријеме које ћемо провести овдје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Политком

Командант

у

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
16 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОИ И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈИМА
СУХАЧА — ШУРКОВАЦ И УТВРЂИВАЊУ УПОРИШТА ОКО
ЉУБИЈЕ¹**

ШТАБ II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ

16 XI 42 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Извјеиствамо вас да смо примили наређење о акцији на М. Г.² Наређење смо разумјели и сутра ћемо почети са приближавањем ради извршења истог.

Извјеиствамо вас о промјени ситуације на овом сектору, а према подацима које смо добили од Штаба IV батаљона VI К. бригаде.

На положајима Сухача — Шурковац изгледа да су непријатељске снаге појачане и то Сухача — Хозића камен неким снагама из Новог, а Шурковац неким снагама из Љубије. На цјелокупним положајима сада се не налазе оне јединице које су прије биле већ изгледа да су смјење[не] новим јединицама из којих се разлога немају тачни подаци. Непријатељ посјео Тромеђу и исправио линију тако да сада држи положај од Миске Главе до Старе Ријеке преко Тромеђе. На Тромеђи се непријатељ журно утврђује. Далје у самој Љубији имаде 5 тенкова, имаде Нијемаца, јачина цјелокушних снага непозната.³

Израђена је карта од Љубије до Шурковца у чему је постигнуто да тенкови могу долазити до цркве на Виноградини.

Курире ћемо упутити сутра до одређеног времена на Антонића Брдо по којима ћемо извијестити о мјесту и правцу кретања Штаба бригаде за вријеме извођења акције. До сутра, вјероватно до подне, уколико имадете специјалних наређења или упутстава шалите у Хадровце, кућа Миле Колунције, гдје ће се налазити Штаб бригаде.

Молимо да нам одговорите на овај доггис.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Нико⁴

(М. П.)

Командант

Ратко⁵

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3336.

² Мркоњић Град, ослобођен је 21 новембра 1942 године.

³ Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 243.

⁴ Нико Јуринчић

⁵ Ратко Мартиновић

ПОПИС ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 17 **НОВЕМБРА** 1942 ГОД. ШЕФУ ТЕХНИЧКОГ ОТСЈЕКА ПРИ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОТРЕБИ ИЗДАВАЊА ЕКСПЛОЗИВА ХРВАТСКИМ ДИВЕРЗАНТИМА¹

ШТАБ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА
17 XI 1942 год.

ШЕФУ ТЕХНИЧКОГ ОТСЈЕКА ПРИ В.[РХОВНОМ] Ш.[ТАБУ]
НОП И ДВЈ ДРУГУ ИНГ. ВЛАДИМИРУ СМИРНОВУ

Замјеник команданта Главног штаба НОП и ДВЈ Хрватске² и Штаб III оперативне зоне Хрватске упутили су друга Ивана-Илију Громовника³ у овај Штаб по експлозив.

Друг Громовник постигао је досад видне резултате у уни-цггавању непријатељских возова на прузи Загреб — Београд и његове акције и акције другога које је он обучио спречиле су сваки транспорт ноћу на означеној прузи.

Овај Штаб увиђа да је неопходно потребно дати експло-зива другу Громовнику, али пошто располаже са малим коли-чинама, није у стању да му га изда. Препоручује да тај отсек изда експлозив за означене сврхе, ако са њим располаже.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Начелник штаба

Командант

¹ Пронађена је копија оригинала. Оригинал није сачуван

² Иван Гошњак

³ Иван Хариш

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЛИВНУ И О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б

III Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ³

бр. 6/42

17 новембра 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.[АРОДНО] О.[СЛОБОДИЛАЧКЕ] ВОЈСКЕ И ПАРТ.[ИЗАНСКИХ] ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ³

1 Према прикупљеном подацима непријатељске снаге у Ливну износе 500—600 усташа са два топа. До 15 о. мј. имали су по једну сатнију усташа на Боровој Глави и у с. Прилуци (са једним топом), па смо ноћу 16/17 о. мј. предузели ликвидацију тих двију посада, али је нажалост непријатељ био у току 15 или 16 о. мј. повучен у Ливно, те нисмо успјели да га уништимо, већ само да попалимо објекте у којима је становао. У Шујици има једна сатнија усташа, а у Купресу једна сатнија усташа и четири до пет сатнија милиционера.

Непријатељ врши мобилизацију у Ливањском срезу, али ил! се народ слабо одазива и велики број бјежи. Изгледа да сва села која су се непријатељски држала према нама, сада су нама потпуно одана. На примјер село Ковачевци није уопште иступило на изборима, а сада, по једном малом апелу, послало нам је 60—70 товара жита и кромпира.

2 Примшги смо Вашу директиву од 14 о. мј. и по истој одмах предузели рад.

Сутра смјењујемо јединице које су затварале правце ка Ливну и Купресу и овдје остављамо два добра батаљона (један црногорски⁴ и један херцеговачки⁵) под руководством замје-

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3046.

³ Наредбом Врховног штаба бр. 90 од 9 новембра 1942 год. формирана је Трећа НОУ дивизија састава: Пета (црногорска), Десета херцеговачка и Прва далматинска НОУ бригада. За команданта дивизије постављен је Перо Ћетковић, а за политичког комесара Радомир Бабић.

⁴ По одлуци Врховног штаба створена је од ударних и партизанских одреда и бригада Народноослободилачка војска Југославије. У вези са стварањем Народноослободилачке војске, промјено се 20-XI-1942 год., и назив Врховног штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије у назив: Врховни штаб Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.

* Трећи батаљон Пете црногорске НОУ бригаде

⁵ Први батаљон Десете херцеговачке НОУ бригаде

Лика команданта Х Н.О. ударне бригаде друга Влада Томановића⁶ и политичког комесара црногорског батаљона. Издаћемо вам детаљна упутства за рад и наредити да Вас свакодневно извјештавају о ситуацији. Ми смо мишљења да бисте требали наредити да један батаљон III крајишког одреда одмах пријеђе у Гламоч и буде под руководством наведеног Штаба за затварање овога правца, јер толики број је непотребан у долинџа Јање, с обзиром да ћемо ми дејствовати одмах источно преко Врбаса.

3 На дан 20 о. мј. са дивизијом поћи ћемо на марш и тога дана заноћити на линији Прибеља — Шеменовци — Ново Село — Брдо, а затим ћемо продужити 21 о. мј. и заноћити на линији Шипово — Јања — Ваган — Прибељци. Одатле ћемо ступити у личну везу са Штабом I дивизије и у току 22 о. мј. усмено се договорити о нашем дејству на Јајце. Ми мислимо напад почети тачно по Вашој директиви ноћу 22/23 о. мј.

Од наших јединица на Јајце ће нападати комплетна XIV далматинска бригада опигим правцем Бришће — Ћусине — Јајце. За истом ће се кретати општа резерва јачине један батаљон из V бригаде. Ту ће бити Штаб дивизије.

Лијева колона у вече 22 о. мј. пријећи ће ријеку Врбас и напасти сва непријатељска упоришта јача на просторији Доњи Вакуф — Комар — Турбе — Јајце, па их ликвидирати и то: V црногорска бригада од три батаљона извршиће ово у околини друма Доњи Вакуф — Јајце, а X херцеговачка бригада од четири батаљона извршиће ово у околини друма Турбе — Јајце и то све у току ноћи 22/23 о. мј. и у току 23 о. мј. Ове бригаде поставиће засједе у правцу Доњег Вакуфа, Комара и Турбета и порушити путеве, ради лакшег затварања тих праваца.

Умјесто да постављамо засједе на путевима према Јајцу изгледа нам да ће бити корисније да са два батаљона из V и X бригаде у зору 23 о. мј. нападнемо Скелу и заузмемо косе јужно од Јајца, те не дозволимо непријатељу да ове косе посједне фронтом ка сјеверозападу, и да поставимо засједе око Булића и Шибенице, те да непријатеља при бјекству тамо потучемо.

4 Послали смо извјештаје I дивизији, гдје смо их обавијестили о нашем раду и тражили састанак иоподне 21 о. мј., па ћемо се усмено о свему договорити. Тај састанак биће вјероватно у Шипову. Ми ћемо бити у вече 20 о. мј. у Прибељу, 21 и 22 о. мј. у Шипову, а даље у току ноћи на полагају око Ораховице, јужно од с. Бришћа, одакле ћемо моћи пратити рад свију јединица око Јајца.

Имамо податке о попаљеним селима у наведене правце. те ће јединице бити смјештене у селима, гдје није попаљено.

* Народни херој Влада Томановић, погинуо на Волујаку 1943 год. у Херцеговини, као замјеник команданта Десете херцеговачке НОУ бригаде.

Још нисмо добили податке о јачини непријатеља у Јајцу и друмова Јајце — Доњк Вакуф и Јајце — Турбе, али ћемо ИЈ добити скоро, јер смо одмах тражили. У Доњем Вакуфу има око 300 домобрана са нешто усташа, али подаци нису још провјерени.

5 Тражићемо од III крајишког одреда да преко Врбаса, под руководством Штаба V црногорске бригаде, пребаци један батаљон који су родом из оних крајева, јер ће корисно послужити за дејство и као путовође, а биће доста преостала два батаљона да остају око Благаја и Прибеља за затварање путева према Купресу и Д. Вакуфу, поготово када ми развијемо дејство са оне стране Врбаса.

6 Ступићемо у везу са јединицама Зјамета⁷ (на просторији Д. Вакуф — Горњи Вакуф — Травник — Турбе и дати им у задатак да држе засједу према наведеним мјестима и да енергично дејствују на комуникацији Травник — Зеница, а по могућству и да поруше већи број објеката ноћу 22/23 и 23/24 о.мј. На тој просторији тих дана они ће крстари са јачим извиђачким јединицама.

7 За ове почетне акције добили смо довољно муниције (свега око 100.000 метака), а тамо ћемо добити ваљда више, али нисмо добили тешких оруђа нити артиљерије, а врло мало обуће и одијела, те ће бити тежкоћа за наше доста голе јединице.

8 Ових дана и вођена је настава код свих јединица и одржане су у свима партијске конференције, гдје су претресана многобројна питања живота и рада јединица и њиховог рада у народу, те вјерујемо да ће рад у сваком погледу бити успјешан. Руководства у свима батаљонима потпуно су сређена и у том погледу изгледа да је стање добро.

9 Ова Дивизија није добила ниједнога љекара, иако је Врховни штаб наредио, да нам се додијеле три љекара и то др. Мито Савичевић, Папо⁸ и Ирина⁹. Молимо да се исти хитно упуте.

С другарским поздравом —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић¹⁰

Командант
Пет. Ћетковић¹¹

⁷ Зјаметски батаљон Трећег крајишког НОП одреда који је ушао у састав Пете црногорске бригаде.

⁸ Др Исидор Папо

⁹ Редакција није могла установити презиме.

¹⁰ Радомир Бабић

¹¹ Народни херој Перо Ћетковић, погинуо марта 1943 год. код Невесиња за вријеме Четврте непријатељске офанзиве као командант Треће НОУ дивизије.

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ НОВОМ И ОКОЛИНИ¹

**ОБАВЈЕШТАЈНИ ОФИЦИР VI КРАЈИШКЕ
Н.О.П. УДАРНЕ БРИГАДЕ**

Дне 17 новембра 1942 г. у 17 с.

ШТАБУ VI КРАЈИШКЕ Н.О.П. УДАРНЕ БРИГАДЕ

положај

Према посљедњим подацима прикупљеним у Банији на положају Матијевићи — Лебреница има око 50 Нијемаца у 5 бункера и 6 ровова са 13 п. митраљеза. У самом граду Б. Новом има око 600 Нијемаца (имају 200 коша) и нешто преко 200 домобрана. На пијаци налазе се 2 хаубице (100 ш), а на положају Јабланица 3 брдска топа. У граду се налази и оклопни воз о којем је већ јављено (у погледу команданта воза²) и сада се очекују ваша наређења и директиве. Исто тако је јављено за једног натпоручника и домобрана. На Кулском Брду налази се 60 домобрана, средње наоружаних, на Брду Вел>кића налази се II бојна са око 690 домобрана, 4 тешка митраљеза, 15 п. митраљеза и 15 парабелума. III бојна налази се према Сувачи са око 500 домобрана, 4 т. митрал>еза, 10 п. митраљеза, 12 парабелума. У позадини, између II и III бојне налазе се 3 хаубице (100 мм), 3 минобацача (81 мм), 2 лака минобадача. У самој Сувачи налази се 150 легионара. Дознаје се да је дошла још једна бојна као појачање III бојни, а прича се да је — према још непровјереним подацима — дошла из Б. Луке једна пуковнија под именом „Црногорска пуковнија“ и отшпла за Двор.

Са Новим је успостављена и директна и посредна веза и друг који привремено врши дужност об. официра II батаљона³ остаје до даљњег у Банији (код рел[ејне] стан[ице] у Зуту) ради сталног одржања потребне везе и бржег отправљања извјештаја.

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3659.

² Види док. бр. 35.

* Душан Дрљача

Учињени су кораци да се обавј. служба прошири све до
Костајнице и Приједора; још није познато какве ће резултате
да нам пружи то пропшрење везе.

Друтарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Војин

БР. 44

ПИСМО ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 18
НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
ХРВАТСКЕ О НАПАДУ НА ЛИНИЈУ СУХАЧА — ЉУБИЈА
И О СТАЊУ ОКО МРКОЊИЋ ГРАДА И ЈАЈЦА¹

**ШТАБ I БОСАНСКОГ
Н.О.У. КОРПУСА**

18-XI-1942
у 19,20 час.

ШТАБУ I ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ

1) Примили смо писмо друга Клеута,² којим од II крајишке
тражи мине за баџач. Од плена у Бихаћу нашли смо свега 53
гранате, остало је по наређењу ВШ подељено новоформираним
дивизијама. Од II крајишке смо одузели око 30 мина за остале
бригаде, које нису имале, тако да ни она после ове акције на
утврђену линију Сухача — Љубија, сигурно нема. Требало би
да видите има ли можда граната Главни штаб Хрватске, после
акција на Слуњ³ и остала околна места.

2) Ноћас 10-XI у 2 ч. изјутра извршена је акција — напад
на утврђену линију Сухача — Љубија.⁴ Врло брзо су ликви-
дирана упоришта Сухача, Миска Глава, Шурковац. Немамо
још потпуне извештаје, било је доста заробљеника и било је
плена у оружју и муницији. Вечерас су наше бригаде нападале
на просторију Љубије, још не знамо резултат. Дакле први
задатак: линија Сухача — Шурковац. брзо је решен.

¹ Оригинал је писан руком.

* Петар Клеут, замјеник команданта Прве оперативне зоне
НОПО Хрватске

¹ О резултату борбе за Слуњ види док. бр. 20, прим. бр. 5.

¹ Шире о томе види док. бр. 52.

Делови наших бригада имају задатак да ноћас ликвидирају Новску Планину и то: II и III бат. VI крај. бригаде, један бат. V крај. бригаде, а један бат. I крај. бригаде који се налази према Добретини има задатак да потпомогне ту акцију. Све ове јединице имају задатак да будно мотре ситуацију у Новом и ако би непр. покушао бекство, да упадну у Нови.

3) Добили смо извештај од најшх јединица да су непријателске посаде данас побегле из свију села од Врхпоља до Санског Моста. Поред ове наше акције, чија је прва фаза већ решена, у акцији се налази и I пролетерска дивизија на Ситноци и Мркоњић Граду,⁵ а II дивизија око Јајца,⁶ тако да се непр. осећа угрожен у много гарнизона, а нарочито у Санском Мосту.

4) Потребно је да нас најхитније обавестите о ситуацији код вас, о покрету ваших бригада после ликвидације Слуња, као и о томе да ли су предузеле покрет ка нама које ваше јединице, V, VII⁷ и још једна бригада, како смо се договорили, ради координирања напгах акција на Нови, Двор, Волињу итд. Исто тако хитно су нам потребни подаци о Новом. Ако имате могућности треба што пре покидати пругу, порушити мост и вијадукт у Волиши и отсећи Нови.

С другар. поздравом

С. Ф. — С. Н.

Начелник пггаба
Бранко Поланац

Командант
Коста⁸

П. С. Молимо вас да најхитније упознате са садржином овог писма Глав. штаб Хрватске и да ваше јединице пгго пре упутите ка Двору и Волињи извештавајући и нас.

⁵ О борбама око Ситнице и Мркоњић града види док. бр. 63, прим. бр. 2 и док. бр. 67, 103.

* Опширније о борбама око Јајца види док. бр. 88, 92 и 98.

⁷ Односи се на хрватске НОУ бригаде.

⁸ Коста Нађ

БР. 45

УПУТСТВО ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 НОВЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА И РЕФЕРЕНТУ ДИ-
ВИЗИСКОГ САНИТЕТА ЗА РАД И ИЗВРШЕЊЕ ПРИПРЕМД
ЗА НАПАД НА ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 8/42
18 новембра 1942 г.
у 11 час.

ШТАБУ V, X и XIV Н.О.У. БРИГАДЕ И РЕФЕРЕНТУ
САНИТЕТА ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Директива за рад:

1 — Добили смо задатак да у садејству са I пролетерском
НО дивизијом заузмемо град Јајце.² У том цшву I дивизија већ је
почела покрете правцем Петровац — Мркоњић Град — Јајце,
да изврши напад са сјевера, а наша дивизија извршиће напад
са југа.

2 — Наша Дивизија напашће варош Јајце и то: лијева
колона, коју чини XIV бригада правцем: Шипово — Љољићи —
Бришће — Ћусине — Јајце, а из десне колоне нападаће само
два батаљона и то по један из V и X бригаде. Батаљон V бри-
гаде правцем: десном обалом Врбаса — Скела до Јајца, а бата-
љон X бригаде правцем: Вијенац — с. Ријека — с. Подхум.
Задатак оба батаљона јесте, да овладају са доминантним пла-
тоом Подхум, изнад града Јајца, и истога држе не дозвољава-
јући непријатељу да га посједне фронтом ка сјеверу, а могу на
случај подесне ситуације предузети и даљи покрет и напад у
град.

Један батаљон X бригаде поставиће засјезде потпуно при-
кривене на положајима и у селима Булићи, Шибеница, Кру-
шчица, те да непријатеља на случај проласка кроз та села туку.
Команда над сва три батаљона десне колоне повјерава се дру-
говима Глигу Мандићу и комесару батаљона³ из X бригаде.

Напади ће почети од стране свих јединица ноћу 22/23 ов.
мј. у 24 часа. Знаци распознавања и уговорени знаци биће они

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под
бр. 3054.

² О ослобођењу Јајца види док. бр. 88, 92, 98, 236 и 237.

* У штабу који је командовао са поменутом три батаљона био
је Глиго Мандић командант и Чедо Капор политички комесар.

наведени у кључу тих знакова, кога имају јединице, а поред
_ога махање са разним барјачићима око главе, те да наше је-
динице не туку се међусобно дању.

Штаб дивизије за вријеме овог напада налазиће се на
Ораховици јужно од Језера, гдје слати све извјештаје.

Дивизиско превијалиште налазиће се у с. Шипово, гдје
рањенике по потреби транспортовати, а бригадна превијалишта
регулисаће штабови бригада.

3 — Ради извршења наведеног задатка Дивизија ће кре-
нути 19 ов. мј. рано зором и то:

— лијева колона коју чини XIV бригада правцем: Гламоч

Прибеља — Драгнићи — Шипово, са преноћиштем у наведе-
ним мјестима.

— десна колона и то X бригада правцем: Гламоч — Шеме-
новци и Ново Село — Ваган и Прибељци, или Подобзир и V
бригада правцем: Пердухово Село преко Драгнића или При-
беља (мислимо да је много подесније преко Драгнића) — Јањ
и Тодорићи. Преноћишта биће за обје бригаде у наведеним
мјестима, а у посљедњима преданиће 21 ов.мј. и до подне 22
ов. мј., те прикубити све потребне податке, па увече 22 ов. мј.
пребацити се на најгодеснијим мјестима преко р. Врбаса.

Одмах по пребацавању преко р. Врбаса горе наведена три
батаљона хитаће ка Јајцу за извршење наведених задатака, а
са преосталим батаљонима извршити слиједеће:

— V бригада: хитно ће разоружати сва непријател>ска упо-
ришта дуж друма: Доњи Вакуф — Јајце и поставити засједе
по дубини јужно од Догановца у правцу Д. Вакуфа и путеве и
објекте на више мјеста порушити. Остатак снага држати у
резерви око Бавара, а упућивати јаче извиђачке дијелове у
правцу Комара и Јајца.

— X бригада: хитно ће разоружати сва непријатељска
упоришта дуж друма Турбе — Јајце, поставити засједе
према Турбету, источно од села Дубраве, и порушити објекте
на путу на више мјеста. Остале снаге држати такође
строго припремне у с. Грдово ради интервенције гдје се укаже
потреба и упућивати јаче извиђачке дијелове према Комару
и Јајцу.

Обје бригаде ухватиће везу са мјештанским јединицама у
Зјамету и у правцу Пл. Влашића ради садејства и прикупл>ања
свих потребних података. Наведеним јединицама послали смо
задатке и наредили, да почев ноћу 22/23 ов. мј. до 27 ов. мј. руше
објекте и туку непријатеља на правцу Травник — Сарајево уз
помоћ сусједа, са што јачим снагама, да врше препаде на Д.
Вакуф, Комар, Турбе и Травник, да вас обавијесте о ситуацији
детаљно у току 21 ов. мј. или 22 ов. мј. на Вагану и у Јању, као
и да с вама одржавају везу када се пребаците преко р. Врбаса.

4 — За напад на Јајце у општу резерву биће један батаљон из V бригаде, који нека нас сачека у Драгниће, а Штаб XIV бригаде још данас нека упути једно одјељење тешког бацача и то комплет са доста муниције у састав X бригаде, КОје ће ићи у напад на Јајце са напријед наведеним батаљонима X бригаде.

5 — Штаб V бригаде ступиће у везу у с. Тодорићи са Штабом III крај. одреда, који ће вјероватно један добар батаљон прикључити тој Бригади за дејство источно од р. Врбаса, а од истога дати један вод водича Штабу X бригаде.

6 — По заузећу града Јајца, а вјероватно, иако тај напад не успије, ми ћемо продужити дејство источно од Врбаса и заузети Турбе, Комар, Травник, Доњи Вакуф итд. и то у садејству такође са I дивизијом. На случај јачег непријатељског напада на тој просторији, ми ћемо се наслањати на I дивизију у Централној Босни.⁴

7 — Наше дејство у Централној Босни, поред војничких успјеха, треба да има далекосежне политичке успјехе у духу наших упутстава и да изврши мобилизацију и попуни наше јединице са добрим борцима, те у том погледу стално размишљати и радити.

8 — Послије борбе код Јајца треба преbacити већи број извиђачких дијелова на просторију источно од Травника за дејство на комуникације ка Сарајеву и Зеници и за разоружање разних непријатељских упорипта. На просторији јужно од линије Турбе — Травник — Зеница дејствовали би дијелови V бригаде, а сјеверно од те линије дијелови X бригаде. Но, истима давати такве задатке да веза буде осигурана и да се враћају у састав своје Бригаде по извршењу задатака, а најдоцније сваки трећи дан. Уопште игтабови бригада нека руководе и развију широку иницијативу у наведене правце, те да се непријатељ што више уништи, поруше разна постројења на пругама и путевима и онемогући му опстанак на тој просторији. Но, не уттуштати се у акције чији би успјех био сумњив, већ ће такве акције обједињавати Штаб дивизије. Треба добро процијенити границе и ширину иницијативе, те да не би било игтетних посљедица.

9 — Одржавати тијесну везу са Штабом дивизије свакодневно и достављати нам исцрпне податке. Зато увијек упућивати заједно патролу са коњима или скијама. Гдје постоје теле-

' Да би онемогућио концентрацију јачих непријатељских снага и притисак на партизанске јединице које су се налазиле на простору Бихаћ — Слун, — Цазин, Врховни штаб НОВ и ПО Југославије упутио је Прву пролетерску дивизију у Централну Босну са задатком да у сарадњи са Трећом дивизијом ослободи Јајце и друга непријатељска упоришта и на тај начин поново оживи Народноослободилачки покрет у том крају.

Лонске везе, одмах се за исте везати и успостављати такву везу. **Са** потчињенима и сусједима такође одржавати тијесну везу и јединице имати што више прикупљене и припремне за брзо дејство. Обавјештавати нас и о раду сусједа. Ради нашег одржавања везе са Врховним штабом, Штаб V бригаде предаће радио-апарат батаљону у резерви који ће нас сачекати у Драгнићима, па ћемо га вратити Бригади чим добијемо друти, а зато смо предузели све мјере. Лице које рукује са апаратом, нека такође буде са истим.

10 — Захтијевамо од свих руководилаца и јединица да развију што јачу активност у наведене правце, те да што више угрозимо непријатеља, но, не тражи се одсудност и тешке жртве у свима акцијама. Ипак заузеће Јајца је врло важно са војничког и политичког гледишта, и ту се морамо свесрдно заложити са много умјешности и маневарског смисла. Тиме ми ћемо створити једно добро упориште за наше зимовање и базу за даље продирање у Централну Босну. Уопште требамо предузети иницијативно све оно зашто оцијените да је корисно и да ће имати војничког или политичког успјеха.

11 — Повести много рачуна о физичком и духовном стању јединица. Свуда на преноћиштима људство распоређивати тако, да се може угодно смјестити, осушити, исхранити и одморити. Принцип удобности да буде на првом мјесту, па макар се батаљони размјештали на шрој просторији. У том циљу, кад је год могуће (нарочито ових првих дана марша), упућивати унапријед дан раније или рано прије сванућа коначаре за сваку јединицу који да израде размјештајне листе за јединице и исте брзо распореде чим стигну на преноћиште. Увијек у станове улазе посљедњи руководиоци и то тек кад распореде посљедњег борца или коња и увјере се да је све у реду. Исхрана вјероватно биће редовно теренска по кантонманима, што ће увијек према приликама регулисати штабови бригада и батаљона. Повести много рачуна о доброј исхрани људи, али бити скромни и уљудни и контролисати у том погледу да не буде незгодних испада, јер смо ми политичка војска, што нико ни у најтежим приликама не смије заборавити. Поред узимања од непријатеља, ми ћемо се мората снабдјевати са топлом зимском одјећом и обућом и од народа, па у том погледу такође развићи широки политички рад, као што је то већ прописано, да народ сам нуди потребе, а гдје буде требало и куповати, те ни у ком случају не дозволити да борци страдају од хладноће.

12 — Штаб дивизије налазиће се до зоре 20 ов.мј. у Гламочу, а 20 ов.мј. увече у с. Драгнићи, а 21 и 22 такође у Драгниће или Шипово, а за вријеме борбе на Ораховици јужно од Језера и даље за лијевом колоном, гдје нам достављати све извјештаје. За даље на вријеме ћемо обавјештавати штабове бригада.

13 Штабови бригаа и батаљона хитно ће се постарати да што прије набаве што већи број скија и успособе што више јединица за борбу на смучкама, а најмање један вод у батаљону. О резултату овога рада извјестити нас до 1 XII о.г. Исто тако набавити саониде за батаљоне ради преноса болесника и разних потреба. Такође постарати се да се добије што више бијелог одијела и кошула преко одијела, па макар се вршиле размјене, те да би борци били што боље маскирани.

14 — Скрећемо пажњу свима руководиоцима да своје коморе не претрпавају са разним стварима и потребама, већ се трудити да борце добро снабдију са најнужнијим потребама, а све остало да се уредно и хитно евакуише у унутрашњост слободне територије, вјероватно преко Јајца. Коморе су често пута за регуларне војске имале катастрофалне значаје, а то може бити нарочито за партизанске јединице, које непотпуно користе комуникације. О овоме размислити и исто строго контролисати.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Перо Ћетковић

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОКРЕТ И ЧИШЋЕЊЕ ОД ЧЕТНИКА СЕЛА ПОПОВИЋЛ, ЈУРИШИЋИ, ВЛАЈИЋИ И БОСАНЧИЋИ

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
18-XI-1942 2,35 час.**

**ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА
И БРИГАДЕ**

1 — Према наређењу Штаба дивизије наша Бригада извршиће 18 ов. мца¹ покрет у 7 сати ујутру правцем: полазно место — Кључ — с. Црљени. Из овог села Бригада ће заузети борбени распоред за ликвидацију четничких села: Поповићи,

¹ Мјесеца

Јуришићи, Влајићи, Босанчићи. Ликвидација села извршиће се у току сутрашњег дана.

2 — За нашом Бригадом ићи ће батаљони IV крајишке бригаде, који су предвиђени за даље акције. Наш и њихов смељтај биће на очишћеној просторији.

3 — Јединице ће извршити покрет овим редом: IV бат. у 6 часова, топовско одељење и пионирски вод у 6 сати, I и III бат. у 6,30 сати, II и VI бат. у 7 сати.

4 —f Правац кретања: Кључ — с. Црљени, борбени распоред за ликвидацију горњих села, подаци о непријатељу и потпун склоп оппггих задатака иггабови батал>она добиће у Кључу. Команданти батаљона ће зато поћи испред својих јединица за Кључ и јавити се Штабу бригаде код Команде места.

5 — Исхрана ће се вршити на терену. Приликом проласка кроз Кључ интендантс батаљона јавиће се бригадној интендантури ради евент. пријема хлеба.

- 6 — Борбени знаци
- а) до 20 они који су већ дати,
  - б) за 21.: Марко — Арсо
  - в) за 22. Ђидо — Веса

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Бригаде

Политком
Плави²

Командант
Лекић³

(М. П.)

¹ Мијалко Тодоровић
^{*} Данило Лекић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА ЈЕДИШИЦА БРИГАДЕ
НА НЕПРИЈАТЕЉСКУ ЛИШИЈУ МИЛОЈИЦА — ГРАДИНА¹

ШТАБ
II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ
18 XI 42

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Положај

Према добивеним извјештајима и према осматрању, под-
носимо слиједећи извјештај:

Наш I батаљон са двије чете извршио је продор преко
Милојице и даље се креће ка Шурковцу. Из Милојице је не-
пријатељ побјегао, напустивши бункере и ровове, али се мања
групица повратила кад су наше чете прошле.

Наш II бат. пробио је непријатељску линију на Градлни.
Непријатељ је побјегао из бункера, а наши су их запалили.

Чете тога батаљона надиру даље да обухватним нападом
ликвидирају Јањош и Малинића Брдо.²

Заробљено је нешто муниције.—

Наређено је I бат. да ликвидира Милојице.—

Везу са нашим III б. још немамо и извјештај нисмо добили.
Примијеђено је код цркве на Виноградни да гори колиба
или бункер.

Ово је стање од 6 ч. ујутро.

Обавијестите нас о ситуацији на свим нашим фронтовима.—
Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Нико³

у 8.30

Командант
Ратко⁴

(М. П.)

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК
СКЈ под бр. 3339.

* Шире о борбама на сектору Сански Мост — Приједор —
Љубија види док. бр. 243.

* Нико Јуринчић

* Ратко Мартиновић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О НАПАДУ НА РУДНИК ЉУБИЈУ И О СИТУА-
ЦИЈИ НА СЕКТОРУ МИСКА ГЛАВА — ШУРКОВАЦ¹**

ШТАБ И К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ
18 XI 42

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Према добивеним подацима од једног заробљеног дочасника на положајима које смо ми нападали био је раније један здруг домобрана, који се прије два дана повукао с тим да се распореди у Новом и Двору.²

Сектор Миске Главе и Шурковца, примила је једна усташка бојна,³ а Сухачу непознате снаге из Новог.

На Тронеђи једна усташка бојна помјешана са културбундовцима, у Љубији непознате снаге културбунда и усташа и неодређен број тенкова до 5.—

Последња бојна поменутог здруга кренула је из Љубије 18.XI. у 3 ч. ујутро за Приједор.

III батаљон V. К.Б.⁴ чији је задатак био пресјецање комуникација Приједор — Љубија, није остао при своме задатку, премда се није консултовао са штабом ове бригаде.

Ми вршимо напад на Љубију (рудник), и уколико би исти успио, ми ћемо продужити рад тачно по добивеној заповијести од штаба корпуса.⁵

Поред овога тражићемо од III б.[ат.] V Б. који је сада на Миској Глави, да постуги како је наведено у наређењу, како **би** нам омогућио извршење нашег задатка.—

Уколико не би ликвидирали Љубију, за нас је доста опасна тачка — Тронеђа и Милојица. Ми смо послали наше двије чете да ликвидирају Милојице и дејствовање према Тронеђи, а сутра ћемо послати још двије чете.

18 XI по паду мрака, непријатељ је још био на Милојици и Тронеђи.

¹ Оригинал је писан руком.

² Види док. бр. 49.

³ Припремна усташка бојна Приједор. Види док. бр. 243.

⁴ Пета крајишка (козарска) НОУ бригада

⁵ Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 243.

Артиљерија није имала поготке, већ је тукла наше снаге.
Молимо вас да организујете људство за рушење бункера
којих има врло много.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Нико⁶

Командант
Ратко⁷

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О ПРОТЈЕРИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА СА ПОЛО-
ЖАЈА ВИНОГРАДИНА — МИСКА ГЛАВА — ЈАЊОШ¹

ШТАБ II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ

18 XI 42

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Положај

Непријатељ је протјеран са Виноградине, Миске Главе
и Јањоша, и наше га снаге гоне према Шурковцу. Ватре се виде
већ и у Шурковцу.²

Потребно је тући артиљеријом Љубију.

IV б.[ат.] VI бригаде са којом немамо везе, требало би да
ликвидира Тронеђу, и да дејствује даље ка Бришеву и Чара-
кову.

Имамо извјештај од нашег III бат. да је један батал>он V
К. бригаде³ отишао према Карану, по чему закључујемо да су
успјели при извршењу свога задатка.

Непријатељ је био много јаче утврђен него што смо имали
извјештај, тј. имао је три линије.

Има нешто заробљених домобрана.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Нико

Командант
Ратко

⁶ Нико Јуринчић

⁷ Ратко Мартиновић

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК
СКЈ под бр. 3337.

² О борбама на овом сектору види док. бр. 243.

³ Пета Крајишка (козарска) НОУ бригада

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ БРИГАДЕ И О ПРЕТ-
СТОЈЕЋЕМ НАПАДУ НА СИТНИЦУ И ЧАЉАВИЦУ**

**Ш Т А Б
IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
— ПАРТИЗАНСКЕ —
УДАРНЕ БРИГАДЕ
БР. сл.
ДНЕ 18-XI 1942 ГОД.**

**ШТАБУ I НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКОГ УДАРНОГ
КОРПУСА.**

1 Примили смо оба Ваша наређења од 16 о. мј. Наређење да један наш батаљон запосједне положај I бат. VI крај. бригаде примили смо 16 о. мј. у 21.30 час.

Наш IV батаљон извршио је покрет 17 о. мј. у 8 ч. у правцу с. Еминовци.

2 16 о. мј. у подне добили смо извјештај од обавј. официра VII кр. полубригаде да је хрватска војска¹ напустила села ВРХПОЉЕ, ПАЛАНКУ, ТОМИНУ и КИЈЕВО. Ове су положаје држале три сатније, које су се повукле ка с. ЧАПЉЕ, и С.[анском] МОСТУ. Из Врхпол>а су двије сатније раније отишле у истом правцу. Са обавјеи>гајцем дошао је до нас и један домобран који је пребј>гао 14 о. мј. из с. Томине, када су њихове снаге требале да се повуку.

С обзиром на ово ми смо предузели одмах испитивање села Врхпоља, при чему се установило да нема војске, али су на наше пуцали наоружани мјештани.

Наш IV батаљон је 15 о. мј. заробио на р. Саници у Хрустову два муслимана, који су такође изјавили да се војска из Врхпоља повлачи у Чапл>е, а да је само код моста (врхпољског преко р. Сане) остала 7-ма сатнија која штити прелаз преко моста. Рекли су да ће хрватска војска држати с. Чапље, а да ће на положаје Врхпоља доћи четници.

Пребј>гли домобран ово је исто рекао, такође да ће четници држати све горње положаје које је напустила хрватска војска.

Четнички батаљон Азарићев 16 о. мј. држао је положаје у с. Мразову више с. Соколова, у с. Горњем Раткову и с. Лакићима, свега 200.

¹ Домобрани

Сви горњи подаци послани су Штабу I прол. дивизије, са којима смо имали лични контакт.

17 о. мј. наш III батаљон испитивао је Врхпоље, али услјед магле нису могли ништа установити.

3 Штаб I прол. дивизије, са којим смо имали састанак 17 о. мј. дао нам је задатак, да у општој акцији која се изводи 18 и 19 о. мј. учествујемо са два батаљона. 19 о. мј. увече (22 ч. вршиће се напад на СИТНИЦУ и ЧАЋАВИЦУ.² Задатак наших батаљона је да са јаким засједама на цести, у висини с. БУ НАРЕВИ, спријечимо долазак појачања од правца Б. Луке Ситници.

Наш III батаљон добио је задатак да заузме с. Врхпоље ако за то буде услова, и потом да има стални контакт са непријатељем у циљу спријечавања њиховог офанзивног маневра ка ослобођеној територији. Уколико се Врхпоље не буде могло заузети наше снаге имају задатак [да] непријатеља узнеми равају.

Ми ћемо Вас редовно извјештавати о резултатима акција и о општем положају наших и непријатељских снага.

Заборавили смо Вам напоменути да смо обавијештени да хрватска војска напушта горње положаје у циљу појачања њихових снага на сектору према Цазину и Бихаћу.

4 Наш Штаб нема ниједну карту овога као ни других сектора. Карте које смо имали, предао је ранији наш начелник штаба³ другу Славку.⁴ Карте су нам неопходно потребне и молимо Вас да нам их пошаљете што прије, тј. по овим нашим куририма.

5 Молимо Вас да нас извјестите када требамо доћи по робу, уколико сте је расподијелили. Нисмо успјели да организујемо кројачку радиону, јер је економски одсек при ВШ мобилисао све и рекли су нам да шијемо у Вашим кројачницама те Вас молимо да нас обавијестите да ли ћемо моћи добивену робу шта код Вас.

Са борбетом поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Никола Котле

Командант
на терену

П. С. Друг. командант¹⁵ са замјеником политкома⁶ су отишли са I и II батаљоном на акцију са I пролетерском дивизијом.

² О резултату борбе на Ситници види док. бр. 63, 67 и 103.

³ Васо Јовановић

⁴ Народни херој Славко Родић, командант Пете НОУ дивизије, умро 1949 год. као генерал-потпуковник ЈА.

* Милутин Морача

° Милан Трнинић

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАН-
СКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА СУХАЧУ
И МУСЛИМАНСКУ ЉУБИЈУ¹

ШТАБ V К К. НОП.
УДАРНЕ БРИГАДЕ

ШТАБУ I БОС. НОПУ КОРПУСА

Снаге I и II бат. ликвидирале су Сухачу и надиру према Ислам. Љубији.² Снаге IV бат. протјерали су непријатеља са Хозића у правцу надирања снага I и II бат. и прогоне даље непријатеља. Заробљено је 109 домобрана, 1 офидир и 1 ... енглески ... једног домобрана. 1 усташу ухватили и стријељали. Остали губици неггријатеља непознати. Од оружја заробљено 2 тешка митраљеза, 109 пушака и неколико пушкомитраљеза и 3 стројнице и доста муниције пупгчане и остале спреме.

Наши губици за сада познати у I бат. 5—6 рањених међу њима и 1 командир.

II бат. 3 мртва и 4 рањена

IV бат. 2 рањена

III бат. није нам се уопште до сада јавио.

Снаге VI бригаде извршиле су задатак. Непријатељ до сада није покушао да надире. Настојаћемо да у току дана и ноћи ликвидирамо Н.[ов]ску Планину.

С. Ф. — С. Ф.

Замј. полкома
Душан³

Преко Мазалица
ењале
шале наређење⁴
11.30

Пол. ком.
Баја⁵

Штаб бригаде налазиће се према Хозићима.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2737. Документ је писан вјероватно 18 новембра 1942 године.

² Шире о томе види док. бр. 243.

³ Душан Мисирача

⁴ Редакција није могла установити смисао ове реченице.

⁵ Димитрије Бајалица

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БО-
САНСКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА У-
ТВРЂЕНУ ЛИНИЈУ СУХАЧА — ХОЗИЋА КАМЕН —
ПИВНИЦА¹

Ш Т А Б
V КР. КОЗАРСКЕ Н.О.П.
УДАРНЕБРИГАДЕ

Положај, 18 новембра 1942 г.
у 18 часова

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ I БОСАНСКОГ НАР. ОСЛ. КОРПУСА

положај

Акција на линији Сухача — Хозића Камен — Пивница отпочела је у 2 сата, и до сада су очишћена упоришта Сухача, Пивница, Табла и већи дио Хозића Камена. Још се држи на Хозића Камену једно усташко упорште у јачини 40—50 усташа, који су блокирани снагама нашег IV, I и II батаљона. За читаво вријеме борбе са III батаљоном немамо везе, по извјештају IV батаљона III бат. је кренуо уз II бригаду у правцу Миске Главе и даље.

Резултат борбе до сада је слиједећи: заробљено 458 домобрана међу њима 6 официра. Такође нам је успјело ухватити живих 15 усташа, који су ликвидирани. Усташе су до сада имали прилично мртвих и рањених.

Заплијењено 20 пуигкомитраљеза, 3 тешка митраљеза, мали бацач, велики бацач, преко 400 пушака, много пушчане и митраљеске муниције, муниције за бацаче и нешто војне спреме и разног материјала.

Наиш губици до сада 5 мртвих и 17 рањених. Касније ћемо поднијети детаљан извјештај.

Сви заробљени домобрани су припадали I бојни I п. пуковније Бјеловарске, која је стигла прије 4 дана на ове положаје.

Отпор кога су давали сами домобрани био је слаб. Али тамо гдје су биле усташе и легионари борба је била врло жестока и жилава.

Убијено је преко 20 легионара.²

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3338.

² Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 243.

Линије су биле до сада невиђено утврђене. Ровови су непрекидно везани од Сухаче преко Табле и Пивнице до иза Хозића Камена а линије су биле три једна иза друге са многобројшш добро утврђеним бункерима.

Наше је мшлљење да се употрејеби ово домаће становништво за загртање ових ровова као **и** да се село Сухача тотално попали, а преостало становништво да се протјера у Нови, то је стога што је то мјесто г/це непријатељ може смјештати војску и у зимским данима а становништво је непријатељски расположено према нама.

По ликвидацији овог посљедњег упоришта (мислимо да ће бити то у току ноћи готово) ми мислимо да кренемо на нови задатак³ који нам је постављен у вашој наредби, уколико се ситуација не измени, то јест уколико од вас не добијемо друго наређење.

Такође сматрамо да је потребно да се VI бригади стави у дужност да безувјетно брани продор од Новог, јер се ми налазимо у непријатељским линијама.

Са II кр. бригадом читаво вријеме нијесмо имали везе, иако смо по овему закључили да је она извршила свој задатак.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкомесара
Душан⁴

Командант
Милош⁵

Замјеник команданта
Чоче⁶

П. С. — Загртање ровова нека се изврши од стране снага VI бригаде!⁷

Ова бојна домобранска била је на заплити пруге оног дана када су се наше снаге пробијале из Козаре.

На положајима Хозића Камен — Табла била је једна усташка бојна!

Хитно нам одговорите. Синоћ смо вам послали једног курира!

Наш Штаб се сада налази у селу Хозићма у једној кући на вису!

⁸ Односи се на напад на Ситницу.

* Душан Мисирача

⁵ Милош Шиљеговић

⁶ Ратко Вујовић

⁷ Шеста крајишка НОУ бригада

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА ОД 19 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА
О СТАЊУ У ЉУБИЈИ И ОКОЛИНИ¹

**НАЧЕЛНИК ШТАБА
I БОС. Н.О.У. КОРПУСА**

ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРПУСА

1) Штаб II К. бригаде поднео је извештај у 10.30 час, који смо примили око 16 час. Извештава да су у Љубију стигла појачања од Приједора пругом и преко Чаракова. Преко Чаракова дошло око 400 здруговаца, пругом не наводи колико. Чете у заштити према Приједору су се повукле и непр. ушао у Љубију Ислам.² и Рудник. Наши су изнад Љубије Рудник и Ислам.

Има нешто и Немаца из Приједора.

2) Друг Ваја³ извештава да су очишћени Доловљани према Екићима. Заробљено десетак домобрана, један пуковник и један напоручник.

3) Пошто је II бригада имала слабу везу са својим батаљоном и суседним јединицама, наређено јој је да се добро повеже и да нападне Љубију Ислам. и Рудник, да се руши пут и пруга Приједор — Љубија систематски и да се оданде добро заштити.

Пре доласка појачања у Љубији је било 80 Немаца, 90 домобрана, нешто усташа. Да су највише били болше повезани и бржи, могли су Љубију узети.

С друг. поздр.

С. Ф. — с. н.

19-XI-1942
у 19,30 час.

Нач. штаба
Бранко⁴

П. С. Од V крај. немамо никаквих извештаја.

III Горски здруг који је био на линији Љубија — Сухача отишао је у Двор, по изјави једног заробљеног дочасника. Овамо су доведене друге снаге.

На сектору Приједор — Бања Лука такође су јединице замењене другим мањим.

¹ Оригинал је писан руком.
¹ Муслиманска Љубија
¹ Димитрије Бајалица
¹ Бранко Пољанац

У Двору су [се] концентрисалк — по изјави дочасника, ради офанзГве ка Бихаћу. Баја је опет чуо да је у Двор дошла „Црногорска пуковнија“.

" Тражено је да се све ово провери.

Врло важна архива је нађена — знају наше највеће детаље — требало би је детаљно проучити. Нађена је у Сухачи и шаљемо је у Штаб корпуса. Изгледа да сваких 7 дана издају обавештајне податке о нама.

Изгледа да су околину Бање Луке добро оголили.

БР. 54

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
19 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О НЕУСПЈЕЛОМ НАПАДУ НА ЉУБИЈУ¹**

ШТАБ II К.Н.О.П.У. БРИГАДЕ

10.15ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

положај

Ноћашњи напад на Рудник Лзубију није успио тј. био је спријечен доласком појачања које је непријатељ добио у току привлачења наших јединица за напад.- Непријатељ је добио појачање у двије колоне, тј. цестом од Приједора и од Чаракова. У оба двије колоне било је Нијемаца.

Наше чете које су биле у заштити морале су се повући под притиском непријатеља.

Наш садашњи распоред јесте према Љубији и Руднику Љубији пет чета, а четири чете су упућене према Тронеђи с тим да је ликвидирају. Од оних чета које су отишле према Тронеђи нисмо добили извјештај.—

Према причању једног цивила који је из Приједора дошао с војском, у Љубију је стигло још 400 војника — здруговаца пругом до Јасике, а послије пјеишке. Ово се односи на ону колону која је дошла цестом као иго смо горе навели.

Одговор од III б. V бригаде још нисмо примили.

Ми ћемо ноћас предузети рушење пруте. VI бригада³ располаже минерима и пионирским одјељењем, па би било потребно да дођу да минирају пут Приједор — Љубија.

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2735.

² Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 243.

³ Шеста крајишка НОУ бригада

Ми ћемо предузети испитивање Љубије, а без оног појачања које је у току ноћи стигло у ЈБубији је било 80 културбундоваца, 60 домобрана и нешто усташа. Такођер су била и 3 тенка.

Ако можете пошаљите нам бензин-флаше и бацач пламена. Пруга је код Јасике већ потргана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19 XI 42

Пол. комесар
Нико⁴

(М. П.)

Командант
Ратко⁵

П. С. Молмо да нас се обавијести о ситуацији код Бос. Новог и Сухачи.

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОВ
БРИГАДЕ ОД 19 НОВЕМБРА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ БРИ-
ГАДЕ О УПУЋИВАЊУ МУНИЦИЈЕ ЈЕДИНИЦАМА¹

Ш Т А Б
VI КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
БР. сл.
ДНЕ 19-XI 1942 ГОД.

Другу

МИЛОРАДУ,² КОМАНДАНТУ VI КНОПУ БРИГАДЕ

Положај

Примио сам Твоју депешу.

Гранате, мине за бацач као и нагазне и експлозив још нису стигли. У Бенковцу треба да се распореди све то како је већ уговорено. Обраћао сам се на радиону³ али јављају да курир са колима још није стигао тамо. Примио сам 40.000 комада метака и 20.000 упутио сам V бригади⁴ а остатак, како је речено,

⁴ Нико Јуринчић

⁵ Ратко Мартиновић

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3342.

² Милорад Мијатовић

³ Радионицу

⁴ Пета крајишка (козарска) бригада

ја сам задржао овдје. Девет нагазних мина упућено је II батаљону као бензин који ће подијелити са III батаљоном.

Радио вијести сам угутио на батаљоне и шаљем Теби. Борба није стигла.

ОК⁵ пкта шта је са Рецом.⁶ Ја сам упутио писмено наређење које сам примио од ОК за друга Рецу да се има јавити у ОК.

Шаљем Ти скице које си тражио из Опер. штаба.

Јави по куриру све новости до IV батаљона да би могао извјештавати Операт. пгаб.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Секретар
Смајо⁷

БР. 56

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ЗА РУШЕЊЕ ПУТА БАЊА ЛУКА — СИТНИЦА И ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О ТОКУ БОРБЕ У СИТНИЦИ¹

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 17
20 новембра 1942 г.

ШТАБУ IV БАТАЉОНА

1 Да би се омогућила евакуација плијена из Ситнице² потребно је да темељито обезбиједите правац од Бање Луке.

2 Предузмите одмах рушење, уништавање и запречавање друма Бања Лука — Ситница. Те препреке треба да буду сигурне и што прије постављене. За те радове мобилизирајте сељаке.

⁵ Окружни комитет

⁶ Рецо Терзић

⁷ Редакција није могла установити презиме.

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² О нападу и резултатима борби на Ситници види док. бр. 63. 67 и 103.

3 Штаб дивизије је то исто ставио у задатак IV крајишкој бригади која се налази у висини Бунарева. Ступите у везу са њом и инсистирајте да тај посао обаве игдо прије и што болје.

4 Одржавајте стално везу са IV крајишком бригадом да бисте благовремено били обавијештени. Одредите положаје једгашца у случају навале непријатеља. Предвидите обезбјеђење од Мањаче. Предвидите мјесто за топ „Пито“.³

5 Хитно пошаљите кратак извјештај о синоћним операцијама:⁴ са кратким прегледом како су текле операције, однос снага, положаји, број ваших жртава.

С. Ф. — С. Н.

командант

(М. П.)

БР. 57

ПОХВАЛНА НАРЕДБА ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. БОРЦИМА И РУКОВОДИОЦИМА БРИГАДЕ ПОВОДОМ ЈУНАЧКОГ ДРЖАЊА ПРИЛИКОМ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ СИТНИЦЕ

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
20-XI-1942.**

БОРЦИМА. КОМАНДИРИМА, КОМАНДАНТИМА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Другови и другарице,

У победоносном јуришу на фашистичку јазбину Ситницу¹ ви сте показали чудо од пролетерског херојизма и веигине. Нео својива утврђења, која је бранио бројно скоро двоструко већи и технички много надмоћнији непријатељ, освојили су наша неустраивост, организација, војна вепгина, свест и дисциплина.

У том боју херојски је пало 22 наша друга, и рањено 46 друг.[ов]а и другарица. Пали друтови су светао пример како се

¹ Пјешадски топ 37 мм француског поријекла, био у наоружању бивше југославенске војске.

* Мисли се на ток борби за ослобођење Ситнице.

¹ Ситница је ослобођена ноћу 19/20 новембра 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 63, 67 и 103.

ŠTAB I BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
20 - XI - 1942.

W.H.O. 44 P. 1
7 14
70 1

BORCIMA, KOMANDIRIMA, KOMANDANTIMA I POLITIČKIM KOMESARIMA
PRVE PROLETERSKE BRIGADE

Drugovi i drugarice,

U pobeđonosnom jurišu na fašističku jazbinu bitnicu vi ste pokazali čuđe od proleterskog heroizma i veštine. Neosvojiva utvrđenja, koja je branio brojno skoro dvostruko veći i tehnički mnogo nadmoćniji neprijatelj, osvojili su naša neustrašivost, organizacija, vojna veština, svest i disciplina.

U tom boju herojski je pale 22 naša druga, i ranjeno 46 druga i drugarice. Pali drugovi su svetao primer kako se bori i gine za slobodu svoga naroda. Njihova imena će zabeležiti istorija naših naroda.

Za junaštvo boraca, za hrabre i mudre rukovodjenje starešina, za neustrašivost i marljivost saniterki vi svi zaslužujete najvišu pohvalu.

Ova pobjeda je naš slavan početak velikog takmičenja među brigadama. Ovom pobjedom mi smo dokazali da ćemo časno ispunjavati položenu zakletvu. Štab brigade je srećan što može još jednom reperirati našem Vrhovnom komandantu: "Druže Tito, Prva proleterska je izvršila tvoje naredjenje."

Mi smo ponosni što se nalazimo na čelu takvih boraca i čestitajući vam pobjedu pozivamo vas da tako i dalje nastavite slavan put prve brigade.

Slava palim drugovima!
Živeli naši ranjenici!
Živela Prva proleterska!
Sart fašizmu - sloboda narodu!

Za štab brigade:

politički komesar,

Trabny

komandant,

J. Lekić

•бори и гине за слободу свога народа. Њихова имена ће забележити историја наших народа.

За јунаштво бораца, за храбро и мудро руковођење старешина, за неустрашивост и марљивост санитарки ви сви заслужујете највишу похвалу.

Ова победа је наш славан почетак великог такмичења међу бригадама. Овом победом ми смо доказали да ћемо часно испуњавати положену заклетву. Штаб бригаде је срећан што може још једном рапортирати нашем Врховном команданту: „Друже Тито, Прва пролетерска је извршила твоје наређење.“

Ми смо поносни што се налазимо на челу таквих бораца и честитају^и вам победу позивамо вас да тако и даље наставимо славан пут Прве пролетерске.

Слава палим друговима!
Живели наши рањекцим!
Живела Прва пролетерска!
Смрт фашизму — слобода народу!

За Штаб бригаде:

Политички комесар,
Плави-

(М. П.)

Командант,
Д. Лекић³

БР. 58

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ВРШЕЊЕ ОБЕЗБЕЂЕЊА И ИЗВИЂАЊА НА ОДРЕЂЕНИМ ПРАВЦИМА И ПРИПРЕМАЊЕ ЗА САСТАНАК У ШТАБУ БРИГАДЕ

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТ. ДИВИЗИЈЕ**

Број 21
21 новембра 42

ШТАБОВИМА I, II, III, IV И VI БАТАЉОНА I БРИГАДЕ

I У току ноћи док се налазимо на овој просторији батаљони ће вршити обезбеђења и извиђања у следећим правцима:

а) Батаљон који се сместио у Лекићима извиђаће и патролирати правцем Лекићи — Градине, Лекићи — Требовски Понорац, Лекићи — Пљешевица, тј. обезбеђивати север.

" **Мијалко Тодоровић**
' **Данило Лекић**

б) Батаљони који се налазе у Милићима извиђаће правце Милићи — Сладовић — Пољице, Милићи — Г. Шеховићи, Милићи — Пилезани, тј. обезбеђиваће и извиђати североисток и исток.

в) Београдски баталјон извиђаће у правцу Мркоњић Града.

г) II баталјон извиђаће и дати осигурање у правцу Вихови и даље и правац Дубица, тј. северозапад и запад.

2 Београдски батаљон упутиће једну десетину у Мркоњић Град за успоставу везе са нашим јединицама и са Штабом дивизије. При том ће десетина бити опрезна за сваки случај при улазу, тј. прилазу Мркоњић Граду.

3 Вечерас у 19 часова одржаће се састанак у Штабу бригаде са командантима и политкомесарима свију батаљона. На састанку ће команданти поднети извештај по следећем: бројно стање људства, плен из акције на Ситници: митраљеза, пушкомитраљеза, машингевера,¹ бацача, секција (средити их и побележити), коња итд. (све тачно).

Политички комесари ће приредити списак другова који су се нарочито истакли у овој акцији са сличицама које су интересантне из борбе.

С. Ф. — С. Н.

21-XI-42

у 10.30

За Штаб I бригаде

Политкомесар
Плави-

за Команданта
М. Милојевић⁵

¹ Аутомат
³ Мијалко Годоровић
³ Милоје Милојевић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 21 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ
О ДОЛАСКУ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ ПРИСОЈЕ — КУ-
ЋИШТА — ДИВЉАКУША — МИЛИЋИ — ЛЕКИЋИ¹**

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 20
21 новембра 1942 г.

ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1 21 ов. м. у 15 часова приспјела је наша Бригада на про-
сторију: Присоје — Кућишта — Дивљакуша — Милићи — Ле-
кићи (с. Тријебово).

На тој просторији смјестиле су се наше јединице.

2 На путу за Тријебово и у самом Тријебову нисмо наишли
на непријатеља. Сельаци причају да су четници у мањим гру-
пицама бјежали овуда уочи напада на Ситницу и сјутрадан
послије напада. Неки су, пгга више, казали да се неће више
никада повратити. Казали су — готово је! Јако су деморалисани
а имају запгго. За нас баш није најбоље, јер их нигдје не мо-
жемо ухватити.

3 Нисмо продужили за крајње мјесто, предвиђено у ва-
шој наредби од 17 ов. м., гдје смо требали да се концентри-
шемо, зато што је то мјесто попаљено, те немамо гдје да смје-
стимо јединице. Молимо вас да узмете то у обзир те да у на-
ређењима која издајете нашој бригади урачунате један сат
времена који нам је потребан да бисмо дошли до одређеног
мјеста.

4 Поставили смо безбјеђења и вршимо извиђања праваца
са којих је могућа појава непријатеља.

5 Упутили смо патролу за Мркоњић Град да успостави везу
са нашом II бригадом.²

6 Ми ћемо оvdје остати до вашег даљњег наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Политком

Командант

¹ Пронађена је копија оригинала. Оригинал није сачуван.
² Односи се на Другу (Трећу) санџачку бригаду.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБОВА ДРУГЕ И ПЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 21 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЉУБИЈИ¹

Другарском

ШТАБУ I Б.Н.О.У. КОРПУСА

Извјештавамо другарски Штаб да смо одржали заједничку конференцију штабова II и V К.Н.О.У. бригаде, на којој смо донијели слиједеће закључке.

Продором нашим ка Љубији и Љескарама распоред наших снага био је у виду клина врло повољан за нас да смо успјели да ликвидирамо Љубију. Пошто нисмо успјели да ликвидирамо Љубију, овакав наш распоред излагао је наше снаге опасности опкољавања и уништавања, што је непријатељ и покушао с продором јачих снага од Приједора преко Волара дејствујући ка Љескарама и Шурковцу. Тако да је јаким притиском и овим маневром приморао прво снаге V К. бр. а последице и снаге II К. бриг. на отступање и заузимање фронта. За вријеме овог маневра непријатељ је такође вршио јак притисак из Ис. Љубије² и Рудника ЈБ.[убије].

На линији Пивница — Виноградина — Милојица — Тронежа непријатељ губи могућност маневра и имамо могућност лакше одбране.

Према свему овоме наше јединице држе слиједеће положаје:

II К. бр. Тронежа — Милојица — Јанош.

V К. бр. I и II бат. према Сухачи и Бд. Јапри.

III у резерви према Панићу

IV на Виноградина.—

Подаци о непријатељу:

Ис. Љубија, Љубија Рудник до Тронеже двије, до двије и пол. бојне помијешаног непријатеља.

Са правца Приједора — Волар по изјави цивила 1.300, а по изјави Штаба III бат. V. бриг. једна пуковнија.

Управо када гИшемо овај извјештај добили смо Ваше наређење за ликвидацију Љубије.³ Према горе наведеном распореду наших снага и броју непријатељских војника који стоје према нама ми сматрамо да би наш напад на Љубију био неуспјешан и ризикантан.

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3249.

² Муслиманска Љубија

³ О резултату напада на Љубију види док. бр. 77 и 243.

Пуковнија о којој је ријеч [састављена] је [од] **3** бојне здруговаца, и једне **бојне чистих** Нијемаца.—

Лз овога извјештаја видите стварну ситуацију на овоме сектору и молимо да нам дате конкретна упутства шта да радимо.

Вашу пошту смо примили преко VI бриг. у 13.45 ч., 21-XI-42 г.
Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

21-XI-1942 у 14 ч.

За II К. Бр.
Командант
Ратко⁴

За V К. Бр.
Командант
Милош⁵

Пол. комесар
Нико⁶

Пол. комесар
Жарко⁷

БР. 61

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 21 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ЊЕМАЧ-
КО-ДОМОБРАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СЕЛУ БУНАРЕВУ

Ш Т А Б
IV КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ

сл
ДНЕ 21 - XI 1942 ГОД.
21 — ч.

ШТАБУ I УДАРНОГ Н.О. КОРПУСА
ШТАБУ V НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ УДАРНЕ
ДИВИЗИЈЕ

Наша два баталона ове Бригаде кренули су на задатак са I пролетерском дивизијом, 18 о. мј. у 20 часова стигли су у село Божиће и Бјелиће гдје су и преноћили. 19 о. мј. батаљони су добили слиједећи задатак:

⁴ Ратко Мартиновић
⁵ Милош Шиљеговић
⁶ Нико Јуринчић
⁷ Жарко Згоњанин

а) I батаљон имао је задатак да очисти терен до цесте држећи везу са I пролетерском бригадом која је ишла ка Ситници, да пређе преко цесте јужно од села Бунареви и да заузме К. Батош и да истури страже и патроле десно испред ове коте; са једном четом да заузме село Бунареви и да ту остане као фронтална засједа ка Бањој Луци; са једном четом која наиђе на коту Батош да сађе ниже ка цести као бочна засједа десно од цесте;

б) II батаљон имао је задатак да држи коту Дубрава са патролама сјеверно од ње као заштита од села Соколова, да са једном четом поставе засједу лијево од цесте, а да мобилишу сељаке за прекопавање исте.

Борба са четницима који су били на поменутих котама у селу Бунареви почела је у 8 сати ујутру и трајала је до 16 часова увече са ликвидацијом села Бунареви, гдје је отпор четника био доста јак, у тој борби убијено је 6 четника.

У 13.30 часова наше снаге приближују[ћи] се цести наишле су на један аутомобил и један гртач снијега са посадом која је ишла од Ситнице. У борби убијена су 4 Нијемца, међу њима један официр и 5 домобрана, заробљено 10 Нијемаца (један наредник) **и** 9 домобрана (сви са оружјем). Заробљена су једна кола са четири коња и два сандука мина за бацач.

У 17 часова наиш.па је колона њемачких и хрватских камиона, 16 ком., која је превозила грађу за прављење бункера и земуница, нешто сљедовања за војску, одијела, веша **и** муниције.

При доласку пред село Бунареви Нијемци и домобрани изишли су из камиона и развили се у стријелце гдје их је сачекала наша I чета нашег I батаљона и на јуриш натјерала непријатеља у бјекство, гдје су заробљени сви камиони, убијено 6 Нијемаца и 6 домобрана а заробљена три домобрана. Два су камиона запаљена у борби. Из осталих су све ствари евакуисане и затражени шофери из I пролетерске да се камиони пребаце у Ситницу.¹ У току ноћи заробљено је још 14 домобрана са оружјем.

Заробили смо 3 пушкомитраљеза, око 45 пушака, неколико хиљада метака и остале војне спреме. У тим борбама имали смо два мртва и 15 рањених, (6 теже међу којима је **и** замјеник команданта I батал.она друг Симо Трикић).

Наша два батал.она остају и даље на тим положајима.

С обзиром да је Ситница пала² VII крајишка полубригада кренуће десном страном цесте и повезати се са ова два батаљона и држаћемо положаје од Бунарева преко Соколова и до Сане.

¹ Опширније о томе види док. бр. 233.

² Ситница је ослобођена 20 новембра. Опширније о томе види док. бр. 63, 67 и 103.

Исхрана ова два батаљона иде редовно, реквизирамо храну од чегника на признанице.

Обавијештени смо да је у Ситници и Чађавици и околини заробљено око 700 домобрана, 6 топова и остале ратне спреме.

Непријатељ напустио је село Врхпоље, те је наш III батаљон добио задатак да заузме село и по могућности да ликвидира ђуприју. 18 о-мј. наш батаљон успио је да истјера непријатеља из ровова и да заузме ђуприју, али, с обзиром да није имао на располагању потребна средства за рушење ђуприје, није је ни срушио. Непријатељ је 19 о. мј. са снагама од једне сатније кренуо за село Врхпоље гдје су га наши натјерали да се повуче према Чалљу.

У вези акције на Ситницу тај батаљон вршио је притисак на село Томину. 20 о. мј. непријатељ је кренуо опет према селу Врхполју прије дана. Наше снаге су биле развучене јер смо били обавијештени да ће нас четници напасти с леђа. Непријатељ је кренуо користећи три бацача и један брдски топ, гдје се је чета тога батаљона морала повући према селу Камичку. У току борбе наггла је једна сатнија домобрана која је бјежала из Ситнице ка Врхпољу. 3 чета тога батаљона направила је засједу и у току краће борбе заробили смо 65 домобрана са два натпоручника са потпуном ратном спремом. Само су успјела три Нијемца и три домобрана да побјегну који су касније ухваћени, од обавјештајног [официра] VII полубригаде Видовића³ и сељака у Соколову. Од ових домобрана тројица су погинула и један натпоручник био је рањен. Заробљено је 65 пушака, двије стројнице, један пушкомитраљез, 30 бомба крагујевачких, 4 пиштоља, опасача, фишеклија и ножева по 65 ком., 3.500 метака. У авим борбама на Врхполју непријатељ је имао 15 мртвих и 20 рањених.

Наши губици: два друга и једна болничарка су погинули и 9 рањених, од којих су сви лакше рањени. У борбама је рањен политички комесар друг Марчета.⁴

2 чета III баталона имала је кухињу у самом селу, те нам је непријатељ заробио два казана и четни иггембиљ, те вас молимо да тај иггембиљ прогласите неважећим. Штембиљ је имао наслов: Команда II чете III батаљона IV крајишке НОУБ.

Заробљене домобране смо упутили у Бос. Петровац Команди подручја да их упуте њиховим кућама. Два официра и три Нијемца упутили смо исто Команди подручја да их стави Врховном пггабу на располагање, уколико би били потребни за размјену.

Наш IV батаљон налази се на сектору бившег баталона „Петар Шкундрић“, једна чета се налази у Фајтовцима гдје

³ Бранко Видовић

⁴ Милош Марчета

затварају пут Сански Мост — Паланка. Код њих нема никаквих промјена...

Снаге III батаљона од данас држаће двије чете према Врхпољу а једна чета гтрема Корјенову.

Уколико позвол>авају прилике ми би вас молили да нам IV батаљон ослободите са положаја који сада држи, с тим што би га пребацили Ситниди, јер су нам овако снаге сувише развучене.

Опет вас молимо, и ако је то већ по неколико пута, да нам пошаљете једног л>екара, уколико са њиме располажете, јер нам је неопходно потребан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Н. Котле⁵

Командант
на терену

П. С. Пошаљите нам
знаке®

БР. 62

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 21 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БО-
САНСКОГ НОУ КОРПУСА О ОДГАТАЊУ НАПАДА НА ЉУ-
БИЈУ И О НАДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА СУХАЧИ¹**

ШТАБ V К.К. Н.О.У. БРИГАДЕ
21 XI 1942 у 9 сати

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О. КОРПУСА

Положај

Примили смо вашу пошту и материјал.

Према вашем наређењу од 15 о. м. и према поновљенсм наређењу од 19, ми смо скупа са II бригадом створили план напада и одредили га 20 у 22 часа. Али према извјештају Штаба

⁵ Никола Котле

⁰ Односи се на знаке распознавања.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3344.

ХИ батаљона наше Бригаде, непријатељ је продро од Љескара ка Волар и од Бшнћана, гдје имају јак гарнизон (састав бојна Нијемаца и 3 бојне домобрана). Са тим снагама непријатељ је потиснуо снаге нашег III батаљона, које су се налазиле у Југовцима, а десно крило спустило се на станицу Љескаре и запалило је. У исто вријеме наишао је воз са Нијемцима кога је дочекала једна чета III батаљона и тукла са свима аутоматским оруђима. Нијемци, по искрцавању из воза, заобишли су на десно крило нашег батаљона, а на наше лијево крило и центар упутили 3 батаљона домобрана, те послје борбе од неколико сати наш III батал>он био је присиљен да се повуче на Шурковац. Истовремено је стигао и наш II батаљон, али није могао ступити у дејство, јер је III батаљон већ напустио своје положаје. У тој борби III батаљон имао је 1 мртвог и 3 рањена, док је непријатељ претрпио тешке губитке. По мишљењу Штаба тог батал>она око 50 избачених из строја. Пошто су се предвече повукла та два батаљона, а и непријатељ је добио велико појачање, то смо тражили од Штаба II бригаде да се напад одгоди и да се изврши исте ноћи, кад се ми приберемо, нашто су они одговорили да би то био неорганизован напад и да би се касно отпочело те су тражили да се напад одгоди. Преко најгих патрола смо установили кретање тенкова у току ноћи од Приједора ка Љубији. Извијештени смо од другог Чочета,² који се налази са Првим батаљоном, да непријатељ надире према Сухачи, ми смо упутили II батаљон према Миској Глави да се спусти и запосједне положај испред непријатеља и да му спречи пролаз за Љубију! Наш распоред сада је слиједећи: I батал>он на линији Пивница — Сухача — Благај Јапра, на десној обали ријеке Јапре. II батал>он од Пивница према Кршљама с лијеве обале Јапре. III и IV батаљон на линији Шурковац — Липовац. У току 19 и 20 поред губитака које је имао III батаљон и IV батал>он је имао 2 лакше рањена, док је I имао 4 рањена, међу којима и замјегогк команданта батаљона Пилиповић Драган.³ Овог часа добијамо извјештај да непријатељ надире од Ислам. Љубије преко Љескара и наши батал>они траже повлачење. Свакако да непријатељ није малобројан док они то траже. Ми смо наредши да прихвате борбу системом дубинских засједа. О резултату ћемо извијестити. Ми смо мишљења да се сада са ово снага што имамо не може извршити успјешан напад на Љубију, јер непријатељ има гарнизон у Бишћанима, Калајеву, Куреву, Љубији једној и другој. Како ви-

¹ Ратко Вујовић, замјеник команданта Пете крајишке (козарске) бригаде

² Драган Пилиповић, погинуо као замјеник команданта Првог батаљона Пете крајишке (козарске) бригаде, фебруара 1943 год. на Бенаковцу — Подгрмеч.

дите по свему не би било могуће изоловати Рудник Љубију и као таквог га нападати.

Очекујемо ваше наређење поводом новонастале ситуације.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Жарко⁴

Командант
Милош⁵

Замј. полкома
Душан⁶

БР. 63

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 НО-
ВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О РАЗ-
ЛОЗИМА ОДЛАГАЊА НАПАДА НА ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
22 новембра 1942,
Шипово у 6 часова

ШТАБОВИМА БРИГАДА И СПЕЦИЈАЛНИМ ЈЕДИНИЦАМА

I Дивизија у своје надирању ка Јајцу ликвидирала је непријатељска упоришта Ситницу² и Мркоњић Град гдје је заробљено 600 домобрана и 40 Нијемаца са њемачким командантом, као и 4 топа и много другог материјала. Услијед заморности трупа I дивизија не може на вријеме стићи до Јајца.

* **Жарко Згоњанин**
⁵ **Милош Шилеговић**
" **Душан Мисирача**

¹ Оригинал саопштења налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3057.

² Непријатељску посаду у Ситници, Кадиној Води и Чађавици сачињавала је т.зв. „Скупина Томас“ у чијем су саставу биле слиједеће јединице: 10 чета и 1 вод 11 чете 721 гренадирског пука 714 њемачке дивизије, дијелови 1 чете 262 њемачког оклопног пука, инжењерска чета 714 њемачке дивизије, једна ловачка домобранска бојна Петрињског здруга, 1 и 2 сатнија 10 пјешадиске домобранске пуковније и два вода 8 топничког склопа. У нападу на Ситницу су учествовале Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада. Чађавицу је нападала Трећа крајишка, а у висини Буна-

2 Услијед изложеног напад на Јајце неће се извршити 22/23 о. мј. већ вјероватно 25/26 о. мј., о чему ћемо се данас договорити и тачно обавијестити све јединице, јер напад морамо извести плански и истовремено са свима јединицама, те да би био успјешан и са пгго мање жртава.

Зато све јединице остаће на садањим положајима до даљег наређења. Вод Штаба дивизије, музика и санитетско одјељење и комора Штаба дивизије нека се хитно пребаце у с. Дуљци, визави од Волара.

3 Услијед овога одлагања поставља се као тежак проблем за интендантуру снабдијевање војске са храном и смјештај. Зато нас најхитније нека извијесте све јединице како ће оне ријецгити ове проблеме на терену и шта као неопходно траже од дивизијске интендантуре.

4 Коста Грубачић и Васо Стајкић, замјеници интенданта Дивизије нека стоку најхитније дотјерају кроз Шипово у с. Дуљци (преосталих 100 оваца и 13 говеда).

5 Одјељење противколског топа и бацач из Санџачке бригаде нека хитно дођу код XIV бригаде³ у с. Волари.

6 Повести највећу бригу за исхрану и удобан смјештај јединица.

7 Прошла су три дана да од V и X бригаде и специјалних водова нисмо добили ниједног извјепггаја, што се није смјело десити, и убудуће под свима околностима, треба се трудити да изјутра и увече свакодневно будемо обавијештени о ситуацији код свих јединица, а када су на већим даљинама но што су сада, да нас обавјештавају бар једанпут дневно.

8 Штаб дивизије налазиће се у с. Дуљци, гдје упутити друга са радиоапаратом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић⁴

Командант
Ник. Томић⁵

рева акцију је од Бање Луке обезбјеђивала Четврта крајишка бригада Пете дивизије. Напад је извршен ноћу 19/20 новембра. Трећа крајишка бригада ушла је у Чађавицу без борбе, а на комуникацији према Ситници њен Други и Трећи батаљон убили су 8 и заробили 52 домобрана. Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада водиле су жестоке борбе са непријатељским снагама које су биле добро утврђене у Ситници. Ипак отпор непријатеља је био савладан а посада највећим дијелом заробљена. Види док. бр. 233.

³ Прва (Четрнаеста) далматинска НОУ бригада

⁴ Радомир Бабић

⁵ Псеудоним народног хероја Пера Ђетковића

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 НО-
ВЕМБРА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Бр. 11/42
22 новембра 1942 г.
24 часа

ВРЛО ХИТНО

ШТАБУ V, X И XIV БРИГАДЕ И ШТАБУ III КР. ОДР.[ЕДА] 1

1 — Данас смо се састали са Штабом I прол. дивизије у Мркоњић Граду, па смо се детаљно договорили, за потпуно координирање дејсва при заузећу Јајца, као и убрзали тај напад из много разлога.

2 — Напад на непријатеља у Јајцу извршићемо ноћу 24 новембра на 25 новембра. Почетак напада у 20 часова.

Напад се има извршити тачно, како је изложено у нашој јранијој директиви и то: двије бригаде I дивизије, са сјеверо-запада општим правцем: Гола Планина — Јајце, наша XIV бригада општим правцем: Бришће — Ћусине — Јајце, батаљон V бригаде правцем: Буковица — Скела, батаљон X бригаде ; правцем: Биоковина — Подхум и још један батаљон X бригаде да постави засједе у селима: Крупчица, Бучићи, Лендићи и Дорибаба, батаљон X бригаде неће се никако појављивати у селу Подхум, већ по паду Скеле дијелом ће се повући на исток кроз пгуму и поставити засједе изнад Горњих Булића и у Шибеници, а батаљон V бригаде заузеће пошумљену коту источно од Скеле и ухватити чврсту везу у шуми са Херцеговцима. Понављамо, да се наше јединице не смију појављивати изван игуме и бити виђене од Јајца, јер непријатељу треба оставити привидни отвор (дебуше) правцем: Јајце — Шибеница — Бучићи итд., гдје ће их дочекати наше засједе и тући.

II батаљон V бригаде одмаршеваће у састав своје Бригаде у току 23 и 24 ов. мјес. правцем: Соколац — мост код Шипова — Наттгоље — Вијенад. Интересовати се за подесно преноћипге на наведеном правцу, пошто су скоро еса села попалена, ако у току 23 ов. мјес. не могне стићи у Вијенац. У дивизијску резерву доћи ће један батаљон III крај. одреда.

3 — Пошто је надошла ријека Врбас и вјероватно биће тешкоћа за савлађивање исте и непријатељских отпора преко

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3058.

Врбаса, то ће V и X бригада форсирати пријелазе преко поменутих ријеке 23 ов. мјес. увече и уништити непријатељска упоришта дуж поменутих ријеке и даље на исток од ријеке и то: V бригада од Вијенда на сјевер до Каменице закључно, и ове двије тачке, а X бригада од Вијенца до Бабина Села, дакле закључно Бабино Село. Пошто ће непријатељски отпор негде бити можда јачи, трудити се да се исти савлада, али на куће не јуришати, па ћемо их савлађивати доцније иако у томе има извјесних незгода. По извршењу ових задатака V бригада поставиће засједе и порупити објекте по дубини у правцу Д. Вакуфа и у правцу Јајца и држати јаку резерву за интервенцију, а X бригада такође ће поставити засједе на правцу Травника и на правцу Јајца и држати јаку резерву за интервенцију. И на овоме путу створити веће препреке добро тучене. Хитати, да се што прије пресијече пут Травник — Јајце. Дакле, затварање правца и ликвидацију свих упоришта извршити тачно по ранијој директиви, с тим, што тај задатак почиње 24 часа прије од почетка напада на Јајце.²

Одмах по изласку на путеве прекинути тел.[ефонско] телегр.[афске] везе.

4 — У сагласности са Штабом I дивизије за ову акцију утврђени су слиједећи знаци:

а) По заузећу важних тачака на правцу напада (даје Штаб XIV бригаде): једну бијелу и једну црвену ракетлу.

б) На случај потребе да артиљерија прекне моментално ватру (дају штабови баталона): једна бијела и двије црвене ракетле.

в) На случај да нека бригада не може извршити добијени задатак (даје штаб бригаде): три црвене ракетле.

г) На случај да се борба прекида и врши повлачење (даје наређење Штаб дивизије са знаком): три бијеле ракетле.

Знакови распознавања и уговорени знакови важе по кључу, а махање са барјачићима ради распознавања по ранијем наређењу.

5 — По заузећу Јајца XIV бригада изаћи ће из града са својим батаљонима на просторију: села Подхум, Булићи, Шибеница. X бригада прикупити се на просторији Кокићи, Дубрава, Крезлук, Брванци, истурајући обезбјеђења у правцу Турбе и Комара, као и извиђајући непријатеља. Исто тако V бригада прикупиће се у селима око Бавара упућујући јаке извиђачке дијелове и обезбјеђеша у правцу Д. Вакуфа и Турбе. Штаб дивизије налазиће се у Јајцу и са нама лично успоставити курирску, а затим телефонску везу дуж наведених друмова.

² Опширније о борбама за Јајце и околна упоришта види док. бр. 88, 92, 98, 236 и 238.

6 — На случај неуспјешног напада на Јајце V и X бригада затвараће правце као што је назначено у тач. 2, а XIV бригада, пољска болница, штаб дивизије и сви дијелови пребациће се преко р. Врбаса на исток и даље продужити рад у духу основне директиве бр. 8/42.³

7 — За вријеме напада на Јајце дивизијска пољска болница биће у ЈБољићи, а хируршка екипа у с. Језерани,⁴ сјеверно од села Језеро. Све рањенике најхитније пребацити на овај правац пољске болнице, па ће се тежи рањеници транспортовати са камионима у Централну болницу.

8 — Напад на Јајце биће добро потпомогнут са двије хаубице и више топова са доста муниције. Дејство артиљерије ће отпочети истовремено када и јуриш на спољне бункере, тј. у 20 часова, али ће тући тврђаву у средини града.

9 — У свему осталом поступити по директиви бр. 8/42.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Рад. Бабић⁵

Командант
Ник. Томић⁰

П. С. Уколико се не би могле извјесне станице ликвидирати те користити прелази преко ријеке на тим станицама (мостови), настојати да људство не би газило, да се направе сплавови и поставе греде за прелаз.

³ Види док. бр. 45.

⁴ Вјероватно Језурине

⁵ Радомир Бабић

" Пери Петковић

БР. 65

**ДАРЕДБА ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ШЕСТОГ БАТА-
ЛЈОНА О ПОСТАВЉАЊУ НЕКИХ РУКОВОДИЛАЦА У БАТА-
ЛЈОНУ¹**

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ**

Бр. 26.
22-XI-1942.

ШТАБУ VI БАТАЛЈОНА

Одлуком Штаба бригаде а на предлог Штаба вашег бата-
л>она постављају се:

друг Шарац Милан,² командир чете, за заменика команданта
батаљона;

друг Живко Трнинић, водник, за командира 1 чете;

друг Цекић Добривоје, борац, за командира 3 чете;

друг Реновчевић Михаило, делегат, за политкома 2 чете;

друг Милан Чубрило,³ борац, за заменика политкома 3 чете.

Штаб бригаде се слаже са предлозима за премештаје по-
јединих руководилица, као и са предложеним водницима.

Одређени другови ступиће на дужност одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Политком

Командант

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског ин-
ститута ЈНА.

* Милан Шарац, погинуо 1943 год. за вријеме Пете неприја-
тељске офанзиве, као командант Шестог батаљона Прве проле-
терске бригаде.

³ Милан Чубрило, умро последије рата.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
22 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О БОРБАМА ОКО ЉУБИЈЕ¹

[ШТАБ] 2
[КРАЈИШКЕ] Б.

Ш[ТАБУ] I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Положај

[20 ов.] мј. наша Бригада водила је [борбе] са непријатељем који је о . . . . . ста из Љубије да се про[бије] своје . . . . . три пута уз . . . . . губитке . . . . . х и . . . . . **Наиги губици** . . . . . **ијател»** је такођер . . . . . ама покушавао неколико пута од Љескара да се пробије, али је одбијен уз губитке.

Истог дана III б.[ат] V бригаде водио је борбе од [Љубије] ка Приједору, резул[тати нис]у познати. Увече [на] Љ[убију] нисмо могли вршити напад из разлога што су нам снаге биле малене. Везу са V бригом² још нисмо били успоставили, тек касно увече стигао је IV бат. V бригаде.

21-XI — непријатељ је извршио испад из Љубије, јуришао на наше положаје, али је одбијен протужуришем. Ми смо имали 3 мртва и једног рањеног. Губици непријателја били су већи. Само на јуришима оставио је 4 мртва.

III бат. V бригаде водио је жестоке борбе код Љескара.

Успоставили смо везу са штабом V бригаде и организовали напад на Љубију и док су се наше снаге привлачиле, добили смо извјештај штаба V бригаде који вам укратко излажемо.

Непријатељ је преко Сухаче продро на десну обалу Јапре. Отпор VI бригаде, која је вршила заштиту, није примијећен, те да се I бат. V Б. повукао у правцу Миске Главе. III и II батал>он који су водили борбу код Љескара под јачом навалом непријателја морали су се повући. Непријатеља је било око 1.300. Правац напада Приједор — Волар. Ријешено II бат. упутити према Сухачи, а IV и III — према Љескарама. Непријатељ је добио појачање једне пуковније мијешане, те не можемо бити сигурни да ћемо вам поуздано пгтити ваше лијево крило, стога

¹ Оригинал извјештаја, писан руком; на неколико мјеста текст се није могао прочитати. Налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2736.

² Пета крајишка (козарска) НОУ бригада

вам препоручујемо да се и ви са вашим снагама рокирате на довољније положаје. Према свима извјештајима изгледа да непријатељ припрема на нас напад са јачим снагама, те смо због тога дужни извући наше снаге са стратешки неповољних положаја.

Ово је кратка садржина извјештаја, а прије овога, док су се наше снаге привлачиле, примили смо извјештај од штаба V бригаде, да одлажу напад из разлога што немају везе са својим батаљонима, због јачег притиска непријатеља, и повлачења батаљона. Ми смо предложили да се напад одложи пошто смо сматрали да V бр.[игада] неће моћи извршити задатак, а као одговор добили смо горњи извјештај.

На основу овога извјештаја ми смо промијенили своје положаје и посјели и то: Јањош, Милојица, Тронеђа, а слабије дијелове оставили изнад саме Љубије.

V бр. смо предложили да посједне Виноградину и заказали састанак, који још није одржан из нама непознатих разлога. Поновно смо послали по везу. Ми смо и надаље мишљења да напад на Љубију треба вршити, само би требало појачати снаге ради јаче заштите.

Јутрос 22 XI — смо примшш извјештај од нашег II б.[ат] да је Тронеђа заузета и да се непријатељ тјера према Ст. Ријечи и Љубији. Имали смо 4 рањена. Тачан плијен не знамо.

У цјелокупним борбама до сада имали смо 15 мртвих и око 3 рањена друга.³

Непријатељски губици су око 100 мртвих и већи број рањених.

Друт. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. комесар
Нико⁴

Замј. командант
Ђурин⁵

у 10.30 ч.

³ Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 243.

⁴ Нико Јуринчић

⁵ Ђурин Предојевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ПРВЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1942 ГОД.
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ КОД СИТНИЦЕ

Ш Т А Б
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ

Број 41
Дана 22-ХI-1942 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештај о акцији.

Ноћу између 19/20 ов. мј. наша Бригада је добила задатак да ликвидира непријатељско упориште у Чађавици.

Наступањем и опкољавањем непријатељског упоришта Чађавице од стране наших батаљона, непријатељ је успио побјећи преко шуме у правцу Мањаче, те на томе упоришту није дошло до акције.

Наш II и III батаљон који су били сјевероисточно од Чађавице ударили су на претстражу непријатеља према Ситници¹ гдје се развила борба која је трајала један сат. У овој борби заробљено је: 52 домобрана, убијено је 6 домобрана, заплијењено је 42 пушке, 3 пушкомитралеза, један тешки митралез, око 8.000 метака, 2 војничка кола са коњима и остале спреме. Тепси митралез и пушке као и муниција су евакуисани и предани интенданту ове Бригаде, којему је наређено да наведену спремину преда Штабу дивизије, а пушкомитралези су дати на употребу нашим борцима. Војничка кола са запрегом су упућена у Ситницу ради евакуације материјала.

У току ове акције на нашој страни није било мртвих ни рањених.

Приликом претреса Чађавице пронађено је сакривено 3.000 литара ракије која је такође евакуисана. Такођер је конфискована четвртину имања према упутствима Врховног штаба, али овдје није било нарочите користи јер су њихове породице сиромашног стања. Конфискована имовина је узета у корист војске.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
С. Тадић²

Замј. команданта
Бајић³

¹ О ослобођењу Ситнице види док. бр. 63 и 103.

² Симо Тадић

* Владо Бајић

БР. 68

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ КРА-
ЈШКЕ НОУ БРИГАДЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ НА БУЛИНОЈ
ГЛАВИ¹

**ШТАБ V К.К.Н.О.П.У.
БРИГАДЕ**

ШТАБУ II К.Н.О.П.Б.

Према извјештајима који стижу од нашег I бат. непријатељ је јутрос освануо на Нишану — Булиној Глави, а наш I бат. је вршио напад у вези са нападом нашег II бат. и баталјона 6 бригаде. Резултат: прогон непријатеља са Булине Главе, а отступање I ч. I б. са Нишана, наши губици 4 мртва и око 20 рањених. Хозићи запаљени, а непријатељ се налази на Кременцу изнад Сухаче у Дворанима. — Резултат борби с лијеве стране Јапре непознат. Ако имате телеф. везу са Штабом корпуса² о овом га обавијестите. Кад се успостави веза ми ћемо их обавијестити о извиђању које још није завршено.³

Уз другарски поздрав

С. Ф. — С. Н.

Полит. комесар
Жарко⁴

Командант
Милош⁵

ШТАБ II К. БР.
22/XI-1942 у 14,15

ШТАБУ I Б.Н.О.У. КОРПУСА

Шаљемо вам извјештај V К. бр.[иг] који је дошао нама.
Код нас до овога момента нема никаквих промјена.—
Примили смо ваше писмо о акцијама на Мркоњић и
Врпоље.—

Чекамо наређење. —

С. Ф. — С. Н.

Пол. комесар
Нико⁶

у. з. Команданта
Чоче⁷

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3346.

² Штаб Првог босанског НОУ корпуса

³ Види док. бр. 69.

* Жарко Згоњанин

⁵ Милош Шиљеговић

⁶ Нико Јуринчић

⁷ Ратко Вујовић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БО-
САНСКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА СЕК-
ТОР ПИВНИЦА — БУЛИНА ГЛАВА¹

ШТАБ V К.К. НОУ БРИГАДЕ
22 XI 1942

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА

Положај

Према извјештајима које смо добили од I батаљона у зору је извршен напад на непријатеља на сектору од Пивнице до Булине Главе. Тај је напад у вези са нападом на лијевој обали Јапре, гдје су напад вршиле снаге VI бригаде и наш II батаљон, али нам је резултат до сада непознат. Резултат напада I батаљона је слиједећи: Наше снаге су се морале повући испод Пивнице и са Нишана у коме правцу је непријатељ продро до Соколигга, гдје пали куће. Наше су снаге успјеле да потисну непријатеља једино на Булиној Глави. Наши губици су 3 мртва и 18 рањених. Према тврђењу Штаба батаљона и чете, непријатељ је заустављен, али и даље покушава да продре преко Соколишта. Снаге непријатеља су доста јаке, а састав здруговски, има доста усташа.

Резултат извиђања нашег III и IV батаљона у правцу Ислам. Љубије и Љескаре је слиједећи:

Непријатељ се погтео на Видрењак и Грбића брдо, истурио патроле до шурковачке цркве и школе. Снаге непријатеља су доста јаке, али се не да тачно установити због истурених патрoла, с којима су се наше патроле сукобиле. Непријатељ се налази у Волару и по извјештају патроле креће се у правцу Миске Главе. Патроле истурене напријед не дозвољавају контакт са његовом главнином. Оба вода одређена за извиђање налазе се још увијек пред непријатељем с намјером да тачно установе снаге непријатеља. Једна чета III батаљона упућена је као помоћ I батаљону док се чете среде.

Телефонску линију успостављамо између нас и II бригаде,² али нам је неко искидао и поправљамо је.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Жарко³

Командант
Милош⁴

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3345.

² Друга крајишка НОУ бригада

³ Жарко Згоњанин

⁴ Милош Шиљековић

**ПИСМО НАЧЕЛНИКА ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА ОД 23 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
БАТАЉОНА БАНИЈСКОГ НОП ОДРЕДА О БОРБАМА НА
СЕКТОРУ БОСАНСКИ НОВИ — САНСКИ МОСТ И О ПО-
ТРЕБИ САДЕЈСТВА ХРВАТСКИХ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ I БОСАНСКОГ
Н.О.У. КОРПУСА

Строго поверљиво.

Најхитније

Примљено 23-ХI-42
у 12.30 ч.

ШТАБУ II БАТАЉОНА П.О. БАНИЈЕ

1) Од 18-ХI водимо жестоке борбе на сектору између Новог и Санског Моста. После чишћења линије Сухача — Миска Глава — Шурковац, непр. је довео појачања из Новог, Приједора и Санског Моста, а вратио је **и** III „Горски здрут“, који се скинуо са линије Сухача — Шурковац и послао на линију Нови — Волиња, са задатком да надире ка Глини и Бихаћу. Тај здрут је враћен на просторију Приједор — Пискавица и сад је тај здрут учествовао у акцији спасавања Љубије Рудника.²

Непр. је скупивши нешто снага био понова гродро на Сухачу. Наше снаге су данас напале Сухачу **и** Новску Планину (на секцији Грабовад). Сухача је очипћена делимично, а Новска Планина је очишћена. У 5 ч. изјутра 23-ХI наше јединице настављају са нападом на Сухачу и нападају Вјешала, коју изнад самог Новог. Видовића Брдо је празно. Из свега што смо до сада видели непр. не располаже јачим снагама у Новом, Костајници, Приједору и Санском Мосту, Бећ је покренуо гарнизоне. До сада смо му избацили из строја око 1500 (око 700 заробљених). У Двору нема нарочитих снага, Немци из Новог изгледа да су у покрету и борбама између Приједора, Љубије и Новог.

2) Пошто је ВШ наредио да једна Ваша дивизија³ затвара правце ка Бихаћу, а обавештени смо да се V и VII хрв. бригада налазе доста близу Новог, потребно је да обе бригаде будно прате сутра 23-ХI ситуацију и борбу око Новог и у случају да ми упаднемо у Нови, брзо **и** жестоко нападну на Двор,⁴ где

¹ Оригинал је писан руком.

² Опширније о томе види док. бр. 243.

³ Седма банијска НОУ дивизија, формирана наредбом Врховног штаба бр. 95 од 22 новембра 1942 године. Командант Павле Јакшић, политички комесар Ђуро Кладарин.

* О резултату напада на Босански Нови и Двор види док. бр. 91.

је било највише до 6 сатнија. У случају нашег напада на Нови, палићемо велике ватре на Новској Планини и Вјешалима, а бацаћемо и по три црвене ракете више пута.

Ако пак ситуација не буде таква да ми сами нападнемо тј. да ујашимо на леђима непријатељу, потребно је да неки члан штаба најближе бригаде, дивизије, зоне или корпуса најхитније дође на договор у Штаб II бат. VI крај. бригаде, одатле у кућу Мазалица у Чађавиди трећој. У сваком случају требало би један друг члан неког Штаба најхитније да дође на означено место.

Ово форсирамо из разлога што може да наступш таква ситуација, да се не сме чекати.

3) Ово писмо молим шаљите најхитније најближем штабу бригаде, дивизије или корпуса или препишите па шаљите на више места.

С другтар. поздравом

С. Ф. — С. Н.

23-XI-1942
у 1,20 час.

ЗА ШТАБ I БОС. Н.О.У КОРПУСА
Начелник иггаба
Бранко Пол>анац

БР. 71

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
НОВЕМБРА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА ЈАЈЦЕ И ОКОЛНА
НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА¹

З А П О В Е С Т
(Секције Јајце и Травник 1:100.000 и 1:50.000)

На дан 24 о. м. јединице ове Дивизије, у садејству III ударне дивизије и III крајишког одреда, извршиће ликвидацију непријатељског гарнизона Јајце,² са претходном ликвидацијом појединих непријатељских посада на комуникацији Д. Вакуф — Јајце.

ч

ПОДАЦИ О НЕПРИЈАТЕЉУ

Према ранијим подацима: у Јајцу гарнизонира 1 чета Немца, око 250—300 усташа и 200—250 домобрана; било је 4—5

¹ Документ је писан вјероватно 23 новембра 1942 године.

² Јајце је ослобођено 26 новембра 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 92, 95, 236 и 237.

јв-ословенских тенкова³ који су; наводно, отишли према Травнику 22 о. м.

Детаљнијих података о њиховом распореду нема, сем оба-веигења да на Вили имају 2 стражарска места (по 1 на старој и новој цести); на б.⁴ Ћусине 50—80 војника; на Каналу 1 стражарско место; на Царевом Пољу 2—3 стражарска места, а у с. Пруди 1.

Жупања" се налази код Главне поште (центар града). Ове снаге располажу са аутоматским оруђима, а од тешких имају наводно 2 пратећа топа „Пито“.

На комуникацији Јајце — Д. Вакуф држе посаде: у Бравилци 20 домобрана, на Вијенцу 60 домобрана и на Дога-новцима око 40.

У току писања ове заповести стигли су нови подаци, које достављамо у препису.

НАШЕ СНАГЕ

III ударна дивизија са своје 2 бригаде ноћу 23 о. м. прећи ће р. Врбас, поставиће се источно од града, и у садејству са III крајишким одредом, у току операција за ликвидацију Јајца затвараће правце Травник — Јајце и Д. Вакуф — Јајце и са те (источне) стране опседнути град.

I бригада III дивизије,⁶ једновремено са снагама наше дивизије напашће Јајце правцима Ћусина — Јајце и Дренов Дол — Јајце.

За акцију јединица ове дивизије

НАРЕЂУЈЕМО:

1) Огшти налад на Јајце отпочети 24. о. м. у 20 ч.[асова]

2) Непосредно у нападу учествоваће I и III бригада и хаубичка батерија, а у огштој резерви и на другим задацима биће II бригада.⁷

I БРИГАДА: 24 о. м. до 8 ч. има се прикупити на просторији с.: Лисковица — Власиње — Брђани — Барево. У току дана извидети терен и донети одлуку о детаљима рада. Ова бригада напашће Јајце са севера и североистока а упоредо ће ликвидирати упориште у с. Пруди.

III. БРИГАДА: 24 о. м. до 8 ч. има се прикупити на просторији с.: Магал>дол — Дубраве — Миле. У току дана изви-

³ Трофејни тенкови заплијењени од бивше југославенске војске.

⁴ Вјероватно брдо

¹ Жупанија

* Пета црногорска НОУ бригада

⁷ Друга (Трећа) санџачка бригада

дети терен и донети одлуку о детаљима рада. Ова Бригада напашће Јајце преко Царевог Поља, са северозападне и дуж друма Језеро — Јајце.

Овој Бригади придодаје се противколски топ I бригаде који се сада налази код раскрснице за Гламоч (с. Потшиљак). Наређење за покрет противколског топа издаће Штаб III бригаде. Топ употребити за тучење тенкова ако се ови буду појавили на друму Јајце — Језеро (заштита хаубида) и за ликвидацију организованих непр. упоришта.

II бригада 24 о. м. до 12 ч. извршиће темељито рушење и запречавање цесте на најзгоднијим местима испод с. Миле, што је могућно ближе правцу непријатеља, како би се и хаубица могла привући што више напред. До 14 ч. оспособиће пут од Мркоњић Града за превоз хаубице до позади места нових препрека. Осим тога, са делом снага осигураће правац Ситница — Мркоњић, у висини раскрснице за Гламоч, остале снаге поставити у Мркоњић Граду и с. Језеро. У споразуму са референтом санитета и интендантом ове Дивизије снаге у с. Језеро употребити као помоћ за евакуацију рањеника и материјала. У случају потребе ступити у везу са штабом ове Дивизије за детаљнији споразум о распореду својих снага.

ХАУБИЧКА БАТЕРИЈА: 24 о. м. до 15 часова има се поставити на најпогоднијем месту позади нових препрека на цести дуж Језера. На час почетка напада отпочеће са јаком ватром тући саму варош. Престаје дејствовати после пола сата, тј. у 20,30 часова. У случају потребе накнадно ће се наредити поновно дејство.

3) ВЕЗА. — У току целе акције све јединице имају одржавати сталну везу са овим Штабом, међусобно и са суседним јединицама.

Средства везе: курири, одељења за везу, паљење ватри и уговорени знак сигналним пиштољем „наши су овде“.

Уговорени знаци:

— „наши су овде“ = 1 бела и 1 црвена ракетла (овај знак дају све јединице после овлађивања са појединим истакнутим тачкама).

— „обуставите артиљериску ватру“ = 1 бела и 2 црвене ракетле (овај знак даје свака она јединица којој артиљериска ватра омета даље продирање).

— „наишли смо на јак отпор — стали смо“ = 3 црвене ракетле (овај знак саопштава се штабовима бригада и они га дају).

— „задатак није испуњен — повлачимо се“ = 3 беле ракетле (овај знак дају штабови дивизија).

Знаци за борбу биће двоструки — уговорени и за распознавање —, њихову потребу добро објаснити борцима.

УГОВОРЕНИ ЗНАЦИ: ЗНАЦИ РАСПОЗНАВАЊА:

за 23. о. м.: Стипе — Марјан	бомба — Београд
24. о. м.: Алија — Осман	прстен — Прокупље
25. о. м.: Јанко — Нико	нож — Ниш
26. о. м.: Станко — Жарко	ћебе — Ћуприја
27. о. м.: Лазар — Јордан	ремник — Рајловац
28. о. м.: Жељко — Перо	топ — Тичево
29. о. м.: Вељко — Арсо	Купа — Крагујевац
30. о. м.: Марко — Милан	шипка — Шавник

Релејна станица у с. Језеро остаће ту за везу са III дивизијом.

4 — Штаб дивизије налазиће се на правцу кретања III бригаде.

5 — Хпруршка екипа поставиће се у село Језеро или Језурине близу раскрснице путева. На самој раскрсници референт санитета ове Дивизије образоваће од болничке чете своје одељења за везу, које ће примити и упућивати рањенике за хируршку екипу. Евакуацију рањеника вршити преко Шипова и Млиништа.

Референт санитета и шеф хируршке екипе благовремено ће обезбедити просторију за хируршке интервенције и организовати средства и начин даље евакуације.

6 — Евакуацију материјала који није непосредно потребан јединицама, вршити у правцу с. Језеро. Далје евакуацију организоваће интендант ове дивизије по издатим му упутима.

7 — После ликвидације Јајца Штаб I бригаде са делом својих јединица организоваће ред, власт и безбедност у самом граду; остале снаге разместити по околним селима. III бригада, одмах ће предузети и сместити трупе на десној обали Врбаса северно од потока Лучна. Јединице II бригаде до новог наређења остаће на истим задацима.

8 — Дневни знак за међусобно распознавање наших јединица биће: махање у кругу изнад главе барјачићем, крпом или марамом ма које уочљиве боје.

9 — Препоручује се штабовима бригада да своје заповести о новој акцији доставе суседшш бригадама.

СМРТ ФАПГИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив.
Фића⁹

Наштабив.*
Васа¹⁰

Комдив.
Коча¹¹

(М. П.)

⁸ Начелник штаба дивизије

⁹ Народни херој Филип Кљајић, погинуо 5 јула 1943 год. у Зворнику, као политички комесар Прве пролетерске дивизије.

¹⁰ Васо Јовановић

¹¹ Коча Поповић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 НО-
ВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ П ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЉУ П НАОРУЖАЊУ ЧЕТНИЧ-
КОГ ОДРЕДА „БОРИЈА”¹

Ш Т А Б
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
23 новембра 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Достављају се слиједећи подаци о четницима:

ГЛАВНИ ШТАБ ВОЈ.-ЧЕТНИЧКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ

налази се у Вршанима. Командант Раде Радић — његово за-
нимање — сеоски трговац из села Јошавке; замјеник коман-
данта Лолић из Озрена — његово раније занимање непознато;
начелник иггаба капетан Милован С. Пејић. Чланови штаба:
Мирко Топић из Озрена — његово раније занимање учитељ,
поп Светозар Поповић из Требаве раније политичар-љотићевац,
Марчетић Вукашин, ранији поручник, Хан Кола код Бањалуге,
Пера Гак, књижевник из Санског Моста; Лука Радић из Мр-
коњића, командант позадине за Босну.

Села гдје је Штаб као и сва околна села су православна.
У близини се налазе муслиманска села Лишња, Гал>иповци и
Мравица, швапска колонија Глоговац колониста Галоцијани,
Гајеви, Дубраве, Деветина, Мартинац, Гумвјера, а православна
Вијачани, Поточани, Хрвачани, Просјек, Орашје, Скуцани,
Усрповди, Млинци,² Српска Мравица, Српски Гољиговци, Ша-
ренци.

ШТАБ ОДРЕДА „БОРИЈА” са сједиштем у Бранешцима
— села православна. Командант иггаба Раде Радић, исти који
и за Босну. Помоћник Лзубо Цокел>ић бивши геометар из Пр-
њавора, ранији политичар јерезовац. Начелник иггаба Јован
Китић. Ађутант команданта Станко Ченић бивши финансијер у
Котор Вароши, исти сада нагиње нама и заштићивао је наше
људе. Чланови штаба су Драгица Антонић из Јошавке — те-
жак, исти се показао добар према нашим људима. Остали чла-
нови: Мане Иванковић — гестаповац — из Јошавке и судија из

¹ Примјерак извјештаја, умножен на машини, налази се у
архиви ЦК СКЈ под бр. 3047.

® Вјероватно Мујинци

Поијеког суда, студент права, Вид Видовић из Челинца, ранији политичар, љотићевац. У близини су села српска Кокори, Љубатовци, Скакавци, Црквска,³ Лађевици, галицијанска села Дубрава и Каменица.

ШТАБ БАТАЉОНА У ЈОШАВЦИ: „ПЕТАР МРКОЊИЋ”

Командант Душан Новаковић, сељак из Јошавке — Остало *особље* исто из Јошавке. Чете 3 јошавске наоружане са 150 карабина, 3 пушкомитраљеза, један тепси митраљез и један бацач мина. Чета Црни Врх истог батаљона јака је 80 људи са харабигоша, 2 пушкомитраљеза. Чета врбаска истог батаљона јака 100 карабина, 2 пушкомитраљеза. Чета Имљани истог батаљона јака 60 карабина без пушкомитраљеза. Укупно 390 људи.

ШТАБ БАТАЉОНА У ПРИБИНИЋУ — „Карађорђе”. Командант Теодор Арсенић из села Прибинића. Замјених Францо Рапо, жандарм, Хрват — гестаповац.

Чете 2 прибиљске јаке	80	карабина,	2	пушкомитраљеза.
Чета Масловарска	„ 60	„	2	„
„ Буљетић	„ 50	„	1	„
Укупно	. . . . .	190	карабина	

ШТАБ БАТАЉОНА У ПОПОВИЋИМА — ПЕТАР II. Командант Илија Томић, бивши дворски жандарм — наредник.

Чета прњаворска јака	60	карабина,	1	пушкомитраљез
„ Штрбци	„ 40	„	1	„
„ Љескове Воде	„ 50	„	1	„
„ Поповићи	„ 60	„	2	„
Укупно		210	људи	

ШТАБ БАТАЉОНА ИЛОВА — „КНЕЗА АРСЕНА”. Командант Никола Форкапа, бивши гостионичар из Бањалуке.

Чета Иловска јака	100	карабина,	2	пушкомитраљеза
„ Царева Гора	„ 60	„	1	„
„ Мотаичка	„ 50	„	1	„
„ Градинска	„ 60	„	1	„
Укупно		270	људи	

ШТАБ БАТАЉОНА ЈАВОРАНИ — „ОБИЛИЋ”. Погебан. Командант Лазо Тешановић, бивши учитељ. Његове су чете на охупу и по засједама на Врбасу, јер се исти налази на граници крајишких бригада. Читав батаљон је јак 400 карабина са два пушкомитраљеза — 1 тешки митраљез и 1 бацач мина.

На карти нађено Црквина.

Јошавски батаљон свега	390	људи	—	7	пушкомитраљеза
Прибињски	„	„	190	„	5 „
Укриница	„	„	310	„	6 „
Поповићи	„	„	210	„	5 „
Илова	„	„	270	„	5 „
Тешановић	„	„	400	„	8 јј
Укупно	1770	људи		36	пушкомитраљеза

БР. 73

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ЛИСКОВИЦА — ВЛАСИЊЕ — БРЂАНИ — БАРЕВО

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број: 28
23-ХI-1942 год.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 23 ов. м. у 24 часа, у пола ноћи, наша Бригада извршиће покрет за просторију с.: Лисковица — Власиње — Брђани — Бареве.

2 Покрет ће се извршити слиједећим поретком:

а) I батаљон поћи ће правцем: Густовара — Пољице — Лисковица — Брда — Брђани. I батаљон ће се смјестити у с. Брђани (евентуално, уколико не буде било мјеста у самом селу, смјестиће се у његовој непосредној близини, у засеоку званом Махала).

б) II батаљон поћи ће правцем: Тријебово — Густовара — Лисковица — с. Власиње. II батаљон ће се смјестити у с. Власиње, остављајући мјеста за VI батаљон, Штаб бригаде и пионирски вод.

ц) III батаљон поћи ће правцем: Тријебово — Густовара — Лисковац — Брђани — Бареве. III батаљон смјестиће се у с. Бареве остављајући мјеста за IV батаљон.

д) IV батаљон поћи ће правцем: Тријебово — Густовара — Лисковица — Бареве. IV батаљон смјестиће се у с. Бареве.

е) VI батаљон поћи ће правцем: Тријебово — Густовара — Лисковица — Власиње. Ако буде неспаљених кућа у југоисточном дијелу с. Лисковица, тј., у оном дијелу који се ослања на

УЗласиње шш с. Брда, VI батаљон ће се смјестити у тим кућама, уколико не буде било кућа, VI батаљон ће се смјестити у с. Власиње.

ф) Штаб бригаде, пионирски вод и бригадни санитет поћи ће са VI батаљоном с тиме што ће се смјестити у с. Власиње.

2 По доласку у села: Брда — Брђани — Барево батал>они ће **истурити** патроле и обезбјеђења у правцу Јајца. Осим тога **команданти** I, IV и III батаљона извидиће помоћу патрола **и извиђачких** водова, као и помоћу сел>ака правце **и** прилазе к[а] с. Царево Поље, гдје се налазе извјесне непријатељске снаге, **према** с. Шеник, гдје по обавјештењима нема непријатељских снага. као и према с. Пруди, гдје се налазе непријатељске снаге. **Наравно** испитивање вршити првенствено у односу на терен и то што је могуће више прикривено, тајно, како непријатељ не би осјетио наше намјере.

3 I батал>он ће се по доласку на своју територију повезати са снагама III бригаде, која ће се у току сјутрашњег дана прикупити на просторији: с. Магаљдол — Дубраве — Миле.

IV батаљон ће осигурати, по доласку на своју просторију, пут Црна Ријека — Јајце и обратно.

II и VI батаљон (уколико буде са II батаљоном) обезбједиће правце доласка и друм Црна Ријека — Јајце и обратно.

4 24 ов. м. штабови батаљона доћи ће тачно у 10 часова у Штаб бригаде на савјетовање и давање конкретних задатака.

5 По доласку у села настојати да се спријечи сваки излазак сел>ака, жена или дјецe из села.

6 Знаци распознавања од сада ће се давати дупли, наиме уговорени знаци који ће се употребл>авати на дал>ину и знаци распознавања за ближа растојања као контрола оних гррвих знакова, који самим тим што се употребљавају на даљину могу пасти у непријатељске руке. Знаци су слиједећи:

уговорени знаци:	знаци распознавања:
23 ов. м. Сטיפе — Маријан	бомба — Београд
24 ов. м. Алија — Осман	прстен — Прокупље
25 ов. м. Јанко — Нико	нож — Ниш

Дневни знак за међусобно распознавање наших јединица биће: махање у круту изнад главе барјачићем, крпом или марамом ма које уочљивије боје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Бригаде

Политком
Плави¹

Командант
Д. Јекић²

¹ Мијалко Тодоровић
² Данило Јекић

БР. 74

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 23 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БА-
ТАЉОНА ЗА ПОКРЕТ НА НОВУ ПРОСТОРИЈУ

Ш Т А Б
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
бр. . . . 45; дана 23/XI-1942
У 20 ч.

ШТАБУ. . . . БАТАЉОНА III БРИГАДЕ

У вези са напшм слиједећим задацима¹ наређујемо:

I Сви батаљони наше Бригаде извршиће покрет и то:
I бат. тачно у 2 часа, сјутра 24 XI-42 г., правцем Челићи — Мр-
коњић — Језеро а има се смјестити у село Миле (Штаб батал-
она не се постарати да до с. Миле дође најкраћим путем) — на
одређеном мјесту мора се бити најдаље до 8 часова 24 ов. мје-
сеца.

II батаљон тачно у 3 часа 24 ов. м. истим правцем а има се
смјестити у с. Горње Миле (Штаб баталона треба се постарати
да на одређено мјесто дође најдаље до 8 часова најкраћим
путем).

III батаљон тачно у 2 сата 24 ов. м. истим правцем а има се
смјестити у с. Магалдол (засеоци Мекоте и Магалске Баре);
Штаб батаљона треба да се постара да му јединица буде на
одређеном мјесту најдаље до 8 ч.[асова] и да до села дође нај-
краћим путем.

IV батаљон тачно у 3 часа истим правцем а има се смјестити у
село Дубраве; Штаб батаљона постараће се да баталон буде на
одређеном мјесту најдаље до 8 часова а да до села дође нај-
краћим путем.

2 Батаљони треба да буду комплетни, тј. да радни водови
буду у саставу својих батаљона, а IV батаљон да са собом поведе
и свој вод који је до сада био код хирурпке екипе а који се
сада налази у Мркоњићу.

3 Ручак за батаљоне треба да буде на вријеме, тј. да се
одмах по доласку на означена мјеста предузме кување ручка и
припрема суве хране за вечеру.

4 Штаб бригаде сјутра, 24 ов. мјесеца, налазиће се у селу
Горње Миле, код нашег II батаљона.

¹ Односи се на напад на Јајце које је ослобођено 26 новембра.
Види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

5 Тачно у 9 часова код Штаба II батаљона, тј. код Штаба Лоигаде требају бити сви штабови батаљона са командлрима и политкомима чета ради добијаша даљих задатака.

6 IV баталон ће у току дана, по могућности прво прије, да ухвати везу са једним батаљоном I бригаде који ће се налазити у селу Брђани сјевероисточно од с. Дубраве.

7 О даљем нашем раду бићете обавијештени по доласку на предвиђена мјеста.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
С. Тадић²

Зам. команданта
Бајић³

БР. 75

**НАРЕДБА ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 23 НОВЕМБРА 1942 ГОД. О ИМЕНОВАЊУ НО-
ВИХ РУКОВОДИЛАЦА У БРИГАДИ**

Ш Т А Б
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
БРОЈ: 44/42
ДАНА 23-XI-1942 год.

Н А Р Е Д Б А:

Ради попуњења упражњених мјеста војних и политичких руководилаца у јединицама ове Бригаде одређује се:

1. — За политкомесара II батаљона ове Бригаде одређен је друг МИЛАН ЋУП, досадашњи обавјештајни официр при Штабу ове Бригаде.
2. — За политичког комесара III чете II батаљона одређен је друг КОШГОГК ОБРАД.
3. — За замјеника политкомесара II чете I батаљона одређен је друг САМАРЦИЈА МИЛОВАН — политички комесар те чете биће одређен накнадно.
4. — За водника радног вода I батаљона одређен је друг ОРЕЉ ДАНЕ, за делегата тога вода одређен је друг КЕРКЕЗ ДУШАН.

* Симо Тадић
' Владо Бајић

5. — За водника радног вода III батаљона одређен је друг ЧУБРИЛО МИЛЕ,¹ за делегата тога вода одређен је друг КЕЦМАН КОСТА.
6. — За водника радног вода IV батаљона одређен је друг ТУБИЋ ИЛИЈА, за делегата тога вода одређен је друг ШОБОТ СТЕВАН.
7. — За водника вода за везу III бригаде I пролетерске дивизије одређен је друг АЋИЋ ЛУКА, за делегата тога вода одређен је друг МАТИЈЕВИЋ МИЈЕ.
8. — За водника радног вода Штаба III бригаде одређен је друг РОДИЋ ЂУРО, за делегата одређен је друг АЈНШПИЛЕР МИЛОРАД.
9. — Водника као и делегата радног вода II батаљона одредиће Штаб II батаљона и о томе обавијестити Штаб ове Бригаде.

Штабови батаљона на које се односи ова наредба имају је спровести у дјело и постављене другове упознати са њиховим дужностима, као и помоћи им у њиховом раду док другови правилно схвате своју дужност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
С. Тадић²

Замј. команданта
Бајић³

¹ Миле Чубрило, погинуо 1944 год. код Шида, на Сремском фронту, као замјеник команданта Пете крајишке (козарске) бригаде.

² Симо Тадић
* Владо Бајић

БР. 76

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) НОУ
БРИГАДЕ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 НОВЕМБРА 1942
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА
ЉУБИЈУ**

ШТАБ V НОУ К.К. БРИГАДЕ
23 XI 1942

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ IV ДИВИЗИЈЕ

Положај

На састанку са Штабом II бригаде¹ одржаном 23 о. м. од 1—3 часа, закључишмо да дне 23 у 20 часова извршимо напад на Рудник и Ислам. Љубију.² Сектор кога напада наша Бригада је Шурковац, Панићи, Волар, Љескаре и Ислам. Љубије, као и осигурање од Приједора. Тај напад ћемо вршити са 3 батаљона, док ће један батаљон вршити заштиту према Сухачи и Благај Јапри. О резултату ћемо вас извијестити.

У вези акције повлачимо наш II батаљон који је био заштита од Новог код Сухаче, а на његово мјесто тражили смо 2 чете од VI бригаде. Уколико имате везу телефонску до Штаба VI бригаде, наредите им и ви да пошаљу те двије чете.

Стање на сектору од Сухаче према Благају од синоћ нам није познато. Извјепгај смо тражили. Чим стигне јавићемо вам. С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Жарко³

Командант
Милош⁴

¹ Друга крајишка НОУ бригада

² О резултату напада на Љубију види док. бр. 77 и 243.

³ Жарко Згоњанин

⁴ Милош Шиљеговић

БР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 24 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА ЉУБИЈУ¹

ШТАБУ КОРПУСА!

Наше снаге и то у јачини од 6 бат. изврпгиле су напад на Љубију Рудник, јучер на вечер 23 XI. Напад није потпуно успио, наши су попалили све око Љубије, па чак и логоре у Љубији. Нијемци су давали огорчени отпор, наше снаге су се узору повукле.

Јавите другу Славку² да IV бригада³ треба ових дана да буде активна на Санском сектору, један њихов бат. треба да остане на Ђедовачи и Брајића Тавану. IV дивизија и I крајишка⁴ имају ових дана нови задатак.⁵

Ја ћу се налазити у Чађавици бр. 3 куће Мазалице.
Других новости овдје нема.

С. Ф. — с. н.

24 XI 1942

Коста«

П. С. пошаљите цигарете и 20 кг. дувана и папириће.

Препис доставио

25 XI 42 другу Осману⁷ и V КУ дивизији

а. а.

Тринки"

¹ Оригинал је писан руком.

² Народни херој Славко Родић, командант Пете НОУ дивизије.

³ Четврта крајишка НОУ бригада

⁴ Прва крајишка НОУ бригада

⁵ Мисли се на напад на Босански Нови и Двор. Види док. бр. 91, 239 и 240.

" Коста Нађ

" Осман Карабеговић

⁸ Алберт Тринки

БР. 78

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О ПОКРЕТУ БРИГАДЕ И НАПАДУ НА БАБИНО
СЕЉО¹**

Ш Т А Б
V — ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ (М. П.)
Број: служ.
24 новембра 1942 г.
у 17 часова

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Данас око 11 часова штаб ове Бригаде избио је у висини села Грдова, одакле је упућена једна чета у висину села Куће² у циљу затварања правца од Јајца, рушења и онеспособљења друма за сваки саобраћај, а један батаљон у правцу села Хаманџићи и Делибашићи,³ са задатком затварања друма од Турбета, као и читавог тога правца и рушење и онеспособљавање друма за сваки саобраћај. Остатак батаљона (двје чете), болница, интендантура и овај Штаб смјестили су се у село Кокићи, које је уз само Грдово, пошто је ово било попаљено и није било мјеста за смјештај. У правцу Јајца, као и у правцу Турбета и Комара, предузете су мјере дубоког извиђања.

Послије јучерашњег кратког савјетовања са Штабом V бригаде⁴ одлучили смо се, да два батаљона ове Бригаде прије задатка затварања правца од Турбета, ликвидирају жељезничку станицу Бабино Село и онда продуже ка Грдову у циљу рјешења свога задатка. За овим батаљонима кретао се је батаљон „Шолаја“ и IV [батаљон] V бригаде. Група Глиге Мандића (наш III и IV батаљон и III [батаљон] V бригаде) кренули су преко Догановаца, куд је требао кренути и Штаб V бригаде, послје чије ликвидације требало се присутити ликвидацији Вијенца и Бравница. Пошто смо ваше наређење добили негдје око 9.30 часова, то смо покрет у циљу прелаза друма, пруте и Врбаса могли предузети тек у 15 часова 23 ов. м.

Наша колона, по стицању у Бабино Село, приступила је одмах ликвидацији непријатељске посаде, чија је јачина била

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3059.

² Село Ст. Куће

³ Делибашићи

⁴ Пета црногорска НОУ бригада

око 24 домобрана (родом од Бугојна и Дувна) наоружаних са једним пушкомитраљезом и смјештеним у један добро утврђени и покривени бункер. II батаљон ове Бригаде, који је нападао ову постају, показао је много умјешности у вођењу батаљона, а поједини борци и права чуда од присебности и јунаштва, спуштајући се по снијегу и брисаном простору ка бункерима више од 50 м, прилазећи бункерима на само неколико метара, бацајући бомбе на њих, које им ништа нијесу могле учинити, нити се унутра убацити. Овом приликом заробљен је хрватски поручник који је био на спавању у једној кући 30 м од бункера, а иначе је био командант овога бункера. Губици непријатеља нијесу нам познати, код нас један друг је лакше рањен у руку, а један, водич из батаљона „Шолаја“ (замјеник командира чете) у пролазу, близу моста, је теже рањен у ногу и евакуисан у завојиште те дивизије.

Не могући никако ликвидирати ову непријатељску постају без тешких оруђа, са митраљезима смо исту везали из супротну страну, а у исто вријеме почели пребацити колону преко моста. Колона се је преко моста почела пребацити у два часа ноћу, које је пребацавање успјешно завршено без губитака у 4 часа ноћу.

При самој акцији на ову постају, наши минери онеспособили су пруту за саобраћај десно и лијево од станице, прекинули телефонску линију и уништили телефон у станици.

IV црногорски батаљон, одмах по прелазу моста, кренуо је низ Врбас у циљу потпомагања напада на Догановце и Старо Село, а батаљон „Шолаја“ је око 4 часа једну чету упутио ка станици Оборци, у циљу рушења пруге и друма Комар — Доњи Вакуф, а са остатком снага преузео је опсаду станице Бабино Село и даље рушење пруге и друма ка Доњем Вакуфу.

За вријеме покрета од села Ваган до пруге, неколико болесна друга (два) упутили смо у дивизијско завојиште те дивизије.

Покрет, с обзиром на поменути борбу и тежину и дужину пута, био је врло тежак и батаљони су нам на друм Турбе — Јајце стигли врло уморни и исцрпљени.

Заробљени поручник, шеф станице и још неки мјештани изјављују слиједеће: Да су прије неколико дана свих пет тенкова са Нијемцима отишли из Јајца возом преко Турбета даље, а на њихово мјесто дошли су домобрани у Јајце (двје сатније домобрана). Изгледа да су Нијемци отишли и из Доњег Вакуфа, а један домобран је написао прије неки дан писмо брату, гдје каже да долази у Турбе као домобран за смјену, пошто Нијемци морају да одлазе. Говори се да су ових дана четници требали примити Турбе и Травник од хрватских власти.

Говори се, да [се] у посљедње вријеме (случај у Бугојну) читаве сатније усташа пресвлаче у домобранску униформу.

Говори се, да су, уследијед одласка **свих италијанских** снага ЈЗ **Југославије**, све хрватске власти и постаје потпале под њемачку команду.

Сада ћемо покушати ухватити везу са V бригадом и са **другом** Глигом Мандићем, и политичким комесаром ове Бригаде, другом Капором."

Молимо за наређење шта да радимо са заробљеним поручником.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Нач. пггаба
Раде"

За штаб
командант
Владо Шегрт

БР. 79

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА
И АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 2 ДО 12 НОВЕМБРА 1942
ГОДИНЕ**

**Ш Т А Б
VI КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ**

Бр. Сл.
Дне, 24-XI-1942 год.

ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Положај

15-дневни извјештај.

2-XI. Између 16 и 17 часова примијећене су снаге непријатељске гдје крећу од Умаца према Еминовцима. Дошло је до борбе између непријатеља и нашег I батаљона на чукама Каји, Наглишу и Љутовику. Постигнут је извјестан успјех тиме иго је непријатељ отјеран са чуке Каја до куће Веселиновића. Главнина непријатеља ишла је цестом Сана — Паланка и тучена је од наших снага. Прекинута му је телефонска веза у дужини од 2 км.

⁵ Чедо Капор
" Раде Хамовић

Непријатељске снаге кренуле су из Сане и дошле на Фајтовце. Ту су се сукобиле са мањим снагама I батаљона и непријатељ је окренуо према цркви у Лукавицама у јачини од 4 сатније и 22 коња са товаром. Непријатељска артиљерија је тукла са Рушковца према Слатини и Липнику.

Непријатељ је био запосјео висове са лијеве стране Уне на сектору Баније гдје су се пребацивале снаге II батаљона.

Ноћу између 2 и 3 XI минирале су цесте са обје стране ријеке Уне и наше снаге су поставиле засједу са обје стране ријеке Уне.

3-XI. Непријатељ је почео продирати из Кршаља на Плавшића Брдо и надире према Буд.[имлић] Јапри. III чета IV баталона водила је борбу али се је повукла назад. Непријатељ продире из Лукавице према школи у Подвидачи, на Гаицик и Антонића Брдо. Снаге IV батаљона су се повукле пошто су непријатељу задале тешке губитке. Непријатељ је имао близу 50 мртвих. Наши губици износе 2 рањена у Подвидачи.

I батаљон тукао је непријатеља при његовом повратку на Сану. Избачено је 100 непријатељских војника из строја, од којих је 50 мртвих. Плијен је био око 5000 км телефонског кабла. Други батаљон имао је борбу са непријатељем из Отоке, те је исти потучен и нађено је неколико усташа мртвих из Отоке, без оружја. III баталон ове Бригаде учествовао је у акцији на Бихаћ.¹ По ликвидацији села Миостре, III чета тог баталона кренула је на Острожац а друге 2 чете су продужиле у Прошиће и Брекавицу.

Ноћу између 2 и 3 непријатељ у јачини од 3 сатније са 4 бацача напао је Острожац те му је успјело спојити се са непријатељем у Острошцу. Са појачаним снагама пошао је непријатељ из Острошца према Бихаћу. Борба се је развила око Покоја гдје су наше снаге, уз помоћ снага III кордунашке бригаде, потукле непријатеља. Затим је батаљон био у Бихаћу а из Бихаћа кренуо у Цазин. Приликом те акције заплијењен је слиједећи материјал: пушака 100, пушкомитраљеза 4, стројница ручна 1, бацач 1, пиштољ војно државни 1, лафет од топа 37 мм 1, метака 17.935, бомби 65, самара за топ 2, пољска кухиња 1, граната за топ 37 мм 47, мина за бацач 30, нишанска справа за минобацач 1, коња 4, кола 1. У борби непријатељ је имао мртвих око 200, а највише губици 12 мртвих и 14 рањених.

¹ Бихаћ је био ослобођен 4 новембра 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 14, 15, 16, 24 и 229.

- 4-XI. Снаге II батаљона заробиле су код Уне 2 домобрана. Непријатељ из Бос. Новог покушава да продре у Отоку 11 наше их снаге сузбију и побију 12 Нијемаца. IV батаљон спалио је Зенковиће и Буд. Јапру да [би] спријечио непријатељу да се ту утврди а многи муслимани из тих села су побјегли непријатељу.
- 5-XI. Непријатељ се је повукао преко Фајтоваца у Сански Мост. Снаге I баталзона зададе су непријатељској комори губитке. Засједа II батаљона на Уни има поновни сукоб са Нијемцима који су дошли да покупе мртве из прошлог сукоба. Том приликом гине још 32 Нијемца, али им успије да покупе све мртве и оружје.
- 6-XI. Засједа IV батаљона у Лукавицама задаје непријатељу губитке и то 40 мртвих и много рањених. II батаљон има велике успјехе сачекајући непријатељске колоне из Отоке и из Бос. Новог. Ове из Отоке успијева му разбити у мање групе а из Новог вратити у Нови. Том приликом непријатељ је имао велике губитке, нарочито од тешких митраљеза који су били у Раканима. Имао је непријатељ преко 60 мртвих и много више рањених. Заробљено је 1 дом. официр, 14 домобрана, 2 усташе и 20 цивила. Плијен: преко 100.000 пуигчаних метака, 11 карабина, 18 пари чизама, неколико шињела и ћебади, 20 сламарица, 4 пара ципела, преко 30 говеда, 1 пар коња, 1 радио апарат на струју, 2 игиваће маигине, неколико кола, 2 канте масти, 1 канта меда, 220 комада плоча за поткивање кон>а, 3 сандука ексера, 20 лопата нових, око 100 рогоља. Униигнено је пуно материјала и намирница које је непријатељ у бијегу расуо и бацио у блато. Наши губици: 3 рањена и 1 мртав.
- 7-XI. Непријател» се повлачи са Плавшића Брда и Црног Врха у Сухачу. Ноћу између 6 и 7 туче непријател>ска артил.ерија Дабар.
- 9-XI. Појавио се је непријатељ на Фајтовцима и заноћио у Тривића Гају гдје је дошао из Окреча.
- 10-XI. У 12 часова кренуо је непријатељ од Бос. Новог и Видовића Брда ка Отоци. Непријатељ је дочекан и борба је трајала до ноћи, када је успостављена веза са банијским снагама и непријатељ је протјеран. Накнадно нађено је мало плијена и то 15 комада мина за бацач, 1 пиштољ 6/35 са 6 метака, 4 карабина, 150 офанзивних бомби, 5.000 пушчаних метака и извјесна количина метака за стројницу „Шмајсер", 10 љетних блуза, неколико сламарица и 1 комплет усташко одијело. Погинуло или рањено око 13 непријатељских војника.

12-XI. У 12 часова непријатељ у јачини од бојне са једном батеријом артиљерије кренуо је преко Ивањске у правцу Слатине. Борба је трајала до 14,30 сати и непријатељ се је повукао у неред и носећи собом мртве и рањене. Наше снаге су заузеле Вујасинову Главицу. Од наших мина које су постављене на путу Буд. Јапра — Сухача одлетјела су у ваздух непријатељска кола са муницијом. Погинуло је 5 непријатељских војника и 7 рањено. Истога дана II баталон је накнадно заплијенио 1 карабин, 1 пиштољ, 7 офанзивних бомби, 1 опасач са фишеклијама и 1 нове ципеле.

У току ових 15 дана била је акција на Бихаћ. У тој акцији узео је учешћа наш III баталон док су остала 3 батаљона на својим положајима имали задатке да спријече непријатељско надирање и ометају његово повлачење. Како се из предњег извјештаја види у свим тим борбама имао је непријатељ слиједеће губитке: око 600 мртвих и рањених а заробљено је: 115 пушака, 4 пушкомитраљеза, 1 стројница, 1 бацач, 3 пиштоља, 123.000 метака, 215 бомби, 45 мина за бацач, 47 граната за топ 37 мм, коња, кола и остале ратне спреме.

Наши губици износе 14 мртвих и 19 рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
отсутан

Командант
отсутан

Секретар
Смајо

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О ЗАУЗЕЋУ СТАНИЦЕ ТОРЛАКОВЦИ И ПРЕЛАСКУ
ПРЕКО ВРБАСА¹

Ш т А Б
V ЦРНОГОРСКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
25 новембра 1942
у 6.30 часова

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Подносимо слиједећи извјештај:

1) По вашем наређењу од 22 ов. мј. постугили смо у слиједећем: поменутог дана у 15 часова извршили смо покрет из Вагана у два правца преко ријеке Врбаса на одређени задатак. Крајишњ баталјон „Шолаја“² и наш IV баталјон упућени су са главнином Херцеговачке бригаде преко Бабиног Села. IV баталјон ове Бригаде се морао хитно претурити преко воде и зајахати непријатељу изнад хрватске³ постаје Торлаковац и Старог Села, па на уговорени знак напанути поменуто постају и поменуто село, за које смо били обавијештени да је непријатељски расположено и наоружано, и ликвидирати их. Баталјон „Шолаја“ са пионирским водом ове Бригаде, оти су требали хитно упутити једну чету у правцу станице Оборци у циљу рушења тамошње жељезничке пруте правећи засједу према Оборцима. Остале двије чете са пионирским водом требале су рушити пругу и друм од Бабиног Села ка Д. Вакуфу и направити засједу на истом. Други дио наше Бригаде са баталјонима који су одређени на задатак са другом Мандићем,⁴ кретали су се у правцу села Догановци, гдје су због закашњења IV баталјона морали газити ријеку, које је изведено успјешно. III баталјон ове Бригаде претурен је први преко ријеке, који

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3061.

² Баталјон „Шолаја“ био је у саставу Трећег крајишког НОП одреда.

³ Домобранске

⁴ Два баталјона Десете херцеговачке и један баталјон Пете црногорске НОУ бригаде под именом Глиге Мандића, замјеника команданта Пете црногорске бригаде и Чеде Капора. политичког комесара Десете херцеговачке НОУ бригаде добили су специјални задатак приликом напада на Јајце. Види док. бр. 98.

је без отпора упао у Старо Село, а ујутро у 6 часова, пошто је IV батаљон приспио на свој задатак, ликвидирали су постају Торлаковац послје двочасовне борбе. На овој постаји заробљен је домобрански старјешина — заставник (наредник-водник) који је заробљаван од IV бригаде приликом напада на Вијенац. Са њим је заробљено 26 домобрана, додавши томе 4 тешко рањена и 2 погинула домобрана. Погинуо је један сељак-муслиман, а рањен је путар и његова жена. Изгледа двојица опаснијих да су утекли. Уз то је заплијењено: 1 пушкомитраљез са 3000 метака, око 30 гушака, 37 бомби и другог ратног материјала. Заробљен је један карабињер родом из Старог Села и један усташа из истог села.

2) По извршеној акцији и претурању преко ријеке лудство је смјеиено у Старо Село, гдје је остало до 3 сата послје подне, а тада се претурило овдје гдје смо, у село Бавар. Јединице Глига Мандића пошле су јуче у два сата послје подне на свој задатак. Раније нијесу могли јер је лудство било много гладно, па се је требало мало нахранити, а о умору и да не говоримо.

3) II наш батаљон који се налазио код вас, а који је прекјуче требао доћи у састав Бригаде, нашем наредбом задржан је са ону страну ријеке према Вијенцу и Бравници у циљу ликвидације истих у моменту кад ми будемо запосјели поменуте станице са друге стране. Јутрос у 4 сата V наш батаљон добио је задатак да уз садејство бацача без нишанских справа ликвидира постају Вијенац. IV батаљон налази се у резерви код нас.

4) Штаб херцеговачке бригаде са батал>онима, са којим се претурао преко Бабиног Села, самовољно, преко нашег наређења, пошто није могао да ликвидира на вријеме један бункер на поменутој станици напустио је исту, а оставио батаљон „Шолаја“ да изврши тај задатак, иако је тај батаљон имао други, много важнији задатак.

У овој борби наша 3 друга су лакше рањена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Драг. Ивановић⁵

Командант
Сава Б. Ковачевић

(М. П.)

¹ Драгиша Ивановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ БРИГАДЕ И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ
СНАГАМА У СКЕНДЕР ВАКУФУ, ТУРБЕТУ И ДРУГИМ
УПОРИШТИМА¹

Ш Т А Б
X — ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
25 новембра 1942 г.
у 19 часова
С. Кокићи

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Ваш извјештај од 23 о. мј. примљен је. Наводите да нам упућујете два пакета санитетског материјала, док смо ми примили само један.

(V) — Један батаљон ове Бригаде затворио је правац од Турбета у висини Хаманџића и села Целилбашића, гдје је друм порушен и више вијадуката, а то рушење се и даље наставља. Овај батаљон са двије чете синоћ је опколио село Голеш и извршио упад, али тамо никог није нашао, јер су се добрани прекјуче повукли у Турбе. У селу Божиковцу, по обавјештењу, има мања чета четника, па ћемо поћи ноћас да их похватамо, ако нам не умакну. У караули постоје такођер слабије снаге жандара и усташа, који су данас пуцали на неке наше патроле, па ћемо поћи да и то вечерас раигчистимо.

Овај батаљон је ухватио данас једну четничку патролу од 5 четника и разоружао их и код њих је нађено 5 пушака, 6 бомби и 400 метака. Пошто је један од ових родом из села Јагодићи, упутићемо га V бригади за V батаљон, а остале ћемо задржати код нас (прво вријеме на служби без оружја).

Везу са V бригадом имамо, а патрола упућена за везу са групом друга Чеде Капора и Глига Мандића није се још вратила.

Држимо засједе и ка Јајцу у висини села Куће,² а извиђамо ка Јајцу, Комару, ка Турбету и ка Црном Врху и Гостиљу, државши јачу резерву у селу Кокићи. Друм се руши и у висини села Куће.

Према подацима које је прикупио наш V батаљон у Голешу, станици Комар и Оборци налази се једна сатнија домо-

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3063.

² Село Ст. Куће

брана сви у бункерима. У правцу Скендер Факуфа — на Смету — налази се једна сатнија домобрана. У игколи — у Витовљу налази се близу стотину четника од којих је сада виша половина на отсуству. Овим четницима командир је казао: „Ако вас партизани нападну бјежите у Скендер Вакуф“. У Скендер Вакуфу налазе се само четници. У Турбету, по извјештају V батаљона, има Нијемаца, усташа, домобрана и милиције око хиљаду (у што овај Штаб сумња). У Коричанима изгледа нема нико, а у Шишави једна чета четника.

Одржано је више конференција по селима, а створен је план и за још интензивнији рад по тој линији.

Расположење народа је добро, а нарочито муслиманско.

Исхрана Бригаде је трпељива, али хљеба не можемо ни гдје добити. Селџаци говоре да су опљачкани од стране Нијемаца и усташа приликом офанзиве на Јајце и Јањ, те је до брашна скоро немогуће доћи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб		
Замј. полкома	Нач. штаба	Командант
Мискин Васо ³	Раде ⁴	Владо Шегрт
(М. П.)		

БР. 82

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА У ЈАЈЦУ

ШТАБ III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ

БРОЈ: 47/42
ДАНА 25-XI-1942 год.
у 3.15 часова

ШТАБУ I, II, III И IV БАТАЉОНА III БРИГАДЕ

У вези наредбе Штаба I пролетерске дивизије¹ за општи напад на град² и до сада неликвидирана упоришта око града **НАРЕЂУЈЕМО:**

¹ Народни херој Васо Мискин, умро 1945 године.
² Раде Хамовић

¹ Види док. бр. 71.
" Јајце

1 — Извршити све припреме за опигги напад за ликвидацију града³ и околних упоришта до 18.30 часова. До овога времена припремити бомбашка одјељења под заштитом аутоматског оруђа за ликвидирање бункера.

2 — Поставити тешке митраљезе на погодна мјеста, а бацачима такође изабрати мјесто одакле се могу корисно употријебити за непријатељска утврђења и у току дана узети елементе.

3 — Концентрична ватра свих тешких оруђа са којима располажемо око Јајца отпочеће у 18.30 часова и трајаће до 19 часова.

За то вријеме бомбашка одјељења и одјељења за запггиту имају подићи непријатељу.

4 — Огаити напад почиње тачно у 19 часова на сва упоришта у граду и околини.

5 — I батаљон користиће противуколски топ који се налази позади њега, за бункере и утврђене куће испред себе.

6 — II батаљон у вези са батаљоном „Искра“⁴ имају по сваку цијену ликвидирати упориште у Царевом Пољу и продужити даље напредовање ка центру. За ликвидацију упоришта у Царевом Пољу употријебити бацач који Вам стоји на расположењу као и бомбашка одјељења иггићена аутоматским оружјем. Ово изводи заобилазним путем и док бомбаши заобилазе демонстративно их тући пушчаном и митраљеском ватром да би се омогућило привлачење бункерима.

7 — Везе између јединица што тјешње, а за Штаб бригаде слати извјештај на исто мјесто гдје и раније, гдје ће се калазити неко од чланова Штаба бригаде.

8 — Јединице којима су потребна појачања нека се обрете на Штаб бригаде гдје се може употријебити резерва са којом располажемо.

9 — Знаке распознавања као и борбене и уговорене знаке имате.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
С. Тадић⁵

Замј. команданта
Бајић⁶

³ Јајце је ослобођено 26 новембра 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

* Трећег крајишког НОП одреда

⁶ Симо Тадић
Владо Бајић

БР. 83

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 25 НОВЕМБРА 1942 ГОД. РЕФЕРЕНТУ САНИТЕТА ПРВОГ
БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА
ЉУБИЈУ И О НЕСТАШИЦИ САНИТЕТСКОГ МАТЕРИЈАЛА¹ ;**

ШТАБ VI БРИГ.

Бр. сл.
25-ХI-42

ДРУЖЕ ВАСО!²

Упућујем Ти батаљ. болничара да нам одобрите извјестан број завоја, за вријеме ових акција утрошено је, а нисмо га ни толико имали.

За ово 5 дана борбе имали смо 6 мртвих и 16 рањених.

Нападали смо Љубију, али се није успјело. II бриг.³ имала је 8 мртвих и 23 рањених.⁴

Нијемци из тенкова дали су јак отпор те су се наше снаге морале повући. Иначе сва упоришта су ликвидирана била око саме Љубије. Љубија је опасана жицом и минирана, то нас је највише ометало, два три друга су погинула од наг.[азних] мина.

Гледај свакако да нам се завоји одобре, јер немамо више чим дати прву помоћ. — Уз — др.[утарски] позд.

С. Ф. — С. НАРО[ДУ]

Роца*

¹ Оригинл је писан руком.

² Др Васо Бутозан

³ Друга крајишка НОУ бригада

⁴ Опширније о нападу на Љубију види док. бр. 243.

⁵ Урош Богуновић, замјеник политичког комесара Шесте крајишке НОУ бригаде

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНЕ ГРУПЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Шаљемо вам извјештаје V и X бригаде. Ми се налазимо са наша 3 батаљона² и то: III бат. V бригаде налази се на косама изнад Скеле, а не влада са првим ђувицом, али ни непријатељ не може да овлада с истим. III. [бат.] X бригаде налази се на Подхуму и Булићима и држи чврсто бункер који је држао непријатељ до синоћ. IV бат. X бригаде налази се у Крушчици, Булићи, Лендићи и Дорибаби. Чврста веза постоји између батаљона. Баш сад се претурио један батаљон III крајишке бригаде на нашу страну и дали смо им задатак да се повежу са скагама нашег IV бат. у Крушчици и да затворе правац Карићи — Магаровци — Баре и да овладају мостом на Врбасу и да га поруше.

Снаге I дивизије налазе се у граду³ и Цареву Пољу. Туку артиљеријом Скелу. Непријатељ није ушао у град са моторизацијом. Мишљења смо да се ви одмах пребаците овамо и да издате наређење V бригади да темељито руши пут и пруту према Д. Вакуфу, како би непријатељу онемогућили отступ у том правцу и потпуно га уништили.

Са XIV бригадом⁴ немамо никакве везе.

С. Ф. — СЛ. НАРОДУ!

Полкомесар
Чедо⁵

Командант
Глиго"

26 XI 1942 г.
у 10.30 ч.

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3066.

* Задатак Ударне групе био је да напада Јајце са једним батаљоном десном обалом Врбаса — Скела — Јајце, са другим правцем: Вијенац — с. Ријека — с. Подхум, а трећи батаљон да држи засједе у селима Булићи, ИГибеница и Крушчица. Опширније о томе види док. бр. 45.

" Јајце
" Прва (Четрнаеста) далматинска НОУ бригада
" Чедо Капор, политички комесар Десете херцеговачке НОУ бригаде
" Глиго Мандић, замјеник команданта Пете црногорске НОУ бригаде

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE НОУ БРИГАДЕ
ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗЈАШЊЕЊА У ВЕЗИ НЕИЗВРШЕНИХ
ЗАДАТАКА¹

Ш Т А Б
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
26 новембра 1942
у 13.23 час

ШТАБУ V Н.О. ЦРНОГОРСKE УДАРНЕ БРИГАДЕ

Са нашом директивом бр. 8/42 од 18 о. мј.² тачка 3, 5 став наредили смо: „V бригада хитно ће разоружати сва непријатељска упоришта дуж друма Доњи Вакуф — Јајце и поставити засједе по дубини јужно од Догановца у правцу Доњег Вакуфа, а путеве и објекте на више мјеста порушити.“

У тачци 10 наредили смо: „Захтијевамо од свих руководи- лаца и јединица да развију што јачу активност у наведене правце, те да ипко више угрозио непријатеља, но не тражи се одсудност и тешке жртве у свим акцијама ... уопште тре- бате предузети иницијативно све оно зашто оцијените да је корисно и да ће имати војничког или политичког успјеха“.

У директиви бр. 11 тачка 3³ наређено је: „По извршењу ових задатака V бригада поставиће засједе и порушити објекте по дубини у правцу Доњег Вакуфа и у правцу Јајца и држати јаку резерву за интервенцију. И на овоме путу створити веће препреке добро тучене.“

За извршење ових наређења имали сте на расположењу пуних 48 часова и снаге цијелих 5 баталона.

Међутим поред свега горе изложеног дозволили сте, да непријатељ скоро без икакве тешкоће, а можда и без икаквог отпора, продре у току једне ноћи од Доњег Вакуфа до Јајца, па на многим станицама изненади наше јединице и нанесе ми тешке губитке, а такође изненади јединице око Јајца, односно у Јајцу, које су исте ноћи ликвидирале сва упоришта око Јајца и легле уморне на одмор, вјерујући да су добро обезбјеђене са једнога правца од једне одличне бригаде.⁴

Услијед изложеног доставите нам:

1 Извјештај тога Штаба на који начин сте регулисали извршење горе наведених задатака, у којој мјери сте контро-

¹ Оригинал наређења налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3067.

² Види док. бр. 45.

³ Види док. бр. 64.

⁴ Опширније о томе види док. бр. 86, 92, 236 и 237.

извршење Ваших наређења, шта сте предузели у ва-
ојитном смислу да руководиоце упутите на правилан рад и у
степену се осјећате кривим ..., те које све објективне раз-
«оге налазите који су условши овај догађај. Ово нам доставите
најхитније.

2 Узмите на одговорност све кривце за наведени догађај,
па најстрожије расправите њихове кривице и нас најхитније
извијестите о томе.

3 У току 24 и 25 о. мј. и данас до 14 часова од Вас нисмо
добили ниједан извјештај, иако сте зато имали могућности, па
нас извијестите зашто не поштујете постојеће војничке принципе
и већи број наших наређења у том смислу, те да будемо у
свако доба упознати са ситуацијом на Вашем правцу дејства.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Ник. Томић⁵

БР. 86

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О НАПАДУ НА ВИЈЕНАЦ И БАБИНО СЕЛО И О ПРИ-
ПРЕМАМА НЕПРИЈАТЕЉА ЗА ОФАНЗИВУ¹**

Ш Т А Б
V ЦРНОГОРСKE Н.О.У.
БРИГАДЕ
Бр. Сл.
26 новембра 1942 г.
у 3.10 часова

ШТАБУ III НОУ ДИВИЗИЈЕ

1 — Јуче смо вам послали курире преко Натпоља за Ора-
ховицу, по којима смо вас извијестили о стању на овом сектору.

2 — Данас смо ликвидирали станицу Вијенац и том при-
ликама заробили смо 31 домобрана, неколика су остала мртва
на положајима, 2 теже рањена, неколико их је убијено при-

⁵ Перо Ђетковић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3064.

ликом газа преко ријеке Врбаса и исте је вода понијела. Остаток до 80, колико их је укупно било на овој станици са 3 Ниемца, успјели су да прегазе ријеку Врбас и да побјегну лијевом обалом Врбаса ка Јајцу. Ово им је успјело у мраку, нападом тенкова и оклопног воза од правца Д. Вакуфа. Надамо се да ће их наша чета Н-ог батаљона која се налази у селу Бравници дочекати. Нека и наше јединице, које се налазе на лијевој обали Врбаса, контролишу овај правац да би остатак у потпуности уништили. Ми смо имали 5 рањених другова и другарица, од којих три теже. Заплијенши смо: 1 тешки бацач у потпуној исправности са 14 бомби, 4—5 хиљаде метака, око 40 пушака, нешто бомби и другог ратног материјала. Исто тако заплијенили смо 6 великих, шумских коња за вучу, који се могу употријебити за артиљерију. Вјероватно да ће се и број материјала, а и заробљеника повећати, јер у потпуности село Вијенац нијесмо успјели претражити.

3 — Шолајин батаљон² јуче је ликвидирао станицу Бабино Село. Непријатељ је имао 2 мртва и неколико рањених. Мртве и рањене устиго је непријатељ повући оклопним возом.

4 — 25 ов. мј. у 17 часова непријатељски оклопни воз и 2 тенка успјели су да се пробију до близине Вијенца баш у моменту када смо ми заузимали тврђаву Вијенац. Нашом брзом интервенцијом повратили смо тенкове и оклопни воз натраг. Према добивеним подацима тенкови и оклопни воз задржали су се у Торлаковцу и Догановцима. Према једном извјештају од неког обавјештајца из Д. Вакуфа који је обавјестио Шолајин батаљон, на нас се припрема офанзива усташа, легионара и домобрана са правца Комар, Оборци, Д. Вакуф. Баш овог момента нам стижу извјештаји од једне наше чете, која се налази узводно од Вијенца ка Торлаковцу, да је пристигло око 25 моторних возила (камиона и тенкова), а вјероватно и неки оклопни воз са војском. Да ли ће се искрцати или продужити напријед, ми не знаш. Уггутили смо двије чете нашег IV батаљона и двије чете нашег II батаљона да их нападну у селима Торлаковци и Догановци. Напад је наређен за јутрос у 6 часова. Но, како су се снаге њихове гвојећале од момента поласка наших јединица на положаје, а имајући у обзир да су наше снаге слабе на правцу Вијенац — Догановци, постоји могућност да се пробију ка Јајцу, зато морате бити будни и истурити потребне јединице и противтенковску артиљерију на положај.³

* Батаљон „Шолаја“ Трећег крајишког НОП одреда

¹ У току борби за Вијенац Пета црногорска НОУ бригада је била нападнута с леђа од једне јаче њемачко-усташке групе, потпомогнуте са 4 тенка, из састава т. зв. Борбене групе „Annesker“, (Група „Annesker“ имала је у свом саставу: 2 њемачке бојне, 1 стајаћи дјелатни усташки здруг, дијелови 13 п. п. у Рогатици, топничка група Доманик. вод њемачких бојних кола и дојавни дијелови). Бригада је

ЈдЈце су снаге развучене тако да сада овдје имамо двије чете у.ог батаљона, које засад не можемо одвојити из ваше бригадне зерве. добро би било, имајући у обзир овакву ситуацију, да батаљон наш и батаљон X бригаде⁴ рокирате ка овом правцу са неким противтенковским топом. Ми смо рушили пруту, али недовољно, јер смо били заузети задацима око ликвидације станица. Железничку пругу испрекидали смо на више мјеста. Рушење се састојало само у томе што су шине биле макнуте. Батаљон Крајишког одреда,⁵ са нашим пионирским водом, имао је задатак углавном да руши пруту и пут узводно од Бабиног Села. Изгледа да овај задатак није у потпуности извршио, већ се више везао, пгго није смио, за ликвидацију постаје Бабино Село. Ноћас наш II батаљон, који се налази са двије чете у с. Селиште, руши са селацима пругу, а неке јединице IV и V-ог батаљона са становништвом руше друм. Друм је врло тешко руштити, јер нема на овом правцу — Торлаковац — Вијенац — осјетљивих тачака, а ми немамо експлозивног материјала, да би могли успјешно прекопавати друм.

5 — Имамо везу са X бригадом. Сада су од њих дошли курири. На њиховом правцу нема ништа ново. Друг Глиго Мандић са његовом групом извијестио нас је да сте углавном заузели Јајце, сем неколико утврђених кућа. Ми вам честитамо на тако успјешно извршеном задатку.

6 — С обзиром на овакву ситуацију, какву смо вам горе изложили немотуће нам је упутити током ноћи коње за прилике нашег требовања. То ћемо вјероватно током дана успјети да урадимо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Драг. Ивановић⁷

Командант
С. Ковачевић⁵

успјела да одбије нападаче. Међутим, око 2 часа после пола ноћи, непријатељска група „Аппескер“ успјела је да одбаци дијелове Пете црногорске НОУ бригаде и да око 5 часова продре у Јајце. Иако су биле изненађене, наше јединице (Прва далматинска и 3 батаљон Пете црногорске НОУ бригаде) успјеле су после жестоке борбе да присиле непријатеља да отступи и он се повукао у хтравцу Доњег Вакуфа. У овим борбама непријатељ је имао 1 официра и 30 војника убијених.

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁵ Батаљон „Шолаја“ Трећег крајишког НОП одреда

⁶ О ослобођењу Јајца види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

⁷ Драгиша Ивановић
" Сава Ковачевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
V ЦРНОГОРСKE Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
26 новембра 1942
у 13.50 часова

ШТАБУ III НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Ваше гсисмо од 26 ов. мј. које сте упутили јутрос у 8 сати
гтримили смо данас у 10.30 часова. Поред упућеног извјештаја
јутрос у 3 сата, још вас извјештавамо о слиједећем:

1 — Као што вам је познато из ранијих извјештаја, рас-
поред наших снага био је извршен тако да је батал>он крајиш-
ког одреда² био одређен да запосједне комуникацију Бабино
Село — Д. Вакуф и Д. Вакуф — станица Оборци у правцу
Комара, које комуникације је требао порушити, направити за-
сједе у циљу онемогућавања продора непријатеља у овом правцу.

Два наша батаљона са којим смо располагали уз садејство
II батаљона који се налазио код вас, ако му буде могуће да на
вријеме приспије на терен, требали су да ликвидирају непри-
јатељске постаје и да поруше непријатељске комуникације од
Бабина Села до станице Скела према Јајцу.

2 — 23 ов. мј. дан и ноћ, то је био непрестани пут и пре-
лаз преко ријеке Врбаса, а 24 и 25 ов. мј. дан и ноћ са готово
никаквим одмором, људство непрестано води борбу и то крваву
и упорну борбу, о којој сте већ обавијештени. Прекјучер, по
ликвидацији станице Торлаковци и Старог Села, покушали смо,
онако са уморомгм људством, да порушимо комуникације око
станице Торлаковац и то је урађено, али доста слабо, с обзиром
на кратко вријеме не располагајући скоро ни са каквим алатом,
а људство је било презаморено. II батал>он ове Бригаде који је
био са лијеве стране Врбаса, а који није учествовао у борби
усгио је нешто више у том погледу да уради на рушењу же-
љезничке пруге. Јуче у 01 час отпочео је напад на село и твр-
ђаву Вијенац, који је трајао све до 5 сати синоћ, кад смо били

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3069.
- Батаљон „Шолаја“ Трећег крајишког НОП одреда

веј; три ликвидацији тврђаве Вијенац, а у том нас је моменту изненадио и неочекивано напад непријатељске моторизације, тенкови и блиндирани воз засипајући жестоком ватром из свих аутоматских оруђа и покушавајући да продру у правцу Јајца.³ Људство ионако уморно, уз помоћ нашег бацача без нишанских Офава, на јуриш је одбило непријатељску моторизацију и повратило је у правцу Торлаковца, гдје се је задржала синоћ до 2 сата послје поноћи, кад се је поновно, много ојачана, појавила према нашим одјељењима која су била на засједама и која су са мобилисаним сељацима рушила пут. Наша одјела дајесу успјела да их одбију и по други пут, већ је моторизација успјела да се пробије у правцу Јајца. Људство изморено у дводневној борби, а запослено синоћ у току ноћи око ликвидације поменуте станице, евакуације заробљеника и ратног материјала, није се могло искупити све до 2 сата послје поноћи, а како се који број искупљао, тако је падало уморно, гладно и поспане не бирајући гдје ће ко лећи. Кад се моторизација појавила људство се није могло ефикасно и на вријеме употребити за ову борбу. Још ни до сада немамо везе са свим дијеловима Н-ог батаљона са ону страну Врбаса, а неке његове чете воде читави дан упорну борбу са војском коју је непријатељ успио претурити возом између станице Торлаковци и Вијенца. Са ову страну наше јединице у току дана непрестано воде борбу са непријатељским снагама од Вијенца, па до Торлаковца, који покушавају да загосподаре косама према нама. Како ће се ситуација даље развијати и да ли ћемо успјети да са овим уморним људством савладамо и потиснемо непријатеља, то не знамо.

3 — Батаљон „Шолаја“ крајишког одреда није успио да изведе свој задатак, који му је постављен, већ је тако рећи без борбе или са малим отпором дозволио непријатељу да нас у најтежем моменту нападне са моторизацијом. О тим пропустима ћемо повести истрагу, као и о пропустима који су се догодили на овом сектору и вас извјестити.

4 — Данас, уколико нам успије да овладамо поменутим комуникацијама, а тако и у току ноћи, све ћемо своје снаге напрећи да онеспособимо непријатељу комуникацију за пролаз тамо и да му уништимо што више живих снага. Но, у овој борби, у овој јаруги, непријатељ уколико буде имао снага може једним маневром из правца Вакуфа или Купреса, преко Љуше угрозити нашем II-ом баталјону и дојавити изненађење као што је то био случај са IV-ом бригадом приликом првобитног напада на Јајце. То исто може урадити са станице Оборци и Комар у правцу Старог Села и угрозити нашим који воде борбу према Торлаковцу. То све морамо имати у виду.

³ Продор је извршила Група „Annecker“. Види док. бр. 86.

5 — Без ликвидације поменутих постаја није нам било могуће онеспособити непријатељу комуникације, па смо их морали прво ликвидирати, а упоредо са тим и комуникацију онеспособити. Да нас непријатељ синоћ није изненадио, већ да нас је пустио на миру прошлу ноћ, или да га је наш баталон из засједе у том онеспособио, не би више успио да се пробија у правцу Јајца. С обзиром да се главнина снага наше Бригаде налазила на другим задацима, и с обзиром на квалитет људства са којим смо учествовали у овим борбама, бар што се тиче ова два батаљона, ми сматрамо да нијесмо могли ништа више учињети него што смо иако је било извјесних пропуста код појединаца и несналажљивости на својим задацима.

6 — Ето, од прилихе, како се развијала војничка ситуација код нас и каква постоји моментално сад, па ви оцјењивајте и дајте ваш суд. Истовремено молимо за нова наређења и директиве.

7 — Наша 3 друга који су прије 10 дана пошли за Турбе да ухвате везу са нашом тамошњом ранијом везом још се нијесу повраћали, па је вјероватно да су пали непријатељу у руке. Према томе немамо никакву везу са Травником ни са Гурбетом, а немамо ни неких одређених обавјештења. Херцеговачка бригада у том погледу могла би више да учини, с обзиром да се налази ближе према Комару.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкома
Андрија Мугоша

Командант
Сава Б. Ковачевић

П. С. Сад јављају да се моторизација враћа од Јајца у правцу Торлаковца у јачини неких 30 возила.

БР. 88

МЗВЈЕШТАЈ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИ-
ГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД.
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА У ЈАЈЦУ¹

ШТАБ
3 БАТ. V. Н.О.У. БРИГ.
26 новембра 1942
у 13.30 часова
— Скела —

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Примио сам ваше наређење у Скели и по њему ће се по-
стутшти у свему. Варош² је очишћена и околни положаји.
Људство је углавном на положајима око града сем мањих ди-
јелова који патролирају кроз варош и Скелу и ка Вакуфу.

Нашли смо на путу ка Вакуфу један камион и у њему
противавионски и противтенковски митраљез са око 250 ме-
така, неколико бомби за бацач, нешто ручних бомби и друге
спреме.³

Мртвих смо лмали изгледа само 2 и неколико рањених.

Ово ваше наређење ћу одмах упутити на положаје а вама
ћемо детаљнији извјештај доставити.

С[МРТ] Ф[АШИЗМУ] — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта III бат
Саво Станојевић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под
бр. 3068.

² Јајце

³ После ослобођења Јајца непријатељ (Група „Appesker“) је
извршио изненадан продор у град, али послје жестоке борбе био
је присиљен да отступи у правцу Доњег Вакуфа. Овом приликом
заробљен је и поменути камион са противавионским и противтен-
ковским митраљезом. Опширније о томе види док. бр. 98.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРАВЦУ
ДОГАНОВАЦА И О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ БРИГАДЕ¹

Ш Т А Б
X — ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
26 новембра 1942 г.
у 15.30 часова

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Примили смо ваше наређење у коме нас обавјештавате да су Нијемци јутрос у 5 часова напали вас и без борбе ушли у Јајце.²

Јутрос нас је обавијестио Штаб V бригаде да се [појавио] оклопни воз са неколико тенкова и да је јуче дошао до станице Вијенца и да су упорном борбом повратили их у правцу Догановаца те да се ту врпги већа концентрација непријатељске војске.

Ми смо на основу тога извјештаја једну патролу од десет бораца упутили у правцу Комара и Оборци. Једну патролу у правцу Бабина Села и Соколине, ради извињања и обезбјеђења из тих праваца. Једну чету држимо у засједи у селу [Ст.] Куће у правцу Јајца, која има задатак да одржава везу са групом друга Глига Мандлћа и Чеда Капора. Исто тако [са] батал>онима V бригаде који се налазе око Вијенца и Догановаца. Рушимо друм што се највише може, али је услијед велике замрзноће тешкоћа рушити пут. Примили смо извјештај од V батаљона ове Бригаде, који се налази у селу Хаманцићи. Прошле ноћи извршио је опсиједање усташке станице Караула, али усташе нијесу се у истој налазиле, већ су побјегле дан прије за Турбе.

Једна чета овог батал>она пошла је била у село Божиковац са задатком да очисти неку четничку групу за коју су мјепггани рекли да се налази у истоме селу. Четници чим су сазнали да смо се ми претурили преко ријеке Врбаса побјегли су у правцу

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3070.

² Непријатељска Група „Annecker“ продрла је рано ујутро 26 новембра у Јајце, али је послвије жестоких борби била гтрисиљена да отступи у правцу доњег вакуфа. Опширније о томе види док. бр. 85, прим. бр. 3.

Скендер Вакуфа. Начелник овога Штаба³ са замјеником политичког комесара ове Бригаде⁴ пошао је рано јутрос на извиђање положаја у правцу Турбета.

На овоме сектору нема никаквих промјена, уколико наступе неке промјене хитно ћемо вас извјестити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
Командант
Владо Шегрт

БР. 90

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. О КОН-
ЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРУ
ТУРБЕ — ДОЊИ ВАКУФ¹**

Ш Т А Б
Х — ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
26 новембра 1942 г.
у 21 часова

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Овог момента је стигао извјештај патрола, које су ишле у правцу Бабина Села и станице Оборци. Патрола од Бабина Села извјештава, да се оклопни воз и остала возила, која су ишла у правцу Јајца вратила ка Вакуфу. Она је ухватила везу са батаљоном „Шолаја“, који изгледа има једну чету у дејству на прузи Оборци — Доњи Вакуф, а једна чета је у засједи негдје око Бабина Села.

Патрола, која је ишла у правцу села Оборци, извјештава, да возови од Травника за Доњи Вакуф не иду од 24 о. мј., да у Комару има нешто преко тридесет домобрана и усташа утврђених у бункерима, а нешто тако у станици Оборци. Патрола

" Раде Хамовић

* Народни херој Васо Мискин, умро 1945 године.

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3071.

није могла утврдити неку концентрацију снага на простору — Турбе — Доњи Вакуф.

V батаљон ове Бригаде покушао је да изврши акцију на четничке, домобранске и усташке постаје у селу Божиковац, Караула, Гостиљ и Шишава, али нигдје није успио да затекне непријатеља. Усташе, домобрани и милиција бјежали су Турбету, а четници Скендер Вакуфу. Ово се може објаснити само тиме, да у овом крају четници у потпуности сарађују са усташама и Нијемцима и да српски народ им дојављује о свим нашим покретима. Покушавали смо вршити ноћу, али узалуд. Увијек се деси то, да нам умакну бар неколико сати раније.

Овај батаљон ухватио је два домобрана са оружјем, који су побјегли из Јајца. Било је са њима још око 30, потјере су биле за њима упућене, али су испод Влашића успјели да умакну у Турбе. Код ова два домобрана нађене су: двије пушке, два ћебета и сто метака. Домобрани су пуштени кући, јер нијесу хтјели добровољно да остану у партизанима.

Данас око 15 часова, једна њемачка извидница са око 60 Нијемаца, појавила се од Турбета и дошла до близу Карауле. Наша засједа их је ватром вратила, и они се после тога брзо повукли назад. Овом приликом није било наших губитака, а код непријатеља нијесу познати. Народ говори, да су Нијемци поручили, да ће сјутра овим правцем наићи њихова колона.

Везу са V бригадом и са групом Глига Мандића и Чеда Капора имамо.

Уколико буде напад од стране Нијемаца из овога правца, сматрамо, да ће он бити ојачан четничким формацијама, као и вјероватно то, да ће четници покушати провести и саме Нијемце и усташе преко Влашића, па даље преко Вињана,² или Коричана ка Јајцу. Зато би требало скренути пажњу јединицама, које се налазе сјеверно и сјеверо-источно од Јајца.

Разматрајући ситуацију у правцу Турбета, могућ је њихов напад заиста, можда још и у току сјутрашњег дана, па смо мишљења, да нам батал>оне ове Бригаде, уколико су завршени њихови задаци око Јајца, што прије упутите овамо. Мислимо, ако је Јајце пало,³ да је потребно да и XIV бригада⁴ што прије изађе из града на одређену јој просторију као и да организује извиђање преко Вињана и Коричана, и у правцу Скендер Вакуфа.

Овог момента стиже извјештај од V батал>она, па наводимо ријечи двојице сел>ака који су били на саслушању и изјавили слиједеће: „У Турбе пристижу стално појачања ње-

: Вјероватно Имљана

¹ Јајце је ослобођено 26 новембра прије подне. Види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

* Прва (Четрнаеста) далматинска НОУ бригада

иачке војске још од прекјуче. Комору мобилишу из села око Турбета." — Ови сел>аци су дошли данас из Травника. Вечерас је око 100 Нијемаца и 30 домобрана запосјело Караулу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

• замјеник полкома   Начелник пгтаба   Командант
   Раде⁵   Владо Шегрт

(М. П.)

БР. 91

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О ТОКУ БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ БОСАН-
СКОГ НОВОГ И ДВОРА**

**Ш Т А Б
БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА**

Број: Сл.
Дана 27. XI 1942 год.   Копија — за Штаб Бос. Корпуса¹
у 7 и 30 часа.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Тачно у 23 часа 26 о. м., како је то нашом заповешћу² било предвиђено отпочео је напад наших јединица на Бос. Нови и Двор и околна упоришта.

Већ у 1 час данас 27 о. м. добили смо извјештај да су делови једне домобранске бојне заробљени.

До сада је заробљена читава домобранска Бојна 12 пешадијске пуковније са, комплетном митраљеском четом.

⁸ Раде Хамовић

¹ На оригиналу дописано руком.

¹ У нападу на Босански Нови и Двор учествовале су: Четврта крајишка дивизија и дијелови Пете крајишке дивизије и Шеста и Седма хрватска дивизија. У Босанском Новом налазиле су се слиједеће непријатељске снаге: 3 и 9 чета 721 гренадирског пука 714 њемачке пјешадиске дивизије, 12 домобранска пјешадиска пуковнија, Прва и Трећа бојна 3 горског здруга и 3 битнице (батерије), а у Двору 3 бојна 2 горског здруга и 1 битница 4 топничког склопа. Поред тога, у оба мјеста налазило се нешто милиционера и жандарма. Борбе су трајале све до 29 новембра, али градови нису биле заузети иако су наше јединице успјеле да се пробију у оба гарнизона. Опширније о овоме види док. бр. 239 и 240.

Једна Хрватска Бригада³ ушла је према извјештају који смо добили у Двор и воде уличне борбе. Кулско Брдо сјеверно од Сане, око жељезничке станице у Бос. Новом очишћено је. Тамо је била једна домобранска сатнија. Исто тако очишћене су косе западно и југозападно од с. Благај (Утисновац коса) и друге и ту наше јединице врше даља чишћења и гоњења. Сви непријатељски положаји јужно од Новог (Камен, Екића Брдо, Вељкића Брдо, Вјешала) очишћени су и наше јединице даље напредују водећи уличне борбе са Немцима, којих је према извјештајима заробљених домобранских официра, с обе стране Уне било око 400. Немци су приликом избијања наших јединица у близини града вршили контранападе који су одбијени.

До сада је заробљено око 500 домобрана, неколико официра, заплењено 4 хаубице, доста оружја и другог ратног материјала. Не можемо поднети ни приближно тачан извјештај, јер заробљеници и извјештаји о пољима стално пристижу.

Заробљени домобрански официри и домобрани изјављују да су Немци (већином из Југославије) терали домобране да буду стално на положајима, већ 4 дана, не дајући им готово никакве хране. На положајима нису имали никаквих склоништа, већ су се на пољу смрзавали, не имајући ни ћебади, пошто су их партизани пре неколико дана истерали са положаја око Новске планине. Незадовољство домобрана било је велико, бунили су се и комбинирали су чак да или сами нападну на Нови или у заједници са партизанима. Последња три дана Немци су терали домобране да стално јуришају на Новску планину и да ју по сваку цену поврате. Њемачки војници ишли су иза леђа домобрана носећи ручне стројнице и претећи домобранима да ће у њих пуцати ако не буду јуришали.

Неколико домобрана јавило се за ступање у партизане, а при наласку наших јединица уопште се нијесу борили.

Заробљени домобрански сатник Гавриченко изјављује да је имао везу са нашим снагама и да је намјерно оставио на Новској планини око 700 хаубичких граната, као и да је из 4 хаубице са којима је командовао испалио насумице свега 6 метака и предао се. Предао је цедуљу, по којој податке о њему треба да провјеримо преко Вараждинског ОК. Тврди за домобранског поручника Бубаша да је наклоњен нама. Обојицу ће мо послати Вама.

О Матијевићима, Лебреници (Лауданов Шанац) и граду западно од реке Уне немамо извјештаја, али не чујемо борбу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба,
Бранко Поланац

Командант,
Коста

³ Седма хрватска бригада

STAB
I. Bosanskog NOU Korpusa
Broj: 40
Dana 27. 11. 1942 god.
u 11. 30. 3asa

Korunja sa Uvac i Dr. Koznja

VIŠEVOJNOG STABU NOV I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Tačno u 23 časa 26 o.n., kako je to nakon zaprešću bilo predviđeno otpočeo je napad naših jedinica na Bos. Novi i Dvor i okolna uporišta. Već u 1 čas danja 27 o.n. dobili smo izvještaje da su delovi jedne domobranske bojne zarobljeni.

Io sada je zarobljena čitava domobranska bojna 12 pešadijske pukovnije sa kompletnom artiljerijskom četom.

Zbog uticaja Hrvatska brigada koja je prema izvještaju koji smo dobili u Dvor, Rusko i dr. javerno od strane, oko seljanske strnice u Bos. Novom izišeno je. Tada je bila jedna domobranska satnija. Isto tako oficiri su kose zapadno i jugozapadno od s. Kragaj i Titinovec, i druge i tu naše jedinice vrše dalju kretanja i naprednje. Svi naprijedjeljski položaji južno od Novog / Kamen, Kiti, Bilo, Veljaka, Uvac, i dr. ostali su i naše jedinice dalje napreduju voditi ključne borbe sa Nemcima, kojih je prema izvještajima zarobljenih domobranskih oficira, a obe strane One bilo oko 400. Nemci su prilikom izbijanja naših jedinica u blizini grada vršili kontra napade koji su odvijeni.

Na nama je zarobljeno oko pet domobranskih, nekoliko oficira, zaplijenjeno 4 haubiće, dosta oružja i drugog ratnog materijala. Nemci su podneti ni približno takav izvještaj, jer zarobljenici i izvještaji o plijenu stalno pristižu.

Zarobljeni domobranski oficiri i dezerteri izjavljuju da na Novom / vešću iz Ugošćevije, Terazi domobrane da terzi stalno na položajima, već 2 dana, nekadnji im gotovo nikakve hrane. Na položajima nisu imali nikakvih skloništa, već su se na polju verzavali, nekadnji ni ležali, po to su ih partizani pre nekoliko dana isterali sa položaja čim su izveli planine. Neodovoljstvo domobransko bilo je veliko, bunili su se i kombinirali na čim da ih sami napadnu na Novi ili u zajednici sa partizanima. Posljednja tri dana vođa su terazi domobrane da stalno jurkaju na novsku planinu i da ju po svaku cenu povrate. Nemčki vojnici išli su iza ledja domobranski noseći različne strojeve i preteći domobranima da će u njih pucati ako ne budu jurkali.

Nekoliko domobranski javilo se sa stupnje u partizane, a prvi našli su naših jedinica u opšte se nijesu borili.

Zarobljeni domobranski satnik Gavrićenko izjavljuje da je imao vodu sa našim snagama i da je javerno ostavio na Novskoj planini oko 100 haubičkih granata, što i da je im 4 haubice sa kojima je komandovao ispalio namunice svega 6 meta i predo no. Irceno je odlučio, po kojij podatke o njemu treba da provjerimo preko Karađinskog OK. Terzi sa domobranskog poručnika dubeta da je nekakven nam. Obačicu će mo poslati Vama.

U Metkovićima, Dobrenici / Lauđkov Banac i gradu zapadno od reke Une nezamo izvještaja, ali nebujeju porbu.

Šart fašizmu-----Sloboda narodu!

Načelnik Staba,

Đurđević

Komandant,

Trivina

Đurđević

Ovaj izvještaj saopćiti komandovanoj brigadi, a ovaj detaljak koji je adresovan na B. M. i dr. Komandovanoj brigadi. Uvac i sa drugima. Uvac i sa drugim. Uvac i sa drugim.

Друже Тринки,⁴

Овај извеишгај саопштити телефелом Врховном Штабу, а одај примерак који је адресован на В.Ш. шаљи хитно куриром. Цаљи и за друта Османа у Бихаћ и за команду подручја.

Бранко

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА ЈАЈЦЕ И ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА¹

**ШТАБ III НОУ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

27-XI-42 г.

У Јајцу — 11.30 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

У духу директиве Врховног штаба на дан 22 ов. м. састали смо се са Штабом I дивизије у Мркоњић Граду и створили план заједничког напада на непријатеља у граду Јајцу.

Напад смо извршили тачно по предвиђеном плану на дан 24 ов. м. у 20 часова. Претходног дана, 23 ов. м., V и X бригада пребациле су се преко ријеке Врбаса код Бабина Села и Дога новаца преко мостова, па продужили ликвидацију тих станица, а затим V бригада ликвидирала је непријатељска упоришта Торлаковац, Вијенац и Бравницу. На свима наведеним, пет, упоришта биле су посаде мијешане домобранске и усташке и давале су огорчени отпор. Јачина тих посада била је по 40—50 бандита, а у Вијенцу око 80 са једним бацачем и аутоматским оруђима. Послије дуже борбе све су посаде ликвидиране у току 24 и 25 ов. м. На овим посадама непријатељ је имао око 50 мртвих, а остали дијелови су се разбјежали, од којих је заробљено око 40, један бацач, један митраљез, два пушкомитраљеза и око 60 пушака са око 5.000 метака. Наши губици били су један теже рањен и два лакше рањена.

⁴ Читав став дописан је руком.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2599.

По заузећу станице Догановци X бригада продужила је да затвори правац Турбе — Јајце и на томе правцу распршила непријатељске посаде у Гостиљу и Кулиг које су одбјегле прије доласка наших јединица. Исто тако група Глиге Мандића од три батаљона продужила је к Јајцу и 20 часова, 24 ов. м., запосјела је у засједи линију: Скела — Булићи — Шибеница — Лендићи и даље у правцу Врбаса, са задатком да у засједи дочека непријатељске дијелове који буду бјежали из Јајца.

XIV далматинска бригада имала је задатак да нападне негтријателза општим правцем Лзољићи — Ораховица — Ћусина — Јајце у зони чија је десна граница Врбас, а лијева граница ријека Плива. Бригада је послје подне изашла на полазне положаје у висини Ораховице и ту је створен план, издате заповијести и детаљна упутства за извршење напада. Напад се одвијао тачно по плану. Далматинска бригада са три батаљона неопажено подишла је Ћусини. Овај положај претставља врло стрм и јак бедем у правцу нашег напада. Непријатељ је био израдио на истоме врло солидно 42 бункера и цио положај опасао са жицом, а становао је у баракама поред самих бункера, те чим су осматрачи примијетшта наше покрете, посјели су положаје и дочекали са јаком ватром. Далматинци су храбро и са доста умјешности организовали напад и бомбаши јуришали на бункере, али је напад текао доста тешко и батаљони су били заустављени. Око 24 часа са Штабом бригаде ријешили смо да употребимо колонску резерву јачине једног батаљона и предузет је напад са истом. Поново је организован обухват непријатељских крила и залажење из дубље позадине а затим са груписаном резервом извршен пробој у средини положаја и после дуже и жилаве борбе очишћен је и заузет цио положај. Непријатељ је бранио сваки бункер за себе. На овоме положају нашли смо мртвих 14 Нијемаца и усташа, а остали су побјегли. Далматинци су имали 9 мртвих и 28 рањених од којих 4 теже.

По заузећу Ћусине продужен је напад у град и заузет цио отсјек додијељен овој Дивизији.

У овом нападу Штаб XIV бригаде, пглабови батаљона и сви руководиоци били су на висини и показали много умјешности, храбрости и војничког знања, а борци Далматинске бригаде такође много храбрости, вољне и истрајности. Многобројни су случајеви правог херојства о чему ће Врховни штаб бити детаљно обавијештен.

У току 25 ов. м. непријатељ је пребацио јаче снаге са оклопним возовима од Травника до Доњег Вакуфа и Бабиног Села и станице Оборци, одахле је пошао у напад са 4 тенка на јединице V бригаде. Путеви изгледа нису били довољно разрушени, отпор јединица иако јак није био довољно ефикасан и

¹ Вјероватно Караули

непријатељ је успио да се пробије све до Јајца, гдје је стигао 25 ов. м. у 5 ч. На улазу у Јајце око фабрике дочекале су га јединице XIV далматинске бригаде и јединице I пролетерске бригаде, те тукле са околних тачака и положаје Ћусине са свкма тешким оруђима и аутоматским, те му нанијеле велике губитке. Једна група I батаљона „Анте Јонић“ затворила се у једној кући и херојски тукла непријатеља око куће бацајући ручне и бацачке бомбе. Око саме те куће погинуло је око 30 Нјемаца, уништен један оклопни ауто, један камион и јако оштећен један тенк. На челу ове херојске групе били су јунаци командант 4 батаљона далматинске бригаде друг Зеко Војводић и његов замјеник друг Пеко Богдан. Ту су се борили пуних 4 и по часа и одбили све непријатељске нападе, те под њиховим ударцима и осталих горе наведених јединица непријатељ је око 10 часова почео се повлачити из овога предграђа у гравцу Доњег Вакуфа. На овој просторији виђено је око 60 погинулих Нјемаца, а било их је вјероватно много више нарочито рањених, уништено је 3 тенка, 2 оклопна ђутомобила, 2 камиона, а заплијењено један камион, један противтенковски митраљез са муницијом. Наши губици 7 мртвих (од њих три у наведеној кући) и 6 рањених другова.

Дакле укупни непријатељски губици што знамо: 120 мртвих, 64 заробљених (вјероватно мртвих и рањених много више), један бацач, један против-колски митраљез, један митраљез, 4 пушкомитраљеза, муниције и другог материјала што се још пребројава. Напги губици по подацима са којима сада располажемо 19 мртвих, 40 рањених од којих 7 теже, али изљечиво.

3 Наше бригаде за сада се налазе и то: V у селима околo Дрвара према Доњем Вакуфу, X у селима око Кокића према Турбету, XIV у селима око Булића.

Ми сада непрекидно прикупљамо податке о непријатељу према Травнику и Доњем Вакуфу и студирамо гдје да извршимо нападе. Вјероватно да ћемо напасти истовремено Турбе и Доњи Вакуф. Јединице су нам сасвим уморне, изгладњеле, нечисте и предузели смо све мјере да их опоравимо. Но и поред тога радићемо брзо и енергично те да одржимо иницијативу у рукама. О свима одлукама извјештаваћемо вас на вријеме. Штаб дивизије налази се у предјелу „Вила“ на излазу из Јајца к Језеру.

4 У Јајцу заплијењено је доста разног материјала и врши се пребројавање па ћемо вас по извршењу одмах извјестити. У овдашњој фабрици постоје много корисне и скупоцјене машинерије, челика, месинга, машинског уља и другог материјала, који би се врло корисно употребио за наше радионице.

5 По прикупљеним подацима непријатељ се концентрише у Травнику, Турбету и Доњем Вакуфу и прикупља што јаче снаге, вјероватно за разне испаде и упорну одбрану, али ми

војнички цијенимо ситуацији тежом и претпостављамо да би покушао и офанзиву, те ћемо у том смислу предузети све мјере и у великом степену смо предузели.

Четничке банде по селима сјеверно од линије Травник — Јајце бјеже главом без обзира у градове и X бригада тешко успјева да их опколи и потпуно уништи.

6 Са разним неугодностима и наређењима предузели смо мјере код свих јединица да правилно политички раде са народом, те да осјети љубав наших трупа и не буде незгодних испада.

7 Од заплијењених хаубида узећемо једну или двије за наше потребе, ма да ћемо их тешко искористити, а двије ћемо преко Млиништа експедовати вама. Но као што знате недостаје нам тешког оруђа, брдски топ са муницијом нисте нам послали (пошаљите са спроводним писмом), а хаубице слабо ће нам користити, јер их је тешко пребацили услед порушености путева. Комбиноваћемо како буде било најбоље, али од вас очекујемо да нас најхитније помогнете са брдским топом. Овима се допуњава извјештај I дивизије.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Рад. Бабић

За Штаб дивизије
Командант

Ник. Т. Ћетковић⁸

П. С.⁴ У сагласности са I дивизијом ми смо за сада задржали на сектору Мркоњић Град — Јајце III крајишки одред. Штаб тог одреда јавио нам је да треба ради уласка у VII крајишку бригаду да оде са овог терена, уједно наводи да људство тога одреда због заостатка четничке настројености није подобно за организовање политичког и војничког рада на новоослобођеној територији. Ово се не би могло поправити ни остављањем нагих појединих руководилаца као помоћ. Потребно је одредити неку другу јединицу, која не мора бити велика, али са више искуства. Ово је потребно хитно ријешити, с обзиром да нам је ова територија важна као база за даље операције и веза са слободном територијом.

Молимо вас рјешење по овоме јавите одмах нама и III крајишком одреду.

Р. Бабић

³ **Перо Ћетковић**

⁴ Све под П. С. дописано руком.

• ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О РУШЕЊУ ПРУГЕ ТРАВЊСК — ДОЊИ ВАКУФ¹

ШТАБУ 3-ЋЕ Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Гдје буде

1) У току ове ноћи примили смо ваша два писма — наре-
ђења, на која смо ви дјелимично одговорили данас са писмом
око 15 ч., па кад добијемо одговор на поменуто наше писмо, онда
Кемо у потпуности на ова одговорити. Што се тиче наших про-
пуста у овим акцијама најбоље би било да се одржи један
другарски састанак и сва питања дефинитивно ликвидирати.

2) Наређено је 2-ом батаљону да са лијеве стране Врбаса
у току ноћи са војском и народом руши игреку, а са ову страну
на рушењу друма раде три чете 4 и 5-ог баталона са омладин-
ском четом. Са њима је на терену пол. комесар² са замјеником*
и начелник Крајишког одреда друг Хотих.⁴ Селаштво је моби-
лисано, уколико га има, јер су се неки скрајнули.⁵ Пионирски
вод је од почетка у саставу батаљона „Шолаја“ крајишког од-
реда.¹ Батаљону „Шолаја“ у неколико пута је наређено, да
руши комуникације а у ту сврху да мобилише там[ошње] се-
љаштво. Замјеник команданта батаљона, који је био јуче код
вас, упућен је у баталон како би се акција боље извела.

3) Ми немамо неких обавјештења о којим говори — пише
Херц. бригада.⁷ Но, у духу тих обавјештења треба предузети
мјере. У ту сврху, ми ћемо требати одмах сјутра у току дана
упутити „Шолаји“ један баталон појачања који се налази у
селу Санцак, према Д. Вакуфу. То ћемо вјероватно учинити
сјутра по подне. Зато би нам потребно било упутити наш Трећи
батаљон. Но и то није довољно већ [је] требало насјести са
јачим снагама на непријатељске комуникације са западне, сје-

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК
СКЈ под бр. 3072.

¹ Драгиша Ивановић

¹ Андрија Мугоша

¹ Месуд Хотих, начелник Штаба Трећег крајишког НОП одреда

⁵ Склонили

¹ Трећег крајишког НОП одреда

⁷ Мисли се о концентрацији непријатељских трупа на про-
сторији Турбе — Доњи Вакуф. Види док. бр. 90.

верне и јужне стране Травника, и не дозвојити му да се концентрише у циљу офанзиве према нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27-XI-42
у 1.37 ч.

Начелник
Нико Мартиновић⁶

Ком[андант]
Сава Б. Ковачевић

БР. 94

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О ПРЕБАЦИВАЊУ БРИГАДЕ ПРЕКО ВРБАСА¹**

Ш Т А Б
Х — ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н.О.У.
БРИГАДЕ
III ДИВИЗИЈЕ
27 новембра 1942 г.
у 10.30 часова

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

На нашем сектору нема никаквих промјена до сада.

Наш V батаљон у току ноћашње ноћи заробио је четири Нијемца и два домобрана, код којих је нађено 6 пушака, 300 метака, 2 бомбе. Домобране смо пустили да иду својим кућама и саопштили им ако их друти пут ухватимо да им нећемо овако опростити. Четири Нијемца упућујемо вама и хрватског поручника кога смо заробили у Бабином Селу при прелазу ријеке Врбаса.

На састанку са штабом V бригаде у селу Ваган донијели смо слиједеће закључке:

⁸ Никола Мартиновић, начелник штаба Пете црногорске НОУ бригаде, погинуо крајем 1943 год. као командант Двдесет и шесте НОУ дивизије.

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3073.

1) Да наш Штаб бригаде са два батаљона претури се преко „оста код Бабина Села. Да ликвидира домобранску посаду у кабину Селу и да продужи што прије на извршење главног задатка на друму Турбе — Јајце. Предвиђено је да се позади јјдјдих батаљона претури IV батаљон V бригаде и батаљон Шолаја", који је имао задатак од V бригаде и стављен под њезину каманду. Ми смо при прелазу на ријечи Врбас издали наређење II нашем батаљону да ликвидира домобранску постају која се налазила с друге стране Врбаса (с десне стране). Овај батаљон претурио је одмах једну чету с друге стране воде и која је извршила напад на непријатељски добро утврђени бункер- Отворила пушчану и митраљеску ватру, позвала домобране на предају, који су одговорили да се неће никад живи предати. Јавили су се добровољци из ове чете који су по потпуно брисаном простору под јаком усташком ватром дошли на 5 и 10 м до самога бункера, бацили десетак бомби, али бункер је био добро угврђен. Домобране с овим нијесмо могли присилити на предају. Издали смо наређење овом батаљону у 2 сата послје пола ноћи да отвори пушчану и митраљеску ватру на поменути бункер и да омогући под ватром претурање наше колоне преко моста. Затим смо први претурили IV батаљон V бригаде, који је имао задатак да нападне Старо Село и постају у Догановцима. За њим баталон „ШОЛЈАЈА", који је одмах једну чету упутио према наређењу V бригаде ка станици Оборцима да тамо поруши жељезничку пругу. Ми смо са обје стране станиде порушили жељезничку пругу, тако за вријеме претурања колоне да нас не би могао изненадити блиндиран воз. Погго нијесмо имали лпотобадача ни топа да домобране присилимо на предају, а с обзиром на наш задатак да морамо затворити пут према Турбету и Травнику а с друге стране према Јајцу, начелник овога Штаба² предложио је члановима пггаба батал.она „ШОЛЈАЈА" савјет који су они тражили и то: Да једна чета што прије хита ка Оборцима и поруши пругу Комар — Вакуф, да са снагом до једнога вода задржавају посаду у бункеру Бабино Село, а у исто вријеме овај вод да туче мјеста разрушене пруте и друма, а остатак батал>она да упуте дубље Вакуфу да тамо поруше пруту и друм и на томе мјесту да направе засједу. Што је било предвиђено вашим наређењем да ми имамо ликвидирати и усташку станицу у Догановцима. Ми смо се споразумили са Штабом V бригаде и ставили им на расположење два наша батал>она са политичким комесарк>м ове Бригаде³ за извршење тога задатка. При савјетовању са Штабом V бригаде, V бригада није се претурала код Вијенда и Бравница из разлога тога, што је била јако проблематична ликвидација Вијенда

² Раде Хамовић
" Чедо Капор

услијед постојања посаде у тврђави, на коју је био јако отежан напад услијед склопа самога терена, а Бравница је била и сувише близу Јајцу, те смо се бојали да не откријемо наше намјере, или да могућа интервенција из Јајца не омете претурање V бригади. Да смо смјели задржати наш II баталон који је и сам био вољан, у току дана са сигурношћу би била ова усташка станица ликвидирана. Ми смо се руководили тиме да је ово нама главни задатак и зато нијесмо смјели више да се задржавамо на прузи у Бабином Селу. Овога момента добисмо извјештај од V батаљона у коме нас обавјештава да су усташе и Нијемци претурили двије колоне војске прекјуче у ноћи (25 о. мј.) по 50 камиона. Ова војска остала је у Турбету и Доњем Вакуфу.

Молимо Штаб дивизије, да би нам додијелили коју секцију које се настављају на секцију Зеница — Травник, сјеверно и источно јер немамо ниједну. Исто тако ако имате бацач или мали топ, [упутите] јер то нам је неопходно потребно приликом извођења акција.

Кад нам стигну два батаљона из групе Глига Мандића и Чета Капора на мјесто гдје сте одредили, ми ћемо са Штабом бригаде преселити између села Божиковца и села Брванаца у кућама под котом 1276. То ће бити у току данашњег дана.

Поручник⁴ који вам се упућује; сви мјештани овога краја најљепше о њему говоре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјених полкома
Мискин Васо

Начелник штаба
Раде

Командант
Владо Шегрт

(М. П.)

* Односи се на домобранског официра који је заробљен у Бабином Селу.

Š T A B
III BRIGADE I PROL. DIVIZIJE
BROJ: 48/42 god.
dana 27-XI-1942 god.

ŠTABU I PROLETERSKE N.O.U. DIVIZIJE.

IZVEŠTAJ O AKCIJI

1.-Prema Vašoj naredbi sa likvidaciju neprijateljskog uporišta u Jajcu 23-XI-t.g. dostavljamo izveštaj o akciji koju je naša Brigada izvela na Jajcu i okolnim uporištima.

2.-24 ov.mj.u 20 časova naš I i II bataljon su se podvukli neprijatelju, dok je III usled dalekog puta zadocnio 15 minuta. Borba je trajala cijelu noć i dan, te sledeću noć do 1 sat.

3.-Od neprijatelja je zaplijenjeno 4 njemačka puškomitraljeza, od kojih je jedan neispravan, 10 pušaka i oko 10.000 pušane municije koja je rasdeljena borcima sa popunjenje, šabadi i ostalih vojničkih stvari. Naš II bataljon u sadejstvu sa beogradskim bataljonom I Brigade likvidirajući poslednje uporište, od zarobljene spreme i oružja nije uzео ništa, s tim što su se suglasili da beogradski bataljon postavi stražu preko noći a zaplijenjenu spremu i oružje pdućeg dana preda štabu Divizije.

4.-Prilikom ove akcije neprijatelj je imao, odnosno ubijeno je što je zapaženo 25 neprijateljskih vojnika (većinom Nijemaca), jedan ustaški nadporučnik i jedan narednik vodnik, dok je broj ranjenih nepoznat.

5.-Na našoj strani poginulo su 3 druga a ranjena 23, od kojih 2 teže, a svi su ostali lakše. Ranjeni su poslati u bolnicu.

6.-U ovoj akciji naročito se je istakao drug Petrović Rade koji je sa bombama na 100 metara pred streljačkim strojem isčerao iz jednog bunkera neprijateljske vojnike i 3 ubio.

7.-Pošto naša Brigada nema dovoljno automatskog oružja, dok I-va ima mnogo više, te ona može zarobljene puškomitraljeze dostaviti Vama za naš II Brigadu, to molimo taj štab da zarobljeni puškomitraljezi ostanu za našu Brigadu.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Cvijić

Komandant,
Spasić

МЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИ-
ЗИЈЕ О НАПАДУ НА ЈАЈЦЕ

ШТАБ

III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ

БгУЈ. 40/

дана 27-XI-1942 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ.

Извештај о акцији

1. — Према Вашој наредби за ликвидацију непријатељског упоришта У Јајцу¹ од 23-XI-Т. Г. доставл>амо извештај О акцији коју је наша Бригада извела на Јајцу и околним упориштима.

2. — 24 ов. мј. у 20 часова наш I и II батаљон су се под-
f вукли непријател>у, док је III услед далеког пута задоцнио 15
[минута. Борба је трајала цијелу ноћ и дан, те следећу ноћ до
I оат.

3. — Од непријател>а је заплијењено 4 њемачка пушкомитра-
траџеза, од којих је један неисправан, 10 пушака и око 10.000
пушчане муниције која је раздељена борцима за попуњење,
ћебади и осталих војничких ствари. Наиг II батал>он у садејству
са београдским батал>оном I Бригаде ликвидирајући последње
упориште, од заробљене спреме **и** оружја није узео ништа, с
тим што су се сутласили да београдски батал>он постави стражу
преко ноћи а заплијењену спрему и оружје идућег дана преда
Штабу дивизије.

4. — Приликом ове акције непријатељ је имао, односно
убијено је што је запажено 25 непријател>ских војника (већином
Нијемаца), један усташки надпоручник и један наредник вод-
ник, док је број рањенкх непознат.

5. — На нашој страни погинула су 3 друга а рањена 23, од
којих 2 теже, а сви су остали лакше. Рањени су послати у бол-
ницу.

6. — У овој акцији нарочито се је истакао друг Петровић
Раде који је са бомбама на 100 метара пред стрел>ачким стројем
истероа из једног бункера непријатељске војнике и 3 убио.

7. — Пошто наша Бригада нема довољно аутоматског оруђа,
док I-ва има много више, те она може заробљене пушкомитра-

¹ Опширније о нападу на Јајце види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

љезе доставити Вама за II Бригаду, то молимо тај штаб да заробљени пушкомитраљези остану за нашу Бригаду.

Уз другарски поздрав

-- i ' "

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
С. Тадић²

Командант,
Карановић³

БР. 96

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ НОУ
БРИГАДЕ ОД 27 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О
ТОКУ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ЈАЈЦА

Ш Т А Б
III БАТ. III БРИГАДЕ
27 новембар 1942 год.
Положај.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕР. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај.

Извјештај о акцији.

У вези наредбе тога Штаба број 47/42 од 24-XI-42 године, наш батаљон добио је задатак да у заједници са осталим снагама наше Дивизије, у ноћи, односно у 8 сати навече 24 ов. мјесеца изврши напад на непријатељски гарнизон Јајце, правцем с. Врбица, споредном цестом за Стари град.

Батаљон је кренуо на задатак истога дана али услијед тога што су снаге батаљона биле доста далеко, није стигао тачно на вријеме на акцију. Напад је почео тачно у 8.20 сати навече заједно са осталим батал>онима.

Упоришта која су се налазила пред нашим батаљоном била су добро брањена од стране непријатеља и услијед тога пгго смо дали наш бацач II батаљону, по наређењу тога Штаба, задатак није извршен. Снаге нашег батал>она повукле су се у саму зору у с. Врбица, а и снаге осталих батал>она, пошто нису извршиле задатак.

² Симо Тадић
³ Никола Карановић

Батаљон је поново кренуо у напад по одређеном задатку и правцу 25 овога мјесеца и протјерао непријатеља са свога правца.

Непријатељски губици су непознати. Заробљено је 1 њемачки¹ пушкомитраљез који је неисправан, извесна количина муниције, са којом су борци попуњавали утросак.

Наши губици 1 мртав и 4 рањена (1 теже а 3 лакше). Погинули, Друг Илија Милановић, рођен 1922 године у селу Суваји код Петровца. Ступио у војску партизанску од 1 дана устанка. Као борац био је добар. Друг је сахрањен у селу Д. Врбица.

Рањени. Сава Ракић из села Колунића, ожењен, са двоје деце, лакше рањен. Петар Грбић, родом из села Суваје. Лакше рањен. Миле Латиновић, родом из села Бравска, рођен 1919 године, теже рањен. Симо Ковачевић, родом из села Бравска, лакше рањен. Рањени другови упућени су преко референта санитета у болницу.

За вријеме акције другови су се показали борбени. Морал је био код другова добар. За вријеме уласка у варош друтови су се показали дисциплиновани. Пљачке није било која се Морта учити, чак су објапњавали другима на неисправно држање.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Сава Трикић

Командант
Боснић¹

¹ Милан Боснић

БР. 97

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 28 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) БРИГАДЕ О БОРБАМА КОД САНСКОГ МОСТА И БОСАНСКОГ НОВОГ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА РУШЕЊЕ КОМУ. НИКАЦИЈЕ ПРИЈЕДОР — КОСТАЈНИЦА¹

**Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА**

Број: Сл.

Дана 28.XI 1942 год.

ШТАБУ V КРАЈИШКЕ КОЗАРСКЕ НОПУ БРИГАДЕ

Положај

1 Примили смо ваш извјештај 27 XI т. г. од 17,10 часова.

Из вашег извјештаја видимо да сте имали правилан распоред и да сте добро организовали рушење пруга и путева Приједор — Нови и Нови — Костајница.

Потребно је да од сада предузмете слиједеће даљње мјере:

а) Држати чврсту везу са снагама VI крајишке бригаде које су блокирале и ноћас нападале (наводно са једним вашим батаљон) на Благај, резултат те борбе не знамо, али знамо да су неке куће у самом Благају изгорјеле.

б) Наставити са систематским рушењем пруга и путева према Приједору и према Костајници. Пруге и путеви морају бити порушени што јаче на више мјеста, тако да се створе читаве зоне које су слободне од наилаaska тенкова и оклопног воза, слободне за прелазак наших с једне обале на другу (преко Сане и преко Уне). Поред скидања шиња на много мјеста, примијените и кварење шиња тј. трајно онеспособљавање игиња, које се постиже искривљавањем или кварењем са експлозивом (на саставку двеју шиња, доста је пола кг. експлозива за трајно онеспособљење обију шиња). Тежите средством мобилисаних селџака и заробљеника док су код вас да у што већој мјери уништите пругу, мостове, пропусте, прагове итд.

На путевима поред прекопавања, примијените вучје јаме и поставите минска поља уколико располажете са нагазним ми-нама. Засједите наоружајте свежњевима ручних бомби и са флашама са бензином ако имате. Послаћемо вам ручних бомби преко II или VI бригаде ако требате. Противколски топ II кра-

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

. jijiје бригаде поставићемо тако да може тући тенкове и оклопни воз преко Сане.

в) Ноћу поред држања засједа, употребљавајте ваше бајбОНе за чишћење посада по бункерима и станицама према Новом- Те акције око Сане повезати са VI крајишком бригадом.

2 Наше јединице I и II крајишке бригаде продирале су у Град али се нису могле одржати због тенкова. Непријатељ се упорно држи у рововима и бункерима на Јабланици и муслиманском гробљу, попуњавајући слаба мјеста своје одбране тенковима. Наше јединице погријешиле су прву ноћ пгго су изгубиле замаха заробл>авајући цијелу домобранску бојну и 4 хаубице, па нису у-том првом налету упале у град, а и посаде прохивтенковских топова нису навикле да иду са првим борбеним редовима ради уништавања тенкова. Поред свих наших упутстава и изричитих наређења мјере антитенковске одбране не предузимају се довол»но озбиљно и свестрано. Наше јединице блокирале су саму ивицу града. Данас ћемо покушати прикупити сва средства за напад на тенкове и направити план ва напад ноћас. На Нови је бачено око 200 граната из хаубица, погинуо је од њих један домобрански пуковник или потпуковник презименом Вуксан.

3 Досадањи резултати борбе су слиједећи: Заробљено је 7 до 800 домобрана, здруговаца и жандара. Предала се [послије] борбе цијела домобранска бојна око Новог са девет официра. Нијемци су тјерали домобране на јуриш са стројницама иза леђа, 4 дана гладне и премрзле пошто су 4 дана провели на пољу без ћебади избачени са НоЕске Планине. Заробљено је свега 12 официра међу њима сатник Гавриченко и натпоручник Рак, који су с нама одржавали везу. Заплијењене су и 4 хаубице и много другог разног ратног материјала, који се стално евакуише.²

Око Благаја у току јучерашњег дана и предвече по изјави заробл>ених официра, разбијено је двије до три бојне III горског здруга и са ове стране заробљено око 180, што спада у горе означени број. Још се по шумама налазе разбијене групе и појединци који се предају.

4 Хрватске снаге¹ одбиле су непријател>ска појачања од Глине и Петриње и од Костајнице, у ком је правцу нарочито солидно затворено. Хрватске снаге два пута су упадале у Двор али га нијесу заузеле.⁴ Матијевића Брдо још се држи јер има Нијемаца .

5 Совјетске трупе стално напредују и унииггавају на Стаљинградском фронту њемачтсе дивизије. Уништено и заробл>ено

² Опширније о борбама око Босанског Новог види док. бр. 239.

³ Односи се на Седму баниску дивизију.

⁴ Опширније о нападу на Двор биће објављено у Зборнику том V, књ. 8.

преко сто хиљада. Стеже се обруч око њемачких снага пред Стаљинградом, чисти се прута за Харков и Ростов. Уништено је око 6 њемачких оклопних дивизија, избачено из строја преко 1300 тенкова, преко 1800 топова.

У Африци савезничке снаге напредују ка Триполису (Елагелији) а са залада америчке снаге заузеле су једно мјесто 25 км од Туниса и стежу обруч око Туниса и Бизерте. Нијемци су извршили окупацију француске ратне луке Тулон. Француски морнари потопили су све ратно бродовље, које се је тамо налазило и уништили обалске батерије.

6 Наше снаге чврсто блокирају ЈБубију и Сански Мост.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба

Командант

БР. 98

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ДИВИЗИЈЕ И О БОРБАМА ВОЂЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 17 ДО 28 НОВЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н. ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

28 децембра 1942 г.²

Коричани код Влашића

к. 1281

Оп. бр. 2

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Доставља се слиједећа РЕЛАЦИЈА о операцијама и осталом раду III ударне дивизије НО војске Југославије у времену од 17 новембра до 28 новембра 1942 године и то:

17 новембра 1942 г. добијена је од Врховног штаба директива за рад ове Дивизије у слиједећем:

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3053.

* Редакција је у овом случају отступила од принципа хронолошког објављивања докумената, пошто се догађаји односе на новембар месец иако је извештај отпремљен 28 децембра 1942 године.

у садејству са I-ом пролетерском дивизијом предузети војно-политички рад у Централној Босни; ликвидирати непријатељска упоришта и по могућству непријатељске гарнизоне на тој просторији; уништити усташко-четничке банде; радити политички и извршити мобилизацију људства за наше јединице; једном ријечју привезати за себе пгго јаче непријатељске снаге и тежити њиховом уништењу, те на тај начин помоћи дејству осталих наишх снага на разким правцима.

У Духу ових општих задатака као први циљ за обје дивизије постављено је заузеће града Јајца, важног непријатељског упоришта у том дијелу Босне и за нас важне базе за даља дејства.

1) ОБОСТРАНА СИТУАЦИЈА:

а) код непријатеља: Према прикупљеним подацима јачина непријатељских снага износила је: у Јајцу око 300 Нијемаца из састава 718-те пјешадиске дивизије, 3 сатнијв 9-те домобранске пуковније, 2 сатније усташа, 1 хаубичка батерија; у Бабином Селу 1 вод домобрана 9-те пуковније; у Торлаковцу 1 вод домобрана; на Вијенцу 1 сатнија домобрана са 1 бацачем и 1 тешкиш митралезом и 10 Нијемаца; у Бравницама 1 вод домобрана; у с. Гостиљу 1 чета четника; у Витовљу 1 четнички баталон; у Караули 1 сатнија домобрана и нешто Нијемаца.

Раопред ових снага у околини Јајца био је слиједећи: на Ћусини 2 сатније домобрана и 1 компанија³ Нијемаца распоређених у врло солидним бункерима са којих је омогућено тучење цијелог предтерена; у Царевом Полу 2 сатније усташа и 1 компанија Нијемаца и у Пруди 1 сатнија домобрана, од којих 1 десетина у Скели. У осталим наведеним мјестима непријатељске снаге служиле су као посада и исте браниле из фортификациских објеката у непосредној околини мјеста. Према сигурно утврђеним подацима у домобранским јединицама налазио се велики број преобучених усташа.

Наоружање ових јединица је модерно као и цјелокупна њихова опрема.

Руководство овим операцијама њемачко.

Борбеност код свију јединица била је врло добра.

Земљиште на којему су непријатељске јединице распоређене планинског је карактера, испресијецано, мањим дијелом пошумљено, са добром прегледношћу, ван путева слабо кцмуникативно. На овој просторији нарочито се истичу: Ћусине (к. 840), кључ одбране Јајца. Положај Ћусине претставља једну косу која се стрмо спушта ка јуту, а нешто блаже ка сјеверу и истоку, да би се послје опет стрмо свршила у долини Плехе и Врбаса. Као таква врло погодна за затварање правца са јута,

* Чета

коју је непријатељ тако и употребио израдивши на њој 42 солидна бункера и опасао се препреком бодљикаве жице; Царево Поље благе косе на падинама Голе Планине, непошумљене и голе. Овај терен приближавајући се путу претставља таласасто земљиште са могућношћу узастопних отпора и на њему је непријатељ израдио велики број бункера и опасао их бодљикавом жицом; на Прудима слично као и код Царева Поља. На осталим мјестима посада, земљиште је планинско са zgodним чукама за одбрану на којима је непријатељ израдио бункере и оградио их бодљикавом жицом.

Вријеме као простор за непријатеља није претстављало никакав значај с обзиром да су његове снаге већ биле распоређене за непосредну одбрану одређених им положаја. Вријеме је било снијежно са вејавицом и доста хладно, паго на непријатељске снаге није имало нарочитог утицаја јер су се налазиле склоњене по баракама и размјештене у разним становима на самом положају.

б) код нас: Дивизија је формирана наредбом Врховног штаба бр. 90 од 9 XI 1942 г. Рад на формирању почео је 11-ог лсто мјесеца и завршен до 18-ог истог мјесеца. Дивизија је формирана из слиједећих јединица: V-те 1фногорске бригаде и X-те херцеговачке бригаде које су ојачане са три батаљона Ш-ег далматинског одреда, равномјерно распоређених, и из I далматинске бригаде. Формирани су у три ударне бригаде, дивизиску артиљерију (2 хаубице и 1 брдски топ који је доцније добијен), дивизиску пољску болницу, дивизиску музику, дивизиски игбани вод и Штаб дивизије. Укупно бројно стање око 3200 другова и другарица. Сличан састав и јачина су и код I дивизије.

Све ове јединице високе су свијести за претстојеће задатке, али са недовољно искуства, јер је већи број баталона учествовао у двије до три мање борбе, а мањи дио у већем броју борби, мада су и они добили много људства, које је уопице учествовало само у једној борби. За све бригаде ово је први задатак укупног планског дејства под руководством Штаба дивизије.

Наоружање свих бригада било је изравнато и то са пушкама, око 33 аутоматска оруђа у свакој бригади и по 1 до 2 бацача. Одјећа и обућа доста слаба, нарочито код Далматинске бригаде и 900 борада из Ш-ег далматинског одреда у саставу других двеју бригада, што је морало имати јаче негативне последице у претстојећим акцијама, с обзиром на велики снијег и хладноћу, као и слаб смјештај на преноћиштима.

Исхрана на терену једва задовољавајућа.

Земљиште на којем јединице треба да оперишу планинског је карактера, испресијецано, слабо комуникативно, ријетко насељено и већим дијелом са попаљеним насељима, што је отежавало покрете, исхрану и смјештај јединица.

Вријеме као простор играло је у раду јединица ове Дивизије велики значај с обзиром да су јединице прије извршења задатка имале да изврше тродневни дуги марш под горе изложеним околностима, на горе описаном земљишту. Ове тешкоће појачало је и снијежно вријеме са вејавицом, на што више од половине људства (Далматинци) није било навикло.

ц) војно-политичка ситуација: На овом територију расположење маса и симпатије су за нас. Утицај непријатеља слаб је, нарочито у долини Пљеве, у долини Јања и на лијевој обали Врбаса. Десном обалом Врбаса, као и у самом Јајцу у извјесном дијелу има непријатељ утицаја те су извјесне групе добровољно примиле оружје, док је у извјесном дијелу било и присилног наоружавања мјесног становништва. На читавој територији гдје ћемо радити народ није у довољној мјери упознат са циљевима Народноослободилачке борбе, јер партизани који су раније били кратко на овом терену нијесу успјели показати народу прави пут у овој борби. Уједно починиле су се извјесне грешке и застрањивања од стране партизана, што је доста помогло да четници изврше дјелимичан утицај на српски живаљ, а усташе на католички живаљ. Правилним политичким радом ми ћемо успјети доста да масе упознамо са циљем борбе и одвратимо заведене од кривога пута и да извргимо мобилизацију, тј. да ангажујемо све ове масе и увучемо у Народноослободилачку борбу.

2) ОДЛУКА:

На основи овакве ситуације Штаб дивизије се одлучио да у садејству са I-ом дивизијом изврши напад на Јајце и уништи непријатељске посаде и упоришта на просторији Јајце — Д. Вакуф — Турбе.

3) РАСПОРЕД СНАГА И ПЛАН ДЕЈСТВА:

На основи овакве одлуке извршен је слиједећи распоред:
Десна колона: Херцеговачка бригада одмаршоваће правцем Гламоч — Ново Село — Прибеља (гдје дводневни одмор) — Бабгао Село — Кокићи са задатком да уништи непријатељске посаде и непријатељска упоришта дуж друма Турбе — Јајце, а са два батаљона у засједама да затвори правац Јајце — Дорибаба — Витовље, те непријатељу не дозволи бјекство тим правцем за Травник.

Средња колона: Црногорска бригада да одмаршује правцем Пердухово Село — Чардак — Ваган (гдје одмор од два дана) — Догановци, са задатком да уништи непријатељске посаде на комуникацијама Д. Вакуф — Турбе и са једним батаљоном у засједи код Скеле пресијече непријатељу отступницу правцем

Скела — Турбе или Д. Вакуф. Ову колону ојачали смо са баталоном „Шолаја“.

Лијева колона: Далматинска бригада да одмаршује правцем Гламоч — с. Прибеља — с. Шипово — с. Волари (гдје да се одмори два дана), а затим прикупљање Бригаде на линији Дренов Дол — Бришће ради напада правцем Ћусине — Јајце.

Резерва: Од Далматинске бригаде узет је један баталон у дивизијску резерву, а Бригади придат батаљон „Пелагић“ за појачање као добри познаваоци терена.

По директиви ВШ напад је требао да буде 22/23 XI, али I дивизија, услјед акција око Ситнице и Мркоњић Града, није била припремна за тај напад, те смо морали исти одложити и извршити 24/25 XI. У нападу на Јајце, поред Далматинске бригаде, имале су учествовати I пролетерска бригада и III крајишка бригада, обје из I дивизије док је њихова II санџачка бригада задржана у резерви. Напад је имала потпомагати једна хаубичка батерија пласирана⁴ на просторији с. Језеро.

Напад је имао почети у 20 часова једновремено јуришем на све утврђене тачке и ватреним препадом артиљерије на тврђаву у Јајцу.

Прилог: директива бр. 8⁵ — под/1.

4) ИЗВРШЕЊЕ (ТОК) ОПЕРАЦИЈЕ:

Десна колона: по задатку спустила се у долину Врбаса код Бабина Села 23-ег XI-ог увече и напала непријатељску посаду у истом. Послије краће борбе продужила је у правцу Кокића за извршење свога задатка, оставивши батаљону „Шолаја“ да ликвидира ову посаду. Два батаљона упућена су на просторију Булићи — Крупчица — Дорибаба да, затворе излазе из Јајца са многобројним засједама, а два баталона пресјекли су комуникацију Турбе — Травник, исту порушили на много мјеста и поставили разноврсне препреке. Затим се упутио један баталон у Гостиљ ради ликвидације тамошње чете, али је иста побјегла у Витовле, па је и одатле четнички батаљон отпустио без борбе и пребацио се преко р. Угра у Скендер Вакуф.

Тако ова Бригада у извршењу свога задатка није имала великих тешкоћа, осим умора. Батаљони око Дорибабе заробили су око 10 усташа који су тамо бјежали, а доцније и остали батаљони такође око 10 домобрана у околини Хаманџића.

Средња колона: спустила се у долину Врбаса такође 23-ег увече код Догановаца, гдје је прешла ријеку и одатле почела развођење батаљона за извршење задатака. Баталон „Шолаја“ упућен је са положаја за прикупљање преко Бабина Села да

⁴ Постављена

⁵ Види док. бр. 45.

лоруш*¹ комуникације ка Д. Вакуфу и исте препреке брани по Јгбини, као и да затвори правац од жељ. ст. Оборци. III батаљон упућен је у Скелу, који је без теихкоћа одбацио непријатељску посаду и заговорио тај правац. Остали батаљони распоређени су и упућени на разне посаде: Торлаковац, Вијенац, Бравница ради ликвидације истих и ради рушења комуникација. Ове посаде давале су врло живав отпор и развијала се јака борба. Ипак Торлаковац и Бравница ликвидирани су нешто лакше, док је Вијенац ликвидирао тек 25-ог истог мјесеца увече.

При крају ове борбе 25-ог истог мјесеца предвече непријатељ је продро од Д. Вакуфа са блиндираним возом и 6 тенкова до Торлаковца, гдје се развила врло јака борба. Јединице ове Бригаде последије жестоке борбе успјеле су да непријатеља одбаце. Но, поново око 23 часа непријатељ је напао са моторизованом колоном јачине: 6 тенкова и 36 оклопних аутомобила и камиона са око 800 Нијемаца добро опремљених и модерно наоружаних (Група „Аппаскер“) из састава 718-те дивизије. Јединице ове Бригаде које су затварале комуникацију, иако преморене тродневном борбом и маршевима, живаво су се бориле, али је непријатељ ипак успио да [се] пробије у правцу Јајца, гдје је стигао 26-ог у 5 часова.

Лијева колона: прикупила се за напад 24-ог око 14 часова на линији Дренов Дол — Бришће. Руководиоци су створили цијелиходан план дејства и издата су детаљна упутства за рад. Падом мрака почели су покрети јединица. Општа идеја маневра била је са једним баталјоном („Пелагић“) обићи Ћусине и затим дејствовати на њу у лијеви бок, а са два батаљона (I-им и IV-им) ликвидирати и уништити непријатељске бункере на Ћусини, вршећи обухват непријатељског десног крила.

Напад на Ћусину почиње артиљеријском пригремом која траје од 20 до 20.15 часова. У исто вријеме отпочињу напад и батаљони првог борбеног реда, али је на ове батаљоне одмах при њиховом покрету непријатељ отворио најјачу ватру са бункера на Ћусини. Услијед јаке непријатељске минобацачке, митраљеске, пушкомитраљеске и пушчане ватре I и IV батаљон заустављени су, док батаљон „Пелагић“ још није био стигао за извршење напада. Овај батаљон је требао мало више пожурити, а остали батаљони требали су сачекати његов удар. У оваквој ситуацији I батаљон се добро сналази и последије извјесног задржавања надире напријед и заузима неколико бункера. У 23.30 часова ипак је задржан јаком бочном ватром из бункера на врху Ћусине од које трпи осјетне губитке. За то вријеме IV батаљон задржан је пред бункерима на његовом правцу напада јаком непријатељском ватром.

Штабови I-ог и IV-ог батаљона извјештавају по други пут да не могу напријед услијед јаке непријатељске ватре. На скнови

овакве ситуације Штаб бригаде донио је одлуку да употреби бригадну резерву (II батаљон) са задатком да у заједници са I-им батаљоном пробије линију бункера на правцу I-ог батаљон. Штаб бригаде лично је руководио са употребом резерве, а командант Бригаде друг Марјан Билић пошао је и бацао бомбе са бомбаишма. У то вријеме избио је и батаљон „Пелагић“⁶ са једном четом и ударио у непријатељски лијеви бок. Овако организован напад одмах је имао успјеха и непријатељски положај је пробијен, а кроз кратко вријеме у 5.15 часова и цио заузет, те су непријатељски дијелови побјегли ка центру града.

Овиме је већи дио задатка за заузеће Јајца био ријешен.

Послије срећења јединица продужило се напредовање и очишћен дио града на десној обали ријеке Иљеве.

Но, бригаде I дивизије у своме нападу биле су заустављене испред борбене линије на Цареву Пољу и Пруде. У току дана обавијестили смо Штаб I дивизије о нашим резултатима борбе и договорили се да одмах по паду мрака 25-ог истога мјесеца њихове бригаде предузму енергичнији напад, а наша Далматинска бригада да омогући себи прелаз преко Пливе и да са извјештајним снагама продре у град, те нападне непријатеља с леђа и по могућству заузме тврђаву. Напад је продужен по овој допуни плана. Предвече артиљерија је тукла јаком ватром тврђаву усред града, као и непријатељску артиљерију на Пруде. Један батаљон Далматинске бригаде и батаљон „Пелагић“ у 19 часова продрли у град. На Царевом Пољу чула се јака пуцњава и узвици „Ура“, то су борци I пролетерске бригаде пробили непријатељски положај и непријатеља гонили. Продужено је даље чишћење терена и града, које је завршено 26-ог око 2 часа.

5) НОВИ МОМЕНТИ У СИТУАЦИЈИ:

Око 5 часова наше кантонманске страже чуле су јаку звуку мотора тенковских долином Врбаса од Вијенца, о чему су нас одмах обавијестиле. О овој ситуацији обавијестили смо Штаб III-ег црногорског батаљона и Штаб далматинске бригаде, који су хитно извели своје јединице из кућа на положаје. По гдјегдје било је појединачна или група које су остале у кућама. Тако је у једној кући код фабрике остао цио штаб I-ог батаљона Далматинске бригаде. Непријатељ је претресао куће успут, те је дошло до борбе са Штабом поменутог батаљона. Непријатељ је тукао кућу са аутоматским оруђима и топчићима са борних кола. Посада се бранила са ручним бомбама и бацачким бомбама бацајући их рукама кроз прозоре. Борба је трајала око 4 часа и успјели су да непријатељу задају грдне губитке, јер су убили I-ог официра и преко 30 војника, а наши су имали

⁶ Трећег крајишког НОП одреда

3 погинула и 1-ог контузованог. Право херојство ту су показали командант батаљона друг Зеко Војводић, његов замјеник друг Пеко Богдан и једна болничарка, због чега су похвалени, тавође и узети на строгу одговорност због недовољне опрезе и готовости за борбу.

Ову колону тукли су јаком унакрсном ватром батаљони Далматинске бригаде са падина Ћусине и к. 840, као и III баталон Црногорске бригаде са к. 568. Услијед оваквог дејства, великих губитака и бојазни да ће му Црногорска бригада пресећи отступницу у долини Врбаса — непријатељ је почео отступање у И часова.

Непријатељ у отступању у правцу Д. Вакуфа био је тучен на више мјеста од јединица Црногорске бригаде, које су му на тако дугом путу задале много губитака. Већи број моторних возила био је покварен и увезан ради преноса са исправним возилима, многи су били пуни мртвих и рањених, а у Скели су оставили један камион са једним противколским митраљезом и луницијом.

6) РЕШЕЊЕ:

На овај начин завршена је операција за заузеће Јајца: непријателска посада потпуно је уништена и разбијена, као и помоћ у моторизованој колони која је пристизала такође је тешко потучена.

7) ГУБИЦИ:

а) код непријателја:

На фронту Далматанске бригаде били су: пребројених 70 мртвих, а било их је свакако много више, како мртвих тако и рањених јер непријатељ има обичај да мртве одвлачи; заробљених 2 Нијемца и 8 домобрана; заплијењени 1 митраљез, 2 пушкомитраљеза, око 100 пушака, око 10 хиљада метака, 1 вагон брашна, 30 вагона соли и много разне опреме.

На фронту Црногорске бригаде: 19 погинулих који су нађени, а поред тога непознат број које су Нијемци одвукли камионима и које је Врбас однио, а свакако рањених много више: заробљено: 1 заставник, 1 водник, 1 карабињер, 1 усташа, 1 Нијемац и 83 домобрана . . . заплијењено: 1 теиши бацач, 1 противколски митраљез, 1 тепши митраљез, 1 пушкомитраљез, 70 пушака, 37 бомби, 10.000 метака и много друге разне опреме и хране, као и 8 сандука граната.

Укупни непријателски губици: 93 погинула пребројена, а било их је много више, много више рањених, 103 заробљена. [Заплијењено: 1 бацач, 1 противколски митраљез, 2 тешка митраљеза, 3 пушкомитраљеза, 170 пушака, 20.000 метака, 37

бомби, 1 вагон брашна, 30 вагона соли и много разне **друге** | опреме и хране, као и 8 сандука граната.

б) код нас:

Код Црногорске бригаде; 3 погинула и 9 рањених;
Код Херцеговачке бригаде није било губитака;
Код Далматинске бригаде: 15 мртвих и 27 рањених.
Укупно: 18 мртвих и 36 рањених.
Од оружја и опреме није ништа изгубљено.

8) ЗАКЉУЧАК:

Све јединице и борци у овој операцији уложили су много] труда, воље, издржљивости и пожртвовања за извршење доди-] јељених задатака. Далматинска бригада имала је најтежи за-] датак, а била је са најмање искуства па је ипак благодарећи] високој свијести и залагању бораца и руководиоца у потпуно-] сти извршила добијени задатак.

Мишљења смо да је Дивизија као цјелина у потпуности] извршила додијељени задатак, а да су руководства бригаде и батал-] она у потпуности одговорила својим задацима.

Прилажу се 20 разних докумената о овој операцији (ди-] рективе, наређења и извјештаји), који се шаљу у прилогу при-] мјерка за Врховни штаб.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Пет. Ђетковић

9) НАПОМЕНА:

а) Нијесмо могли дознати имена војних руководиоца код непријатеља.

б) Наша виша руководства била су:

— код I црногорске бригаде:

командант	—	САВА КОВАЧЕВИЋ
замј. ком-та	—	ГЛИГО МАНДИЋ
политком	—	ДРАГИША ИВАНОВИЋ
замј. полкома	—	АНДРИЈА МУГОША

— код II херцеговачке бригаде:

командант	—	ВЛАДО ШЕГРТ
замј. ком-та	—	ВЛАДО ТОМАНОВИЋ
политком	—	ЧЕДО КАПОР
замј. полкома	—	ВАСО МИСКИН (Црни)
начел. штаба	—	РАДЕ ХАМОВИЋ.

— код III далматинске бригаде:

«омандант	—	МАРЈАН БИЛИЋ
политком	—	АНТЕ КРОЊА (Ченчо)
замј- полкома	—	ВЛАДО ШЋЕКИЋ.
на чел. штаба	—	РУДОЛФ ПРИМОРАЦ

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА II ШТАБУ ДИВИЗИЈСКЕ АРТИЈЕРИЈЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА ДУЖ ЖЕЉЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ ТУРБЕ — ДОЊИ ВАКУФ¹

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 13

28 новембра 1942 године
у 23.30 час.

ШТАБУ I, II И III БРИГАДЕ И ШТАБУ АРТИЈЕРИЈЕ
ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Према прикуговеним подацима налазе се непријатељске посаде на жељезничким станицама дуж комуникације Турбе — Комар — Доњи Вакуф и то јачине: на жељез. станици Голеш I чета домобрана; на жељ. станици Комар I чета домобрана и на жељ. станици Оборци I чета домобрана, а са сваком по неколико аутоматских оруђа и можда бацача. Можда има нека непријатељска група и на другим тачкама дуж наведене комуникације, што ће испитати штабови бригада па ће и те дијелове ликвидирати.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

Напад на наведене станице и посаде извршиће II бригада и два до три батаљона I бригаде ноћу 30 XI/1 XII почев у 21 час.²

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3075.

² Предвиђена авдија није извршена 30 новембра 1942 године. Видн док. бр. 106.

X — II бригада прикупиће се 30 ов. мј. до зоре на просторији **Крчевине** — Градина — Шаићи — Вргаљ, па одатле у току дана извиђати и стварати план за напад. Ова Бригада **напашће** и уништити посаде на жељ. станицама Голеш и Комар, које претходно опколити са довољним снагама а затим напасти за потпуно уништење. Један батаљон поставити на комуникацији у засједама по дубини између жељ. станице Оборци и Турбе, који претходно и за цијело вријеме да разруши објекте и разне дијелове пута, те на случај непријатељског напада да препреке упорно брани. Поред овога рушења са осталим снагама порушити и остале дијелове комуникације до западног излаза из тунела, а нарочито порушити са експлозивом овај тунел. Ради потпомагања овој Бригади придаје се један противколски топ и један бацач из III бригаде.

2 — I бригада прикупиће се 30 ов. мј. до зоре на просторију Андрићи³ — Барице — Санџак — Бабино Село, па одатле у току дана извиђати и стварати план за уништење непријатељске посаде на жељ. станици Оборци и другим мјестима, које претходно опколити са довољним снагама, па потом напасти и уништити. Један батаљон распоредити у засједама по дубини на комуникацији Оборци — Д. Вакуф, који да поруши објекте и дијелове пута на тој комуникацији и те препреке добро туче из засједе. Уопште ова Бригада порушиће што темелитије цијелу комуникацију од тунела код Комара до Доњег Вакуфа.

3 — III бригада у току 29 о. м. упутиће један батаљон у с. Чусиће⁴ који ће у току 30 о. мј. извиђати и створити план за извршење препада у исто вријеме на Турбе. Овај батаљон поновиће препад поново послије пола ноћи, па ће се вратити у свој кантонман. Остале батаљоне пребацити у току 30 о. мј. на просторију с. Гостил⁴ — с. Сухо Поље — с. Селићи, а у току 29 о. м. у наведена села упутити по један вод **из** сваког батаљона као коначаре. Одјел^{ен}е противколског топа и једно одјељење бацача упутити у састав II бригаде да се јави штабу исте у с. Градини 30 ов. мј. до 12 часова.

4 — По извршеним задацима III бригада остаће на наведеној просторији, II бригада остаће на просторији с. Голеш — Требеуша — с. Комар — с. Карчете,⁵ а Штаб бригаде биће у Комару; I бригада прикупиће се на просторији с. Оборци — с. Авдићи — с. Санџак — Бабино Село. Све бригаде продужиће рушење објеката на друмовима, те да се исти што боље онеспособе.

За све ове радове мобилисати што више сељака.

* На карти Авдићи

¹ Вјероватно Чусиће

⁸ На карти Курчеле

5 — Штаб ове Дивизије у току 30 о. м. доћи ће у с. Грапмну, гдје ће се налазити командно мјесто, а за вријеме борбе Лиће на Обреновцу (к. 1137).⁶

6 — Хируршка екипа налазиће се у с. Градини, гдје упућиватл све другове којима буде потребна хитна хируршка помоћ, а дивизиска пол>ска болница налазиће се у великој кући на 4 км. од Јајца ка с. Језеру, гдје упућивати најхитније рањеш1ке.

7 — Водити много рачуна о угодном размјештају, доброј исхрани, правилном прибављању потреба и добром расположењу другова.

8 — Водити много рачуна да ова акција имадне што бол>и и кориснији политички ефекат код народа.

9 — Хитно предузети мјере за прихупл>ање података о непријатељу у околним мјестима. Што прије доставити извјештај о успјеху ове акције.

10 — Евакуацију сувшиног заплијењеног материјала извршити најхитније у дивизиску базу у Јајце, а за то мобилисати сељачке коње.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Перо Њетковић

БР. 100

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ПОУГАР¹

**ШТАБ I БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број: 31
28-XI-1942 год.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 29 о. м. све јединице наше Бригаде извршиће покрет на простору: с. Брњићи — Добретићи — Бојточићи — Мелине — Вуковићи — Кричићи — Мијатовићи — Бунар — Слитгчевићи

* Вјероватно кота 1157.

¹ Пронађена је копија оригинала.

— Јејићи итд. (Отприлике 12 км ваздушне линије сјевероисточно од Јајца, преко Голе Планине, а југозападно од ријеке Угар. Читави плато се зове Поугар — секција Травник.)

2 Све јединице ће поћи са својих садањих положаја најкасније у 7 сати ујутру. За све јединице правод кретања јеслиједехи: Јајце — село Лупница — село Дорибаба (или с. Лендићи, пго ће се видјети на терену из којег од ова два села је бољи пут преко Голе Планине) — просторија Поутар.

3 Батаљони ће се смјеиггати у наведена села, по реду доласха. Наиме, они који буду први пристизали смјештати ће се у прва села и тако редом. Сви батаљони ће, послије смјеиггаја, послати везу у село Павловићи.

4 На новој просторији Бригада ће се задржати у току 29 о. м. с тим да најкасније у 2 ч. послије пола ноћи (30 о. м. изврши покрет на нову просторију која ће се у току сутрашњег дана доставити. Према томе сутрашњи смјепггај одмах искористити за кратак одмор и прехрану људства како би се нови покрет могао потпуно на вријеме изврштити.

5 На просторији нама додијељеној сада се налази наша III бригада која ће у току сјутрашњег дана извршити покрет у друти правац.

6 Јединице по доласку на одређену просторију предузеће међусобно повезивање и властито обезбјеђење. Нарочито је важно хитно прикупити податке о непријатељу на десној страни ријеке Угар, првенствено у селима: Имљани — Влатковићи — Кобил>а као и на просторији Влашића Планине и Травника. Обавјеиггавање о стању непријатеља у горњим селима изводити врло обазриво како се не би откривале наше намјере. Исто је тако важно обавијестити се о најкраћим, најбољим путевима од сјутрашњих положаја до горњих села са десне стране ријеке Угар.

7 Штабови батаљона поднијеће у току сјутрашњег дана Штабу бригаде поименични списак мртвих и рањених друтова у посљедњим борбама (са ознаком теже или лакше рањених).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

(М. П.)

Политком

Командант

БР. 101

**ИЗВЈЕШГАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
од 29 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ОКО БЛАГАЈА¹**

ШТАБ I БОС. КОРП.

29/XI-942 г

7 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Непр. је под јаким притиском напустио Благај оставивши велики број мртвих, рањених и заробљених. Остаци неколико бојни III горског здруга побегли у Приједор. Ноћас вршимо напад на Нови.² II кр. бригада пробила бункере; побила 30 Немаца ножевима, упала у град. Услед јаког притиска Немаца и не-ефикасне помоћи хрватских снага³ на Матијевићима и Лебре-ници и ватре са свих страна наши су се повукли на полазне положаје.

Досада заробљено: 850 непр. војн.

4 хаубице

1 топ 75 мм

много аутом. оружја и остале ратае спреме.

Вршимо прегрупацију наших снага, настављамо са чврстом блокадом и борбом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Нач. штаб.
Бранко⁴

Командант
Коста⁵

Телефоном
29/XI-942
16 ч.

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2596.

² Шире о нападу на Босански Нови види док. бр. 91, 239 и 240.

³ Односи се на јединице Седме дивизије Првог хрватског корпуса.

⁴ Бранко Пољанац

⁵ Коста Нађ

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧ-
КОМ СТАЊУ У ДИВИЗИЈИ¹

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештај политкома I пролетерске ударне дивизије Н.О.В. Југославије.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Улазак Санџачке и III крајишке бригаде у I пролетерску дивизију поред I пролетерске бригаде, поставио је пред нас низ својих питања како политичких тако и организационих, не само као нова већа јединица него и због низа слабости војничких и политичких (Санџачке и Крајишке бригаде).

I пролетерска бригада и поред тога што је у последње време дала много руководећих другова (у штабовима батаљона све су нови другови), није изгубила ништа од своје убојне способности и политичке спремности и способности.

Наша II бригада (Санџачка) војнички је врло слаба; једно, што кроз читаво време свога постојања није имала неких нарочитих војничких самосталних акција, а ипак претрпила доста велике губитке, тако да је, може се рећи, зачмала, није направила онакав напредак у своме развоју, као на пр. IV и V црногорска; и друго, што је у последње време попуњена са доста великим бројем нових бораца, који досада нису учествовали ни у каквој борби, тако да ова Бригада у убојној способности изостаје много не само од I пролетерске, него и од III крајишке бригаде. Политичку способност, нарочито за рад на терену има прилично, док унутрашња политичка чврстина је на доста ниском степену. Ово долази углавном од слабости партиске организације.

Наша III бригада (Крајишка) има доста убојне способности и спремности, док је унутрашња војничка организација и дисциплина на врло ниском степену. Политичко стање ове Бригаде је на врло ниском степену, унутрашњи политички и културни живот скоро да не постоји, тј. до скорога уопште није постојао. Тек код Бихаћа, односно акције на Бихаћу почеле су да се

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 1068.

пожавају четне конференције, културни живот је тек у по-
четку) напр. заједничко певање, рецитације итд. Политички
комесари, почев од бригадног па све до четног, су врло слаби
теоретски и као организатори рада, сем заменика политкоме-
сара бригаде,² кога смо скоро тамо поставили, тако да је ова
јединица врло слаба политички и мале су или скоро никакве
способности за успешан политички рад на терену. Однос
иггабова бригада и политодјела није био и још и сад није на
иуној висини. Напр. другарида Белка³ из политодјела I бригаде
показала је извесно надмено држање (и недругарски однос
према друговима из иггаба, на ово јој је указано и од стране
другова из Штаба I бригаде и од нас. Код II бригаде је било
извесних ситних неспоразума који су проистицали углавном из
неправилно постављеног рада. Ово је отклоњено, али се пока-
зало да двојица другова из политодјела, и то друг Миша Пави-
ћевић и Читовић — омладинац, нису знали значај и функцију
политодјела и сами су се односили са потцењивањем и омало-
важавањем своје функције. Ово смо на једном састанку откло-
нили. Код III бригаде, по извјештају друга заменика политкома,
друг Сава Брковић ради на своју руку не сарађујући довољно,
како са друговима из политодјела тако и са друговима полит-
комом и замеником политкома бригаде. Још до данас нисмо
успели да са њима одржимо састанак и разговарамо.⁴

У циљу отклањања недостатка наших јединица успели
смо да одржимо једну конференцију политкомесара III бригаде
и једну конференцију са штабовима бригада, поред свакоднев-
ног усменог и писменог контакта са политкомесарима и шта-
бовима. Из I бригаде смо дали једног заменика политкома ба-
таљона II бригади.

На састанку партиског руководства дивизије одлучили смо
да из I бригаде из сваке партиске ћелије у чети дамо по једнога
доброг партијца обичног борца за сваку партиску ћелију у чети
II и III бригаде, а да из II бригаде по једног партијца из сваке
четне ћелије пребацимо у I бригаду. Ово исто и из III бригаде
само по два партијца у циљу појачавања политичког, а у првом
реду партиског рада у II и III бригади; и друго оспособљавање
за политички и партиски рад оних другова који долазе у I
бригаду; ово још није спроведено у дело, али ће бити у најкраће
време спроведено.

Наша Дивизија имала је две акције. Прву на Ситницу —
Чађавицу — Мркоњић Град, ноћу између 19 и 20 о. м. Ова

² Ђуро Лончаревић

* Редакција није могла установити име док јој је презиме
вјероватно Јовичић.

³ С лијеве стране документа дописана је примједба руком:
»друг Фића нема тачна обавештења". Ову примједбу вјероватно
је дописао неко од чланова Врховног штаба.

акција је већих размера, него што смо ми очекивали; ЧађавицД и Мркоњић Град су заузети без отпора, док је на Ситници био врло жилав отпор. Ову тачку је савладала I бригада, и ово је највећа акција, коју је имала I бригада. У овој акцији је I бригада показала да не само да поседује вештину у борби, него да има и силовит налет, али смо имали, у овој акцији велики број жртава: 22 мртва и 46 рањеника; до ових губитака је дошло, с једне стране, због јаким утврђења и широке мреже изграђенихД покривених и замаскираних бункера који се због снега нису ; могли приметити, и друго, због тога што јединице нису у при- . лажењу већ из далека истуриле мала одељења, него су у при- лично густом строју наишле, неочекивано у тој дубини шуме, на непријатељске бункере из којих је са десетине метара отворена ватра, а највећи број бораца је од прве ватре пао. Да нису.Ц најиги борци после прве ватре брзо и силовито налетели на бун-кере, могло је бити много више губитака. У овој акцији смо • изгубили, поред осталих другова, два командира чета," једнога политкома и једног заменика политкома чете и замених команданта VI баталона® је теже рањен.

II и III бригада извршиле су свој задатак на време и тачно. I Ратни плен у овој акцији је био много већи него што смо очекивали и углавном ратна спрема, те смо око евакуације ималиJ прилично тешкоћа.

Наша санитарска служба у овој акцији је подбацила; једно што је хирургска екипа лутала, те није била на одређеном месту на време; и друго, организација евакуације рањеника није била како треба припремљена; и треће, што рањеници нису добили ништа да једу у Кључу, или сасвим мало, а од Кључа - до Петровца баш ништа, иако је Команда места у Кључу стављено у задатак да припреми храну у Кључу и на одређеним местима успут.

После ове акције код четника на овом терену настало је читаво расуло тако да су бежали на све стране, а сам Дреновић, са једном мањом групуцом побегао је за Јајце. Многи четници? из околних места предали су се VII полубригади, а неки су нама • писали писма, као напр. четнички командант Јова Мишић, врло комичне садржине, тражећи да се не боримо против браће чет- ; ника. Мишљења смо да на читавом простору Ситница — Мрко- ; њић Град, са врло малим политичким радом, четничтво би се потпуно избрисало.

Друга акција ове дивизије — на Јајце почела је 24 о. м. у 20 часова и трајала све до 25 у 24 часа. У овој акцији прву ноћ

' Драган Симић, командир Омладинске чете Трећег батаљона и Милан Распоповић, заменик командира Треће чете Другог батаљона.

' Љубо Илић

т бригада није била на пуној својој висини, мислимо под утиском губитака на Ситници, док је друго вече одговорила свом задатку У потпуности. Код III бригаде је дошло до изражаја недисциплина, напр. један батаљон је закаснио читав сат за на-
• даД," иначе борбеност је задовољила. II наша бригада је била у резерви.

Наш санитар је у овој акцији и поред извесних недостатака и пропуста био на висини, како у погледу указивања помоћ рањеницима тако и у погледу организације евакуације рањеника. Напомињемо да смо у току овог времена формирали болничку чету, која је код Јајца, иако непотпуна, показала добре резултате. У Јајцу смо нашли два лекара:⁸ један Словен, а један Јеврејин по народности. Једног ћемо оставити у амбуланти коју смо формирали за војску и грађанство а другог Ђемо повести са нама, иако он за то не показује много драгу вол>у.

Плен у материјалу, сем соли скоро није био никакав. Нашли смо нешто мало уља и 10 буради гаса.

Пред акцију повезали смо се са штабом III одреда, а после акције са друговима из ОК. По заузимању Јајца приступили смо организацији Команде места и сређивању прилика у самом месту. Овде се код другова није показало много разумевања, нарочито у оцењивању важности Јајца и политичког учвршћивања на том терену. Постојала је тенденција повући како своје другове тако и све борце III крајишког одреда у састав бригаде која се формира, а оставити у месту извесне људе који не дају никакве гаранције за правилно обављање читавог рада. После нашег инсистирања и заједничког разматрања ситуације и прилика, другови су изменили свој став. За команданта места постављен је друг Слободан Илић који је био у Фочи у радионици на броду,⁹ иначе је родом из Јајца. Око организације Команде места и осталих послова дали смо пуну помоћ, а са друговима из ОК поставили смо шта треба одмах предузети: например: издавање радио вести, отварање културног дома, окупљање омладине, организовање и мобилисање радника итд., као и политичким задацима на читавом сектору.

Одмах по уласку у град предузели смо чистиће пете колоне, али сем неколико ситнијих нисмо нашли никог, углавном су побегли. Нашли смо једног логорника и једног полицијског агента.

Народ се држи доста резервисано и по страни. На дан 29 о. м. у 14 часова сазван је збор.

⁷ Трећи батаљон Треће крајишке НОУ бригаде

⁸ Редакција није могла установити имена ових лекара.

* Вјероватно се односи на с. Брод код Фоче.

Творницу смо уништили. Евакуација соли се врши.
Односи међу бригадама су добри и сваким даном постају све бољи.

Морал код бораца I и II бригаде је врло добар, док код III бригаде је било случајева да се јављају на лекарску у циљу избегавања из јединица. Било је и неколико случајева лакшег рањавања у циљу избегавања из јединица и враћања у позадину.

Исхрана људства је доста добра.

Однос у Штабу дивизије је на пуној висини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

29-XI-1942 год.

Полкомдив
Фића¹⁰

БР. 103

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 29 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ХРАБРОСТИ И МОРАЛУ БО- РАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ПРИЛИКОМ НАПАДА НА СИТНИЦУ

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
29-XI-1942.**

**Извештај политичког комесара
о акцији на Ситници**

**ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ
ДИВИЗИЈЕ**

Напомена. Овај извештај је непотпун, јер у њему неће бити оних ствари које су дискутоване на заједничком састанку Штаба дивизије са штабовима бригада.

Војни задатак и политичка упутства за акцију дати су штабовима батаљона на заједничком састанку уочи акције. Штабови батаљона и сви борци схватили су овај задатак врло озбиљно, прво, због важности самог задатка, друго, због тога што је ово прва акција наше дивизије, треће, што је то прва

¹⁰ Филип Кљајић

ција нових руководилаца и четврто, што се сада налазимо познатом међубригадном такмичењу (такмичење је у нашој бригади код свих борада схваћено врло озбилно).

Дакција од свих батаљона је изведена тачно по предвиђеном плану. Сви батаљони су показали пуну иницијативу, а сараба међу батаљонима је у овој акцији дошла до пуног изражаја, ^{како} ^{никуда} Д°сад. Напр. VI батаљон је релативно брзо ликвидирао непријатеља на свом сектору и одмах, без позива, упућује једну чету у помоћ II батаљону. Тамо је VI батаљон и имао све жртве. Или: „Сјајним налетом и доследним извршавањем задатка II и III батаљона нама је посао био веома олакшан. ••• Долази извештај, много другова изгинуло горе на цамлји из II батаљона. Без секунде оклеваша шаље се тешки бацач и 4 п. митралеза у помоћ другом...“ (из извештаја политкома IV батала Она). Та сарадња се очитовала и на заједничкој конференцији са пгабовима батаљона после акције. Сваки дискусант се просто трудио да што више истакне борбу других, а примедбе другима су упућиване врло обазриво. Сви команданти батаљона и командири чета показали су се потпуно дорасли својој функцији. Тако су се последње промене у командном особљу показале, према овој акцији, правилне. Судаћи по овој акцији III батаљон ће са овим руководством доћи до пуног изражаја.

Једини озбиљан недостатак ове акције је велике жртве.¹ Узроци толиким жртвама, по мом мишљењу су:

а) неповољан однос снага (скоро 1:2 у корист непријатеља уместо обрнуто);

б) недовољна, нетготпуна, делимично и нетачна обавештења о стању непријатељских снага;

ц) јака, добро распоређена и замаскирана непријатељска утврђења;

д) извесни пропусти руководилаца.

У акцији су учествовали II, III, IV и VI батал.он. Добро су радили сви батаљони. Нарочито су се истакли III батаљон, који је због ранијег почетка (нагазио је изненада на непријатеља) био на себе привукао СВВ ватру непријатеља, II батаљон који је имао најтежи терен и VI батаљон.

По оштем мишљењу у Бригади ово је била наша највећа **И** најтежа акција. Овде су се и јединице и појединци држали тако да су и најфантастичније приче о Првој пролетерској у овој акцији биле само стварност. Лична херојства су тако масовна да их човек не може све ни набројати.

Милан Распоповић замком 3 чете II батаљона, бив. активни наредник, члан КПЈ, који је у Ливну одликован као најбољи борац у батаљону златним сатом од Штаба бригаде по-

¹ О губицима партизана види док. бр. 64.

гинуо је у овом боју као херој. Освојивши од непријатеља машингевер ставља своју пушку на леђа, пење се на зидине цамије где су били забарикадирани Немци и усташе и одатле их засипа ватром. Пао је мртав погођен у стомак. Другт Распоповић је био пример марљивости, скромности, дисциплине и храбрости. Читав његов батаљон га предлаже за народног хероја. — Ми се слажемо са тим предлогом.

Олга Бешић² санитарка II батаљона крај самог бункера превија 6 рањеника, док из њене ране тече млаз крви, а тек потом одлази да се сама превије. — Уоште, наше санитарке у овој акцији су задивлаавале. О њиховом држању се сада само прича по бригади.

Милија Рашовић,³ борац II батаљона ускаче у бункер где су били Немци са домобранима и натерује домобране да разоружавају Немце.

Бојо Прелевић,⁴ митраљезац II батаљона налази се са својом „Бредом“ у првој борбеној линији. Међутим циљ је у непосредној близини, бомбаши јуришају, са постол>а се не може тући, а он неће да дангуби. Бојо подиже тешки митраљез са постоља и из стојећег става засипа непријатеља ватром, од које падају 4 мртва и 1 рањен непријатељски војник.

Драган Симић, командир III батаљона, бив. активни п. поручник, погинуо је смрћу хероја на ивици самог бункера, у јуришу на челу своје чете.

Стева Роглић, зам. политкома чете III батал>она под кишом куршума са неколико метара растојања баца бомбе на бункер. Непријатељ баца такође на њега бомбе, он их враћа натраг. После борбе Роглић је предао 9 осигурача — ни у нај-в тежем моменту није заборавио да за нашу радионицу треба чувати осигураче.

Неђо Милић је пред саму акцију постављен за водника у Омладинској чети.⁵ На самом почетку борбе погинуо му је командир,⁸ он преузима команду чете и сигурно, без колебања његова чета надире на бункере. Неђо је сељак стар 18 година, из Источне Босне.

Добривоје Цекић, борац VI баталаона, хвата се у коштац са Немцем, обара га на земљу и отима му пушку.

¹ Олга Бешић, умрла после Пете офанзиве 1943 год. у Западној Босни.

* Народни херој Милија Рашовић, погинуо 9 априла 1943 год. при јуришу на италијанске ровове на Крчином Брду, као водник Другог⁴ (црногорског) батаљона.

⁴ Бојо Прелевић, погинуо у Петој непријатељској офанзиви крајем маја 1943 год., као вођа митраљеског одељења.

⁵ Омладинска чета, Четврта чета Трећег батал>она, формирана у Фочи од омладинаца из Фоче и Сарајева уочи Треће непријатељске офанзиве.

* Драган Симић

Милутин Танасијевић,⁴ десетар VI батаљона скаче на бункер хвата за цев непријатељског п.митраљеза и узвикује: „Стој Швабо сунце ти твоје!”

Бубало, зам. политкома чете IV батаљона, рудар, хвата за Јфса Немца који муца: „Ја унтерофицер, има шпек⁸!” „Какав цхпек, ја хоћу твоје оружје!” — одговара Бубало.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком бригаде
Плави⁹

БР. 104

УПУТСТВО ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА ПОСЛИЈЕ ИЗВЕДЕНИХ АКЦИЈА

ШТАБ I БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број: 33
29 XI 1942 год.

(М. П.)

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Према наређењу Врховног штаба НОВ и ПОЈ после сваке војне акције имају се достављати потпуни и детаљни подаци о току и резултату операција.

Ради тога, непосредно после сваке акције доставити нам детаљан извештај са следећим подацима:

1 — Опис положаја јединица (прилажући по потреби и могућству кроки или скицу).

2 — Распоред непријатељских трупа пре почетка борбе и њихова јачина (ако се шаље скица или кроки ово на њима обележити). Овде унети и све податке са којима располаже се а карактеришу морал, спремност, наоружање, борбеност и намере непријатеља.

⁷ Милутин Танасијевић, погинуо 1943 год. на Златном Бору у Петој непријатељској офанзиви, као командир чете.

⁸ Сланина

⁹ Мијалко Тодоровић

3 — Сопствена одлука и план рада, прилажући издату заповест за акцију. (Ако је пре акције била припрема, прилазак или прикупљање јединица онда изнети план рада тих припрема и приложити заповест за такву припрему).

4 — Време почетка борбе.

5 — Начин и ток обостраних развијања и важнијих борбених момената.

6 — Назначити часове појединих фаза борбе и важнијих момената у борби.

7 — Који су важнији извештаји стигли и које су важније наредбе дате у току саме борбе, као и рад по њима.

8 — Веза са суседним трупима и њихов рад који је у вези са сопственим задатком. Важнији моменти код тих јединица, а који су од општег значаја за целу акцију.

9 — Завршетак борбе: гоњење, останак на освојеним положајима или отступање. Време свршетка акције.

10 — Губици;

Сопствени; назначити поименично: погинуо, теже, лакше рањен, заробљен, нестао. Истаћи њихово држање у борби и у вези са тим предлози. Губици у оружју, материјалу, стоци — бројно.

Непријатељски; погинулих, рањених, заробљених — бројно. Овде именовати (уколико се зна) старешине бројно и поименично. Шта је све од непријатељског наоружања, муниције, спреме, материјала и стоке заплењено, уништено, онеспособљено.

11 — Положај својих и непријатељских трупа после свршетка борбе; за сопствене трупе назначити даље намере, а за непријатељске трупе ово проценити.

12 — Стање својих и непријатељских трупа после свршетка борбе и њихова даља борбена способност.

13 — Подаци о утрошку **и** попуни муницијом.

14 — Која су се лица и трупе истакле да заслужују награде и похвале и које?

15 — Бројно стање људства, оружја и остале убојне спреме по завршеној акцији. Прилив нових бораца означити поименично.

16 — Критички осврт на цео ток операције као и примедбе на поједине борбене поступке и методе на случај да би их у нечем требало мењати или допуњавати.

17 — Уз извеишгај приложити сређену заплењену непријатељску архиву и други пропагандни материјал (важнији).

За Штаб бригаде

Политком
Плави¹

Командант
Д. Лекић²

¹ Мијалко Тодоровић
Данило Лекић

**ЦАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 29 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕ-
ДИНИЦАМА ЗА ПОКРЕТ НА ТЕРЕН ПОУГРА¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 35
29 новембра 1942 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 Наша Бригада ће 30 ов. м. извршити покрет ка ријечи УГАР, на просторију звану ПОУГАР.

2 Све јединице наше Бригаде извршиће покрет 30 ов. м. у 8 (осам) часова изјутра, по слиједећем правцу кретања: Јајце — с. Лупница — с. Дорибаба. До овог села, више или мање, све јединице ће ићи истим путем, што на крају зависи од терена (не располажемо са секцијом да бисмо могли назначити правац за сваку поједину јединицу), од села Дорибаба Бригада ће се кретати у двије колоне при прелазу преко планине Ранча. Десна колона коју ће сачињавати: II, III и VI баталон, затим топовско одјељење, интендантура, санитет, Штаб бригаде и пионирски вод, — поћи ће од с. Дорибаба за села: Бунар — Слипчевићи — Засавица — Запеће, у којим селима ће се горње јединице и смјестити по реду наилазка на наведена села. Лијева колона коју ће сачињавати: I и IV баталон поћи ће из с. Дорибаба преко с. Купрешана за с. Горњи и Доњи Орашац. Штаб бригаде и хируршка екипа дивизије смјестиће се у с. Давидовићи. Горња просторија и села налазе се на секцији Травник, оптрлике 12 км. праве линије сјевероисточно од Јајца. На тој просторији налазила се до сада наша III бригада, она ће се у току сјутрашњег дана помјерити у десно к с. Мелине.

3. Напомињемо да је терен на коме ћемо се од сада кретати био четнички са становништвом у већини четнички настројеним. Ово ће имати доста утицаја на начин нашега рада, тј., изискује потребу много веће конспирације у нашим јединицама, покретима и намјерама; намеће потребу веће опрезе према пуговођама, разним другим обавјештачима и т. сл. Зато је потребно, између осталог, и курирску службу на том терену

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

не обављати преко појединаца, већ са јачим одељењима за везу. Појачати опрезу при кретању штабова и других одвојених дијелова, ове без потребе не одвајати од борбених јединица и давати им потребну заштиту.

4 Обавијештени смо да се у с. Бешпељу, у углу између ријеке Угар и Врбас, отприлике пет километара од ушћа Угра у Врбас, налази једна група разбијених непријатељских дијелова из Јајца: Нијемаца, усташа и др. Наша II бригада добила је задатак да их ликвидира. Но у сваком случају наша лијева колона мора то имати у виду и предузети потребна обезбјеђења са тог правца како при маршу, тако и при логоровању.

5 Обавијештени смо да се преко ријеке Угар налазе четници на просторији с. Витовље (око 200), једно село под Влашићем, одакле су се наводно помјерили за Скендер Вакуф (група око 200) — прва је група Тешановића,² друга Радића,³ — а затим да их нешто више има у Скендер Вакуфу. Све наше јединице морају, обавезно, одмах по доласку на одређену просторију предузети обавјештавање о непријатељу као *и о* прелазима преко ријеке Угар и те податке хитно доставити у Штаб бригаде, који ће се налазити у с. Давидовићи.

6 Уколико буде дан ведар предузети потребне мјере обезбјеђења марша од авијације.

7 Даљи покрет наше Бригаде предвиђа се за 1-XII-, око 12 ч.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

¹ Лазар Тешановић, убијен од органа народне власти 1946 године.

² Раде Радић, четнички командант, ухваћен после рата као одметник, осуђен на смрт и стријељан 1946 године.

**НДРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 НОВЕМ-
БРД 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ОДГАЂАЊЕ
ПРЕДВИЂЕНОГ НАПАДА НА ЖЕЉЕЗНИЧКУ ПРУГУ ТУРБЕ
— ДОЊИ ВАКУФ И ЗАДАЦИ ЈЕДИНИЦА ЗА СЛУЧАЈ НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ¹**

**Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

30 новембра 1942 г.
у 18.30 часова

ШТАБУ I, II, III БРИГАДЕ ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Услијед недоласка на вријеме противколских топова III бригаде² и II санџачке бригаде немогуће је вечерас извршити напад по директиви број 13,³ па се исти одлаже за сјутра навече у исти час и по истоме плану.

I и II бригада⁴ извршиће ноћас препад на непријатељске посаде у станицама Оборци, Комар и Голеш и то са мањим снагама, а са предвиђеним батал>онима порушиће комуникације између станица Оборци и Доњи Вакуф и станица Голеш и Турбе. По извршењу ових задатака ти дијелови да се врате у састав својих батал>она.

Батал>он из III бригаде извршиће препад на Турбе, као што је то наређено.

Сви батаљони преноћиће и сјутра преданити у кантонма- нима предвиђеним у директиви број 13, са измјеном што батаљон из II бригаде из Врљаја доћи ће у с. Градину, а у Врљају оставити двије чете.

За напад сјутра навече батаљон III бригаде из с. Селића истуриће једну чету за извиђање и обезбјеђење у Крчевину а један вод у Шамиће.

Ове дијелове у Крчевину упутити вечерас што прије, па поново сјутра навече и вод у Шамиће сјутра вече.

По извјештају кога су бригаде добиле од Штаба II бригаде изгледа да ће непријатељ сјутра покушати офанзиву у

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3077.

² Прва далматинска бригада

³ Види док. бр. 99.

⁴ Пета црногорска и Десета херцеговачка НОУ бригада

нашем правду а нарочито правцем друма Турбе — Крчевина Дубрава. Услијед овога сјутра зором истурити јаче извиђачке патроле у већем броју далеко унапријед са задатком извиђања, извјеиствања и тучења из засједе у непосредној близини, те да се непријатељу нанесу губиди. Батаљони ће у том случају са својим претстражама, такођер непријатеља дочекати и нанијети му што веће губитке. У том случају I бригада затварала би правац Доњи Вакуф — Јајце а II и III бригада правац Турбе — Јајце. Ове бригаде одржавале би везу на линији Комар — Ђавор Конак — Кокићи. Под притиском јачег непријатеља I бригада би се повлачила дајући узастопне отпоре у правцу Јајца, II бригада у правцу Црни Врх — Дубрава — Брванци — Крушћица, а III бригада правцем Селићи — Сухо Поље — Витовље, — дајући непријатељу упорне отпоре са партизанским дејством. У овом случају Штаб дивизије налазиће се у Кокићи и отступати са II бригадом у Крушћицу.

Хитно нас извјестити о предузетим мјерама и сјутра у току дана чешће о ситуацији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Ник. Томић⁵

П. с. Штаб II санџачке бригаде сјутра до зоре са два батаљона затвориће улаз у Јајце са југа од Доњег Вакуфа и Комара и то: са једним батаљоном посјести ћувике изнад и западно од фабрика на падинама Ћусине, а с једним батаљоном високе камешаре сјеверно од Скеле (к. 568). Под команду тога Штаба ставља се и дивизиска батерија која се налази у сјеверном дијелу Јајца, па јој дати уговорени знак за тучење Скеле за случај потребе. Дивизиска болница и интендантура налазе се на путу за један км од Јајца ка Језеру, па на случај нужде њих хитно упутити у правцу Шипова.

Два батаљона исте Бригаде хитно упутити у село Божиковац гдје да ступе у везу са батаљонима Далматинске бригаде у Сухо Поље и Хаманџиће. Они ће чинити источну групу дивизиске резерве.

Улаз у Јајце и све наведене правце бранити најупорније, а коморе за случај нужде на вријеме упутити у правце отступања, са по једним водом за обезбјеђење.

" Перо Ђетковић

«ЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТРУПА ЗА НАПАД НА ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
II БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
30 новембра 1942 г.
у 14.35 часова

ШТАБУ III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Достављамо вам извјештај патроле која је шила у село Вјелобучје, да ухвати везу са ПАНОМ ЂОКАТОВИЋЕМ и ПИРБЕГОВИЋЕМ, ради обавјештајне службе. Патрола се је вратила јутрос и поднијела слиједећи извјештај:

1) Дознали су из Сарајева да су у Рогатици Нијемци савали четнике и разоружали их, а потом упутили у Јасеновац или на присилни рад у Њемачку.

2) Непријатељске снаге од Сарајева до Турбета су нормалне, т.ј. нема јачих непријатељских снага.

3) Јачина непријатељских снага у самом Травнику је 4—500 војника.

4) Јачина непријатељских снага у Турбету је око 1.000 Нијемаца (хиљаду) и сасвим мала количина домобрана и усташа. Затим има 20 до 25 камиона и луксузних аутомобила, 30—50 коњских кола за вучу, 4—500 теглећих и товарних коња, 3 пољске хаубиде, нешто бацача. На бункерима се налази само по четири стражара. Тенкова немају. Такођер изгледа да немају ни брдских топова. Далје извјештава да је скупљено 10 компанија (чета) њемачких из Источне Босне и пребачени су у Турбе и дуж пруте до Доњег Вакуфа, тако да у Доњем Вакуфу има 3—4 компаније Нијемаца. Намјера непријатеља је офанзива према Јајцу у два правца и то: Турбе — Јајце и Доњи Вакуф — Јајце.³

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3076.

¹ Приликом формирања Треће дивизије Десета херцеговачка НОУ бригада је укључена у њу као Друга бригада ове дивизије.

¹ Односи се на непријатељску групу „Annecker" која је успјела да се пробије у Јајце, али је послје жестоких борби била присиљена да се повуче према Доњем Вакуфу. Шире о томе види док. бр. 92.

5) У Голешу се налазе Нијемци, нешто усташа и домова. Њихова јачина је непозната.

6) На Црквини се налазе три пољске хаубице, које су у рукама хрватске војске, а њемачки топови се налазе на игралишту код школе (Турбе). На истом мјесту (код школе) такођер се налази складиште бензина и камиони.

7) Нијемци су промијенили тактику према четницима, така да их сада разоружавају.

8) Смајилагић Незир, који је био заробљен од наших јединица, сада се налази на мјесту бојника у Турбету шги Травнику.

Мехмед Орбовић рањен је у главу приликом напада на Јајце, кажу да је поштен човјек, чинио нам услуге и да га треба лијечити.

Патрола је ове податке добила од Јагузовића Митра из села Бјелобучја, који је чуо да је Ширбеговић заробљен и интересује се за њега много, и изјавио је жељу да се јави у партизане и то у јединицу у којој се евентуално налази и Ширбеговић.

Друга патрола која је била упућена у село Влаховиће да ухвати везу са једним одговорним другом (који одржава везу са Турбетом) извјепгава: да се није могла пробити до истога села, због тога што је била запосједнута жељезничка пруга читавом дужином од Турбета до Голеша. Исту патролу је извјестио неки жељезнички радник који је долазио из Голеша, а који је радио заједно са Нијемцима на поправци пруге, да су му Нијемци рекли: да долазе четири транспорта Нијемаца од Травника за Вакуф ради офанзиве на Јајце. Да су сви мостови од Комара до Турбета осигурани од стране Нијемаца и пруга сваких 100 м. Сама патрола је видјела више ватара код станице Голеш, за које су им селаци рекли да су то Нијемци. Нијемци су пљачкали Горњу Требеушу. Овај њемачки транспорт имао би кренути 29/30 о. мј. у 24 часа ноћу.

Нијемци у Турбету спавају и по приватним кућама. Такођер врше мобилизацију сељачких коња и сељаци бјеже са коњима у шуму.

Овим патролама су сељаци причали да су Нијемци прије пада Јајца имали намјеру да се пробију до мора, а зашто, не знају.

Штаб III батаљона ове Бригаде доставља нам слиједећи извјештај од сељака из села Врљај, гдје се овај батаљон налази: Да се непријатељске снаге гомилају у Турбе и да већина тих снага долази из Сарајева и Зенице. Јачина ових снага према изјавама сељака креће се до 2.000 војника и располаже са приличним бројем артиљерије. Непријатељ има офанзивне намјере и то у правцу Комар — Оборци — Доњи Вакуф и Караула преко Влашића ка Јајцу.

Сељаци села Врљај извјештавају да је у суботу 28 о. мј. додازила једна патрола Није.маца — њих око двадесет до Хатарића Брда и вратила се натраг. Питали су за партизана и интересовали се гдје је село Градина. Тражили су воће од мјештана.

Извјештај патроле која [је] ишла у Бјелобучје, вјерујемо да може бити истинит. Извјештај ове друге патроле која није успјела да се пробије вјерујемо да у себи има мало панике и да му се не би смјело у потпуности вјеровати. Ипак, нпр. провјерено је и тачно, да је синоћ око станице Голеш дуж пруте примјећено око двајестак ватри.

Данас око 12 часова, а за вријеме док смо извиђали станицу Комар у циљу стварања плана за напад, дошао је један воз са око 12 вагона од Голеша и отишао ка Оборцима, а други је од Вакуфа ушао у станицу Оборке. Из Оборака непријатељ је око два (од 11—13 ч.) сата непрекидно гађао са више митраљеза и бацача. Вјероватно су примјећени батал>они V бригаде. Сем овога, од Турбета ка селу Крчевини гађали су око подне бацачи и митраљези, и још увијек се чује мања борба.

Протуоклопни топ још се није јавио овоме Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Раде⁴

' Раде Хамовић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 30 НОВЕМБРА 1942 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
II БАТАЉОНА III КРАЈИШ.
НАР. ОСЛОБОД. УДАР. БРИГАДЕ

Бр. 1
Дне 30/XI 1942 г.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Негдје

Достављамо Вам пегнаестодневни извјештај о војним и политичким акцијама од 15—30-XI-1942 г.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

14-XI-42 г. Наш батаљон стигао је из Бихаћа у Петровац, гдје је остао до 16 о. мј. на одмарању.

16-XI-42 г. Кренули смо из Петровца према Кључу, гдје смо стигли 18 о. мј. У Кључу смо преноћили и припремали се за покрет напред.

19-XI-42 г. Кренули смо из Кључа и истог дана стигли смо у село Букиће и у истом селу направили преноћиште.

20-XI-42 г. Кренули смо на задатак према Чађавици. Задатак нашем баталјону био је да на одређено мјесто стигне у одређено вријеме. Батаљон је стигао и одмах примио борбу са непријатељем. Батаљон се је пребацио преко цесте и направио засједу на цести Ситница — Мркоњић. Непријатељ је натјеран са Ситнице у бијег и наишао са једним колима на нашу засједу, борци су отворили ватру на кола, гдје су убили једног војника који је остао покрај цесте, а кола су са друга два војника успјела побјећи. У даљој борби заробили смо 9 домобрана, 9 пушака, 1 пушкомитраљез и 4000 пушчаних метака, једна војничка кола и око 6000 л. ракије. Истог дана батаљон је одржао положај на цести Мркоњић — Кључ и направио одмор у селу Чађавици.

22-XI-42 г. стигли смо у село Рogaље више Мркоњић Града и у том селу смо остали два дана на одмарању. [За вријеме] цијеле акције рањен [је само] Родић Дамјан.

24-XI-42 г. кренули смо из Мркоњић Града и стигли у Г. Миле. Тога дана војска се одмарала до навече. Истог дана навече, по предвиђеној акцији и задатку нашег батаљона, кренули смо

на одређено мјесто нашег батаљона. Са највећом опрезношћу „ тишином наступали смо према непријатељском положају и лодвлачили се [под] бункере и ровове. У непосредној близини непријатељ» је опазио наш прилаз, а услијед fine ноћи и снијега, непријатељ нас је примијетио простим оком и отворио ватру на батаљон. Батаљон је кренуо у даље наступање према непријатељској ватри. Те вечери успјели смо са цијелим батаљоном да се привучемо пред непријатељски положај у даљини од око 100 м. Краће вријеме направили смо притајење а потом извршили јуриш на непријатељско упориште за које нисмо знали како је утврђено, нити куд им се налазе положаји. Ровови су били добро утврђени, зидани у величини од 4 и 5 м. покривени са тренидама, шаловани¹ са папиром, смјештене пећи и спремљене за зимовање. Поред најбоље воље бораца и жестоког јуриша били смо одбијени. Кад смо видели да се непријатељ толико утврдио да му не можемо ништа учинити без тешког оруђа, повукли смо батаљон у заклон, а по том извјестили Штаб своје бригаде и тражили бацач. Том приликом погинуо је друг Лазо Бокан партизан из села Осредака, рођен 1911 г., код куће има жену и 3 дјецe.

Дијелу ноћ чекали смо да нам дође бацач, али у току ноћи нисмо добили тражени бацач, те према томе нисмо те ноћи водили никакве борбе. Непријатељ» је те ноћи стално пуцао према нашем положају гдје смо се показали са јуришањем. Изјутра рано смо се морали повући са положаја на који смо стигли по ноћи, јер је био брисани простор и имали би велике губитке, ако би дочекали дана. Тога дана смјестили смо војску по кућама на одмарање у даљини од непријатељског положаја 200 м., с тим што смо оставили једну чету на претстражи и осигурању других двију чета нашег батаљона.

25-XI-42 г. добили смо бацач и наређење од Штаба бригаде да поново нападнемо на исте положаје, навече у 6 сати, гдје ће и остале снаге извршити напад у исто вријеме, које се налазе око Јајца. Преко дана извидили смо положај на који треба наш батаљон да напада, оцијенили удаљеност за бацаче и подвлачење бомбашког одјељења. У одређено вријеме дали смо распоред четам и у правцу непријатеља са највећом тишином наступали. Непријатељ је цијели дан пуцао без престанка и пред саму вече. Кад смо ми требали да нападнемо прије на пола сата, завладала је тишина код непријатеља и није се ништа чуло. Ми смо претпостављали са наступањем да је непријатељ цијели дан задржавао ватру и није се могао повући по дану, те да је сачекао ноћ и затим побјегао у град.

Пришли смо са највећом тишином пред непријатељске ровове у непосредну близину одакле су се бомбе бацале у ро-

¹ Обложени

вовe. Непријатељ се је затајио **и** пустио нас пред саме ровове, затим отворио ватру на нас. Ми смо извршили јуриш на њих и опет им нисмо ништа могли учинити иако је бацач тукао и бомбе се бацале. Палба је била прекинута са обје стране **и** настало затишје. Након краћег времена дошао је Београдски батаљон I пролетерске бригаде на лијево крило нашег батаљона и заједнички смо извршили по други пут напад на непријатеља. Под јаком бацачком и митраљеском ватром, након двочасовне борбе, успјели смо натјерати непријатеља у бијег из бункера и очистили село Зјаје. Непријатељ је напустио стари положај и побјегао на брдо више Јајца, осталим који су напустили град. Наш батаљон заједно са Београдским наставио је тјерање за непријатељем и чишћење села Зјаје. На брду водила се је огорчена борба и дуље времена. Након 4 сата борбе, непријатељ је напустио и то велико и тешко упорниште и побјегао. На брду је оставио велики број мртвих са великом количином ратног плијена. Између осталог на брду је заробљено 2 протуколска топа и 4 бацача. Од заробљеног плијена на брду наш батаљон није узео ништа, што је Београдски батаљон извршио пренос заробљеног плијена.

Уласком у село Зјаје и претресањем кућа и ровова, нашли смо један њемачки пушкомитраљез, 5 шаржера пуних муниције, 4 пушке и око 2000 пушчаних метака, 10 бомби, 5 великих говеда из државне штале и неколико комада ћебади.

У цијелој борби те вечери наш батаљон имао је 6 рањених (лакше) другова и то:

1) Добријевић Драган, водник, рођ. 1914 г., из села Бастаси, рањен у раме, ожењен.

2) Граховац Душан, десетар[, рођ.] 1914 [г., из села Бастаси, рањен] у лево бедро, ледичан.

3) Роковић Стево, замј. политкомесара, 1923 [г., из села] Горње Врточе, рањен у леђа, ледичан.

4) Тања Обрад, партизан рођ. 1915 [г., из села Горње Врточе,] рањен у дебело месо, ледичан.

5) Родић Душан, партизан[, рођ.] 1925 [г., из села] Доње [Врточе,] рањен у леву руку.

6) Пилиповић Перо, командир[, рођ.] 1905 [г., из села²] Цвјетнића, рањен у руку, ожењен.

Сви горе наведени другови упућени су болници на лијечење.

Лакше рањен друг Драго Кнежевић³ у руку налази се у својој јединици на поштеди неколико дана.

¹ Из техничких разлога умјесто ознака — „ — („detto“) стављене су угласте заграде.

² Драго Кнежевић, погинуо 1943 год. послије Пете непријатељске офанзиве у Источној Босни као командир чете.

у горе наведеној акцији истакли су [се] слиједећи другови, који заслужују похвалу.

1) Зорић Ђуро, партизан I чете ишао је напријед пред осталим борцима 20 м. Дошао је пред сам ров и најпрви отворио ватру из ⁵- митраљеза.

2) Добријевић Драган, водник II чете привукао се је бунхерима и бацио неколико бомби у сами ров и натјерао непријатеља у бијег.

3) Граховац Душан, десетар II чете, исти случај као и са Добријевићем.

4) Јарић Гавро,⁴ партизан II чете испред свих бораца ишао напријед и показивао се као херој.

5) Грубор Сава, партизан II чете код самог рова убио 2 непријатељска војника.

Другови из ових других чета нису имали прилике да се покажу у борби као из II чете, зато што је друга чета имала задатак на саме ровове и што је њен задатак био најприје отворити ватру.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ЧЕТАМА

Последњих 15 дана отежан је политички рад по четама ради сталног и напорног путовања и акција. Борци и кад би нешто били пуштени на одмор и кад се пружи прилика за рад, размјештени су по кућама, по мањим групицама, те је немогуће одржавати редовне политичке часове.

Ради растрканости по кућама, рад се највише одвија по водовима и десетинама.

Обрађивано је последњих петнаест дана: „Ми ћемо се борити заједно са Совјетским Савезом до коначне побједе“, „Далмација у пламену народног устанка“ и „Радио вијести“ у колико се добивају читају се редовно.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Милан Ћуп⁶

Командант
Н. Пећанац⁸

⁴ Гавро Јарић, погинуо априла 1943 год. на Ифсару као замјеник командира чете.

⁵ Народни херој Милан Ћуп
" Никола Пећанац

ВР.,0,

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА И ПЛОРУЖАЊА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕВЕ КРАЈИШКОГ НОУ ПРШПДЕ НА ЈАП 31 НОВЕМБРА 1912 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
П ВПШКОГ П КРДИШ
НАР. ОСЛОБ ПАРТ УДАР. ВРИГАДК
Бр. сл.
Дат 30 XI 1942 Г.

II ПАТ.

ЈЕДИНИЦА	Пушача	Пушчане муниције	Пушко митра-леза		Муниције за п. митралез		тежких митра-леза		Муниције за т. митралез		Тешких бацача	Бомбе за топ. бацача	Малих бацача	Бомбе за мале бацаче	Бомбе		Револвера	Муниција за револвере	Тробиона	Бомбе за троубане	Протубол. топана	Граната за гр. кол. топ	Пито	Граната за пито	Војна интелега	Ракете	
			Југ.	Ита.	Југ.	Ита.	Југ.	Ита.	Југ.	Ита.					асф.	оф.											
Штаб II Баталона	10	700													3	5	4	70								1	2
I чета	56	4000	3	1	1200	380								20	10	3	24								1	20	
II чета	45	2500	3	1	1200	400										14	4	25							1		
III чета	58	3000	4	1	2000									25	15	2	30								1	6	
Пратећи вод	17	1048					2		2600					8	4												
Радни вод	24	1250																									
Свега:	210	12.998	10	3	4400	780	2		2600					86	48	13	149								4	28	

Политкомесар
Милан Ђун

¹ Оригинал је писан руком.

С. Ф.

С. Н.

Командант
Пећанац²

² Никола Пећанац

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ОДБРАНУ ЈАЈЦА¹**

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧ.
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1 децембра 1942 г.
у 18.40 часова

ШТАБУ II САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ²

Непријатељ је данас успио да одбаци нашу II бригаду и заузме положај Радаље — Садловица, а вјероватно да је нешто одбацио и I бригаду ка Бабину Селу и Соколини, али од ње немамо још извјештаја цио дан.

Наредили смо II бригади да вечерас изврши повратни напад али не знамо хоће ли сигурно успјети.

Изгледа да ће непријатељ успјети да нас одбаци са ових првих положаја и ако то успије груписаћемо се на линију сјеверно од друма Турбе — Јајце и са ње прећи у повратни напад.

I бригада у том случају требала би да отступи на положаје око Булића, дакле свакако предложите јој да буде цијела на десној обали Врбаса.

Ви и I бригада имате важан задатак који нам је поставио Врховни штаб да најупорнијом борбом спријечите непријатељу заузеће Јајца, зато распоредите снаге као што смо вам јуче наредили и будите у прштривности а истурите извиђачке дијелове далеко дуж друмова за Вијенац и Дубраву као и по гребену Буковице за везу са I бригадом.

Обавијестите III одред³ у Мркоњић Граду и саопштите му наше наређење да хитно домаршује и посједне положај Ћусина, те улаз у Јајце најупорније бранити. У том случају нека упути извјесне дијелове у правцу Бања Луке.

Ако дођу Крајишници најмање три баталона, онда ваш баталон пребаците сјеверно од Скеле.

На случај нужде ваш правад је отступања Лупница — Бепшељ — Скендер Вакуф, но до таквог повлачења неће доћи.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3083.

² За вријеме борби око Јајца Друга (Трећа санчачка) бригада Прве пролетерске дивизије била је придодата Трећој НОУ дивизији.

³ Трећи крајишки НОП одред

Саопштите команданту артиљерије⁴ да потпомаже одбрану Јајца, а на случај нужде наредите му да се повлачи у правцу Лркоњић Града и Млиништа. У том случају људство би вратио преко Мркоњић Града — Барева — Бешпел>а у састав **Дивизије** у Крушчицу.

Такођер обавијестите о ситуацији нашег интенданта⁵ и управника пољске болнице⁶ и саопштите им наше наређење, да се одмах пребаце у село Дорибабу и нека тамо преведу наше топовско одјељење, које је у формирању.

Ваше топовско одјељење вратили смо вам вечерас да га употребите са Ћусине или са камењара изнад Скеле, али одатле тешко би могао дејствовати услијед непријатељске ватре са **Буковице**.⁷

Шаљите нам извјештаје преко Крушчице у Божиковац, **ако** не будемо стигли у Крушчицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
Перо Ћетковић

П. с.

Теже болеснике нека упуте у цен. болницу и то што прије.

⁴ Душан Дашчић, погинуо у борби за Прозор 1943 године.

⁵ Боко Ивановић

⁶ Народни херој Станко Мартиновић, студент медицине, погинуо на Сутјесци 1943 године.

⁷ Опширније о борбама послје ослобођења Јајца види док. бр. 211.

III

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЉА И НАОРУЖАЊА ЧВТВИТЕ ДИ.
ВИЗИЈС ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА НА ДАИ I ДЕ.
ШКМЛРА из ГОДИНК

С Т А Њ Р
Убојм сл^ис IV димм)с L б о т < " "" 1-ММ912 '

Редни број	НАЗИВ ЈЕДИНИЦЕ	Бројно стање		Топова			Бацача			Митраљез			Пушко-митраљез			Пушака			Револвера			Бомби							
		На лицу	По списку	75 мм.	37 мм.	Противтен-ков.	Тешких	Лаких	Ручних	Југос.	Талијан.	Немал.	Југос.	Немал.	Чешких зорига.	Југос.	Талијан.	Аустриј.	Францус.	Југос.	Франц.	Осталих	Југос.	Франц.	Осталих				
1	II. Кр. Н.О.У. Бригада	815	1.134	—	—	1 (90)	2 (4)	5 (71)	—	—	—	61	2	—	742	1	17	—	—	53	3	52	390	14	22				
	Резерве	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
2	V. Кр. Козарска Н.О.П.У. Бригада	1.307	1.307	—	—	1	4	—	3	—	—	78	—	—	1.151	—	—	—	—	—	—	121	—	—	619				
	Резерве	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
3	VI. Н.О.П.У. Бригада	1.383	1.648	—	1 (58)	—	1 (7)	—	6 (40)	—	—	(11) (15.200)	—	—	39 (20.360)	—	—	—	—	1152 (76.072)	—	—	—	—	—	96 (880)	—	—	643
	Резерве	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Свeга	3.505	4.089	—	1 (58)	2 (90)	7 (11)	5 (71)	9 (40)	—	—	24 ⁰	—	—	198	2	—	—	—	—	3	269 (880)	390	14	1.284				

Напомена: Поред оруђа у заградама је наведена муниција. —

Резерви никаквих нема, као ни мезина. —

ШТАБ
IV. Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
Бр. служб.
Дне 9/ХИ-1942 год.

(М. П.)

Секретар
Свето

БР. 112

**ДОПИС ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ОБЛАСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ И ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ ЗА ГРМЕЧ О ЗАЈЕД-
НИЧКОМ АНГАЖОВАЊУ НА ПОПУНИ ДИВИЗИЈЕ НОВИМ
БОРЦИМА**

**Ш Т А Б
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ**

Бр. Сл.
Положај 1. XII 1942 г.

**ОБЛАСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА БОС. КРАЈИНУ
И ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ГРМЕЧ**

У посљедњим акцијама на Бихаћу, Сухачи, Лзубији и Новом, наше јединице имале су велике губитке у л>удству, који се пењу на пар стотина избачених из строја.

Потребно је хитно попунити избачене из строја, као и на- допунити наше јединице, у вези са заробл>авањем већих коли- чина оружја.

С тим у вези тражићемо од команде Војног подручја Под- грмеч, да изврши мобилизацију војних обвезника као и омла- дине за јединице ове дивизије.

Сматрамо да ова мобилизација јесте један поред војничког и политички акт од врло велике важности, како за нашу војску тако и за позадину. Ради тога обраћамо се другарским фору- мима, да би са своје стране учинили све да ова мобилизација испадне по нашу борбу војнички и политички што успјелија. Потребно би било дати подређеним партијским организацијама у војсци и позадини директиве, да изврше, преко низа саста- нака, конференција и митинга политичке припреме позадине за ову мобилизацију. Мишљења смо да би овај пглаб са другар- ским форумима требао организовати (или иглаб I Б.Н.О.У. кор- пуса) један кратки десетодневни војно-политички курс за новомобилисане. Другарски форуми би се у том случају по- бринули за зграду и политичке наставнике.

Молимо да нам јавите ваше мишљење по предњем.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Шоша¹

¹ Народни херој Јосип Мажар

БР. 113

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БА-
ТАЉОНА ЗА ПРЕЛАЗАК УГРА И ПРИПРЕМЕ ЗА НАПАД
НА СКЕНДЕР ВАКУФ**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 36
1 децембар 1942 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

I У току ноћи 1 ов. м., отприлике између 22 и 24 часа наша Бригада ће извршити прелаз ријеке УГАР са специјалним задатком¹ који ће се касније доставити.

Да би се прелаз омогућио, с обзиром на то да се на десној страни ријеке налазе извјесни непријатељски дијелови, патроле и осматрачи, а на појединим мјестима могуће и јача одјељења, лотребно је учинити слиједеће:

а) I батаљон ће одмах по пријему овог наређења послати свој пратећи вод: тешке митраљезе и бацач да би омогућио пребацивање IV батаљона преко ријеке. Остале снаге I батаљона премјестиће се у с. Присику (гдје се сада налази IV батаљон) одмах послје ручка.

б) IV батаљон ће одмах по доласку пратећег вода I батаљона извршити покрет на десну страну ријеке УГАР, с тиме што ће главнином посјести с. МРАМОР — засеок Гаврићи, кота 878 (секција Травник), одакле ће упућивати јача одјељења у правцу засеока МИЛОЈЕВИЋИ.

Задатак IV батаљона је да се постави на такве положаје одакле може у потпуности контролисати пријелаз преко ријеке и омогућити пријелаз за остале наше јединице.

Штаб IV батаљона мора предузети све потребне мјере сигурности, очекујући могућност напада од Скендер Вакуфа, као и од села западно од Мрамора: Кобиља, Влатковићи и др.

ц) I батаљон мора бити спреман да у случају потребе интервенише, IV батаљон ће избацити двије црвене ракетле ако му буде требала помоћ од једне чете, ако су му потребне двије чете онда три ракетле и тако редом. I батаљон ће поставити специјалне осматраче и у моменту избацавања ракетли кренути одмах са траженим снагама.

¹ Мисли се на напад на Скендер Вакуф.

д) IV батаљон мора покушати да са извјесним снагама за-
посједне с. ЦРКВИШТЕ, ката 842, које би се поставиле директно
према Скендер Вакуфу.

е) Пратећи вод I батаљона треба да се постави у с. При-
сика на такове положаје одакле може ефикасно дејствовати
према косама на десној страни ријеке. Ово је нарочито важно
за бацач. Добро би било када би и бацач IV батаљона за прво
вријеме, тј., док батаљон прође ријеку, остао заједно са бацачем
I батаљона. Уосталом то ће Штаб IV батална ријешити.

ф) I батаљон ће слати редовно и хитно извјештаје о пре-
бацивању IV батаљона.

2 На косама са десне стране ријеке УГАР примијећено је
јутрос из с. Д. ОРАШАЦ неколико људи (вјероватно патроле).
Такође су на једном врху јутрос била два осматрача, али се
сада не гтримјећују- У току прошле ноћи са тих коса опалено
је неколико метака.

3 Будући да ћемо се овдје задржати до касно у ноћ по-
ребно је предузети потребне мјере да људство добије вечеру.

4 Достављамо знаке распознавања, које држати у најстро-
жијој тајности. Такође достављамо опигге податке о четницима
на читавој просторији на којој ћемо од сада оперисати.

5 Ако неки од штабова батаљона посједује секцију ПР-
ЊАВОР молимо да је одмах упути у Штаб бригаде, ради копи-
рања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Плави²

Командант
Д. Лекић³

² Мијалко Тодоровић
³ Данило Лекић

**јдређење штаба прве бригаде прве пролетерске
ДИВИЗИЈЕ од 1 децембра 1942 год. штабовима бата-
љона за напад на четничко упориште скендер
вакуф¹**

**ШТАБ I ПРОЈЕТБРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 38
1 децембар 1942 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

I У току ноћи 1/2 ов. м. наша Бригада ликвидираће четничко упориште у Скендер Вакуфу,² најкасније до зоре 2 ов. м. Ради тога поступиће се по слиједећем:

а) у акцији ће учествовати I, II, IV и VI батаљон.
б) напад ће отпочети најкасније у 4 часа, тако да до зоре буде ликвидирано упориште.

ц) бригадна резерва је III батаљон.

правац кретања:

IV батаљон: с. Мрамор — Оглавак — б.[рдо] Борак — одатле сјеверним путем за Скендер Вакуф, тако да напада са источне и сјевероисточне стране.

II батаљон: с. Д. Орашац — с. Присика — с. Црквиште — с. Борак — с. Доњи Борак (ту ће се састати са IV батаљоном, одакле ће поћи за Скендер Вакуф доњим путем (лијевим), нападајући са југоисточне стране, ослањајући се на десном крилу на IV батаљон, а на лијевом на VI.

VI батаљон: с. Засавица — с. Присика — с. Црквиште — с. Борак (засеок Вукелићи) и одатле за Скендер Вакуф, нападајући са јужне стране, ослањајући се десно на II, а лијево на I батаљон.

I батаљон: с. Присика — затим путем са десне стране ријеке Угар (кроз засеок Вуковићи), преко Барешића на Баштину тако да напада са југозападне и западне стране, ослањајући се десно на II бат.

д) крилни батаљони поставиће обезбјеђења својих бокова.

е) да би се постигла једновременост напада потребно је да батаљони који се налазе на лијевој страни ријеке Угар пођу

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

* Непријатељ је прије напада напустио Скендер Вакуф.

из села Присика, најкасније у 24 часа (пола ноћи). II и VI батаљон ће поћи са својег мјеста најкасније у 22 часа (десет) за с. Присику, како би тамо стигли до 24 ч.

ф) у случају да неки батаљон буде стигао прије осталих! на положаје за напад и отпочео борбу, остали ће убрзати свој покрет избацујући унапријед лака одјељења за помоћ са својих праваца. Међутим сви батал>они морају читавог пута одржавати везу (сусједни батал>они) како би се равномерно кретали и равномерно у 4 часа напали.

г) IV батаљон ће такође поћи у 24 часа и код Д. Борка сачекати тј. повезати се са II батаљоном.

и) бригадна резерва ће ићи правцем Жепче³ — с. Присика, гдје треба да буде до 24 часа и гдје ће се повезати са штабом бригаде, — одатле ће ићи правцем VI батаљона.

к) топовско одјељење доћи ће до с. Присика до 24 часа, а одатле ће се кретати са III батаљоном. Поћи ће из садањег села са VI б.

1 Штаб бригаде, санитет, интендантура и пионирски вод ићи ће од с. Пришка са III батал>сном.

2 Сигнални знаци: „стуггили смо у борбу“ једна бијела ракетла, „гурамо напријед“ једна црвена, „Вакуф је наш“ три црвене, „потребна је помоћ“ једна бијела и једна црвена (ово вјероватно неће доћи у обзир). • j

3 Рањенике до зоре задржати код себе.

4 Распоред батаљона по ликвидацији С. Вакуфа и наше даље задатке пгабови ће добити у току ноћи или најкасније У зору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Плави

5 Са бригадним санитетом ићи ће новододијељени лекар друг Др. Радош Вилотијевић.

6 Поступак према четкичкм вођама и онима који се упорно боре најоштрији. Појединце и групе који се буду предавали и заробл>авали разоружати и привести Штабу бригаде.

7 Податке о непријателју у Скендер Вакуфу доставили смо накнадно.

8 Знаци распознавања су достављени. Дневни знак распознавања: махање барјачићима (из обје руке) испред тијела, као и уговорени знаци за већа растојања.

Политком

Командант

• Вјероватно с. Запеће

БР. 115

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА И ПОЛИ-
ХИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 15 ДО 24 НОВЕМБРА 1942
ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
БРОЈ: 49
Дана 1-XII-1942 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Извјештај о војним акцијама и политичком раду у вре-
мену од 15 до 30 новембра 1942 године.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

- 15-XI-1942 Бригада је дошла са акције на Бихаћу у Бос. Пе-
тровац гдје су вршене припреме, попуњаване једи-
нице за улазак бригаде у I пролетерску дивизију.
- 16-XI-1942 Бригада је кренула из Бос. Петровца у 11 сати у
правцу Кључа и истога дана стигла на Бравско гдје
је преноћила.
- 17-XI-1942 Бригада је кренула у село Рејизовиће и Кључ, гдје
је окончаила.
- 18-XI-1942 Бригада креће у села Ђукиће, Бајиће и Превију гдје
је такође преноћила.
- 19-XI-1942 Бригада је преданила у поменутиим селима, док су
са војним и политичким руководиоцима вршене
пр>шреме и извиђан терен за акцију на Чађа-
вицу према наредби Штаба дивизије. Истога дана
у 16 сати бригада је кренула на одређени јој зада-
так. Према наређењу Штаба дивизије наша Бри-
гада је добила задатак да ликвидира непријатељ-
ско упориште Чађавицу.² Наш III батаљон добио
је задатак да пресијече цесту Чађавица — Ситница,
одржава везу са I бригадом која је нападала Сит-
ницу и онемогући непријатељу бјекство или пружа
ње помоћи из једног упоришта другом. Наш II
батаљ>он добио је задатак да са источне стране бло-

¹ Редакција је користила примјерак извјештаја, умноженог
на шапирографу, коме недостаје завпшетак.

² Опширније о нападу на Ситницу и Чађавицу види док. бр.
63, 67 и 103.

кира и нападне село Чађавицу. I батаљон имао је за задатак да нападне Чађавицу са западне стране а IV батаљон је био у резерви, са задатком када се ликвидира Чађавицу да посједне мјесто и организује евакуацију, док остали батаљони заузимају друге положаје према наређењу штаба дивизије.] Акција је почела у 22 часа и у року сат и по времена ликвидирано наведено упориште, и непријатељ је успео побјећи, док су II и III батаљони ликвидирали претстраже на цести између Чађавице и Ситкице, и хватали растеране из Ситнице домобране. У овој акцији заробљено је 52 домобрана а убијено 6. Заплијењено је 42 пушке, 3 п. митраљеза, 1 тешки митраљез, око 8.000 метака, 2 војничка кола са запрегом и остале ситне спреме. Тешки митраљез, пушке као и муниција предани су интенданту ове Бригаде са наређењем да се преда штабу дивизије, а п. митраљези су дати на употребу борцима ове Бригаде. У овој акцији на нашој страни није било мртвих нити рањених.

- 20-XI-1942** око 12 часова I, II и III батаљон су кренули према Мркоњићу, док је IV вршио евакуацију спреме и рањеника, као и спровођење заробљеника према Кључу.
- 21-XI-1942** батаљони су логоровали у селима Подбрдо, Роголл и Подрахница гдје су остали до 24 новембра т. г. гдје је 21 стигао и IV батаљон. У времену од 21 до 24 III и IV батаљон по наређењу штаба те Дивизије вршили су прекопавање и затрпавање пута Мркоњић — Ситница.
- 24-XI-1942** Бригада креће са поменутих положаја у 2 сата у правцу Јајца, гдје стиже истога дана око 12 часова и смјешта се у села Миле, Магаљдол и Дубраве. Истога дана са војним и политичким руководиоцима извиђан је терен и припремана бригада за акцију на Јајце,³ која је отпочела у 20 часова. У овој акцији учествовали су I, II и III батаљон ове Бригаде, док IV [бат.] ради закашњења био у резерви. Наша Бригада добила је задатак да нападне Јајце са западне стране низ комуникацију Језеро — Јајце и са сјеверне стране од села Царево Поље. Борба је отпочела тачно у одређено вријеме и трајала је до 24 часа 25-XI т. г. У овој акцији батаљони су извршили у потпуности свој задатак, показавши

³ Јајце је ослобођено 26 новембра 1942 године. Шире о томе види док. бр. 92, 98, 236 и 237.

изванредно пожртвовање и храброст. У току ове акције штабови батаљона су се показали добро, са пуно иницијативе и међусобне сарадње. Кроз цијело вријеме борбе веза између батаљона и сусједних јединица била је добра као и са штабом.

БР. 116

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА
НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ — КОМАР — ТУРБЕ И ДОЊИ ВАКУФ¹

Ш Т А Б
І БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 10.

1 децембра 1942 год.
у 10 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

I

Ваше наређење од 30 новембра т. г. писано у 18.30 часова примили смо синоћ у 23 часа, на које ви одговарамо и извјештавамо вас у слиједећем:

1 — Према најновијим синоћним обавјештењима наших јединица са положаја, не стоји да је непријатељу успјело јуче проћи са возом од Оборака ка Д. Вакуфу већ напротив, да су наше јединице непријатеља разбиле и синоћ у први сумрак одбиле у правцу Д. Вакуфа и станице Оборци. Да ли су се они заиста повратили у Д. Вакуф то нам није још познато. Непријателске снаге у јачини од 500 оружника" и комором од 100 коња са једним топом и више бацача искрцале су се из воза и напале положаје које је држао II батал>он, а то у правцу села Растичево и Матић и Ораховљани које су били заузели. Друга колона у јачкни од око 300 оружника и комором од око 200 коња, која се кретала од Д. Вакуфа у правцу горе наведених положаја спојила се са колоном која се кретала од Оборака успјевши да

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3081.

² Вјероватно односи се на 500 наоружаних људи, а не оружника (жандарма).

заузму уз јаки отпор наших јединица горе поменуте положаје. Све ове снаге послѣ подне до 17 часова наш II батаљон са једном четом Ш-ег батаљона успео је да одбаци са ових положаја у правцу Д. Вакуфа и Оборака, нанијевши им доста велике губитке, који нам бројчано нијесу познати. Напоменути је да је само један пушкомитраљезац из II-ог батаљона уништио 4 непријатељска војника на једном мјесту. За наше губитке јавили смо вам јуче у 16 часова, а нових нема.

2 — С обзиром да нас је непријатељ јуче напао са већим снагама од Д. Вакуфа и од станице Оборци до 8 сати прије подне, а те снаге ојачао у 11 сати прије подне кад се онај вод искрцао, па је борба вођена читави дан, то једно, и друго што је непријатељу била слободна комуникација Травник — станица Оборци без икакве сметње, нама је немогуће било синоћ извести постављени задатак вашом наредбом од 27 новембра т. г., а поготову кад је људство било изморено до максимума. Због новонастале ситуације на нашем сектору, а прије него смо добили ваше наређење, ми смо предузели слиједеће мјере: а) један вод нашег V-ог батаљона који се налази са главнином снага у Бабином Селу, претурили смо преко ријеке Врбаса да у току прошле ноћи изврши препад на Д. Вакуф, а послѣ извршеног задатка да се задржи у оближњим селма према Д. Вакуфу до даљег наређења давши му задатак, да у случају ако непријатељ данас нападне наше положаје и крене својим снагама друмом од Д. Вакуфа према Јајцу нападне исте бочно, а поред тога да ухвати везу са једном водом батаљона „Пелагић“,³ који се налази негдје између Бугојна и Д. Вакуфа; поред тога ојачали смо још са једним водом чету V-ог батаљона која се налази у засједама на друму од железнице станице Бабино Село према Д. Вакуфу. Јутрос смо им уттутили протуколски митраљез као појачање; б) интендантуру, болницу и Штаб бригаде, које смо јуче ујутру били смјестили у с. Санџак. повратили смо назад и смјестили у засеок с. Силајђеина и Ђорићи. Теже рањенике смо упутили за Јајце; в) наш III батаљон са Штабом се задржао у с. Санџак истрајајући своје двије чете на положајима које је држао јуче II батаљон. Јутрос је тамо премјештен Штаб и читав батаљон. Они су добили задатак да заузму положаје које је непријатељ јуче држао око друма и железнице, па у случају надирања непријатељских снага и покушаја да оправи пругу да му то онемогуће; г) наш II батаљон, као најуморнији, у току ноћи је повучен и налази се у резерви код Штаба Бригаде; д) наш IV батаљон држи положаје са једном четом сјевероисточно од станице Оборци — к. 845, једну чету држи на положајима Рујанац — Суходол западно од станице Оборци везујући се са дијеловима Ш-ег батаљона, а једну чету држи уза се у засеоку

” Трећег крајишког НОП одреда

Пураци. Свим батаљогоша су дата конкретна упутства за сваку ОЈуацмјУ- IV батаљон такође је синоћ добио задатак да са једним водом уз помоћ пионирског вода поруши жељез. пругу и <ггоч>но од станиде Оборци и направи тамо засједу како би уништио непријатељски воз приликом његовог пролаза. Још немамо извјештаја од батаљона нити знамо шта су од свега горе наведеног извршили. Синоћ од 6 сати односно од 18 часова, па јутрос до 9.30 не чује се никаква борба, владало је затишје. Ето такве задатке смо били себи поставили прије доласка вашег наређења, а с обзиром да је наређење дошло касно, а људство је било изморено, нијесмо могли извршити препад на Оборке, а ипак смо сматрали кориснијим извести задатке које смо себи били псставили раније.

II

У погледу плана и задатака које је себи поставио Штаб дивизије хтјели би дати извјесне своје примједбе, а које смо дјелимично и раније наглашавали. Сад би то хтјели поновити и продубити.

1 — Ми смо раније приликом напада на Јајце инсистирали да се на просторији између Комара, Турбета и Витеза претурни један или два наша батаљона који би вршећи демонстрације на тамошње непријатељске станице и рушећи му комуникације онемогућавали му да концентрише своје снаге у Травнику и изврши поновну офанзиву према нама, што би много олакшало положаје нашим јединицама приликом заузимања Јајца, а Тапее и даљим својим операцијама. У томе смо поучени из раније непријатељске офанзиве и тек се сад види какав је значај имала V бригада која се налазила на ПИД положајима.

2 — Одмах по заузимању Јајца иако смо били свијесни заморености и исцрпености људства, настојали смо да се што прије наша Дивизија баци на непријатељске комуникације Турбе — Комар — Д. Вакуф у цјелини или дјелимично, наравно координирајући то са јединицама I Дивизије која је требала да направи један обухват сјеверно од Травника. Иако су непријателске снаге биле мале у свим сусједним гарнизонима укључивши ту и Сарајево, али с обзиром на важност комуникације Сарајево — Зеница — Брод, непријатељ је морао прикупљати и онако своје шаролике снаге и бранити сусједне постаје како би са тим најбоље бранио поменуту комуникацију. Досад је у том прилично успио и ми ако брзим и умјешним маневрима не поправимо ситуацију може доћи до дубљег нашег потискивања. I Дивизија у том може много да поправи ситуацију, ако се што дубље да непријатељу иза леђа.

3 — Мишљења смо да су се баталаони II бригаде могли на читава два дана раније јаче ангажовати на рушењу неприја-

тељских комуникација Турбе — Оборци, и да је до тога дошло упоредо како је то рађено од Обораца ка Д. Вакуфу не би непријатељу успјело да ојача успутне станице и Д. Вакуф.

Овог момента чују се топови који из Д. Вакуфа туку полагаје нашег Ш-ег баталона према селу Барице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант
Драг. Ивановић ⁴	Нико Мартиновић ⁵	С. Ковачевић ⁶

П. С.⁷

Пионирском воду и воду 4-ог батаљона није успјело порушити штреку јер *им* добро експлозив није палио. Успјели су добрим дејством п. митраљеза да људству у возу нанесу жртве.

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА
СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ У ОКОЛИНИ ЈАЈЦА¹

Ш Т А Б I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. сл.
1 децембар 1942 год.
Положај
20У₂ч.

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Данас око 12 ч. непријатељ се пребацио са лијеве стране Врбаса у јачини од 400—500 оружника, а његову појаву смо тек вечерас примијетили кад је запалио ватре у с. Вукову западно од ж. ст. Ст. Село. Чим смо га примијетили предузели смо слиједеће мјере:

⁴ Драгиша Ивановић
" Народни херој Никола Мартиновић
" Народни херој Сава Ковачевић
⁷ Све под П. С. дописано руком.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ, под бр. 3084.

1 Чету која је била на засједи пребацили смо у Ст. Село са задатком да затвори прелаз на мосту Торлаковац и да не дозволи угрожавање Ст. Села са те стране.

Затим смо једну чету II батаљона која је била у резерви пребацили у Ст. Село са истим задатком. Повукли смо исто тако и остале чете II батаљона у Ст. Село са задатком да их нападне у с. Вухову ако их буде нашао. III батаљон је водио скоро читав дан упорну борбу са непријатељем, али услијед велике артиљериске ватре и надмоћнијих снага морао се повући на положаје у висини с. Санцак. Исто тако и IV батаљон који је држао положај лијево од III батаљона изнад с. Оборци морао се повући у висини с. Присика са једном четом а са осталим изнад — односно сјеверно од с. Авдићи. Пошто је уморан III батаљон, повукли смо га у резерву у с. Ћорићи, а на његово мјесто оставили смо двије чете IV батаљона. V батаљон је са двије чете остао у Бабином Селу са засједом на станици Бабино Село. Болницу и интендантуру пребацили смо у Ст. Село.

Послали смо извјештај Команди мјеста у Јајцу о насталој ситуацији. Кмали смо у данашњој борби 6 рањеника, мртвих није било. Одлучили смо да ноћас останемо на новопосједнутим положајима до даље промјене ситуације или нашег наређења. Мислимо да би требало одмах тражити наш I батаљон јер његова појава би умногоме поправила наш положај и ситуацију. Штаб наше бригаде налази се у с. Ћорићи.

За штаб
начелник
Нико"

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РД-СПОРЕДУ И СМЈЕШТАЈУ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАВ III Н.О.У. БРИГАДЕ²

1 децембра 1942
у 8 сати, 15 мин.
с. Хаманџићи

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Сходно директиви тога штаба од 28 новембра³ о. г. ова бригада преbacила се на просторију с. Гостиљ — с. Ћосићи — с. Селићи — с. Хаманџићи. Покрет је извршен у току 30 новембра о. г. с тим што је Трећи батаљон у циљу извршења препзда на Турбе упућен још 29 о. мј. у с. Ћосиће, тако да му је цијели дан тј. 30 новембра остао за извиђање, прикупљање података и стварање плана за препад, који треба да изврши 30 о. мј. у 21 сат и 1 децембра у 0 сати.

Батаљони ове бригаде смјестили су се у одређеним мјестима и то: I батаљон у с. Гостиљ, II батаљон у с. Селићи, III батаљон који је требао да се смјести у с. Ћосићи смјестио се у засеоку Малића Брдо из разлога што се непријатељски дијелови према његовом извјештају налазе у засеоку Салкицама у непосредној близини с. Ћосићи. Јачина ових дијелова, према његовом извјештају јесте 75 Нијемаца, 50 домобрана и 2 минобацача. Поред тога у засеоку званом Циганско Село (Радале) налази се око 100 непријатељских војника. Према извјештају тога батаљона изгледа да је непријатељ на томе правцу добио појачања у брдској артиљерији (2 топа). IV батаљон смјестио се

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3079.

² У саставу Треће дивизије биле су слиједеће јединице: Пета црногорска, Десета херцеговачка и Прва (Четрнаеста) далматинска НОУ бригада. Ове се јединице више не називају својим ранијим именима, него редним бројем који су у оквиру дивизије добиле: Пета црногорска — Прва, Десета херцеговачка — Друга и Прва далматинска — Трећа бригада.

³ Послије ослобођења Јајца Трећа НОУ дивизија имала је задатак да нападне непријатељска упоришта на комуникацији Турбе — Кодаар — Доњи Вакуф. Трећа бригада Треће дивизије добила је задатак да са једним батаљоном ноћу 30/31 новембра изврши демонстративни напад на непријатељску посаду у Турбету. Овај задатак није извршен услед концентрације непријатељских снага, које су припремале напад у циљу поновног заузећа Јајца. Види док. бр. 99, 106 и 228.

у с. Хаманџићи а не у с. Сухо Поље како му је то било наређено. Ово из разлога и то у с. Сухо Поље није био могућ смјештај јединице обзиром да се ту налази само неколико стаја и то ве-

ЈИОМ попул>ених.

Штаб бригаде смјестио се у с. Хаманџићи.

Према добивеним извјештајима наш I, III и IV батаљон трпили су у току 30 новембра артиљериску ватру.

III батаљон није извршио добивени задатак тј. препад на Турбе. Према његовим извјештајима ово му је било немогуће извршити из разлога што се непријатељски претстражни положај налази непосредно испред његових истакнутих дијелова на удаљењу од 700—800 метара. Због тога, како извјештава није се могао пробити до Турбета, а да прије тога не нападне непријатељске дијелове пред собом.

Овај штаб испитаће детаљно да ли су изнијети разлози штаба III батаљона оправдани па ће према њима дати своје мишљење о могућности извршења задатка III батаљона.

Примили смо наређење тога Штаба од 30 новембра и по њему тачно поступили. Батаљонима је наређено потребно за извршење задатака који се горњим наређењем тога штаба додијељују бригади за 1 децембар 1942 год.

Једна чета за извиђање и обезбјеђење није могла бити послата у Крчевину а тако исто и један вод у Шамиће из разлога што је наређење штаба дивизије примљено тек данас у 0,30 часова, па је према томе закашњено за њихово упућивање у току 30 новембра. Упућивање ових дијелова у току данашњег дана извршити ће се према наређењу тога штаба.

Противколски топ који је из Санџачке бригаде требао да буде упућен у II бригаду до данас није стигао нити што о њему знамо*

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ченчо¹

Начелник штаба
Приморац⁵

Командант
М. Билић⁰

¹ Анте Кроња

⁵ Рудолф Приморац

⁰ Народни херој Маријан Билић, погинуо као командант Прве далматинске бригаде 4 децембра 1942 год. у борби с непријатељем у селу Брванци.

БР. 119

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ (ПРВЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОП)
БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О КРЕТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА СД
ПЛАНИНЕ РАДАЉЕ ПРЕМА СЕЛУ СЕЛИЋИ¹

Ш Т А Б
I. ДАЛМАТИНСКЕ Н.О. ПАРТИЗАН.
УДАРНЕ БРИГАДЕ

Бр. сл.
дне 1 XII 1942 г.
у 16 сати и 10 м,
с. Хаманџићи

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Према извјештају штаба II батаљона „Буде Борјан“ примљеног данас у 16 часова, на отсјеку II бригаде² преко цијелог дана водиле су се борбе, а ка правду удаљавања ватре закључује се да је непријатељ успио да одбаци наигу II бригаду на запад. Од 14 часова са Обреновца (к. 1157) и огранака Радаље планине непријатељ се спушта према јужним огранцима села Селићи. Услијед новостворене ситуације молимо за најхитнији извјештај да ли да извршимо акцију или не, јер би у случају да су ова обавјештења тачна изложили десни бок ове бригаде и себе могли довести у незгодну ситуацију.

Уколико располажете друкчијим подацима молимо да нас најхитније извјестите као и одлуку да ли да се акција изведе или не.

С. Ф. — С. Н.

За штаб
начелник штаба
Приморац"

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3082.

* Десета херцеговачка НОУ бригада

³ Рудолф Приморац

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТОДЈЕЛА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ У БРИГАДИ¹

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

У Бихаћу је друг Перо,² руководилац нашег политодјела, поднио усмени извјештај другу Марку³ о стању партијске организације Друге к. бригаде као и о бригади уопште. Карактеришући партијску организацију у општим линијама нагласио је: а) младост у смислу кратког партијског стажа чланова; б) низак идеолошко-политички ниво, па отуда ускост и нееластичност у прихватању нужних организационих облика за повезивање са непартијцима у бригади и тражењу политичког додира са народом; ц) мањкавост у оданости партији толико уколико је идеализирају у смислу неразумјевања њеног фактичког значаја уопште, њеног обухвата цјелокупног живота и борбе, према томе њеног руководства на свим линијама рада и борбе, — па отуда долази до појава: фамилијарности, претпостављаша пггабова и појединаца партији. Ипак стоји као једна од најбитнијих карактеристика парт. орг. висока л>убав према партији **и** вјерност партији, највише кроз разумјевање њене руководеће улоге и њеног значаја у данашњој ослободилачкој борби. Та л>убав према партији и вјерност партији, опет су најизразитији елементи партијности скоро свих чланова, отуда — по нашем мишљењу — пуна могућност да се све особине издигну на степен херојизма, који је — са најмањим изузетком — најјача одлига свих партијада. Ево потврде овога, поред досадањих резултата нашег рада, које је друг Перо саопштио другу Марку,

а) Немирање ама ничега приликом првог упада у Ислам. Љубију⁴ иако је било доста тога; само опет крутост у томе што није евакуисано оно што се могло без уштрба за борбу;

б) Немирање заробљеним дсхмобранима баш ничега сем ако су по одобрењу замијенили цокуле или друго од војничке сггреме, — иначе сатове, налив-пера и слично оставили су код њих —

¹ Оригинаал се налази у архиви ЦК СК БиХ.

² Перо Радовић

³ Александар Ранковић

⁴ Мусл. Љубија

заробљеника приликом хватања и спровођења до штаба корпуса што нам је потврдио друг Коста.⁵ Овом успјеху у борби противу пљачке као и све већем херојизму који показује ова бригада у свакој новој акцији све више, што исто тако све више бива резултат парт. орг. рада. Ми се радујемо па вам то саопштавамо ради вашег познавања стања у овој бригади и као искуство за друге. Наравно, успјех завјетовања постигнут је дутим радом у томе смислу све од нашег доласка. При поласку у ову бригаду друг Марко нам је скренуо пажњу на појаве пљачке у н>ој, па смо у вези с тим одржали четне, батаљонске и међубатаљонске конференције као и предавање „Морал Народноослободилачке војске и пљачка“, све путем претходне припреме у партијској организацији. Остаје нам још у том погледу да сузбијемо болест сличних поклона која постоји код извјесних другова из командног кадра, игго у себи садржи објективно потстрекавање бораца на швачку као и по мало каријеризма, а да су се набављале и слале кутије бонбона на поклон. Да није било посла око тога већ давно би се добиле потребне стројнице и пиштољи. Ипак, иако са закашњењем, боље овако јер ћемо их упутити колективно у име бригаде са свим потребним упознавањем бораца о том.

Носиоце ма од којих наведених недостатака као и најконкретније форме у којима се грешке у организацији појављују можемо вам доставити ако је потребно. Досада то нисмо радили из разлога што смо успијевали да све ликвидирамо у знаку оздрављења или потпуног исправљања грјешака. Осјећамо потребу да нам помогнете у том што би скренули пажњу Штабу корпуса о мишљењу партијске организације приликом одређивања командног кадра у бригади. Ми не можемо да нађемо zgodног редовног пута да му на то скренемо пажњу, а приватним путем не желимо. Организовали смо штампу по батаљонима и упутили вам опште батаљонски и омладински лист I батаљона, као и батаљонске листове II и III баталЈона, па би желили да нам укажете на све недостатке. Ми их уочавамо прилично али нисмо хтјели да их уклањамо као написане да бисте поред најигних извјештаја имали детал>нији преглед стања у бригади. У свом бригадном листу, којег ћемо вјероватно брзо издати даваћемо приказе чланака батаљонских листова, игго бисмо желили што прије ваше напомене.

Уопште желимо да нам чешће скренете пажњу на све што је нужно постићи у нашој Партији.

Са другом Ратком⁶ иде на бол>е, све је социјалнији у послу.

⁵ Коста Нађ

⁶ Ратко Мартиновић

Друг Мутап' ће нам најскорије упутити свој извјештај који ће бити истовјетан са садашњим нашим извјештајем, јер са другом Мутапом све заједнички радимо и о свему имамо истовјетна мишљења. Ово нам гшшите одвојено, јер смо због војне ситуације теренски прилично удалени и одзојено ангажовани.

С другарским поздравом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

1 децембра 1942.

**ПОЛИТОДЈЕЛ
II КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ**

П. С. Наслов нашег бригадног листа биће „Положај“, очекујемо да нам пошалжете уводник. Наш „Положај“ схватили смо као симбол борбе не само на фронту и са оружјем у руци него као оорбу уопште здружених напора.

БР. 121

РАСПИС КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП
ОДРЕДА ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. КОМАНДАМА МЈЕСТА
НА СВОЈОЈ ТЕРИТОРИЈИ О ОРГАНИЗАЦИЈИ И ЗАДАЦИМА
КОМАНДИ МЈЕСТА¹

ПОВЈЕРЉИВО!

**КОМАНДА ПОДРУЧЈА
V КРАЈИШ. Н.О.П ОДРЕДА**

f — политички одсјек —
Пов. БР. 10

1 — XII 1942 Г.

КОМАНДИ МЈЕСТА

Према наређењу Врховног штаба Н.О.П. и Д.В.Ј. да свака команда мјеста мора имати: Команданта мјеста и помоћника команданта, као и замјеника уколико је потребно.

Пошто до сада ниједна команда мјеста нема помоћника команданта, зато ће се ова Команда постарати да постави помоћнике команданта мјеста. Дужности помоћника команданта мјеста јесу ове:

⁷ Драгослав Мутаповић, замјеник политичког комесара Друге крајишке бригаде

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3629.

Да врши обавјештајну службу на територији те команде на слиједећи начин:

1 При свакој команди мјеста мора бити центар обавјештајне службе, коју ће лично водити помоћник команданта мјеста. Помоћник команданта мјеста мора организовати центар обавј. службе у свакој општини, на територији те команде, и то једво лице које ће бити илегално. Помоћник команданта мјеста, саједо са другом или другарицом, који буду у центру обавјештајне службе при општини, организоваће по сваком селу обавјештајну службу од једног лица. Ова лица која буду обавјештајци по селима морају бити илегална. Команде које имаду градове на своме сектору, могу узети за обавјештајну службу по неколико лица, али подијелити им град на квартове. За обавјештајну службу по могућности употребиће одговорне другове или другарице, Скојевце или Скојевке, или најпопгеније и најоданије људе данашњој борби.

Обавјештајно лице у селу треоа да подноси сваког дана извјештај о обавјештајној служби, центру обавјештајне службе при општини, а центар обавјештајне службе при општини подносиће извјештај обавјештајне службе центру обав. службе при команди мјеста (пом. ком. мјеста) сваки трећи дан. Центар об. службе, при команди мјеста односно пом. команданта мјеста, подносиће један оширан извјештај пом. ком. подручја сваки пети дан, без разлике да ли има што новије или нема.

Обавјештајни центар при команди мјеста, даваће директиве о обавјештајној служби, центру обавј. службе при општини, а овај ће сеоским обавјештајцима сваки дан.

Војници који врше обавјештајну службу морају бити снабдијевени са прописном дозволом са „ОБ“, као и остали партизани. Кретати се могу на одређеном терену, могу се прерушавати, преоблачити како хоће или како им је потребно.

2 Обезбјеђење града. Команда мјеста мора имати довољан број партизана, са којим ће бити осигуран улаз и излаз у град и на свакој раскрсници. Контролисати свако лице које улази или излази из града, а није снабдијевено са прописном дозволом има се ухапсити и предати команди мјеста на саслушање.

Команде мјеста у граду одредтље ноћне патроле у јачини од два партизана, тако да једни врше дужност од 18 до 24 сата, а друга смјена до 6 сати ујутро. То исто важи и за сеоске патроле. Дочим град Петровац мора имати три патроле до поноћи, а три послије поноћи.

Слободно кретање по вароши одређује се до 10 сати навече, сем изузетних случајева кад се одржавају неке приредбе или сијела, може се продужити, а то ће учинити команда мјеста.

Никакве забаве, сједелке, сијела, приредбе, зборове и томе слично не смију се одржавати без знаша команде мјеста, а команда мјеста тражиће зато одобрене од команде подручја.

Нико од партизана не смије спавати у вароши без одобрења својих виших власти.

Све оне који врше лажне и тенденциозне вијести, без обзира били они партизани или цивили треба их одмах хапсити.

Сви они који долазе у град за кратко вријеме, имају да се **зфале** на пролазној кухињи.

Трговину свести на минимум између појединих мјеста. Нико се не смије бавити трговином, без одобрења команде подручја.

Код сваке општине поставити цивилну стражу, а гдје има војске ту није потребна цивилна стража. Исто тако сваки сеоски одбор мора имати своју стражу.

Везу одржавати сваки дан између свих установа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пом. ком. подручја
Илија Миљевић

БР. 122

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ—ТРАВНИК¹

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

2/XII-1942 г.

с. Божиковац

ВРХОВНОМ ШТАБУ

После заузимања града Јајца и разбијања непр. моторизованих колона на дан 26 пр. м. о чему смо вас детаљно обавестили 27 пр. м., одмах смо донели одлуку за енергично продирање ка истоку у духу основне догравитиве. У том циљу наше бригаде биле су груписане и то: I црногор.² у селима око Бавара, II херцеговачка³ у с. око Кокића и III далмат.⁴ у с. око Шибенице. Но исте су биле уморне због дводневних борби и других маршева. па смо их морали мало одмарати, а затим предузети акције, као први **ЦШБ** одредили смо: напад и уништење непр. постоја на станици Оборци, Комар и Голеш и уништење комуни-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3048.

* Пета црногорска НОУ бригада

⁵ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁴ Прва далматинска НОУ бригада

кадије Д. Вакуф — Турбе. Зато смо груписали I бригаду на просторији: Бабино Село — Санџак — Авдићи; II бригаду на просторији: Градина — Селићи — Крчевина те да ове две бригаде изврше горе наведени задатак ноћу 30/XI у 1 час, а III бригаду груписали смо на просторију: Селићи — Ћустићи⁵. ГОСТИЉ — Авдићи са задатком да притиска демонстративно на Турбе и затвори те комуникације. Ова груписања извршена су у току ноћи до зоре 30 прошлог месеца. У току дана вршена су извиђања и стварани су планови за извршење горе наведеног задатка. Међутим, у току 30 пр. м. добили смо податке преко наших веза из Турбета и Травника, да су у Турбе стигли преко 1000 Немаца са више домобранских и усташких јединица, као и да ће у току дана стићи још 3 транспорта Немаца, тј. да се у Травнику, Турбету и Д. Вакуфу групише цела немачка дивизија, која је у Босни са домобр. и усташким јединицама, радЈј извршења офанзиве у правцу Јајца, заузимања тога града. И заиста у току дана непр. је пребацмо 4—5 жељезн. возова са војском и топовима из Турбета у правцу Д. Вакуфа тако да је на жел>. ст. Оборци искрцао 6 чета са јаким наоружањем и 2 топа, на станици Комар и Голеш од 2—3 сатније са 2 топа. На Голешу и на Турбету су остале јаке снаге са 4 топа. У току дана негр. је био обавеигген од сел.ака о нашем присуству на овој територији, те је артиљериском ватром тукао горе наведена оела. Ипак смо наредили нашим јединицама да извршв горе наведени напад у виду јачег препада, пошто нисмо имал* топова за тучење непр. у јаким кућама, станицама и тврђавама.

Непр. је у том препаду потпуно открио све своје снаге и уверили смо се у тачност горе наведених података. Очекивали смо, да непр. треба за припрему и извршење офанзиве... па смо се били одлучили да ноћу 1/2-XII извршимо енергичан напад на горе наведене станице, те да их ликвидирамо, а затим да II херц. бригаду пребацимо на просторију Зјамета ло селима око Пећине, ради дејства на комуникадији Сарајево — Травники угрожавања Травника, али нас је непр. предухитрио и 1 об. м. прешао у нападе, те је избио на линију: Караула — Радаље — Салдовица — Амзићи" — Рујанац — с. Вуково, на левој обали Врбаса, те је тако одбацио наше снаге нешто северније. Борба је била доста крвава и у шој је непр. претрпео досга губитака, а наши су губици 6 погинула и 10 рањених другова. Запленили смо 1 митраљез, 3 коња коморе и нешто муниције. За данас смо наредили делимичне противнападе на свима правцима те одржавање јачег контакта са непријатељем и упуштање дубље ка Соколини. Имамо намеру да сутра зором пређемо у општи противнапад по следећем плану:

" Вјероватно с. Ћосићи
* Вјероватно Авдићи

— десна колона: I бригада правцем: Бавар — Савковићи — д. Вахуф

— средња колона: II бригада ојачана са 2 санц. батаљона правцем: Црни Врх — Присика — Оборци

— лева колона: III бригада правцем Хамандићи — Караула — Турбе, и

— помоћна колона: 2 батаљона која долазе од Гламоча правцем у леви бок и у позадину непр. снага у долини Врбаса, а затим гоњење ка Доњем Вакуфу. Од трупа ћемо тражити енергично гоњење и безобзирно пробијање непр. распореда, те да га се потпуно разбије и уништи.

Ми верујемо да ће овај план успети. О резултату ове борбе хитно ћемо вас известити.

Болницу и интендантуру пребацили смо на просторију с. Дорибаба. Сада смо добили вашу директиву коју сте нам послали 23 прошлог месеца, где нам стављате у задатак одбрану Јајца. То смо већ сами подузели, као што се види из напред изложених извештаја. Ставили сте под наше руководство поред санц. бригаде још и III кр. одред. Ако буде могуће и њега ћемо употребити у наведеном нашем противнападу или у противном за непосредну одбрану Јајца на Ћусини. Сада смо добили извештај од III далм. бригаде, да имају још непотврђ. податке да се у Битовњи концентр. око 500 четника и око 1000 Немаца, али сумњамо у толику цифру Немаца, па ћемо морати предузети одговарајуће мере и на томе правду вероватно са Санџачком бригадом.

Обавестићемо о овоме I дивизију, те ћемо видети шта ће они предузети. Непр. нам чини огромне тешкоће што напада на сасвим широким фронтovima са великим бројем сасвим ситних колоница, те се наши руководиоци у томе тешко сналазе и плаше се обилазака уместо да врше противнападе и дубоке клинове, те да створе дезорганизацију и разбију непр. везе и целе јединице. Трудимо се да их у томе привикнемо, али тешко иде. Формирали смо хаубичку батерију, која ће потпомагати при непоср.[едној] одбр.[ани] Јајца, ако до тога дође, а ако их разбијемо пребацићемо на нове градове.

Темељито смо разрушили комуникације и непр. напада само пешке. Сада је одличан моменат да се II дивиз. појави правцем: Кутгрес — Бутојно, где су непр. снаге сасвим слабе.

За сада не бисмо имали шта па ћемо Вас сутра или преко сутра известити опширније и конкретније.

С друг. поздр.

С. Ф. — с. н.

Политком
Бабић⁷

Командант
Перо Њетковић

⁷ Радомир Бабић

бр. 123

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕД
ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА ЗА ОДБРАНУ ЈАЈЦА¹

**ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број службено — 2 XII у 12 часова
Б о ж и к о в а ц

ШТАБУ III КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Примијли смо наређење од Врховног штаба, да се тај Одред ставља под нашу команду, те вам наређење прилажемо.

Да не бисмо дуго писали вам о ситуацији састаните се са штабом Санџачке бригаде, који ће вас детаљно упознати.

Одмах по пријему овог наређења прикупите ваш Одред око Фабричког насеља² и на Ћусини ради затварања и тучења праваца од Доњег Вакуфа и Травника, а нарочито са противколским топовима и баџачима. Имамо задатак да Јајце најупорније бранимо.

Има вероватноће да ћемо вам вечерас доставити задатак да учествујете у противнападу дејствујући западном обалом реке Врбаса у правцу Доњег Вакуфа.³

Нека се Санџачка бригада пребаци на просторију Потхум ради затварања праваца северно од Скеле.

Саопазите друговима из Врховног штаба да најхитније евакуишу све потребе из Јајца, а ви припремите фабрике и све јавне зграде које би могле послужити непријателу, да их за случај опасности за Јајце, спалите.

Известите нас о јачини ваших снага, распореду и уопште стању моралном и у погледу наоружања и опреме.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Перо Ћетковић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3090.

² Односи се на фабричко насеље у предграђу Јајца.

* О ситуацији у вези са непријатељским надирањем према Јајцу види док. бр. 228.

БР. 124

ЦДРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ
ПОДАТАКА О НЕПРИЈАТЕЉУ НА ПРАВЦУ ВИТОВЉЕ И
ТУРБЕ¹

ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број службено — 2 XII у 13.30

ШТАБУ III БРИГАДЕ ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Ако су тачни подаци о непријатељској концентрацији у
Витовље правилна је вгша одлука да тамо пребаците IV бата-
љон и тај правац контролишете, мада је незгодно с обзиром на
нашу намеру за сутра ујутро, јер има опасности да непријатељ
избије на седло Божиковац — Хаманцићи.²

Најхитније прикупите податке и утврдите право стање
непријатеља на правцу Витовља и на правцу Турбета па нас
хитно известите, да бисмо могли донети правилну одлуку за
сутра.

Будите ревноснији у извештавањима.

Шал>емо вам писмо за Прву дивизију, кога пошаљите са
јачом патролом у правцу Скендер Вакуфа и то најхитније, да
би садејствовала на случај нужде у правцу Витовља и Влашића.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић³

Командант
Перо Ћетковић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3094.

² Штаб Треће дивизије намјеравао је да изврши противнапад
на непријатељске снаге састављене од Нијемаца, усташа и четника,
које су продрле правцем Шишава — Мудрике — Гостиљ — Витовље.
Шире о томе види док. бр. 228.

® Радомир Бабић

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЦАЧКЕ
БРИГАДЕ И ТРЕЋЕМ КРАЈИШКОМ НОП ОДРЕДУ ЗА ОД.
БРАНУ ЈАЈЦА¹**

**ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**
Број службено — 2 XII у 18 часова
Б о ж и к о в а ц

З А П О В И Ј Е С Т

(секдија Травник — Јајце 1 : 100 000)

Трупама су познате непријатељске снаге на нашем фронту са којима воде борбу већ три дана као и њихова слаба бројна и морална јачина. Но, поред овога данас су се појавиле његове снаге — нешто Нијемада, усташа и четкика у јачини 5—6 стотина са правца Влашић — Витовље — Гостил>.

Наша дивизија отступиће на други положај, ради прику>љања и припреме за ггрелазак у општи противнапад.²

Десно од нас од Прибељца долазе два наша батал>она из Гламоча а лијево од нас на просторији сјеверно од Витовља на>лазе се дијелови I дивизије.

НАРЕЂУЈЕМО:

1) I бригада повући ће се на линију Старо Село — Бабино [Село] — Брдо гдје [he] се организовати за упорну одбрану. Потпуно јахати и затварати друм Доњи Вакгф — Јајце, а лијево код друма Јајце — Травник одржавати везу са III бригадом.

2) III бригада посиједа и упорно брани положаје Угласта Коса —, Палеж (1259) — Незнаница (к 1262) све закључно па и друм Турбе — Јајце.

3) Санџачка бригада посиједа и упорно брани положај од коте 1262 — Јавор — Грлић (1135) — село Мелине све закључно. У том циљу већ смо упутили са Божиховца два батал>она на тај положај, а остатак од два батаљона усиљеним маршем нека тамо одмаршује.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3099.

² Јединице Треће дивизије водиле су врло оштре борбе са непријатељском колоном која је од Травника надирала према Јајцу. После вишедневних борби непријатељ је успио 5 децембра да про>дре у град. Види док. бр. 228.

4) II бригада хитно ће одмаршовати са садањих положаја ла просторију Лендићи — Дорибаба — Бистрица — Купрешани у дивизијску резерву ради одмора и припреме за прелазак у противнапад.

5) Сви дијелови одржаваће међусобно тијесну везу, вршити доткривнападе пгго дубље, истурати извиђачке дијелове у за-сједе за извиђање јављање и тучење, тући непријатеља само на блиска отстојања и јединиде чврсто држати у рукама. Крила не бригаде истуриће јаче дијелове за обезбјеђење крила и бокова и ухватити везу са сусједима, ради договора о међусобном пот-помагању.

6) Командно мјесто иггабова биће: I бригаде у с. Бавар, III бригаде у с. Круигчица, Санџачке бригаде у с. Брњићи, II бри-гаде у с. Дорибаба, Штаба дивизије у с. Булићи.

7) Штаб Крајишког одреда упутиће један батаљон као боч-но обезбјеђење на Врановину за затварање правца лијевом обал-ом Врбаса и за везу са другом Томановићем³ у Прибељцима. Остале снаге распоредити на улазу у Јајце десно и лијево од Врбаса за унакрсно тучење.

8) Дивизијска артиљерија поставиће се на просторији Ца-рево Полје и узети елементе за тучење на цијелом фронту, а нарочито Скеле.

9) Дивизијска полска болница и интендантура смјестиће се у кућама у Горњи Бешпел., а остале болнице у Доњи Бешпел.

10) На случај јачег непријатељског напада Крајишки од-ред повлачиће се и затварати правац ка Мркошић Граду, I бри-гада повлачиће се правцем Јајце — Барево — Баљвине, III бригада правцем Шибеница — Дивичани — Бешпел — Бријегови, II бригада правцем Дорибаба — Сеоци — Царићи, Санџачка бри-гада правцем Брњићи — Орашац — Борак, артиљерија прав-цем Јајце — Мрковић Град — Млиниште. Но до овога неће доћи јер имамо довољно снага да противнападом непријатеља уништимо. Врховни штаб ставио нам је у задатак да Јајце најупорније бранимо.

11) Хируршка екипа налазиће се у Шибеници. Штаб II бригаде упутиће један вод за обезбјеђење полске болнице. Рас-поред извршити до зоре.

Политком
Рад. Бабић

³ Народни херој Владо Томановић, замјеник команданта Де-сете херцеговачке НОУ бригаде, погинуо 1943 год. на Волујаку за вријеме Пете непријатељске офанзиве.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЧАКЕ
БРИГАДЕ И ШТАБУ ГЛАМОЧКОГ СЕКТОРА ЗА НАПАД НД
НЕПРИЈАТЕЉА НА КОМУНИКАЦИЈИ ТУРБЕ — ДОЊИ
ВАКУФ¹**

**Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**
2 децембра 1942 г.
У 8.35 часова

ШТАБУ I, III² и III БРИГАДЕ, ШТАБУ САНДАЧКЕ, ШТАБУ
РЕЗЕРВЕ И ШТАБУ ГЛАМОЧКОГ СЕКТОРА

I — У току борбе 1 о. мј. непријатељ је успио да одбаци наше јединице од комуникације Турбе — Доњи Вакуф и заузме положаје с. Вуково — испред с. Санцака — испред с. Присика — Обреновац — Радаље — Караула.

Наше јединице налазе се непосредно испред наведене линије.

Непријатељске снаге врло су малене: испред I бригаде око 700 до 800, испред II бригаде 5—6 стотина, испред III бригаде 2—300 и то непријатеља шароликог, састављеног од Није-мада, усташа и домобрана са врло slabим моралом.

Ово је ситуација синоћ у 20 часова.

Непријатељ је на много мјеста а нарочито код II и III бригаде а можда и код I бригаде, јуче око подне успио да изненади наше јединице и скоро без отпора да заузме горе наведену линију. Ово се десило из разлога јер игтабови батаљона нису истурили многобројне извиђачке дијелове сасвим близу непријатеља са задацима извиђања, извјештавања и тучења из засједе у непосредну близину, мада смо то били наредили са директивом од 30 о. мј. у вече. Штабови бригада није преконтролисали извршење тога наређења кога су вјероватно пренијели на јединице. Значи јединице су се одмарале са минималном обезбјеђењима и нису стигле да на вријеме и уредно посједну подесне тачке са којих би могли прећи у противнападе.

Ова грешка убудуће не смије се поновити. Штабови бригада узеће на одговорност кривце за ово, а они ће убудуће своје положаје сматрати ближим трупама³ и приснијим, највише као

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3088.

² Погрешно откуцано III а треба да стоји II.

³ Мисли се да ће штабови бригада убудуће своја командна мјеста постављати ближе положајима својих јединица.

доложаје игтабова батаљона у регуларним војскама, па лично «уховодити са борбом и свако наређење добро преконтролисати. То је могуће јер су наши игтабови сасвим бројно јаки.

Не разбацити снаге, већ држати прикупљене позади подесних тачака и са њих у п^вољном моменту прелазити у противнападе дубоке, обезбјеђујући своје бокове. Не смијемо дозволити да нас непријатељ тактички туче развијајући своје слабе ојаге на широком фронту, већ све те ситне дијелове гточесно јућн и пробијати дубоко. За ове противнападе нарочито је подесна ноћ и вршити их по иницијативи игтабова бригада, те непријатеља потпуно разбити.

II — Имамо намјеру да сјутра зором пређемо у противнападе и то углавном у три колоне са сасвим груписаш снагама: десна колона I бригада правцем Торићи — Бабино Село — Санџак — Доњи Вакуф, средња колона II бригада и два санџачка батаљона правцем Црни Врх — Радаље — Оборци и лијева колона III бригада правцем Хаманџићи — Караула — Турбе и помоћна колона оба прва батаљона од I и II бригаде, који ће вечерас вјероватно стићи у Прибељце правцем лијевом обалом Врбаса ка Доњем Вакуфу у бок и позадину оних снага непријатељских које се налазе на оној страни. Да би се у овоме успјело непријатељу се не смије дозволити да се спусти ка потоку Ријека и друму Хаманџићи — Јајце, па данас у току дана дејствовати хако смо изложили у тачци I наносећи непријатељу што веће губитке. Најдоцније до мрака доставити нам мишљене о овоме плану.

III — Велики је недостатак нашег рада игто нити штабови бригада нити овај штаб нису увијек довољно упознати са ситуацијом, јер нико не подноси извјештаје као игто смо много пута наредили а нарочито I и III бригада, а поготово не обавјештавају сусједе о ситуацији те се рад не може координирати, нити се јединице међусобно потпомагати. Поред овога штабови бригада командују из кућа а не са осматрачница и личним додиром са трупом, игто такође чини да нису упознати са ситуацијом и да недовољно утичу на трупу. Још је велики недостатак слаба будност једница и слабо извијање и обезбјеђење као игто смо у тачци I изнијели.

Хитно предузети мјере да се ово све поправи.

IV — Приложено писмо, игтаб Санџачке бригаде упутиће хитно другу Томановићу Владу⁴ у село Прибељци по сигурној патроли и добрим водичима правцем Јајце — Горица — Кнежевићи — Бабићи — Прибељци, с тим да сигурно стигну сјутра до зоре. Оба баталона изврџиће задатак предвиђен у тачци II

* Народни херој Владо Томановић, погинуо 1943 год. на Волујаку за вријеме Пете непријатељске офанзиве као замјеник команданта Десете херцеговачке бригаде.

енергично и дрско, јер је непријатељ бројно и морално слаб, али ипак развити широко извиђање, водећи строго рачуна да ти дијелови буду прикривени и неопажени. Ми очекујемо њихово дејство сјутра прије подне.

V — Ми се налазимо у с. Божиковац.

С. Ф. — С. Н.

Пол. комесар
Рад. Бабић

Командант
Ник. Томић⁵

БР. 127

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О
БОРБАМА КОД ВОЛИЊСКОГ МОСТА И ДОБРЉИНА И О
СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ КОЗАРЕ**

**Ш Т А Б
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ**

Бр. Сл.
Положај 2 XII 1942 г.
12 ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Положај

Примили смо и отпремили радио-извјештаје, летке „Позив официрима“, таблице за чески бацач. Тражење ваше да вам до 2 XII пошаљемо стање убојне спреме ове Дивизије, не можемо извршити док не добијемо податке од бригада од којих смо исто најхитније тражили.

V козарска бригада смијенила је 1 XII о. г. I крајишку бригаду на сектору Новске Планине, и њен распоред је од Уне преко Благаја до Карана. II крајишка бригада смијенила је 1 XII дијелове VI грмечке бригаде¹ на положајима Стари Мајдан — Јбубија.

Ситуација на Козари по извјенгају V козарске бригаде је слиједећа: Народ се враћа (жене и дјеца) из Славоније иа опустјела огњишта и ради глади поново се враћа у Славонију. Један дио стансвништва, нашим одиласком са Козаре тражио је везу са градовима ради економске биједи, то су усташке власти искористиле и поставиле у неким селима кнезове. Долазак

* **Перо Ђетковић**

¹ **Шеста крајишка НОУ бригада**

V бригаде на ^аран био је топло поздрављен од тамошњег ста-
ддвништва. V бригада у извршењу задатака у акцији на [Бос.ј
Цови била је ефикасна у засједама, тек трећу ноћ када је пруга и
диста код Прљуговца- прекопана тако да продор текковима од
Приједо^р није био могућ, а засједа према Костајници лихви-
дирала је Добрљин и Волињски мост али га није могла пору-
лити ради немања експлозива. Кулско Брдо и станица нису
ликвидирани ради слабе ударне моћи I батал>она исте бригаде,
јер је људство тога батаљона десетковано нарочито командни
кадар, као и помањкање протуколског оруђа (за тенкове и ок-
лопни воз). Штаб V бригаде се жали да је интендант штаба
корпуса „на прилично дрзак начин“ одбио сав експлозив из
ггосог магазина у В. Рујишкој, који би бж> свима нама од
велике користи да су га имали за вријеме акције преко Сане.
Траже да се именовани интендант казни. Штаб V бригаде тражи
да им се додијели већа сума новаца (до 1,000.000 дин.) који би
се подијелили као помоћ народу око Козаре и тиме би се осим
створене пМонх што би народ за тај новац могао набавити
иамирниде, и политкчки везало тај народ уза нас, нашим по-
новким одиласком са Козаре. Ово схватити као хитно и важно!

Како се у задњим акцијама показала наша слаба страна
спремност за борбу против тенкова и оклопних возова као не-
довољна, то молим да се хитно нареди војној партизанској ра-
дионици да пређе на хитну израду и испоруку нашем економу
другу Прераду Обраду, што веће количине нагазних мина, руч-
них бомби, канти с бензином и посебно разних флаша са куде-
л>ом, као и све расположиве количине експлозива, да можемо
иаше јединице са тим средствима хитно снабдјети. Долази у
обзир и већа испорука крампова и лопата народу са Карана,
попгго су и та оруђа данас врло ријетка на терену Карана, а
за уништење пруте и цесте то су најнужнија средства.

И данас шаљемо Команди војног подручја Подгрмеч, тра-
жење да се мобилише најмање 400 војних обвезника и омла-
динаца за поуну све три бригаде, јер се иггабови све три бри-
гаде жале да им је људство десетковано што ће се видјети из
бројног станга. (Тако нпр. 1 чета I батал>она V бригаде од 120
бораца спала је на 38, не водећи рачуна да је у низу бритада
већина командног кадра чета избачена из строја. Ми смо се
обратили Обласном комитету једним доггисом³ по горњем пи-
тању и препис дописа вам шаљемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Шоша⁴

На секцији Подлуговац
Види док бр. 111.
Народни херој Јосип Мажар

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ И ПРИПРЕМАМД
ЗА ФОРМИРАЊЕ СЕДМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ¹**

**Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. сл.**

Дне 2-ХП-1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТ. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Негдје

Друту Вељку² и Терзићу³

На сектору Сана — Врбас нема никаквих нарочитих про-
мјена. Непријатељ је неактиван и не покушава нипгга од Бања
Луке. Прије два дана дијелови наше IV бригаде посјели су ћу-
прију у Врхпољу и послије тога запалили је.

Нашу VII бригаду⁴ концентрисаћемо у Мркоњић Граду и
формирати је тамо, кад стигну снаге из III крајишког одреда.

Штаб корпуса нам је јавио, да ће I крајишка брnгаflа за
који дан доћи на овај сектор и ставити се под нашу команду.¹
На овај начин ће читава дивизија бити на одређеном јој терену,
те према томе моћи ће извршити повјерене јој задатке.

Пошто Штаб ове дивизије не располаже са тежом арти-
љеријом, то Вас молимо да нам ону хаубицу, која је била на
Бравску, са послугом ставите на располагање, ако није предви-
ђена за неку другу дивизију.

Такође, Вас молимо, да један од топова 75 мм., који се
налазе у Петровцу, ставите нама на расположење, јер су исти
били и раније у наоружању јединица које су ушле у састав ове
дивизије.

Овај сектор, на коме ће се налазити наша Дивизија, од-
војен је од нашег командног центра, заправо комуникација која
нас веже разрушена је у Пауновцу, а телефонска линија још
није постављена, па Вас молимо да издате наређење Команди
подручја Петровац, да комуникацију поправи и успостави те-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3184.

² Павле Илић

³ Велимир Терзић

* Седма крајишка НОУ бригада

телефонску линију Петровац — Кључ. Сматрамо, да сад не по-
стоји опасност од неког непријатељског надирања у овоме прав-
цу те би се горе наведени радови могли обавити.
Наш Штаб од 3 ов. м. налазиће се у Кључу.
Уз друтарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
На терену

Командант
С. Родић⁵

ч
БР. 129

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕ-
ДИНИЦАМА ЗА НАПАД НА КОТОР ВАРОШ¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 39
2. децембар. 1942.**

(М. П.)

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 Сутра, 3. о. м., наша Бригада у сарадњи са III бригадом
наше дивизије извршиће напад на Котор Варош.²

2 Наш задатак је следећи: пресећи комуникације (желез-
ничку и путну) Бања Лука — Котор Варош, посести те кому-
никације јачим снагама, које ће бити способне да спрече долазак
помоћи од Бања Луке, као и да онемогуће бекство неприја-
теља у том правцу из Котор Вароши, — а са осталим снагама
извршити напад на град са леве стране реке Врбања, ликвиди-
рајући претходно непријатељско упориште у с. Соколине, као
и друга упоришта, уколико постоје на нашем путу за Котор
Варош.

⁵ Народни херој Славко Родић

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског ин-
ститута ЈНА.

² Приликом напада на град непријатељски гарнизон се по-
вукао према Подбрђу и Мус. Челинцу.

3 Напад на Котор Варош извршиће се 3. о. м. у 20 часова.

4 III бригада напашће на главни део вароши са десне стране Врбање, т.ј. са источне и североисточне стране, и поставиће! потребна обезбеђења од праваца: Забрђа (север), планине Уломац (исток) и с. Врбањци (југоисток).

5 Распоред наше бригаде за сутрашњу акцију је следећи:

а) I и IV батал>он пресећи ће комуникације Бања Луха — Котор Варош и поставити се у заседу у висини с. Липовац — с. Бабићи — с. Подбрђе. Са ова два батаљона ићи ће и топовско одељење. Уколико пионирски вод буде у могућности да изврши сутра покрет, послаћемо га у е. Чуковац, тако да ће се и он ставити на расположење ова два батаљона за рушење и уништавање комуникације. Њега треба очекивати најкасније до 8 ч. изјутра, уколико 5 до тада не дође на њега не треба чекати.

- I и IV батаљон, хојима је придодат члан штаба друг Милоје,³ заменик команданта бригаде, морају се поставити I на горњу просторију сутра, 3. о. м., до 17 часова. С обзиром на правац кретања са садашњих положаја у горње просторије (штабови ће изабрати пут који им најбоље одговара) и на реалну могућност сукоба у низу села са четничким бандама, првенствено у с. Јаворани и у с. Липовац, даље с обзиром на приличну удаљеност, потребно је да штабови батал>она израчунају добро време и предвиде све околности, како не би закаснили са постављањем заседе. Поћи са садашњих положаја најкасније у 8 часова ујутро. "; Уколико пут буде лак, батал>они ће се задржати у неким селима, одморити и нахранити, да на време поставе заседе. I Одмах по избијању на горњу просторију батаљони ће предузети темел>ито уништавање друма и пруге (раскопавањем, набацивањем дрва и камеша, дизањем мостова итд.) и поставити читав систем дубинских заседа, не заборављајући осигурати своје бокове.

Нарочито је важно поставити топ на погодно место и омогућити му са јединицом потребну заштиту и евакуацију у случају потребе.

Ова два батал>она ће тачно у 20 часова (време напада на варош) запалити велику ватру на брду Липовац.

Везу с осталим нашим једшгицама хватати дуж пруге.

б) II и III батаљон ликвидираће непријатељско упориште с. Соколине и напасти варош са јужне и југозападне стране (II батал>он десно крило, III лево.) Ова два батаљона дејствоваће као јединствена целина, самим тим међу њима мора постојати савршена веза.

³ Милоје Милојевић

нзихов основни правац кретања биће: за II батаљон левим крилом ослон на пут Скендер Вакуф — Котор Варош, за III батаљон десним крилом ослон на исти пут. Батаљони ће поћи на извршење задатка најкасније у 14 часова. По заузећу с. Соколине јединице ће на неком од узвишења запалити ватру, истовремено ће испалити једну црвену и једну белу ракетлу, што значи: „Наши су овде!“ Са ова два баталона ићи ће тешки бацач и пешадиски топ „Пито“ IV батаљона. Ова оруђа кретаће се са III батаљоном.

II баталон ће на десном крилу успоставити везу са III бригадом (за време напада на град).

III батаљон одржаваће неприкидно везу са пггабом Бригаде, који ће се налазити за прво време у с. Хадровци источно од села Доњи Вагани, југозападно од Котор Вароши, а касније на путу с. Хадровци — Котор Варош.

ц) VI батаљон је бригадна резерва. У моменту напада, т.ј. у 20 ч., биће у селу Хадровци, са задатком обезбеђивања правца од с. Јаворани и одржавања тесне везе са III батаљоном, одржавања везе јачим одељењима с I и IV баталоном (дуж жељезничке пруте).

VI батаљон са Штабом бригаде, интендантуром и санитетом поћи ће са садањег положаја најкасније у 15 часова правцем с. Рађићи — с. Зубовићи — с. Превиле — с. Хадровци.

6 За напад на Котор Варош употребити следеће сигналне знаке:

„Наши су овде“ — једна црвена и једна бела ракетла.

„Туци овде“ — две беле ракетле испале у правцу циља који треба да туче бацач или топ.

7 Рањенике задржати код својих јединица.

8 По завршеној акцији II и III батаљон сместиће се у с. Билице, север—северозапад од Котор Вароши, VI баталон ће продужити даље на север, с тиме да ликвидира непријателско упориште у с. Забрђе (око 70 домобрана и милиције). У овој акцији доделиће му се тешки бацач и пешадиски топ „Пито“ IV баталона. По ликвидацији села, баталон ће ту остати, с тиме пго ће се повезати са I и IV батаљоном и поставити се тако да ојача обезбеђење правца Бања Лука — Котор Варош.

Сва три батаљона на новој просторији морају обезбедити правац од планине Узломац.

9 У случају да напад не успе, све наше јединице ће се прикупити код I и IV батаљона, прећи реку Врбању и сместити се у селима северно од с. Бабићи: Скатавица, Топићи, Опсјечко, Сарић. У овом случају успоставити везу с III бригадом у селу

Ларђија. У првом случају III бригада ће се сместити у селима • источно од Котор Вароши.

Подаци о непријатељу: У Котор Вароши било је раније највише до 300 домобрана, око вароши има ровова, нема жица ц утврђених бункера. У с. Соколине налази се око 100 наоружаних злогласних милиционера (католика). У с. Забрђе око 70 домо-брана.

Дневни знак за распознавање: Махање барјачићима (из обе руке) испред тела, као и уговорени знаци за већа растојања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

БР. 130

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ БРИГАДЕ О БОРБАМА КОД ГРАБАНТИЋА¹

ШТАБ IV БАТАЉОНА I НУ БРИГАДЕ III ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБУ П Н. У. БР. III ДИВ.

Овај батал>он је водио борбе са непријатељем првог децем^ра на положајима изнад Обораца извише села Грабантића, иепод села Санџака, тако да је извршио "извјесно" помјерање усљед тога пгго је непријатељ успио да помјери десно крило наше "бригаде тако да се ми налазимо на положајима изнад села Присике, и села Силајђевине: Непријатељ у јачини од 4—300 војника налази се у Вукову селу изнад станице Бабино Село на лијевој обали Врбаса. Непријател> јачине од три ешалона са комором кренуо је 1 децембра у 15 ч. правцем од Комара: Савићи, Мелунача (к 1215) и даље ка Забари. Правац нашег повлачења је: Соколина, Старо Село и Бавар. Са нама треба да одржавате игго тјеигњу везу.²—

2 XII у 4.30 ч.

Заступн к-та
Војин В. Секулић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3086.

² Опширније о ситуацији на овом сектору види док. бр. 228.

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И БОРБАМА КОД КРЧЕВИНЕ¹

**Ш Т А Б
П БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

2 децембра 1942 г.
у 1.45 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стање на нашем положају је овако:

Наш V батаљон држи положај источне падине Црног Врха (западно од Селића). III батаљон држи источне падине Забара, а IV батаљон између V и III батаљона. II батаљон је такођер у засједи код Црног Врха, два вода има близу коте 876 Скробино Брдо.

III батаљону је наређено да хитно упути патролу преко Ђавор Конака за село Ћориће за везу са I бригадом, да јачим одјељењима добро извиди Радаље, Мелуначу, а по могућству и до села Врлај. По овоме још нема извјештаја.

Слабија митраљеска и топовска паљба чује се негдје у правцу Санцака или Бабина Села.

У Крчевини је јуче био заиста нападнут наш V батаљон, а колона Нијемаца и усташа је заноћила у селу Плана. Јутрос се у Крчевини примјећује око 200 Нијемаца, а у селу Шамићи једна мања група копа ровове. Непријатељ туче јаком артиљериском ватром положаје око Црног Врха и к. 1191 Караула Гора од правца Турбе са батеријом, а од Комара са око 2 топа.

III батаљону је наређено да ако оцијени да је корисно, да удари у бок нападачу који напада црногорске батаљоне од Оборака.

Мишљења смо, да би корисно било напасти непријатеља и у Крчевини и преко Црног Врха ка Радаљу одакле би се гоњење могло продужити до пред саму пругу, али људство је збиља страшно уморно и од јуче у подне већ нипога не једе, те ако би се ноћас вршила акција, батаљони би били сјутра скоро неспо-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3085.

собни за ма какве акције и рад. Чим стигну детаљнији извјештаји о непријатељу извјестићемо вас хитно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Овог момента смо завршили обилазак читавог положаја, а неки од чланова овог штаба још се нијесу вратили. Нови подаци чим дођу, јавићемо вам их.

Нач. штаба
Раде²

к-дант
Владо Шегрт

БР. 132

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА У ОКОЈШНИ КОМАРА¹

Ш Т А Б
II БРИГАДЕ IV ДИВИЗИЈЕ"
2/XII у 15 ч.
Црни Врх

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Успостављена је веза са IV бат. I бригаде преко нашег III бат. и доставља се извешће IV бат. I бригаде.

Наш III бат. држи Забару а заседу и на Шадловици.

Изгледа да Немаца има на к. 1215 Мелунача, па је упућен тамо један вод да овлада и том тачком.

Немци се утврђују у Шамићима, а изгледа и на Игралишту [и] Обреновцу. Има их у с. Врљој а и Равној Гори. Долазили су и у с. Градину.

Код I бригаде се још чује јака борба, а Немци туку и наш II бат. јер је пре 1 ч. једна колона Немаца пошла нам, али су оставили тројицу на снегу лежећи и вратили се.

¹ Раде Хамовић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3098.

¹ Погрешно написано IV а треба да стоји III НОУ дивизије.

При синоћњем нападу³ и јучерашњој борби ова бригада је имала 6 мртвих од којих и 1 к-дир⁴ и 1 пол. ком. чете,⁵ а 8 ранених, од којих 1 к-дир чете⁶ теже рањен. Борба је била оштра и упорна, а непријатељ је имао велике губитке (бар 40—50 комада).

О следећим новостима известићемо вас.
Чекамо од вас даља наређења.

С. Ф. — С. Н.

За иггаб
Раде⁷

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА У ВИТОВЉУ И О БОРБАМА КОД КАРАУЛЕ И САЛКИЦЕ¹

ШТАБ III Н.О.У. БРИГАДЕ

2 децембра 1942 г
у 8 сати и 40 мин.
с. Сухо Поље

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

У вези вашег наређења од 1 децембра 1942 год. од 18 сати, а с обзиром да је непријатељ успио да на правцу наше II бригаде заузме гребен: Радаље — Садловица, штаб бригаде пребацио се синоћ у 22 часа у село Сухо Поље. Ово из разлога да би одатле могао лакше руководити операцијама у случају неуспјеха II бригаде и пребацивањем наших јединица на правац Витовље.

Баталјони су у току ноћи 1/2 децембра остали на својим јучерашњим положајима и према до сада примљеним извјештајима ситуација је код њих у току ноћи била слиједећа:

* Односи се на напад који су јединице Десете херцеговачке НОУ бригаде извршиле ноћу 1/2 децембра на Равној Гори на наступајуће њемачко-усташке јединице приликом њиховог надирања према Јајцу.

¹ Иванишевић (Редакција није могла установити име).

² Народни херој Асим Зубчевић

³ Благоје Вучуревић

⁷ Раде Хамовић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3089.

Код I батаљона: данас у 1 час извршен је од правца Карауле на овај батаљон испад. Батаљон је одбио овај напад и остао на својим положајима.

Према подацима које нам је данас доставио овај батаљон непријатељ концентрише извјесне снаге у Блашчиће (Витовље) са намјером да нас заобиђу са леђа. Јачина ових снага није тачно утврђена, али изгледа да се ради о концентрацији 500 четника и око 500—600 Нијемаца.

Код II батаљона: стање непромијењено. Батаљон је на свом положају са претстражом у селу Селићи. Непријатељске снаге ушле су у току јучерашњег дана у Крчевине.

Код III баталона: баталон је на свом положају код Маљића Брда. У току ноћи овај је баталон извршио испад на непријатеља у засеоку Салкице. Пошто је непријатељ био јако утврђен баталон се повукао на своје положаје. У току напада овај је батаљон имао слиједеће губитке: 3 погинула, 5 рањених и један заробљен. Ови губици су сви из једне чете.

Код IV батаљона: батаљон је остао на своме положају у селу Хаманцићима.

У вези овакове ситуације, а нарочито с обзиром на непријатељске концентрације снага у Витовљу, које је према наређењу тога Штаба правац отступања ове бригаде извршили смо слиједећи распоред наших снага: IV батаљону наредили смо да одмах изврши покрет убрзаним маршем правцем с. Хаманцићи — Сухо Поље — Дукати (Витовље) с тим да се на простору Дукати — Дедићи распореди на погодном положају. Задатак је овог баталона заштита лијевог бока распореда ове бригаде и јаче извиђање у правцу Влапгић Планине и Витовља. Уогупте контролисање цијелог простора Витовља.

I батаљон остаје на свом досадањем положају код Гостиља са својим досадањим задатком с тим, да непрекидно извиђа и осматра правац према Влашић Планини.

III баталон остаје утлавно на свом положају, с тим да његови претстражни дијелови остану на досадањем положају а главнину батаљона повуче мало уназад и веже се са нашим II батаљоном који ће држати положај у селу Хаманцићима. Задатак му остаје исти тј. да у заједници са II батаљоном затвори правац: Караула — с. Хаманцићи — с. Дубрава.

II баталон повући ће се са својих досадањих положаја у селу Селићи на положај код Хаманцића који је до сада држао наш IV батаљон. Задатак је овог баталона да контролише и затвори правац који од Карауле води за село Дубраву тј. пут који води за Јајце.

Наредили смо II и III баталону да у случају јачег непријатељског надирања под борбом отступе у правцу Сухог Поља гдје ће с обзиром на нову ситуацију добити задатке за даљњи

раг^ с тим што ће II батаљон у овом случају имати задатак за-
јцтитнице и омогућити нашем III батаљону несметано отступање
а тек затим се и сам повући.

Противколски топ који је требао да се преда II бригади
стигао је у село Божиковац. У вези новостворене ситуације на-
редили смо да ту и остане с обзиром да су према вашем извје-
игдају У село Божиковац стигла два батал>она II бригаде.

Молимо вас да нам пошал>ете исцрпније податке о ситуа-
цији код цијеле дивизије и евентуално нове директиве за наш
рад-

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ченчо²

Начелник штаба
Приморац³

Командант
М. Билић⁴

БР. 134

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „АНТЕ ЈОНИЋ”
ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О КРЕТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА
ИЗ ПРАВЦА ВЛАШИЋ И ВИТОВЉЕ¹**

**ШТАБ I БАТАЉОНА „АНТЕ ЈОНИЋ”
III БРИГАДЕ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ**

2/XII-1942 г.
Положај

Овај допис је примљен у
12.40 часова—

ШТАБУ III БРИГАДЕ

- 1) Наши извиђачки дијелови са Влашића и изнад Витовља
јавл>ају:
  - а) да се чује митраљеска паљба на косама изнад Витовља.
  - б) Покрет непријатеља у правцу нас још се не примјећује
мада сељаци причају да се четници и Нијемци крећу
више десно од нас.
- 2) Наше су све три чете на положају и то десно од бункера
изнад Карауле, а лијево до Витовља по мањим засједама.

¹ Анте Кроња

* Рудолф Приморац

¹ Народни херој Маријан Билић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под
бр. 3092.

- 3) Мислимо да нећемо бити изненађени фронтално и са десна а лијево од нас остаје неконтролисано пошто нема наших снага тамо и фронт је врло широк.
- 4) Ми смо јутрос убили једног усташу који је утекао из Јајца са оружјем и покушао да се пробије за Травник.
Ново за сада нема код нас ништа.
Видимо да се ватра код нашег II и III баталона (или V и X² бриг) пење на више!?
О свему ћемо вас извјештавати. Молимо вас за секцију овога терена ако имате, јер смо у овој шуми као слијепи а народа нема за водиче.
Јавите нам какве новости.

С. Ф. — С. Н.

За иггаб
к-т
Зско³

БР. 135

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „АНТЕ ЈОНИЋ”
ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИХ СНАГА¹**

**ШТАБ I БАТАЉОНА „АНТЕ ЈОНИЋ”
III БРИГАДЕ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ**
2/XII-1942 год. у 13 ч.
Положај

ШТАБУ III БРИГАДЕ

- 1) Батаљон је на старим положајима са извиђачким дијеловима на Влашићу и Витовљу.
- 2) Везу са III баталоном имамо стално и једна њихова (I) чета налази се на нашем десном крилу.
- 3) Наша патрола (вод) извјештава из Витовља да у селу Витовљу нема четника у околини нити Нијемаца сем у Мудрике — Шишава — Шипраге око 450 (имају извидницу на брду Крагуљ).

² Пете црногорске и Десете херцеговачке ударне бригаде
³ Димитрије Војводић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3091.

4) Ухватили смо једног сељака (православца) из Дуката који је хгио да се протури за Караулу (вјероватно као шпијун) који нам је казао: да је једна њемачка патрола јачине 7 људи са тешким ЈИИтраљезом на коњу била јутрос у селу Дукати око 7.30 часова и послје краћег задржавања у селу повукла се на косу изнад села Дукати. Овај сељак прича да су њемачке снаге на положаје Коричане и окол, али њихову јачину не зна.

5) Вод из Витовл>а извјепггава да су наше партизанске јединице 2 батаљона Крајишке бригаде у селима око Витовља, а не каже гдје и како су размјепггене. Са њима није још ухваћена веза али настоје да ју ухвате.

6) Објаснили смо IV батаљону ситуацију на терену Витовље — Влашић — Коричане у пролазу за Витовље.

7) За сада ново на нашем сектору нема нипгга.

С. Ф. — С. Н

За штаб
к-т
Зек-

БР. 136

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА „БУДЕ БОРЈАН”
ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПОСЈЕДАЊУ ПОЛОЖАЈА
НА ВИТОВЉУ¹**

Ш Т А Б
2 БАТАЉ. „БУДЕ БОРЈАН”
2 децембра 1942
положај

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Повлачење смо извршили по наређењу (писменом) Штаба бригаде да посједнемо положаје IV батаљ. нашег којег је бригада повукла у Витовље. V батал>он X бригаде преузео је наше положаје и са њим смо до прије пола сата имали везу јер су се услјед артиљериске ватре повукли и II и V батаљон. — Овдје је источно од нас остао само III батал>он код с. Малића Брдо,

¹ Димитрије Војводић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3097.

али и позади њега на око 2—3 км у 14.15 чули смо митраљескј ватру са Влашића.

По повлачењу V батаљона непријатељ је ушао у село Селићи.

С. Ф. — с. н.

Политком
Саша²

Командант
Мих.³

БР. 137

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О БРОЈНОМ СТАЉУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У САНСКОМ МОСТУ И ОКОЛНИМ УПОРИШТИМА¹

ПРЕПИС

ШТАБУ VI КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај.

Достављам вам извјештај о непријатељу у Санском Мосту и околним мјестима.

Сански Мост, бројно стање Нијемаца 30 који логорују у соколском дому. Положај држе код Теје Праће, пут који води у село Крухаре, око 200 домобрана логорују у основној школи и болници, положај држе од ријеке Сане према католичкој цркви, жељезничкој станици дуж пруте према машинској ћуприји. У селу Крухарима нема непријатеља у ранијим рововима, напустио их је. Код општине има 10 стражара, топова имају двије хаубице смјенгене на Зукића потоку крај Здене, 2 противколска код болнице. Жандара има око 30 који држе патроле по граду. Магазин муниције у основној школи и болници.

Бедовача и Брајића Таван сад су са врло малим снагама јер су исте отишле према Љубији (бројно стање не знам нити можемо добити).

Чапље има око 500 домобрана и 6 Нијемаца који су на Брини, положај држе од Брине (Сане воде) према Решића дубану право Лужани па на Враћешевац према Шкрљевитој истуре патроле око 30 војника само по ноћи, имају један против-

² Оскар Лучев, погинуо послје Пете непријатељске офанзиве 1943 год. на прелазу из Црне Горе према Источној Босни, као политички комесар Прве далматинске НОУ бригаде.

³ Миховил Тартаља

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3660.

Јенковски топ, један тешки митраљез који држе у Брини, за друго аутоматско оружје није ми познато.

У Томини имају 40 војника. Они држе стражу на Змајевцу према Врхпољској ђуприји по дану, а по ноћи напуштају ове положаје и иду на логоровање у деде Башића дућан код Паланке. У општини Томинској има 8 жандара.

У Сасини има око 30 домобрана.

Шкрљевита има око 30 војника са 1 пушкомитраљезом.

Четничке банде налазе се у Мелиној и Первану. Једна чета око 40 војника налази се око Бронзаног Мајдана. У селима Козица, Трамошиња,² Томина, Крухари не налазе се ни четничке ни усташке банде. Ова су села упражњена.³ Морал ове војске јако је слаб, нарочито ових на Чапљу, који су родом из Кључа. Они јавно говоре да се неће борити.

Послан је курир на Сански Мост, те уколико буде каквих промјена бићете правовремено обавјештени.

Како се дознаје од повјерљивих људи у Мањачи има свега 160 четничких бандита. Они држе положаје на Стричићима и Дујаковцима до цесте. Од цесте Подосоје, Кочићи, Бјелићи, Благојевићи и Гвозденовићима налазе се четничке банде којима не знамо бројно стање. Дигнута је телефонска линија Кадина Вода — Хан Кола. У Хан Колима се утврђују те копају бункере и ровове Нијемци и Хрвати. Бројно стање је непознато. На Чађавици налазе четничке банде као у Дујаковце и Локваре. На ова три мјеста бројно стање је око 150 четничких бандита.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај 2 XII 1942 г.

Обавјештајни официр
Јово Видовић с. р.

(М. П.)

Ш Т А Б

I. БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

БР. Сл.

4.XII.1942 г.

Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Доставља се препис података из Санског Моста и околине.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Бранко Пољанац

² На карти Трамошница

³ Мисли се на непријатељске војнике који су напустили поменуто села.

БР. 138

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА АРТИЉЕРИЈЕ ГРЕЂЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ 0
РАСПОРЕДУ АРТИЉЕРИЈЕ¹

ШТАБ АРТИЉЕРИЈЕ
III ДИВИЗИЈЕ

3 децембар 1942 г.
У 4 ч.

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

1 — Заповијест од 2/XII у 18 час. примили смо.

2 — Батерија је по досадашњем задатку и наређењу II (санц.) бригаде била у области к. 423 (пут Јајце — с. Језеро), а сада ће се батерија пребацити на истом путу у област к. 515.

3 — У предио Царевог Поља батерија пољских хаубица нема пута ни положаја, нарочито на случај повлачења.

Сеоски пут јужно од с. Врбице (који води од Јајца, сјеверно од друма, и избија на к. 423) није употребљив потпуно за хаубице. Тај пут смо извидјели.

Стога се са хаубицама наслањамо на главни друм Јајце — Језеро — М[ркоњић] Град.

4 — Ухватићемо везу са пггабом III кр. одреда и уговорене знаке употребе ватре, јер смо то до сада имали са II (санц.) бригадом.

Корисно би било, да се нареди I бригади (Црногорска),² да ухвати везу са крај. одредом — уговореним знацима за употребу ватре, јер је осматрање отежано по дубини комуникације: Јајце — Д. Вакуф.

5 — Морал војника врло добар.

С друг. борб. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта
Исмет³

Командант
Бранко⁴

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3100.

² Пета црногорска НОУ бригада

* Исмет Латифић, погинуо 1943 год. у борби код Бјелемића (Ошани).

⁴ Бранко Обрадовић

БР. 139

дрЕБЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЦАЧКЕ
БРИГАДЕ И ТРЕЋЕМ КРАЈИШКОМ НОП ОДРЕДУ ЗА ОПШТИ
НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ ТУРБЕ — ДОЊИ
ВАКУФ¹

П1 УДАРНА ДИВИЗИЈА
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БР. 15
3 XII 1942 г.
У 18 ч.

ЗАПОВИЈЕСТ

(секција Травник — Јајце 1 : 100.000)

Слабије непријатељске снаге, састављене од Шваба, усташа и домобрана много пута разбијених у досадашним борбама и развучених на широком фронту од Витовља до општине Јањ, налазе се у тијесном контакту с нашим бригадама. Непријатељ је претрпио и у садашњим четвородневним борбама велике губитке у људству и материјалу, те је услјед тога увелико поколебан нарочито на фронту I бригаде, о чему нам другови из њихових јединица достављају детаљне податке. Значи требају снажни и налетљиви удари у његов распоред те кидање веза и дезорганизација, па да те банде потпуно разбијемо и разоружамо.

Наша дивизија ојачана са Санџачком бригадом и дијеловима III крајишког одреда, дакле са снагама бројно и морално јачим од непријатељских, пријећи ће у противнапад за потпуно уништење непријатеља.²

Десно од Прибељца у правцу Бабина Села и Доњет Вакуфа долазе и нападају наша два баталона из Гламоча, а лијево од нас сјеверно од Витовља налазе се дијелови I дивизије.

НАРЕЂУЈЕМО:

I Врбаска колона састављена од једног батаљона I црногорске бригаде,³ који је на лијевој обали Врбаса, и пгго јачих снага III крајишког одреда полази у противнапад сутра у 7 ча-

¹ Оригинал, који је на више мјеста оштећен, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3106.

* Овај противнапад није успио. Опширније о томе види док. бр. 228.

" Четврта црногорска НОУ бригада

сова уз лијеву обалу ријеке Врбаса ка Доњем Вакуфу, обухватајући што више непријатељско лијево крило. Овој колони ц» се прикл>учити и поменута два батаљона⁴ који долазе од Гламоча и којима дати задатак да дејствују директно у позадину и бок непријател>а. Дејствовати енергично и дрско. Руководство овом колоном повјерава се начелнику штаба I бригаде⁵ и замјенАку команданта⁰ исте бригаде и неком од чланова штаба III крајишког одреда, кога одреди Штаб одреда, као и другу Томановићу Владу, када се са њим ступи у везу. Ову везу што прије успоставити и договорита се. Сваки нека ради са широком иницијативом и што дрскије.

2 I бригада (без два батал>она) полази са садањих положаја тек када остале бригаде избију на линију Камуша — Радаље — Радаљ и то огаитим правцем Бабино Брдо, Силајђевина, Оборци, Доњи Вакуф обухватајући га са истока што дубље. Чврсто затварати друм у долини Врбаса и наслањати се у лијево на III бригаду, а остале снаге држати чврсто и масовно пробијати непријатељски распоред јашући на непријатеља.

3 III бригада (без једног батаљона) који ће нас сачекати у с. Крушчици као општа резерва полази у напад са садан>ИХ положаја тек када II бригада избије на линију Божића Бријег — Сухо Поље и то правцем Божиковац — Црни Врх — Обреновац — Комар — Шилковац. Десно и лијево ширити се према потреби што више маневрујући. Од Црнога Врха ова бригада служиће за правац и остале сусједне на њу ће се наслањати и са њом чврсто одржавати везу.

4 II бригада кренуће из кантонмана из с. Дорибаба сутра 4. XII тачно у 8 часова правцем Буковик — Понир — Божица Бријег — Укељ — Равна Гора — Голеш — Велика Коса. Ова бригада има најјачу ударну снагу и мора енергично потпомоћи III бригаду дрско продирући на своме правцу, а на случај нужде потпомоћи и Санџачку бригаду и са објема одржавати чврсто везу.

5 II санџачка бригада полази у напад сутра у 7 часова од Грлића на Витовл>у правцем Витовље — Кнежница — Караула — Крч — Бјелобучје обухватајући увијек непријател>а с истока и увијек предњачећи свима јединицама. II херцеговачка бригада поћи ће од Понира тек када Санџачка бригада избије са предњим дијеловима на Кнежницу. Санџачка бригада оставиће један батаљон на Буковичко Брдо и Црвене Стијене са задатком обезбјеђења бока и позадине, као и енергичног притиска од Влашића и Паклене⁷ на Турбе. Притисак вршити са

⁴ Трећег крајишког НОП одреда

⁵ Никола Мартиновић

" Глиго Мандић

' Вјероватно Пакларево

[ом до двије комплетне чете рашчлањене у велики број ситних колоница, дрских и налетљивих, да се спуштају ка самоме граду-

Један батал>он бригаде поставити на zgodним тачкама око Карауле за пресијецање веза непријател>у између Турбета и Хаманџића дејствујући дрско из засједе. Са једним батаљоном дресјећи и затворити пут на линији Крч — Бјелобучје, те **исти** порушити на много мјеста по дубини и поставиги већи број засједа по дубини позади тих препрека за блиско тучење непријатеља. Остале снаге држати у резерви на Радаљу око Сјенокоса за енергичну интервенцију онамо гдје се укаже потреба. Од енергичног дејства ове бригаде умногоме зависи веза са позадином и морал непријатеља, па отуда и наш успјех војнички и материјални, а она је способна да то даде с обзиром на одморност и квалитет бораца. Руководство овога мора бити свијесно и у наведеном смислу се заложити. Не плагити се за свој лијеви бок и позадину, јер отуда не може бити ништа озбиљно, а уколико буде, бочно обезбјеђење и резерва тући ће га.

6 Штаб III одреда поставиће мање снаге за затварање улаза Врбаса у Јајце под командом енергичних руководиоца, а све остале снаге употребити у нападу, те да би налетом на непријатељским леђима упали у Доњи Вакуф.

7 Артиљерија ће остати на садањим положајима са до- садањим задацима.

8 Све јединице одржаваће међусобно чврсто везу и међусобно се потпомагати продирући што дубље на својим правцима, па тек онда ударати из позадине и у бок на оне дијелове непријател>а који се буду још држали. Налетом и брзином користећи добро покривеност земљишта и држећи јединице чврсто у рукама, тако слаби непријатељ брзо ће се поколебати и оставити богати плијен. При свима јуришима а нарочито ноћу има да се ори громогласно од свију: „ура, вежи, предај се, нећемо Вам ништа, обилазите што брже, бомбаши јуриш, итд.“ Дакле од свих јединица и другова захтијевати пожртвовање, а продирати и гонити не жалећи посљедњи дах напгих бораца. Потсјетите их како су њих гонили усташе, четници и Нијемци, па из својих примјера нека увиде, како се расуло може унијети код непријател>а и морално много јачег, дејствујући на изложени начин. Другарство **и** међусобно потпомагање појединаца и јединица мора бити на висини.

На непријатељским леђима мора се стално јахати и заузимати тачка по тачка обилазећи извјесне отпоре, па тако заузети и станице на прузи Турбе — Доњи Вакуф, а тако упасти у Доњи Вакуф, Турбе и Травник, што је могуће у јачој деморализацији непријатеља. У том циљу Врбаска колона напасти

ће Дон»и Вакуф са запада, I бригада са истока, а такође и III бригада и све ће сјећи везе у правцу Бугојна. Санџачка бригада напашће Турбе са запада и сјевера, а Херцеговачка бригада са југа и истока сјекући везе са Травником. На исти начин ове двије бригаде би продужиле напад на Травник. Уопште непријатељу не дозволити да стане, већ јахати на његовим леђима. Ј

9 Оса везе биће Булићи — Крупчица — Божиковац — Хаманџићи — Градина и на ову линију достављати све извјепгаје. Штаб дивизије налазећи се: до 10 часова у Булићима, до 12 часова у Крушчици, а даље по оси везе свакако не сувише далеко од мјеста борбе све до Црног Врха код Градине, одакле ћемо стално пратити ток борбе до даљег наређења. Морају непрекидно да струје извјепгаји и наређења, како у односу на штаб дивизије тако и у свакој бригади и у сваком батаљону.

10 Санџачка бригада потрудиће се да ухвати везу са дијеловима I дивизије и њима предложити да напореда са њом напредују ка Турбету и исто нападну, јер ће то бити од општег интереса.

11 Све бригаде оставиће јаче резерве за чишћење терена, заузимање појединих тачака као ослонда и за моменталне интервенције гдје се укаже потреба, јер ће први борбени ред безобзирно продирати не задржавајући се за чишћење терена од слабијих непријателских дијелова. С. ... брзо преносити тешка оруђа **и** са њима потпомагати. III бригада са собом ће однијети свој противколски топ који ће корисно послужити ... гађање са обичним нишанима на митраљеска гнијезда ... а такође и Санџачка бригада свој топ за сличне ... и за заузеће станице Голеш. (Чувати панцирне гранате). Никако ... **ти** нигдје.

12 Хируршка екипа од Крушчице ... игаба дивизије, полска болница биће у Горњи ... ће пријећи ће у Крушчицу, гдје упућивати све теже рањенихе...

13 Исхрана трупа биће на те[рену] ... о доброј исхрани **и о** удобним одморима, уколико ... брига свих руководилаца. У том погледу ... и у будуће се мора много мислити.

14 Сви другови руководиоци требају ... разбијемо непријатељску офанзиву и уншпtimo оно ... смо зато у повољној ситуацији јер је непријатељ ..,⁸ и градова на терен и не смијемо испустити ову прилику. Ово од нас захтијева наш Врховни штаб **и** наша Партија, па сваки смјело и енергично у бој. На овај начин најболе ћемо одбранити град Јајце, што нам је ставио у задатак наш Врховни штаб као првенствено и врло важно.

⁸ На свим мјестима гдје стоје три тачке на оригиналу се није могло прочитати.

15 На случај неуспјеха⁸ трупе ће тежити да задрже да-
дашње положаје, а на случај неуспјеха под борбом ће се по-
влачити у правце који су назначени у нашој заповијести од
синоћ.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић¹⁰

Командант
Ник. Томић¹¹

БР. 140

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЦАЧКЕ БРИ-
ГАДЕ ЗА ПРОТИВНАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКУ КОЛОНУ
КОЈА ЈЕ ПРОДРЛА НА СЕКТОР НЕЗНАНИЦА¹**

**III УДАРНА ДИВИЗИЈА
НО. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР. сл.
3-ХП 1942 г.
У 21 ч.

**ШТАБУ II, III БРИГАДЕ ОВЕ ДИВИЗИЈЕ И ШТАБУ САНЦАЧ-
КЕ БРИГАДЕ**

Овог момента примили смо извјештај од III бригаде,² да се
воде јаке борбе око Незнанице, па је упућен I батаљон исте
бригаде у помоћ.³ Исто тако извјештава да се Сашдачка бригада
дјелимично повукла са својих положаја, јер наводно да је оби-
лазе двије јаке непријатељске колоне, а да се један батал>он
Санџачке бригаде налази на одмору у с. Крушчици. Ми немамо
података од Санџачке бригаде, али претпостављамо да је ово
тачно, и у том случају врло незгодно.

Чуди нас да једна одморна бригада повлачи се зато што је
примијетила неке покрете и то се повлачи без икакве борбе. За

¹ Вјероватно успјеха

¹⁰ Радомир Бабић

¹¹ Петар Ђетковић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3108.

² Прва далматинска НОУ бригада

³ Шире о борбама око Незнанице види док. бр. 228.

ово строго замјерамо иггабу бригаде и наређујемо да јединиЈ свесрдно залoжи у борби и непријатеља одбаци без обзира на жртве. Више нема повлачења. Да су извиђачки дијелови многобројнији упућени далеко испред III бригаде и Санџачке бригаде, добро извиђали, тукли непријатеља из засједе на многобројна мјеста, наносили му губитке, ми смо убијеђени да **јак** непријател>ске снаге би могле држати испред положаја два дана, а јединице на положају још два дана, па нас извијестити зашто тако није урађено. Исто тако извијестиће нас штаб Санџачке бригаде зашто је пошао из Булића на положај данас у 10 часова, када је хитно наређење добио у 2 часа послије пола ноћи, када је стигао у Брњиће и зашто је оставио један батаљон у Крушчицу, када то није у духу наше заповијести од с;моћ.

Штаб III бригаде саопштиће штабу Санџачког батаљона, да у року од једног сата по саопштењу овог наређења крене усиљеним маршем код свога Штаба бригаде.

Штаб II херцеговачке бригаде рано зором сутра кренуће са бригадом у правцу лијевог крила Санџачке бригаде и створити план па приступити уништењу са заједничким снагама — наведених непријател>ских колона. У том циљу неки од чланова штаба да се још ноћас састану са штабом Санџачке бригаде, па заједнички створе план и руководе извршењем. Водити рачуна по могућству да се непријатељ обухвати са сјевера, па потпуно потуче и уништи. Херцеговачка бригада да се такође залoжи за извршење овога задатка.

Одмах по разбијању непријатеља на лијевоме крилу продужити рад у духу наше заповијести бр. 15 од вечерас.⁴ Ако буде потребно оставити извјесне снаге на сјеверу за заигтиту са тога правца.

Све јединице садање положаје морају бранити најупорније са противнападима и из засједа, јер даље не може бити отступања.

Најхитније нас извјештавати о ситуацији и то по неколико пута на дан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Ник. Томић⁵

* Шире о томе види док. бр. 139.

⁶ Перо Ђетковић

ЦЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ЈЕДИНИЦАМА И НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ¹

3/XII- у 22 часа

ПГГАБ

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Примили смо ваше наређење од 3 децембра под бројем² 15/42 у вези противналада³ који треба да изврше сутра 4/XII све јединице наше дивизије уз судејство II санџачке бригаде и III крајишког одреда те вас у вези вашег наређења извјеиствамо слиједеће:

1) По приложеном допису којег вам достављамо, ситуација на нашем сектору ое је измијенила, с тиме пгго је непријатељ заузео веома важну к. Незнаницу, што су непријатељске снаге ушле у село Дубрава у јачини преко 1000 војника.

2) Што јединице ове бригаде су преуморне, неиспаване и ненахрањене довољно да би у потпуности сви батаљони могли извршити повјерене задатке овој бригади.

3) Ми би за овај добивени задатак могли употребити два батаљона и то I који се налази као бригадна резерва од јутрос у селу Булићи и II батаљон, који се налази на Угластој Коси. Дочим III и IV батаљон су преуморни и неиспавани покретима и држањем положаја, те као такви не би могли да одговоре овим задацима.

4) Нама је познато да се у вези овога ови задаци не могу одгодити, али вам достављамо овај допис да бисте имали јасну слику стања батаљона ове бригаде.

5) I батаљон Санџачке бригаде, који се је повукао са положаја к. Незнаница (1262) смјестио се је у село Крушчица, толико до знања. Ми ћемо га упознати са добивеним наређењем.

6) Наш противколски топ је остао по наређењу тога штаба негдје око Јајца за одбрану града, те ми са њиме немамо никакву везу.

У вези свега овога очекујемо хитан одговор.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком:

Ченчо⁴

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3110.

² Види док. бр. 139.

³ Односи се на противнапад на Незнаницу који није успио, види док. бр. 228.

⁴ Анте Кроња

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ВИТОВЉЕ—ЛЕНДИЋИ¹

ШТАБ III Н.О.У. БРИГАДЕ

3 децембра 1942 г.
у 20 сати и 30 мин.
у с. Крчевине

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Наш данашњи допис од 17 сати и 30 мин., допуњавамо у слиједећем:

Положај Незнаница (к. 1262), који је бранио наш IV батаљон пао је данас у 16 сати и 30 мин. у непријатељске руке. Ово је лично утврдио командант ове бригаде који се у то вријеме налазио на положају. Положај је напуштен без отпора, наиме док су се налазили на положају I батаљона санџачке бригаде и IV батаљон ове бригаде командант I батаљона примијетио је двије колоне око 400—500 војника које су ишле: Витовље — Лендићи. Према његовом мишљењу те су колоне већ наишле до положаја на којем се требао налазити II батаљон Санџачке бригаде, и те колоне нису наишле на никакав отпор. Командант I батаљона Санџачке бригаде² је сазвао штаб IV нашег батаљона и извијестио га да непријатељ није добио ту никакав отпор и да постоји могућност заокруживања њихових јединица, на темељу чега су донијели заједнички закључак да се повуку са положаја које су држали тј. Незнаница (к. 1262) у правцу Крушчице. Када су командант³ и политком⁴ ове бригаде ишли на положај да обиђу батаљоне путем су наишли на ова два батаљона гдје се повлаче у правцу Крушчице. Чим су били упознати разлогом њихова повлачења одмах су издали наређење IV батаљону ове бригаде да се поврати на свој пријашњи положај, а санџачком батаљону је истога часа стигао курир са дописом од штаба њихове бригаде да се повуче тај батаљон правцем Крупчица — Лендићи.

Пошто је непријатељ, својим покретом маневрисао искористио је прилику док су се ова два батаљона била повукла, непримјетно привукао и запосјео Незнаницу прије него што је

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3107.

² Чедо Друловић

* Народни херој Маријан Билић

* Анте Кроња

услио да запосједне наш IV батаљон. Приликом запосједања Незнанице од стране непријатеља наш IV батаљон је био са друге стране у непосредној близини и одмах отворио ватру на непријатеља као и он на њега те је дошло до краће жешће борбе, након чега је наш батаљон морао отступити.

IV батал>он сад се налази на положајима испред шуме **према** Незнаница с једне и с друге стране пруге.

Примили смо извјештај од нашег II батал>она писаног у 16 и 30 часова који нас извјештава слиједеће:

а) Главнина непријатеља у јачини око 1000 војника ушла је у село Дубраву око 15 и 30 часова. Уз њу су јака одјељења коморе. Главнина је иза претходнице која је јака око 150—200 војника кренула правцем наше I бригаде и већ је зашла иза нашег десног крила иза Старог Села (вјероватно иза Старих Кућа), али се са отсјека I бригаде уопће не чује борба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
Политком
Ченчо

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 3 ДЕЦЕИУГБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
О СИТУАЦИЈИ У ОДРЕДУ ПОСЛИЈЕ ОДЛАСКА ДВА БАТА-
ЉОНА У САСТАВ НОВОФОРМИРАНЕ СЕДМЕ КРАЈИШКЕ
БРИГАДЕ И О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ДОЊИ ВАКУФ —
ТУРБЕ¹

ШТАБ
III КРАЈ. ОДРЕДА
3/XII-1942 г.

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Наређење тога штаба од 2/XII примили смо јутрос рано (4.30 ч.). Штаб одреда је одмах доставио наређење команданту² и начелнику штаба VII крај. бригаде³ јер, према наређењу Врховног штаба два батаљона III одреда налазила су се у Мрко-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3109.
² Раде Марјанац
³ Месуд Хотић

њићу на путу за Бос. Петровац где се је требало извршити формирање VII крај. бригаде. У ту бригаду улази 500 партизана овог одреда. Када се има у виду да Купрешки батаљон држи положаје према Купресу и да одатле не може померати своје снаге, јасно је да је III одред остао без снаге — батаљона које може употребити у овој акцији.

Док су снаге одредске биле у Мркоњићу ми смо их известили о наређењу штаба III дивизије по коме треба да заузму положаје на Ћусинама а други део да крене према Љуши. I/XII после подне кренуо је бат. „Искра“, који је био у Магальдолу, према Љуши у сусрет непријатељској колони која је кретала од Вукова ка Љуши. Истодобно фузионисане снаге бат. „Пелагић“ и ударног батаљона „Шолаја“ кренули су из Мркоњића на Ћусине где су стигли I/XII навече. Овај баталон налази се на тим положајима држећи висове — гребене све до Горице све до сада.

Пре 3 часа добили смо извештај да је непријатељ продро у Натпоље у правцу Волора (у 3.30 ч. налазио се је у Јеловцу). Ту се сукобио са бат. „Искром“ и после трочасовне борбе бат. „Искра“ је одбачен према Мујџићима. Друтови командант Р. Маријанац, начелник игаба друг Хотић и Н. Влатковић,⁴ пол. комесар III одреда отишли су за Мујџиће ради груписања бат. „Искре“ са којим ће ноћас извршити препад на непријатеља.

Ми смо наређење тога штаба отпремили до друга к-та, а истодобно смо издали наређење штабу бат. који се налази у Ћусинама. Нарочито смо им ставили у задатак да се у току ноћи повежу са батаљоном Црногорским⁵ који има да оперише с леве стране Врбаса.

До сада нисмо могли успоставити везу са она 2 баталона дивизије који требају да буду у Прибелцима.

Бат. „Искра“ броји око 170 бораца са 15 п. митраљеза и 4 тешка митраљеза и једголи брдским топом. Бат. „Пелагић“ — „Шолаја“ 220 партизана са 9 п. митраљеза.

Уз борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБ[ОДА] НАРОДУ!

(М. П.)

Замј. пол. комесара
Илија Костић

Командант
Дакић

⁴ Немања Влатковић

⁵ Пете црногорске НОУ бригаде

° Максо Дакић

**САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ПОВОДОМ ЧЕСТИТКЕ БОРАЦА ДРУГЕ ПРО-
ЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ БОРЦИМА БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ ЗА
ЊИХОВО ЈУНАЧКО ДРЖАЊЕ У БОРБАМА ЗА БОСАНСКИ
НОВИ**

ШТАБ I НОУ БОСАНСКОГ КОРПУСА

Бр. Сл.
Од 4 XII 1942 год.

**ШТАБОВИМА IV И V НОУ ДИВИЗИЈЕ I НОУ БОСАНСКОГ
КОРПУСА**

Положај

Овај пглаб је данас примио од штаба II пролетерске дивизије телефонску депешу слиједећег садржаја:

„Штаб II пролетерске дивизије 4 XII 1942 г. у 10 сати и 45 минута. Преко Врховног пглаба крајишким бригадама Бос. Нови.

У име бораца, командира, команданата и пол. комесара шаљемо вама херојским борцима наше Бос. Крајине, борцима са Козаре, Бихаћа, Јајца итд. наше пламене пролетерске поздраве. Борци, командири и пол. комесари наше дивизије поносни су на хероје крајишких бригада, који чине чуда од јунаиства у Бос. Новом.¹ Ми ћемо вам ускоро помоћи и дати све од себе да уништимо исто тако велики број фашистичких окупаторских војника и њихових слугу. Живели храбри и продорни борци Босанског корпуса! Живјело борбено јединство свих народа Југославије! Смрт окупаторима и њиховим слугама! Чистимо наша села и градове наше свете земље! Живио наш храбри друг Тито! Живјела Црвена армија!

У име бораца, командира и пол. комесара II пролетерске дивизије, командант Пеко,² пол. комесар Митар.³

Смрт фашизму — слобода народу!"

Ово треба прочитати у бригадама свима борцима, командирима и пол. комесарима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар

Начелник штаба:

Командант

Бранко Пољанац

Коста⁴

¹ О борбама за Босански Нови види док. бр. 91, 239 и 240.

² Пеко Дапчевић

³ Митар Бакић

⁴ Коста Нађ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБД. МА СА НЕПРИЈАТЕЉСКОМ КОЛОНОМ У СЕЛУ СИЛАЈБЕВИНИ И О ЗАПОСЈЕДАЊУ НОВИХ ПОЛОЖАЈА¹

**Ш Т А Б
I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 14
4 децембра 1942 год.
у 7.45 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Ваше наређење бр. 15 од 3 XII т. г.² у 18 часова примили смо синоћ у 22.45 на путу из села Бавара за село Шањкару. Такође смо сад примили ваше наређење од 4 XII писано у 1.10 часова. Одговарамо:

1 — По нашој наредби од прекјуче за напад на свим положајима на непријатеља с обзиром да је ваше наређење закаснило, а наше се у вези истог није могло доставити на вријеме баталјонима, Штаб IV-ог батаљона у вези ранијег наређења о нападу, извршио је предвиђеног момента напад на непријатељску колону у селу Силајђевини, коју је успио растјерати, нанијевши јој огромне жртве од 30—40 мртвих и рањених. На нашу страну један друг је погинуо, а 3 су рањена од којих један теже. Погинуо је друг Марко Гргуревић. Но, пошто баталјон није осјетио ватру са својег лијевог и десног крила како је то било предвиђено он је након двочасовне борбе одустао од даље борбе.

2 — Одмах послѣ тог момента, а нарочито послѣ подне, непријатељ је са свих страна напао наше положаје јачим колонама укључивши ту и друм према Торлаковцу, гдје је у току јучерашњег дана три пута одбијен. С обзиром да је непријатељ на положајима III бригаде уз мале или никакве сметње врло брзо напредовао дошавши све до близу Старих Кућа, Витовља итд., што се утврдило нашим "патролама, наши батаљони били су приморани због угрожености са лијевог крила да их непри-

¹ Оригинал јесе налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3115.

² Види док. бр. 139.

јатељ брзим маневром не пресијече између Бавара и Шањкаре, да под јачим отпором напуштају своје првобитне положаје. Сицоћ У првомрачје јача непријатељска колона напала је наше положаје према Грдову и Бабину Брду гдје су се наши послјије те борбе са главнином повукли у село Добро Брдо истурајући овоја заштитна одјељења према Грдову, с. Соколини гдје је синоћ непријатељ ушао и испод Старог Села према Торлаковцу. Пошто смо од наших извиђачких патрола обавијештени да непријатељ на нашем лијево.м крилу напредује без икаквог отпора, а нас нико о томе није обавијестио, ми смо одлучили слидеће: да Штаб, болницу, интендантуру и друго претуримо у с. Плоча, а наши батаљони IV и III заузели су положаје Бабино Брдо — Бавар — косе изнад Вијенда. Жестока артиљериска и минобацачка ватра све до мрака онемогућавала нам је да држимо положаје изнад Старог Села, па наш II батаљон био је приморан да исте напусти.

3 — Ваше синоћње наређење како смо рекли примили смо у путу између Бавара и Шањкаре, па смо у вези са истим предузели потребне мјере за извршење свог постављеног задатка, иако сумњамо у могућност извођења истог, с обзиром да нам је људство страховито изморено и промрзло, да нас је непријатељ успио сабити на уском простору, па нас тако концентричном ватром лакше туче и потискује и с обзиром што су бригаде које треба да изврше јутрос контранапад много удаљене од непријатељских положаја, па се њихово дејство и под условима да буду потискивали непријатеља на нашем сектору неће осјетити за читави дан, а до тада ће непријатељ имати могућности да нас потискује. Муниције за тешке митраљезе, који су талијанског система, нестало нам је, или је има врло мало.

4 — Наше јединице моментално држе положаје: Вијенац — Бавар — (испред Бавара коте изнад Старог Села и Доброг Брда) — Бабино Брдо — к. 882. Ово је стање сад овако ако није у току ноћи било каквих помјерања. Резерву имамо уза Штаб једну чету II-ог батаљона и дијелове О.младинске чете са интендантуром и болницом. Ми се моментално налазимо у Шањкари. Болница и агитпроп се налазе сјеверозападно од села Буковица ка Јајцу, а интендантура југоисточно од села Буковице ка нама.

Друт Глиго³ и Мартиновић⁴ јутрос у 3 сата, иако страховито изморени, пошли су преко Скеле или Јајца на свој задатак. Кад сте нам узели друга начелника на одређени задатак нијесте

³ Глиго Мандић, замјеник команданта Пете црногорске НОУ бригаде

⁴ Никола Мартиновић, начелник штаба Пете црногорске НОУ бригаде

требали узети друга Глига, јер остајемо без руководиоца у штабу, односно без пггабских руководиоца на терену.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Драг. Ивановић

Командант
Сава Б. Ковачевић

П. С. О напомени друга Радомира⁵ за читање наређења и њихова тумачења — други ћемо пут разговарати.—

СК^в

БР. 146

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ И ШТАБУ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРОТИВНАПАДА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДУБРАВА — ЈАЈЦЕ — СОКОЛИНА — НАДПОЉЕ¹

**III УДАРНА ДИВИЗИЈА
Н.О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР сл

4 XII 194[2] г. у 8.30

ШТАБОВИМА БРИГАДА И ОСТАЛИМ ЈЕДИНИЦАМА

Јутрос у свануће ситуација је слиједећа:

Непријатељ је освануо на линији Добретићи — Мелићи — Понир — Незнаница — вјероватно Старе Куће на путу Дубрава — Јајце [и] Соколина — Натпоље. Окружио је и створио дубоки полукрут око наших јединица и града Јајца.

Ми смо синоћ издали заповијест за прелазак у противнапад. Тежипгге је да маневром и ударом са двије комплетне бригаде у непријатељско лијево крило које грози нашу комуникациону линију и отступницу, тучемо тамо непријатеља и сјечемо им комуникације опиггим правцем Витовље — Хаманцићи — Комар.² Ми вјерујемо да ће ово успјети, ако Санцачка

⁵ Вјероватно односи се на Радомира Бабића.

" Народни херој Сава Ковачевић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3116.

² О резултату противнапада види док. бр. 228.

бригада буде на висини свога задатка, јер је јуче направила
љубог неопростивих грјешака.

Сада се I бригада³ налази у доста критичном положају и
вероватно штаб бригае услед овако измијењене ситуације
одлучиће се да у садејству III бригаде⁴ уништи непријатељску
колону на путу Дубрава — Јајце или да са бригадом отступи
на положаје на улазу у Јајце. Они најбоље познају ситуацију
на своме отсјеку, па ће је најправилније ријешити.

1 Дакле нека I бригада или отступи преко моста код Брав-
нице у Јајце или нека се баци са извјесним снагама да у зајед-
ници са III бригадом потуче непријатеља у долини Ријека.

2 Нека III крајишки одред потпомаже I бригаду најсавје-
сније у вршењу једног или другог задатка, јер се иста налази
у критичном положају.

3 Нека Команда мјеста Јајце и Штаб III крајишког одреда
евакуишу све животне потребе у правцу Мркоњић Града као
што је наређено прије два дана и ако се непријатељ појави код
Скеле нека спале све фабрике, униште електричну централу и
све остале зграде и мостове у Јајцу, који би могли корисно по-
служити непријатељу.

4 Нека Штаб III крајишког одреда изда строго наређење
својим батаљонима на Горици и у долини ријеке Пливе да те
правце упорно затварају и бране најмање два дана, ако не би
успио њихов прелазак у противнапад по нашој заповијести
бр. 15.⁵

5 Као што се види наша заповијест бр. 15 од синоћ и даље
је на снази и треба се заложити за њено извршење, с тим што
I бригада ће то предузети било са садањег положаја или са по-
ложаја јужно од Јајца на улазу.

6 Предузећемо све мјере да кривци за ситуацију погоршану
у току 2 и 3 о. мј. повуку најстрожије консеквенце.

Ако би непријатељ имао и даље успјеха, што ће се осјетити
по помјеравању његове ватре, овај штаб преселиће се из Булића
у Вукићевиће или Бепшељ Горњи шш на случај теже ситуације
на лијевом крилу онда у Горње Миле, преко Јајца. Овим прав-
цима отступала би и III бригада.

7 Хируршка екипа нека хитно дође код Штаба дивизије
у с. Булиће.

8 II бригада⁶ и Санџачка бригада нека се заложу са свим
снагама да сломи и разбију непријатељско десно крило и про-
дуже рад у духу заповијести бр. 15, а III бригада нека се за-
ложи да у заједници са I бригадом уништи непријатељску ко-

³ Пета Црногорска НОУ бригада

⁴ Прва далматинска НОУ бригада

⁵ Види док. бр. 139.

⁶ Десета херцеговачка НОУ бригада

лону у долини Ријека, па и она продужи дејство по заповијести бр. 15, а II бригада да са њом хвата везу, јер услијед измијењеде-ј ситуације помјерити ће се нешто у десно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант-ј
Ник. Томић⁷

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ЈЕДИНИЦАМА И НА ТЕРЕНУ¹

Ш Т А Б I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 16
4 децембра 1942 год.
у 12.45 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Данас у 11.45 часова примили смо ваше наређење бр. службено од 4.XII. писано у 8.15 часова. Одговарамо:

1 — Наш пионирски вод у току прошлог дана запалио је мост на Бравници, обзиром да је непријатељ преко Љуше лијевом обалом Врбаса са јачом колоном надирао у правцу долине Пливе, па нијесмо били сигурни у ефикасно сузбијање непријатеља на том терену, па смо зато мост запалили. Од Бравнице до Вијенца пут је темељито порушен са прокопима и наслагама дрвета и камена. Наша чета која се налази на Вијенцу добила је задатак да на сваком прокопу направи засједе, при отступању, и непријатеља уништва и уништи.

2 — По нашој јутрошњој наредби извијештени смо да су наши батаљони заузели своје одређене положаје, а ти положаји су вам познати из нашег јутрошњег извјештаја и преписа наше

* **Перо Ћетковић**

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3120.

наредбе издате штабовима батаљона коју смо вам упутили.² С обзиром да у току ноћи и данашњег дана стално се налазимо под маглom, непријатељу није било могуће ефикасно надирати према нама иако је био већ у повољнијој ситуацији од нас, имајући веће снаге од нас, боље наоружање и концентришући те снаге на уском простору између двије комуникације, — непријатељско дејство према нама данас се није осјетило сем на положају од Торлаковца и Доброг Брда. Од позади Торлаковца непријатељ је за један сат упорно тукао топовима и бацачима на наше положаје испред Бавара, а у новије вријеме чуо се један краћи пушчани и пушкомитраљески окршај према Добром Брду. Са других положаја немамо још никаквих извјештаја о непријатељском надирању. Сјеверно од Шањкаре код Великог Кама³ налази се наша штабска осматрачница која има у задатак да осматра и оцјењује дејство, јачину и правац непријатељског надирања, као и надирања наших бригада у одређеном правцу по вашој прошлoдневној наредби, па према томе да може оцијенити моменат кад могу наши батаљони прећи у контранападе — у офанзиву, наравно пошто њихови пипци — извиђачка одјељења испитају непријатељска упоришта.

3 — Борци наше Бригаде уморни, неиспавани, изнурени, боси и промрзли (један батаљон нам јавља да има већи број другова који су без обуће а исто тако један број којима су промрзли прсти) прву наредбу за офанзиву против непријатеља схватили су комунистички (доказ акција IV-ог батаљона), а и ову наредбу под горим условима вјерујемо да би је схватили па макар и половину изгинуло да би задатак извршили. У два маха корегирање ваших наређења у овом смислу негативно дјелује и дјеловаће на наше борце о чему заиста заслужује пажњу да се то питање озбиљно продискутује. Иако је ова Бригада са непотпуним својим снагама била у тешкој ситуацији, можда једној од најтежих од њеног оснивања, прихватила наредбу за извођење постављених задатака у току прошле ноћи, сад кад се ваша одлука мијења ка овакав начин гдје је избачена парола не по сваку цијену и не са свим снагама и не под најтежим условима, у таквој ситуацији и под овим условима, а поготову кад немамо никакве везе са III-ом бригадом,⁴ наш условно постављени задатак вашом најновијом наредбом не вјерујемо да ће се моћи извршити, него да ћемо морати бити приморани прихватити други излаз, а то је извлачење људства у већ одређеном правцу. Наши осматрачи јављају да се јутрошња борба лијевог обалом Врбаса од правца Љуше ка Језеру одр-

² Редакција није пронашла поменуте наредбе.

³ Вјероватно Верички Кам

⁴ Прва далматинска НОУ бригада

жава дубље, па и са те стране имајући у обзир да су непријатељске снаге својим обухватом допрле до Добретића не можемо бити поуздани у могућност задржавања наших снага на овом терену. Право да вам кажемо изненађује нас прилично став I дивизије да је дозволила непријатељским снагама да је закаче на њезином десном крилу, а можда и на лијевом крилу допирући до горе одређене тачке. Но, у сваком случају управљаћемо се према ситуацији на нашем терену, а та ситуација моментално, ваљда из горе наведених разлога, није угрожавајућа, па ћемо према томе и одлуке доносити. Одлучиваће извјеишгаји наших јединица са терена. Ако се задржимо и даље останемо до сјутра на овом терену, онда имајте у виду то, да непријатељско десно крило, које обухвата Јајце, ако не разбијете а оно сузбијте и тако нама омогућите извлачење. Ријека Врбас је прилично надошла па је слабо газна, а мостови су попаљени, а да није тога лако би се некако пробијали и кроз непријатељске редове, пошто је наша бригада позната по свом мајсторском повлачењу, извлачењу и помјерању, па макар то било **и** без борбе.

Наш лтендант се налази у Малој Буковици, на овој страни села Плоча, па би добро било да га помогнете са животним намирницама, пошто нам јавља да су залихе исцрпљене. Људство је босо, па ако се може добити која говеђа кожа упутите му.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУГ

Политком
Драг. Ивановић⁵

Командант

⁵ Драгиша Ивановић

⁶ Народни херој Сава Ковачевић

БР. 148

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
ПОВЛАЧЕЊЕ ЈЕДИНИЦА У ПРАВЦУ ЈАЈЦА¹**

**ШТАБ
I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. ...
4 децембра 1942 год.
у 15.15 часова

ШТАБУ _____ БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

На основу наредбе III ударне дивизије бр. службено од 4 XII т. г. у 8.15 часова и бр. 16 од 4 XII у 11.40 часова

НАРЕЂУЈЕМО:

1 — Да се батаљони наше бригаде одмах по пријему овог наређења повуку у правцу Јајца. III и IV батаљон по доласку у село Шерићи пребациће се преко друма Јајце — Турбе и заузети положај према Орловачи, југоисточно од Јајца за 5—6 км. држећи положаје према непријатељу који надире сјеверно од друма Јајце — Турбе. V батаљон ове бригаде из села Шерићи претуриће се негдје око Јовишића Хана преко друма Д. Вакуф — Јајце и заузети положаје јужно од Ћусине затварајући непријатељски правац десно и лијево од друма Д. Вакуф — Јајце. Штаб бригаде са II батаљоном смјестиће се у селу Подхум, а болница, интендантура, агитпроп гтроћи ће кроз Јајце на мост Пруди за Доњи Бешпел» сјеверно од Јајца за 10—15 км. идући друмом за Бања Луку.

2 — Штаб бригаде одмах ће сад са једном четом П-ог баталона прећи у село Шерићи, а тамо ће чекати остале чете П-ог баталона. V баталон ће са својих положаја према Старом Селу извршити повлачење кад га III и IV буду обавијестили да су извршили покрет у одређеном правцу. Штабови батаљона да пазе на прикупљање свега лудства, оружја, коморе и другог и повлачење да се изврши у реду и што конспиративније. Кад запосједну своје одређене положаје штабови батаљона, интендантура, болница, агитпроп и друге установе извијестиће штаб бригаде о моменту повлачења и моменту запосједања нових положаја. Пионирски вод и чета пратећих оруђа заједно ће кре-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3123.

нути са Штабом бригаде са којим ће и остати до даљег наређења на одређеном мјесту. При доласку [на] њихове положаје штабови батаљона ће поднијети опширне извјештаје о стању у њиховим јединицама, а то ће учињети и остале установе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ²

Гдје буде

Сад смо сгогли у Подхум са двије чете 2-ог батаљона, четом пратећег оруђа и комором IV-ог батаљона. Батаљони су били на положају и они ће према распореду стићи касније. Чета нашег Другог батаљона, која је била према Љуши данас је стигла код нас. И данас се је чула борба у правцу: Љуше — Језеро. Наши су данас водили борбу према Старом Селу и Добром Брду а при кретању и они на Вијенцу. Са ону страну Врбаса нападнути су наши према Вкјенцу.

Од бацача је погинуо један друг из 3-ег батаљона а из III-ег и V-ог неколико их је рањено.

У правцу села Булићи при нашем пролазу видјеле су се неприј. ракетле. Јавите гдје је непријатељ стигао на овим положајима.

Јавите ко ће нам предати протутенковски топ и гдје се налази.—

Пол. ком
Драг. Ивановић

Ком
СК¹

4-XII-42 г.
у 22.30ч

П. С. Јавите како ви мислите држати наша два батаљона на положај Ораховача,⁴ без станова и хране у ову планину. Како би било један дан да се смјести³ код нас.

СК

¹ Ово наређење за повлачење штаб Прве бригаде просљеђује на увид штабу Треће дивизије.

³ Сава Ковачевић

⁴ Вјероватно Орловача

[!] Вјероватно односи се на оба батаљона.

ЦЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ И О ПРИЈЕМУ НАРЕЂЕЊА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА¹

**Ш Т А Б
II БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

4 децембра 1942 г.
у 2.45 часова

ШТАБУ III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваше прво наређење у 22.30 часова и приступили одмах извршењу истог. Друго ваше наређење примили смо у 1-30 часова по поноћи и одмах одлучили да начелник овога пггаба,² замјеник полкома „Црнл“³ и друг Шпиро Срзентић⁴ одмах пођу да би се састали са штабом Санџачке бригаде да донесу заједнички план о нападу на непријатеља.

Овога момента у 2.10 часа стигоше курири из II батаљона II санџачке бригаде I дивизије носећи писмо за штаб своје бригаде. Оци су тражили штаб бригаде у селима: Брњићима, Павловићима нијесу га могли наћи и дошли су у село Дорибабу. Ми смо писмо отворили и оно је ове садржине:

Батаљон јуче у јутро стигао је у село Мелине и упутио један вод у село Мелићи да извиди тамо стање. Кад је вод стигао у одређено село непријатељ га је напао са минобацачима и митраљеском ватром из Витовља који се је колонама кретао. Овај вод имао је два мртва и једног рањеног. Послије те борбе се задржао изгледа на истом мјесту, јер не пише нигда гдје се сада налази. Тражи даља наређења од свога штаба бригаде и даље везу са осталим батаљонима. Даље извјештава да се воде борбе код села Понира и Незнанице.

Ми смо издали наређење овом батаљону да непријатеља задржи на истим положајима по сваку цијену и да ће наша Бригада ујутро зором поћи да заузме положаје на њиховом лијевом крилу Кобер 1224 — К. 1246 — Читлук — Павловићи (к. 1430).

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3112.

² Раде ХаМовић

³ Народни херој Васо Мискин, умро 1945 године.

⁴ Шпиро Срзентић, члан политодјела бригаде

Пошто не знамо гдје се налази штаб Санџачке бригаде, чланови овог штаба не могу поћи по предвиђеном плану. Ујутро зором наша бригада са члановима штаба упутиће се на горе наведене положаје. Пошто сване покушаћемо да ухватимо везу са штабом Санџачке бригаде. У сталној вези бићемо са овим батаљоном и поступити у духу добивеног наређења од стране штаба III дивизије. Уколико ви знате гдје се налази штаб Санџачке бригаде хитно нас извијестите. Нама шаљите даља наређења у горе наведеним селима, а преко села Дорибабе, јер у селу Дорибаби остаће наша интендантура бригаде као и бригадна болница.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
Владо Шегрт

БР. 150

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ НА РАВНОЈ ГОРИ¹

ШТАБ II БРИГАДЕ III ДИВИЗИЈЕ

Положај, 4 децембар 1942

7 часова

Дорибаба

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Ноћас око 3 часа ухватили смо везу са начелником штаба Санџачке бригаде,² у ком моменту су они имали само један батаљон код Мелићи — Мелине, сви остали батаљони налазили су се на простору села Дорибабе. Са њим смо се посавјетовали и донијели рјешење да њихова два батаљона најхитније крену и посједну Торнице и Буковик (кота 1042), гдје да буде један батаљон у резерви. Сем овога, наређено је дубоко извиђање ка Витовљу и селу Пониру и постављање дубоких засједа, као и

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3114.

* Жарко Видовић

јујтно хватање везе са нашом III бригадом³ у правцу Незнакице. Чим ово сврше, неко од чланова њиховог штаба бригаде доћи у село Мелиће, гдје ћемо одржати савјетовање и у свему поступити у духу вашег синоћњег наређења, а према ситуацији.

У исто вријеме упућен је и наш II батаљон ка селу Бој-**точичи** и Добретићи, а овог момента крећу и остали наши батаљони на простор села: Бунар — Павловићи — Брњићи. Коморе, интендантуре и болницу оставили смо у селу Купрешани.

Приликом посљедње борбе на Равној Гори, као и ноћног орепада на истој, ова бригада је имала 7 мртвих и 11 рањених, међу којима је командир Прве чете IV батаљона,⁴ пол. ком. II чете III батаљона,⁵ као и још један командир и пол. ком. рањени.^о

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Раде⁷

П. С.

Око друта Шегрта⁸ је осредње. Друг Папо⁹ му је јуче извадио парченце гелера, које му је у око ушло оне вечери при бомбардовању села Градине. Још га боли, потребно му је неколико дана мировања, али неће да остане.

Р.

³ Прва далматинска НОУ бригада

⁴ Иванишевић (Редакција није могла установити име).

⁵ Народни херој Асим Зубчевић

* Благоје Вучуревић

⁷ Раде Хамовић

Владо Шегрт, командант Десете херцеговачке НОУ бригаде

* Др Исидор Папо

БР. 151

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНД И ШТАБУ ПЕТОГ БАТАЉОНА САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ ЗД ПОВЛАЧЕЊЕ СА ПОЛОЖАЈА У ПРАВЦУ СЕЛА ШИБЕНИЦЕ¹

ШТАБ III Н.О.У. БРИГАДЕ

4 децембра 1942 год.
у 19 сати и 35 мин.
у с. Крушчица

**СВИМА ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ
И V БАТАЉОНУ САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ**

Одмах по пријему овог наређења извршити прекид борбе и извлачењем из непријатељског додира а затим отступите у правцу с. Шибенице гдје ћете добити наређења за даљни рад.

Уколико у селу Шибеници не будете имали везу са штабом бригаде одмах продуљите покрет правцем Карићи — с. Дувчани² — Бешпељ — Бријегови.

Прекид и извлачење из борбе изведите што умјешније те да непријатељ ваше отстуттање не примијети.

IV батаљон ове бригаде обезбиједити ће ваше отступање на положају југоисточно од села Крушчице и тек када сва три батаљона отступе извршити ће сам отступање истим правцем.

V батаљон Санџачке бригаде отступити ће одмах по пријему овог наређења у правцу Крушчица — Дорибаба — Купрешани.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Начелник штаба
Приморац³

Политком
Ченчо⁴

П. С. Штаб II батаљона приликом свог повлачења преко Биокрвине извјестити ће I бригаду III дивизије⁵ која се налази на психологају Орловаче о повлачењу ове бригаде.

Шибеница
у 22 сата и 30 мин.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3125.

² Вјероватно Дивичани

³ Рудолф Приморац

* Анте Кроња

⁵ Пета црногорска НОУ бригада

Штабу III Н.О.У. дивизије. — Достављамо вам концепт нашег наређења о повлачењу батаљона ове бригаде у с. Шибеница.

1) Ову одлуку донио је штаб бригаде обзиром на чињеницу да је I бригада већ отступила и што се на десном крилу наших **I батаљона** непријатељ увукао у наш распоред продором правцем с. **Брванци**, а тиме и у **позадину III батаљона** према његовом извјештају.

2) Што су батаљони Санџачке бригаде у току данашњег дана успјели да протјерају непријатеља са положаја Буковик Торница, међутим данас у сам мрак се борба водила опет на **деим** положајима из чега смо закључили да је непријатељ успио да ове положаје опет врати, а закључујући по ватри непријатељ је долазио све ближе и ближе.

3) Оваковом ситуацијом наши батаљони су остали опкољени и постоји могућност да у случају непријатељског **напре-**
^ **довања** буду потпуно **отсјечени** од осталих јединица.

Штаб бригаде је сада стигао у село Шибеница гдје чека **I** одговор тога штаба. О нашем повлачењу упознали смо команданта Санџачке бригаде,⁶ који се је приликом доношења наше [одлуке налазио код нас.

О другу команданту бригаде ништа не знамо, а по причању курира који га је пратио изгледа да је погинуо.⁷

С. Ф. — С. Н.

Начелник штаба
Приморац

Политком
Ченчо

" Народни херој Велимир Јакић
Народни херој Маријан Билић, погинуо 4 децембра 1942 год.
У борби против њемачко-уштакских снага.

БР. 152

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ НОВОСТВОРЕНЕ СИТУАЦИЈЕ НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ¹

ШТАБ III Н.О.У. БРИГАДЕ

4 децембра 1942 г.
у 10 сати
у с. Круигчица

ШТАБУ III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Примили смо ваш допис² број службено од 4/XII у 8 сати и 15 мин., па вас у вези тога извјештавамо слиједеће:

1) Према извјештају којег смо јутрос примили од нашег II баталона који држи положај Угласта Коса, непријатељска колона, која је јуче послје подне ушла у село Дубраву, није продужила свој покрет у правцу Јајца, већ је скренула са пута у правцу Бабиног Брда. Према истом извјештају положај овога батаљона је непромијењен и непријатељ га уопште не напада, па је према томе и село Старе Куће још у нашим рукама. Овај наш батаљон који брани Угласту Косу са друмом Г. Дубрава — Јајце закључно још није успоставио везу са јединицама I бригаде,³ према је он то према његовом извјештају неколико пута покушавао.

Обзиром на ово, ова бригада до сада није имала везе са I бригадом.

2) С обзиром на новостворену ситуацију, која је настала у току јучерашњег дана падом Незнанице овај штаб донио је слиједећу одлуку:

У току данашњег дана најупорније држати линију досадашњих положаја и по могућности повратити положај Незнаницу и тиме успоставити ситуацију пре пада Незнанице, а затим радити у духу заповијести тога штаба број 15 од 3/XII о. г.⁴ У вези са тим а по договору са Санџачком бригадом та бригада упутила је један баталон на положај Незнанице са задатком да у заједници са нашим батаљоном поврати положај Незнанице.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3117.

² Види док. бр. 146.

³ Пета црногорска НОУ бригада

⁴ Види док. бр. 139.

У споразуму са штабом командант ове бригаде⁵ отишао је јутрос на положај у циљу руковођења овом акцијом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За пглаб
начелник
Приморац"

БР. 153

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
БРИГАДЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БАТАЉОНА¹**

1 БАТАЉОН
4-ХП-1942

ШТАБУ III БРИГАДЕ²

- 1) Непријатељ (Нијемци и усташе) у непознатој јачини напали су на наше положаје Потојница³ са фронта и на десном и лијевом крилу.
- 2) Док је отпочела борба имали смо везу са III батаљоном од нас десно, али је сада немамо, јер са њихове стране нас туку.
- 3) Имамо једног мртвог до сада.
- 4) Лијево од нас непријатељ је потиснуо наше снаге како изгледа и борба се преноси даље.
- 5) Будите опрезни са стране Лендићи — Бучићи гдје је Санџачка.
- 6) Ми ћемо се упорно бранити.
- 7) Сад прелазимо у контранапад. Дајте нам брзе директиве. Са Маријаном⁴ немамо везу.

С. Ф. — С. Н.

У 10.30

Зеко"

⁵ Народни херој Маријан Билић
" Рудолф Приморац

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3118.

² Прва далматинска НОУ бригада

³ Вјероватно Бојточићи

⁴ Маријан Билић, командант Прве далматинске бригаде

⁵ Димитрије Војводић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА У ВЕЗИ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ПРОДОРА У ЈАЈЦЕ И ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОЗАДИНСКОГ ЉУДСТВА ЗА ОПЕРАТИВНЕ ЈЕДИНИЦЕ¹

Ш Т А Н
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
5 децембра 1942
у 10,20 час.
Вукичевци

ШТАБУ I, II И III БРИГАДЕ ОВЕ ДИВИЗИЈЕ,
ШТАБУ САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ И ШТАБУ АРТИЉЕРИЈЕ

Противнапади II бригаде² и II санџачке бригаде³ у току јучерашњег дана нису били довољно успјешни, чак нису привукли ни јаче снаге непријатељске, па је непријатељ успио да на отсјеку III бригаде⁴ ову одбаци, као и извјесне батаљоне Санџачке бригаде обилазећи на тај начин лијево крило III бригаде. Ово је условило повлачење цијеле III бригаде и цијеле I бригаде.⁵ Тако је непријатељ до јутрос избио у само Јајце и варош бране само извјесни слабији наши дијелови.

Услијед овакове ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1 II бригаде ове дивизије и II санџачка бригада нека се задрже на садањим положајима и то II бригада на просторији Мелине, Вуковићи, Коричани, Витовље, а Санџачка бригада на просторији Дорибаба, Бистрица, Купрешани, Брњићи, Добрећићи.

2 I бригада ове дивизије повући ће се на просторију Вукичевци, Цвитовићи, Даљевац, Доњи Бешпељ.

3 III бригада отступиће на просторију Смионица, Сеоци, Орашац, Милашевци.

4 Све бригаде упутиће јаче извиђачке дијелове на фронт, а крилне и у правцу бокова за извиђање, извјештавање и тучење из засједа.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3132.

² Десета херцеговачка НОУ бригада

³ Друга (Трећа) санџачка бригада

⁴ Прва далматинска НОУ бригада

⁵ Пета црногорска НОУ бригада

5 Данас у току дана све јединице да се одморе, очисте и уреде, јер вјероватно сутра имаће мало краћи покрет, па их зато припремити.

6 Штаб III крајишког одреда ступиће у везу са Штабом VII крајишке бригаде или другим крајишким јединицама, па извршити најцјелисходнији распоред снага на правце Јајце — Мркоњић Град и Јајце — Банџа Лука, порушити до темеља друмове и спријечити негтријатељу даље продирање ка Мркоњић Граду и повезивање са Бања Луком.

Саопштити другу Владу Томановићу⁶ да са два батаљона ове дивизије који се налазе у Драгнићу, да се најпогоднијим правцем између Лисковице и Бања Луке пребаце на десну обалу Врбаса и дођу у састав дивизије.

7 Штаб артиљерије ове дивизије хитно ће пребацити хаубице за Млиниште, па укрцати у воз и послати дубље у позадину. Штаб крајишког одреда даће извјесна обезбјеђења за артиљерију до Млиништа, пошто су околна села четничка (односно Штаб бригаде крајишке⁷). Одмах потом најхитније све људство које је било у артиљерији заједно са тим цијелим штабом вратити за Мркоњић Град и уопиште пребацити на просторију између Лисковице и Бања Луке на десну обалу Врбаса у састав наших бригада.

Одмах данас оставити једно одјељење умјешних другова да у Мркоњић Граду прикупи цијело људство (радионичаре, интендантуре, бјегунце, курире, топовско одјељење III бригаде, разна одјељења и друго) па да их формира у јединицу најдоцније до 8. о. мј. и потом са њима крене и пребаца преко Врбаса на исту просторију, те доведе код штаба дивизије негдје у правцу Скендер Вакуфа, да то људство упутимо у њихове јединице.

Ово схватити најозбиљније и под строгом одговорношћу.

Потрудити се да са нама што прије успоставите везу.

8 Ми ћемо данас пријећи у Горњи Бешпељ и све јединице нека са нама хватају везу.

Сви руководиоци имају свету дужност да одмах установе бројно стање својих јединица, да јединице среде и што прије опораве и да нас детаљно извјесте о стању људства, стоке, наоружања и свега осталог. Најхитније средити податке о протеклим борбама у духу постојећих наређења Врховног штаба, па са самокритиком доставити овоме штабу у даљи рад и ради подношења извјештаја Врховном штабу.

9 Умољавају се сви руководиоци да негдје у јединицама и код руководилаца пронађу „огпиту ратну службу“, па да нам

⁶ Народни херој Владо Томановић, замјеник команданта Херцеговачке НОУ бригаде

⁷ Седма крајишка НОУ бригада

је позајме и доставе најдаље до сутра навече (са прилозима).
Поднијети и негативни извјештај.

10 Упућен је замјеник интенданта дивизије друг Коста Грубачић за Петровац[^] са неким друтовима, ради пријема извјесних потреба за дивизију, па ће штаб артиљерије саопштити именованом да прими ону спрему, прикутги у неки магацин и најсавјесније чува, па ће нам је послати када за то буде могућност. Примљене радио станице треба да пошаље заједно са тим штабскм.

Политком
Рад. Бабић

Командант
Перо Ћетковић

БР. 155

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ЦИТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О
ЗАУЗИМАЊУ ЈАЈЦА ОД СТРАНЕ НЕПРИЈАТЕЉА¹

Ш Т А Б

III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
5 децембра 1942
Вукичевци

НАЈСТАРИЈЕМ ШТАБУ КРАЈИШКИХ ЈЕДИНИЦА НА
ПРОСТОРИЈИ МРКОЊИЋ ГРАД — БАЊА ЛУКА²

Послије шестодневних огорчених бојева непријатељу је успјело да данас заузме Јајце. Његове снаге се цијене на 5000—6000 Нијемаца, усташа и домобрана са нешто моторизације.

Наша дивизија по својој директиви задржала се је на просторији око Угар ријеке према Скендер Вакуфу, јер је ово морала по директиви Врховнога штаба. На просторији око Мркоњић Града налазе се наши извјесни дијелови а стићи ће и два баталона³ из Драгнића, па им издајте упутства куда да се пребаце преко Врбаса код нас.

Издата су упутства III крајишком одреду за затварање и одбрану правца Јајце — Мркоњић Град, а сада Ви преузмите

" Босански Петровац

[^] Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3133.

⁼ У ово вријеме на том терену се налазио штаб Првог босанског НОУ корпуса.

³ Трећег крајишког НОП одреда

руководство и затварање тих праваца са Вашим снагама и зато сгустше у везу са Врховним штабом.

О свему потребном извјештавајте Врховни штаб, а будите у вези и са нама, те ћемо координирати наш рад. Наше су јединице страшно преморене и у сваком погледу изнурене, па их морамо претходно одморити и уредити за 10—15 дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Ник. Томић⁴

БР. 156

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ТУРБЕ — ЈАЈЦЕ И О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б

III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

5 децембра 1942

Вукичевци у 12 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И ПАРТИЗ[АНСКИХ] ОДРЕДА

Јуче смо Вас детаљно извијестили о ситуацији. Јуче цио дан била је густа магла повремено са кишом и снијегом и борба се је водила прса у прса, јер се непријатељ примјећивао највише на даљини од 20—30 м.²

У току јучерашњег дана наша II херцеговачка бригада и II санџачка бригада вршиле су противнападе правцем Витрвље — Божиковац — Комар, али Санџачка бригада била је задржана на Голој Планини око Буховика, јер је непријатељ ту давао жилави отпор. Тиме је укочен цјелокупни рад за јуче и не само то, него непријатељ није осјетио никакав притисак, па је извршио напад на централном правцу Незнаница — Булићи, те пробио и одбацио нашу III далматинску бригаду и увече стигао предњим дијеловима до Булића. II херцеговачка бригада успје-

⁴ Перо Ћетковић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3049.

² Односи се на борбе за одбрану Јајца.

шно је продираола преко Витовља и допрла до линије Шишава — ГОСТИЛ — Понир.

Осјећајући опасност за наигу I бригаду³ на просторији око Бавара јуче смо им наредили да се пребаце на линији Подхуц — Ћусине, што је ноћас извршила и благодарећи томе благо^ временом наређењу, јутрос се је повукла преко мостова у правцу Дивичана. Ова бригада јуче је такође имала веће борбе око Вијенца и тамо нанијела непријатељу теиже губитке тукуЈт једну непријатељску моторизовану колону.⁴

Далматинска бригада такође је јуче непријатељу нанијела тешке губитке на положајима Незнаница — Палеж — Угласта Коса.

III крајишки одред јуче је пошао такође у противнапад правцем Горица — Натпоље, па још не знамо резултате те борбе. На томе правцу око Драгнића стигла су наша два батаљона из Гламоча, па су и њима дати задаци за садејство.

Дакле данас око подне непријатељ ће бити ушао у Јајце.*

Издали смо задатак III крајишком одреду да са својим снагама и наша два батаљона који су тамо затвори правац Јајце — Мркоњић Град. Чули смо прије два дана да се у Мркоњић Граду налази VII крајишка бригада, па смо и њој дали задатак да тај правац затвори. Нашу артиљерију упутили смо правце* Мркоњић Град — Млиниште, па да оданде са Еозовима пребаца се дубље.

Наша дивизија данас се прикупља у села на лијевој обали ријеке Угар, а сутра гро снага пребацићемо преко ријеке на десну обалу, остављајући на лијеву обалу јаке извиђачко-заштитничке батаљоне у циљу дејства на комуникацију Турбе — Јајце. Наше јединице сасвим су уморне, неиспаване, промрзле, ненахрањене и нечисте, па их морамо на наведеној просторији одморити и уредити и у том циљу задржати сигурно дуже време. Покушавали смо више пута да ступимо у везу са I ДИЗИЦИЈОМ, али још немамо података да је веза успостављена, па ћемо то поновно подузети.

У току јучершњих борби I и III бригад, а дијелом и остале бригаде, нанијеле су непријатељу врло тешке губитке и цијени се по досадањим подацима на 200—300 мртвих, јер је борба вођена прса у прса. Такође немамо тачне податке о нашим губицима, али ће бити вјероватно осјетки и цијени се на око 25 погинулих и толико рањених. Од непријатеља је заплијењено јуче нешто коморе, оружја и муниције. О свему овоме прибирамо податке, па ћемо доставити извјештај у духу Вашег наређења. Услијед оваквог продора непријатеља синоћ око 18 часова био је

³ Пета црногорска НОУ бригада

¹ Опширније о томе види док. бр. 228.

⁵ О продору непријатеља у Јајце види док бр. 155.

нападнут и овај штаб у с. Булићи, али су наше патроле на вријеме примијетили Нијемце који су подилазили селу и на вријеме смо се повукли овдје, тако да нисмо имали губитака, ако није страдао ноћас ко од курира који су вјероватно долазили у село. Ово се је десило из разлога, јер је непријатељ добро искористио шуму и маглу, па се са мањим дијеловима пробио неопажено.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Ник. Томић¹

БР. 157

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА РАСПОРЕД НА ПРОСТОРИЈУ ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОГ БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 40
5 децембар 1942 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 Према наређењу Штаба дивизије наша Бригада ће се задржати на новоослобођеном терену¹ извјесно вријеме у циљу успостављања и учвршћења нове народне власти, полиптичког рада међу становништвом, мобилизације нових бораца итд.

2 Према томе распоред наше бригаде биће слиједећи:

I батаљон у селима СКАТАВИЦА — ЛАРЋИЈА, са задатком извиђања и обезбјеђивања од стране ЈОШАВКЕ, гдје се налази четничко упориште и гдје постоји извјесна четничка концентрација, затим извиђања и обезбјеђивања правца ОПСЈЕЧКО — ЧЕЛИНАЦ (раскрсница друма Бања Лука — Котор Варош и Бања Лука — Јошавка), обезбјеђења од стране пл.[анине] јужно

⁰ Перо Њетковић

¹ Односи се на терен Централне Босне.

од с. ЈАРЋИЈЕ. Осим тога I батаљон ће бити у непрекидној вези са IV батаљоном и у случају потребе брзо интервенисати на страни IV батаљона, који ће осигуравати друм Бања Лука Котор Варош.

2

II батаљон на просторији Д. БИЛИЦЕ (БАШЧИНЕ) — ФРАНИЋИ, са задатком да извиди засеок ЗАБОРЈЕ (изнад ФРАНИЋА), обезбјеђивати правац од пл.[ашше] УЗЛОМАЦ и одржавати сталну везу са VI батаљоном у с. ПОДБРЋЕ, засеоци ГРУЈИЋИ — НИКОЛИЋИ.

III батаљон у засеоку Дробићи (Г. Билице), са задатком обезбјеђења од пл. УЗЛОМАЦ и одржавања везе са II батаљоном. III батаљон ће дати једну чету за осигурање привремене болнице у засеоку ТЕШИЋИ (Г. БИЛИЦЕ).

IV батаљон у селима ТОМИЋИ — ТОПИЋИ (источно од с. РАБИЋИ, сјеверно од с. ПОДБРЋЕ) са задатком обезбјеђивања правца Бања Лука — Котор Варош. IV батаљон ће на погодном мјесту држати засједу с тиме што ће бити приправан да прихвати борбу. IV батаљон ће бити стално у вези са VI батаљоном и у случају потребе позвати га у помоћ. Такође ће одржавати везу са I батаљоном који ће, према ситуацији на свом сектору, интервенисати на страну IV батаљона.

VI батаљон у засеоцима ГРУЈИЋИ — НИКОЛИЋИ (с. ПОДБРЋЕ) са задатком одржавања тијесне везе са IV батаљоном и брзе интервенције у случају потребе код IV батаљона. Такође ће одржавати сталну везу са I батаљоном.

Штаб бригаде, интендантура и санитет налазиће се у Г. БИЛИЦЕ.

Топовско одјељење биће под командом IV батаљона. Команда топовског одјељења у сагласности са Штабом IV батаљона изабраће погодно мјесто за топ у акцији.

Пионирски вод за сада остаје при IV батаљону до потпуног уништења друма, чему IV батаљон треба да поклони нарочиту пажњу, а када тај посао буде завршен пионирски вод ће обавијестити Штаб бригаде да би добио нови распоред.

3 Рањенике и болесне слати за засеок Тешиће (с. Г. Билице).

4 III бригада³ смјестиће се на просторији Врбањци — Хрвањани.

5 Све јединице ће строго примјенити потребне мјере за заштиту од напада из ваздуха. Све оно што одаје мјесто војничког смјештаја или уклањати од погледа из ваздуха (коње држати по шталама и шумарцима) или добро замаскирати; оба-

⁵ На оригиналу документа прецртана су два става.

³ Трећа крајишка НОУ бригада

везно спријечити свако беспотребно кретање. За активну одбрану од непријатељске авијације употребљавати за то одређене групе стријелаца са аутоматским оружјем, мјеста њихове акције треба да су на ћувицима подаље од логора.

6 Све јединице послаће најхитније опште извјештаје о акцијама почев од покрета са просторије јужно од р. УГАР.

7 Све јединице послаће најкасније до 6 ов. м. петнаестодневни војни извјештај — од 15 новембра до 1 децембра, о раду и акцијама јединица.

8 Све јединице ће обавезно свакодневно подносити извјештај Штабу бригаде о стању на њиховом сектору и у јединицама, а такође сваку промјену како у јединици тако и на сектору хитно достављати Штабу бригаде. Морамо исправити наш недостатак слабе, често никакве везе јединица са Штабом бригаде, што се нарочито очитује у акцијама.

9 Вријеме боравка на овој просторији искористити за одмор и тфехрану људства, као и за војно-политички рад.

10 . .

11 Са петнаестодневном извјештајем послати бројно стање људства, оружја и стоке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

(М. П.)

Политком

Командант
Д. Лекић^г

⁴ На оригиналу прецртана тачка 10.
° Данило Лекић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА У ВЕЗИ НОВОНАСТАЛЕ СИТУАЦИЈЕ¹

**Ш Т А Б
II БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

5 децембра 1942 г.
у 8 часова
с. Павловићи

ШТАБУ III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Јутрос у 5 часова, када су наша два батаљона већ кренула низ Витовље ка селу Дол, Одак и Шишава, добили смо извјешта; од штаба II санџачке бригаде, која нас извјештава да је њихова бригада, односно два батаљона на Буковику и Јавору водили борбу готово цијели дан, а да се послје тога у току ноћи 4 на 5 о. мј., сви батаљони Санџачке бригаде повукли у правцу Курешана.

Командант Санџачке бригаде² каже, да су му рекли у штабу наше III бригаде,³ да је непријатељ јуче продро код Брванци и да ће се и они у току ноћи 4 на 5 о. мј. повући. Сем овога извјештавају да са вама немају везе, а кажу да нема ни наша III бригада.

Услијед овакве ситуације и попуштања Санџачке и наше III бригаде, сматрамо, да неко одсудно залагање наше саме бригаде у правцу Гостилџа и Божића Бријега и даље у духу директиве ваше број 15,⁴ као и вашег синоћњег наређења, не би донијело нарочите користи, а бригада би се упустила и сувише дубоко, што би је могло довести у опасност обзиром на то да нам је непозната ситуација сјеверно и источно од ријеке Угар, као и да нам је исто тако непозната ситуација око с. Лендића и Дорибаба, размјештај снага Санџачке и наше III бригаде, као и директиве за њихов даљи рад.

Наш II батаљон јучер је ухватио једног домобрана који је био у Травнику десетак дана и јуче дошао кући. Он прича, да

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3130.

² Народни херој Велимир Јакић

³ Прва далматинска НОУ бригада

* Види док. бр. 139.

је њемачка колона која је нападала Понир дошла преко Шишаве и да су скоро све Нијемци. Затим каже, да у селу Паклареву сјеверно од Турбета има много Нијемаца, да им је прекјуче гу дошло 10 топова и да им појачања стално долазе возовима од правника. Вјероватно, да ће бити прије ово резерве за потхравање борбе на свим секторима, него нека нова колона која би кретала преко Влашића.

Наша бригада са два боља батаљона кренуће ка селу Поиџу и селу Долу низ Витовље да потражи тамо непријатеља, не упуштајући се дубље и не залажући се одсудно. Остале наше снаге држаћемо у засједама између села Зубовићи и Бојточићи, код Брњића и Сухи Врх (к. 1430) а осматрачка одјељења (мања) на вису Кула (к. 1208⁶) и код Козица. Дубље осматрање ка Имљанлма не предузимамо, јер се прилично види са наших положаја, а нека су нам и снаге окупљене.

Везе са I пролетерском дивизијом немамо.

Јуче при пролазу нашег штаба кроз с. Брњићи изнад самога села запуцало је неколико пушака на нас. Чете које су дретраживале терен нијесу никога нашле. Изгледа да су то били мјештани. По свим овим селима ријеткост је наћи мушкарца, па постоји могућност да су одбјегли од кућа и да стоје у вези са непријатељем.

Природна клијешта која нам се налазе иза леђа — непроходна долина ријеке Угар и негази Врбас, много нам се не свиђају. Дуго задржавање овдје, а ако II санџачка бригада одсутна на лијеву обалу Врбаса, сматрамо да би било неправилно, те нам је стога потребна ваша директива, за случај нужде и пребацивања осталих снага на лијеву обалу Врбаса, да ли и ми то да учинимо или пак да се пребацимо на десну обалу ријеке Угар, па да дејствујемо на простору између ријеке Угар и Врбања или даље на истоку ка ријеци Босни хватајући везу са I дивизијом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Нач. штаба
Раде⁶

За штаб
к-дант
Владо Шегрт

П. С. Наш игаб биће с. Павловићи.⁷

⁶ Вјероватно к. 1203

⁶ Раде Хамовић

⁷ Под П. С. дописано руком.

НАРБЋЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ И ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА
РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРИЈИ ИЗМЕЂУ РИЈЕКЕ
ВРБАС — РАНЧА ПЛАНИНЕ И ГОЛЕ ПЛАНИНЕ¹

Ш Т А Б
Ш У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

6 децембра 1942
у 16 час

ШТАБОВИМА БРИГАДА И УПРАВНИКУ БОЛНИЦЕ

Непријатељ се налази у Травниху, Турбету и Јајцу, а вје-
роватно извјесни дијелови у селима дуж друмова ради обезбје-
ђења комуникација. С обзиром да има довол>но снага, има вје-
роватноће да ће покушати извјесне нападе у правцу наших
јединица.

У том циљу наша дивизија треба да предузме мјере изви-
ђања и обезбјеђења, мјере за одбрану у наведене правце и да се
људство одмори, опорави, нахрани, опреми и добро среди за
даље акције.

Десно и лијево од нас за сада нема наших снага, а позади
нас око Скендер Вакуфа пријећи ће у току сутрашњег дана II
бригада I пролетерске дивизије.²

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1 I бригада³ два батал>она распоредиће на просторији из-
међу ријеке Врбаса и Ранча Планине са задатком да извиђају,
обезбјеђују и бране тај пролаз са правца Јајца и Голе Пла-
нине, а два батаљона пребацили на десну обалу ријеке Угар са
задатком извиђања и осматрања на запад и на сјевер.

2 III бригада⁴ извиђаће, затварати и бранити правац чије
су границе: десна Ранча Планина — и Гола Планина држећи
чврсто ове гребене, а лијева граница горњи ток ријеке Угар до
Гостил.а. У том циљу смјестити 3 батаљона на наведеној про-
сторији и штаб бригаде, а један батаљон у општини Борак, са
задатком везе са Санџачком бригадом, извиђања ка сјеверу и
обезбјеђења пољске болнице која ће бити у Бојићима. (Ово је

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3137.

² Трећа санџачка НОУ бригада

³ Пета црногорска НОУ бригада

* Прва далматинска НОУ бригада

ааређено Вашем другом батаљону и пријећи ће ноћас из Барева до Бријегова, а сутра прије подне до Борака.)

3 II бригада⁵ извиђа, обезбјеђује и затвара правад између рорњих токова Угар ријеке и Врбање. У том циљу распоредити (Јатаљоне на наведеној просторији истурајући их до Сажића.

4 Све бригаде развиће широко службу извиђања све до диније Мркоњић Град — Јајце — Турбе, па до ријеке Врбање. у том циљу упућивати већи број јачих извиђачких одјељења Ллособних да неггријатеља добро туку из засједа и да створе датребно вријеме, да батаљони могу заузети повољне положаје одакле ће непријател>а тући. Такође развити широко обавје-пгајну службу, те да бисмо у свако доба тачно билк обавје-штени о непријатељу. Све јединиде да се добро обезбјеђују дању п ноћу.

5 Штаб дивизије налазиће се у с. Бојићи сутра на вече, • такође и пол>ска болница.

6 Извршити правилну расподјелу села у наведенкм про-сторијама ради игго бољег снабдијевања јединица са храном и топлим дијеловима одјеће и обућом на правилан начкн. Пре-дузети све мјере да се друтови игго прије опораве, нахране, снабду са топлом одјећом и обућом и потпуно припреме за прет^-Стојеће задатке. Хитно извршити обиласке јединица, подизање војничког духа на всину, прокритиковати досадањи рад и из-вући поуће.

Пор>ед наведеног развити политички рад на наведеној про-сторији одржавајући састакке и конференције, те да се форми-рају Н.О. одбори и да се што више људства мобилише за наше јединице.

7 Изрекогносцирати прелазе преко ријека на сјеверу и израдити дрвене мостове, те да се преко њих врши саобраћај људи и натоварених коња, те да људство на случај потребе п саобраћаја не гази ријеку.

8 Детал>но нас извијестити у току сутрашњег дана о распо-реду јединица, задацима и организацији цјелокутшог рада.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић⁶

Командант
Ник. Томић⁷

Е " Десета херцеговачка НОУ бригада
' Радомир Бабић
' Перо Ђетковић

БР. 160

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
РАСПОРЕДУ ЈЕДИШИЦА БРИГАДЕ ПОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЛСКОГ
ПРОДОРА У ЈАЈЦЕ¹

Ш Т А Б
I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 20
6 децембра 1942 год.
у 20.40 часова

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ²

Непријатељски дијелови налазе се у Јајцу, Травнику и Турбету, и има својих дијелова у селима дуж комуникацијИ ради обезбјеђења истих. Вјероватно је да ће непријател. покушати извршити напад на наше јединице. У том циљу треба да наша Бригада предузме мјере извиђања и обезбјеђења као и мјере за одбрану наведених правада непријатељског наступања.

Десно од нас нема наших дијелова а лијево налазе се дијелови III бригаде³ са којом ће се одржавати веза на Ранча Планини и Гола Планина.

НАРЕЂУЈЕМО:

1 — III батаљон ове Бригаде остаће у селу Доњи Бешпел» са задатком обезбјеђења и извиђања у правцима с. Даљевави с. Цвитовици и с. Вукичевци, као и у правцу ријеке Врбаса. По могућности порупгити мост на окуци ријеке Врбаса к. 307 уз помоћ пионирског вода, који ће се оставити у саставу вашег батаљона. Одржавати чврсту везу лијево са дијеловима IV-ог батаљона.

2 — II батаљон остаће у селу Г. Бешпел са задатком извиђања и обезбјеђења у правцу с. Купрешани, Голе Планине и Ранча Планине, гдје одржавати чврсту везу са дијеловима III бригаде.

3 — Извиђања предузети са већим дијеловима, десетинама и водовима, како би исти дијелови, ако би били нападнути, могли дати отпора непријателу, а тиме створити вријеме главнини снага да посједне положаје.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3138.

² Копија наређења достављена је на увид Штабу дивизије.

* Прва далматинска НОУ бригада

4 — У случају јачег непријатељског надирања повлачити се правцем: Д- Бешпел — Г. Бешпел — Милашеви — Мокри Луг.

5 — IV и V батаљон са интендантуром, Штабом бригаде, I болнице и четом пратећих оруђа спремиће се сјутра до 8 сати за покрет у правцу села Мокри Луг, одакле ће се IV батаљон упутити за село Шолају.

6 — IV и V батаљон по доласку на одређена мјеста, прекузеће одмах извиђања и обезбјеђења и то: IV батаљон у правцу сјевера, а V батаљон у правцу запада према комуникацији Јајце — Бања Лука.

7 — Ради боље прегледности ситуације доставља се свима I батаљонима до знања и распоред осталих бригада наше дивизије: III бригада налазиће се на просторији између Ранча Плагне и Голе Планине десно, а лијево до горњих извора ријеке Угар, са задатком извиђања и затварања правца који изводе на њеном сектору. II бригада⁴ извиђа и обезбјеђује правац из I, Мећу горњих токова ријеке Угар и ријеке Врбање.

8 — II и III батаљон ће у одређеним мјестима организовати исхрану на терену, узимајући у обзир и околна села. Подтрудити се да се људство по могућности обује.

9 — IV батаљон упутити ујутро у 7 часова једну чету која ће као коначари извршити распоред за смјештај људства у Мокром Лугу и Шолаји. Са овом четом ће ићи члан политичког одјела друг Рајо Недељковић.

10 — V батаљон ће се постарати да нађе водиче.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Нико

Политком
I Драг. Ивановић¹¹

За команданта
Глиго⁷

—
|

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада
⁵ Никола Мартиновић, начелник штаба Пете црногорске НОУ бригаде, погинуо крајем 1943 год. као командант Двдесет шесте НОУ дивизије.
⁶ Драгиша Ивановић
⁷ Глиго Мандић

БР. 161

ДОГИС ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД |
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ О НАЧИНУ НАБАВЉАЊА ИГ ОТПРЕМАЊА
ЛИСТА „БОРБА“

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

КОНЦЕПТ.

БР. Службено

8 децембра 1942 г.

Положај

ШТАБОВИМА IV И V ДИВИЗИЈЕ

Да би се што брже добивао наш лист „Борба“ и разаша*« по јединицама, штаб те дквизије не редовно слати свога курирв у Босански Петровац Обласном комитету КПЈ тако, да тај курир буде у комитету сваке недеље увече. Обласни комитет налази се у згради апотеке.

Истовремено не штаб дивизије издати наређење штабовима подређених бригада да пошалу курире у штаб те дивизије тако, да одмах по пријему листа у иггабу те дивизије могу пркмити лист и исти пренети иггабовима бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Осман¹

¹ Осман Карабеговић

БР. 162

**ЗДПОВИЈЕСТ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА
САНСКИ МОСТ И ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА¹**

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА

Ш Т А Б
V НОУ ДИВИЗИЈЕ
I БОСАНСКОГ КОРПУСА
О. Бр. 7
8 децембра 1942 год.
Положај

ЗАПОВИЈЕСТ :
(Секција Приједор и Бања Лука 1 : 100.000)
Акција и њен значај

Штаб I босанског корпуса Народноослободилачке војске Југославије ставио је V дивизији у задатак, да ликвидира непријатељска упоришта у Санском Мосту и околини, која се иналазе источно од ријеке Сане.²

Ова акција претставља наставак у разбијању и гоњењу деморалисаних непријатељских снага у Крајини, Централној Босни, Хрватској и Далмацији.

Ова наша акција претставља најбољу помоћ и садејство **нашим** јуначким пролетерским дивизијама, које дејствују око Ливна, Травника, Доњег Вакуфа, Котор Вароши и осталим нашим јединицама у свим крајевима наше земље.

Ова акција значи испуњење заповијести друга Тита и одговара нашој заклетви да нећемо стати док и један фашистички гад постоји у нашој земљи.

Ослобођењем Санског Моста, непријатељског упоришта, стварају се услови уништавања и осталих непријатељских гарнизона на комуникацији Босански Нови — Бања Лука и V дивизија у том случају избија на просторију Приједор — Бања Лука, ослобођавајући од непријатеља нова, важна економска подручја.

Подаци о непријатељу:

Подаци о непријатељу детаљно су изложени у преписанш извјештају обавјештајног официра ове Дивизије, који се прилаже уз заповијест.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СК БиХ.

² Напад на Сански Мост је дјелимично успио. Шире о томе види док. бр. 169.

Подаци о лашим снагама:

Снаге IV ударне дивизије ликвидираће непријатељска уопришта на западној страни р. Сане и затрорити правац од Приједора, на својој страни.

I дивизион I босанског корпуса тући ће непријатеља у Санском Мосту, Ђедовачи и Брајић Тавану, а евентуално и у Демидовцима и Чапљи. Дивизион ће почети са гађањем 10 XII т. г. у 23 часа и ватра ће трајати један сат.

НАРЕЂУЈЕМО:

1 — Лијева колона:
командант, Милутин Морача,
политком, Котле,³
IV крајишка бригада, без
једног батаљона

Свега: 3 батаљона са
2 бацача.

1 — Колона ће се прикупити на полазном положају, на просторији између засеока Љевари — Шуштани — Под (сјверно) од к. 884 Кукавица), 10 XII т. г. до 15 часова.

Колона ће поћи у напад са полазног положаја у 16 часова, 10 XII т. г. са задатком, да ликвидира непријатеља у Чапљи с тим, што ће главнину колоне бацити непријатељу за леђа, а са мањим дијеловима нападати ј фронтално.

По извршеном задатку КОЛО-1 на ће се прикупити и кренути правцем преко Сасине, према Бронзаном Мајдану, тежећи да избије на линију Марићка — Перван. Кад избије на ову линију лијево ће одржавати везу са средњом колоном (I крајишком бригадом), а десно са VII крајишком бригадом.

2 — Средња колона:
командант, Воја Тодоровић,
зам. команданта, Рауш,⁴ зам.
полкома, Милосав,⁵ I крајишка

2 — Колона ће се прикупити на полазном положају за напад на просторији између засеока Љевари — Шуштани — Под

³ Никола Котле

⁴ Стево Рауш

⁵ Милосав Милосављевић замјеник политичког комесара Прве крајишке НОУ бригаде

I бригада³ * батаљон IV краји-
Штике бригаде, са 3 бацача.

I свега: 4 батаљона и 3
бацача.

3 — Десна колона:
командант, Милан Зорић,
[један батаљон VII бр.
[са једним бацачем.

, Свега: 1 батаљон и 1
бацач.

(сјеверно од Куковице), 10 XII
т. г. до 15 часова.

Са полазног положаја колона
ће поћи у напад 10 XII т. г. у
16 часова са задатком, да ликви-
дира град С. Мост, упадајући у
исти са источне стране, тежећи
да продором у клиновима омо-
гући ликвидацију непр. ровова
са бока и леђа, и да убаци до-
вољан број снага у сам град и
ликвира још у току — ноћи
главна упоришта у њему. Један
батаљон ове колоне одвојиће се
од колоне у селу Крухарима и
кренути према Трновој са задат-
ком, да ликвидира непријатеља
у Трновој и пресијече жељ. пру-
гу сјеверно од Трнове. На лије-
вој обали Сане, код с. Копривна,
дијелови IV дивизије пресећу
ће пут Приједор — Сански Мост.
Овај батаљон да се притреми
за евентуално одбијање тенкова.

По извршењу задатка један
батаљон I кр. бригаде остаће у
граду за одржање реда. Придо-
дати батаљон IV бригаде упу-
тити у састав шегове бригаде.
Остатак колоне (два батаљона)
уцутити десном обалом р. Сане
са задатком затварања правца
од Приједора у висини с. Усорци
— Криваја. Лијево одржавати
везу, преко воде, са дијеловима
IV дивизије, а десно са дијело-
вима IV бригаде.

3 — Ова колона ће се при-
купити на истој просторији, гдје
и гредње двије колоне и у исто
вријеме. У напад ће кренути у
16 часова 10 XII т. г. са задат-
ком ликвидирања непријатеља
у Сасини, спријечавајући му по-
влачење ка Санском Мосту. И-
стовремено прокопати пут Са-

сина — Банџа Лука, на логском мјесту.

По извршеном задатку овај батаљон ће се упутити у Доље Шљивово са задатком, да са 2 батаљоном полубригаде држи комуникацију Бања Лука — Ситница, на линији испред с. Доњег Шљивова — Добрња. Лк-јево држаги везу са дијеловима IV бригаде.

4 — Засједа: командује, политички комесар Љубо Бабић, један батаљон полубригаде.
Свега: 1 баталон.

4 — Овај батаљон посјед» положај око цесте Бања Лука — Ситница, у висини Грчке Градине, са задатком, затварања овог правца од Бања Луке.

5 — ПУТОВОЋЕ. Штабови бригада посгараће се да свака колона добије потребан број водича. Водиче тражити од обавјештајног схицира ове дивизије, друга Видовића Јова.

6 — САНИТЕТ. Хируршка екипа V дивизије налазиће се. . . . .
Бригадна тријажна станица I бригаде биће у . . . . .
Бригадна тријажна станица IV бригаде биће у

Водити строго рачуна да се у хируршке екипе шал» само ани рањеници којима је потребна хируршка помоћ (фрактуре, повређене кости, раскомадине, трбушне повреде), а остали рањеници од тријажних станица, који се с обзиром на ране могу транспортовати, имају се упутити у II хируршко одјељење у Корчаници."

Евакуацију рањених имају организовати баталонска гренадијери и тријажне станице. У ту сврху имају се побринуте за потребан број сггроводника за рањене и болесне партизана, а борце и носиоце рањеника имају враћати одмах у њихове јединице.

7 — РЕЗЕРВНА ХРАНА. Штабови бригада, преко својих интенданата, посгараће се да борци понесу суву храну за један дан (хлеб и месо).

8 — БОРБЕНИ ЗНАЦИ. 9 XII Јајце — Бихаћ, звучни знаци звиждањем, позив: два кратка звиждука — одзив: један дугачак звиждух;

10 XII Грмеч — Каран, звиждањем: један дугачак звиждух — два кратка звиждука;

11 XII Козара — Банџа Лука, звучни: имитација пса — имитација мачке;

* Вјероватно Доње Сливно

' Вјероватно односи се на ријеку Корчаницу код Д. Буделџа.

12 XII Приједор — Кључ, звучни: кукавица — жаба.

Напредовање наших јединица означавати ватрама.

9 — ТАЈНОСТ. Предузети све мјере да се очува тајност ајСције. Борцима скренути пажњу да ни са киме о акцији не разговарају, штабовима да припрему врше у највећој тајности. Одмах од почетка акције хватати све цивиле и онемогућити свако кретање у правцу непријатеља.

10 — ЕВАКУАЦИЈА ЗАРОБЉЕНИКА. Заробљенике из вију непријатељских упорипга слати преко Камичка, с тим да се спроводници јављају Штабу корпуса.

11 — ЕВАКУАЦИЈА ПЛШЈЕНА. Плијен из мјеста источно од р. Сане евакуисати у Камичак, одакле ће се наредити даља евакуација.

Оружје, муницију и артиљерију евакуисаће саме јединице до најближег сигурног мјеста, водећи рачуна да се јединице много не баве том евакуацијом и да због тога жестина напада и борба не слаби.

Евакуацијом руководиће интендант корпуса уз помоћ интенданта подручја а по упутствима Штаба корпуса. Чим јединице заплијене оружја, муницију и артиљерију и евакуишу до сигурног мјеста одмах треба извијестити Штаб корпуса, да би их позадински органи даље евакуисали.

Скреће се пажња пггабовима и командама, да је свако узимање плијена од стране појединаца забрањено и да ће се уопште свако неорганизовано узимање плијена сматрати пл>ачком.

12 — ПОЧЕТАК НАПАДА. Почетак напада биће 10 децембра 1942 године у 23 часа. До тог времена јединице ће се привлачити непријатељским положајима. Водити рачуна да све јединице благовремено стигну и да на вријеме почну са нападом.

13 — КОМАНДНО МЈЕСТО. Штаб I босанског НОУ корпуса налазиће се у прво вријеме у Камичку, а последије тога на линији Камичка — Врхпоље — Сански Мост с тим, пгго ће у Камичку остати веза. Корпусна осматрачница у близини Камичка на коти.

14 — КОМАНДНО МЈЕСТО. Штаб V НОУ дивизије биће у почетку борбе на коти 688 Гламочанска Глава, а последије на линији к. 688 [—] Сански Мост — и помераће везу напријед.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

(М. П.)

Командант

Илија Дошен

С. Родић*

Достављено:

Штабу I босанског НОУ корпуса

Штабу I, IV и VII бригаде

" **Славко Редић**

БР. 163

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 8
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О ПОКРЕТИМА ЧЕТНИКА ПРЕМА БАЊОЈ ЛУЦИ
И О РАСПОРЕДУ ЊЕМАЧКИХ И ДОМОБРАНСКИХ ЈЕДИНИ-
ЦА НА ПОЛОЖАЈИМА КОД ХАН КОЛА¹**

**ШТАБ IV КР. НОУ БРИГАДЕ
8-ХИ-22 ч.**

ШТАБУ I БОС. НОУ КОРПУСА

Извијестио нас је штаб II батаљона о слиједећем:

Четничке снаге Дреновић — Марчетић пребациле су се на положаје за одбрану Б. Луке. Наредбу за ово добиле су од Марчетића да Б. Луку морају бранити, јер по паду Котор Вароша, да се не могу задржати на ранијим положајима. - Број ових четничких снага је око 700.—

На положајима код Хан-Кола (у заселку Лапорцу) налази се **300 Њемаца** и 1 сатнија хрватске војске.²

Настављају даље утврђивање Хан-Кола.

Штаб V НОУ див. рекао нам је да Вас о овоме извијестимо.
Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
Мил. Морача³

¹ Оригинал је писан руком.
² Односи се на домобране.
³ Милутин Морача

БР. 164

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА ЈАЈЦЕ —
МРКОЊИЋ ГРАД ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ — МРКО-
ЊИЋ ГРАД¹**

Ш Т А Б
ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА
„ЈАЈЦЕ—МРКОЊ. ГРАД“
Број сл.
Положај, дана 8/XII 1942 г.

ШТАБУ III Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

1) Дана 3/XII у 22 часа добили смо наређење од Штаба II дивизије, да извршимо покрет у правцу напгих бригада. Пошли смо 4/XII у 5 сати. Увече смо стигли у село Олићи. Пут је био прилично напоран, а нарочито увече кад смо се спуштали низ Виторог. Тај дан дошао је до нас члан Штаба III крајишког одреда и рекао нам је да имамо наређење од вас да са њиховим батаљоном „Искра“ нападнемо с бока и с леђа нетријатеља који се креће у правцу Јајца. Они нису имали тачну претставу о непријатељу. Нису били са њима у контакту. Ми смо одмах распоредили наше јединице и наставили покрет према непријатељу. Херцеговачки батаљон упутили смо новом трасом — Подобзир, Љуша, с тим да првенствено направе непријатељу засједу на правцу Јбуша — Догановци и да га дочекају кад га наше снаге натјерају. Уједно је он имао да ступи са непријатељем у контакт путем својих извиђачких патрола. Црногорски батал.он и батаљон „Искра“ имали су напасти непријатеља с бока, с правца Натпол>е — Горица. Ноћу између 4 и 5/XII јурили су за непријател>ем и истом сјутрадан (5/XII) ступили смо с њим у контакт. Он је био посјео положај Отомаљ — Ораховица — Дренов Дол — Буковица — Крезлук. Ми смо се толико њему примакли да је наша „брета“² била удал>ена од његових положаја 500 м. Напали смо му његово лијево крило са Црногорским батаљоном и батаљоном „Искра“ без да нас је он опазио. Тукли смо их са блиских отстојања у гомилама око ватара. Вјероватно да су имали губитака. Затим смо исте вечери извршили на њих јак препад. Са свим овим хтјели смо доказати и њима и нашим јединицама испред Јајца да нас има

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3140.
— Митраљез италијанске производње

у позадини непријатеља. Признајемо да смо непријатељу овог пута могли нанијети веће жртве, али смо рачунали и на наше жртве које смо штедили у моменту општег разбијања и гонјења непријатеља. Херцеговачком батаљону смо наредили да се помјери у правцу Букове Равни — Доганова Коса, али како се је непријатељ њему показао иза леђа у Павловићима,³ морао је остати на својим старим положајима, а касније га премјестили у Натпоље, кад су се наше снаге повукле испред Јајца и кад смо видјели да се Јајце неће бранити. То смо сазнали од батаљона „Пелагић“ који нам је јавио да се је он повукао са Ћускне. Дана 8/ХИ добили смо ваше наређење од 5/ХИ 942 писано у 13 часова. Истовремено добили смо од В.Ш. слиједећу депешу, коју вам дословно преносимо: „Другу Владу Томановићу.⁴ Предузми команду над Првим црногорским и Првим херцеговачким и батаљонима III крајишког одреда. Са овим снагама осигурај од непријатеља правац Јајце — Мркоњић Град. Црногорски и Херцеговачки батаљон да не иду у састав својих бригада. 6 ХИ 1942 у 19 часова. Командант В.Ш.Н.О.В. и П.О.Ј. Тито“. Како видите ми морамо овдје остати.

II) Управо кад смо ми хтијели да напустимо наш положај на Горици, непријатељ нас је напао са јачим снагама. Послије јаче борбе заузели су наше положаје, али смо их ми опет повратили и непријатеља протјерали. У овој борби погинули су нам 3 друга и пет рањених. Непријатељ је имао 15 мртвих и више рањених. У вези напред наведеног наређења ми смо морали напустити наше положаје које је непријатељ касније заузео.

III) Ми смо смјестили на овом сектору наше батаљоне овако: Батаљон „Искра“ на положају Кнежевићи — Чуклићи — Горица, т.ј. са ону страну ријеке Јања. Црногорски батаљон с. Ступна — с. Јовишћи, Херцеговачки у с. Ковачевац — Чираковац, а батаљон „Пелагић“: Магалдол — Барево, одакле ћемо имати везу са вама.

IV) Војска нам је прилично упорна, а са храном не стојимо добро, односно нестало нам је. Морал је код ова два наша батаљона добар, док код ова два мјештанска прилично слаб, а нарочито код „Искре“ који [је] до прије кратког времена био четнички батаљон. Изгледа да ће они бити бољи кад се буде са њима озбиљно почело радити.

V) Са вама нам је потребна брза веза. Одмах по хватању везе јавите нам се опширно. Добро би било да наслоните неке ваше снаге на нас, јер изгледа да ће овај један мјештански батаљон да иде у акције у правцу Ситнице.

* Вјероватно Поњевићи

' Народни херој Владо Томановић, замјеник команданта Десете херцеговачке НОУ бригаде

VI) Наши погинули другови су: Милан Каран, Божидар рајичевић, Влада Комленић (V бригада) и Бора Авдаловћ (X бригада).

VII) Непријатељ је тукао данас наше положаје са артиљеријом и из авиона.

Примите другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
М. Балеткћ⁵

Командант
В. Бжлжновжћ*

БР. 165

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

ШТАБ IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Бр. сл.
Положај 9/ХИ. 42.

ДРУГ. ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРП.[УСА]

Положај

- 1) Ми смо се смјестили са штабом у Бошњацима — куће Ћургуза (Еминовци).
- 2) Примео сам ноћас обавјештење о опкољавању са стране Нијемаца једне групе партизака на Бојшпту (близу Кулског Брда — Каран) — Ја сам обавијестио о томе командира V бригаде — да предузме одговарајуће мјере — а у првом реду обавјештење — јер каже се у том извјештају да ти тамо партизани не знају што им се спрема.
- 3) 7/ХИ. Успјели су гарнизони Приједорски и Новски да се споје дуж Сана и пруте — тако да је наш I бат. остао тамо одрезан.³ Успоставили су опет систем бункера уз пругу.

I

¹ Миљан Балетић

* Редакција није могла установити име.

¹ Оригинал је писан руком.

¹ На оригиналу се није могло прочитати.

* Односи се на борбе око Босанског Новог и Двора. Опширније о томе види док. бр. 91, 240 и 245.

- 4) Наш вод уепоставља линију до вас која је страшно дуга — те ће 3 вода скоро потроишти своју линију до вас. Већ смо се везали са штабом II бр[игаде].⁴—
- 5) Примљено је 120 бензин. флаша — које су упућене одмах бригаама. Бензина нема толико као ни осталих противтенк. оруђа.
- 6) Питање иггаба II бригаде се поставља пошто се Ратко" повратио. Тако да с'у замјеници поставили своје питање. — Ранко⁶ би волио ићи и у V бригаду, — ако је нерјешиво гагање Ратка што би уосталом ваше повлачење Чочета⁷ у пгаб **и** омогућило, само по оном (Шошином⁸) не би било најсретније рјешење.—
- 7) Штаб II бригаде тражи најмање једну хаубицу на Фајтовце за тући систем бункера на Каменграду. Наше је мишљење да им се то одобри и пошал>е — једна батерија која са тог положаја може' тући Каменград, Демишевце и С. Мост и Т>едовачу.
- 8) Шаљем у прилогу нова обавјештења из наше обавјештајне службе.
Ово свакако ријешити повољно — хаубице.

Полком
(службено отсутан)

Командант
Шоша

' Друга крајишка бригада
Ратко Мартиновић командант Друге крајишке бригаде
" Народни херој Ранко Шипка
' Ратко Вујовић, замјеник команданта Пете крајишке (ко-
зарске) бригаде
" Народни херој Јосип Мажар

STAB
V. H. S. CRNE GORE
KORPUS
BOSANSKOG NOU
KORPUSA

M. P. D. 5111 J.
KORPUS BANSKOG NOU KORPUSA
B. P. O. 10
111
10

NAČELNIKU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

1.-Prizili smo vaš akt u 9,45 časova; isti je upućen Štabu.
2.-Po kuriru šaljem vam tražena dva fenjera.
3.-Diviziski intendant nalazi se na terenu, u Crkvenom, i aktom sam tražio da se još u toku noći vrati u Štab, odakle će krenuti za Štab Korpusa.

4.-Prema nepotvrđenim vestima, situacija na sektoru Jajce-Mrkonjić je sledeća:

Neprijatelj je krenuo iz Jajca u dva pravca: prema s. Jezeru i preko Boraka prema Magalj Dolu. Od teških orudja ima i dva brzometna topa. Naše snage nanele su mu juče velike gubitke kod Jezera: 300 mrtvih. Naše snage raspoređene su: kupreška četa III KNOFO na Previlu; dve čete na Jezeru; nepoznati broj snaga na Magalj Dolu; bataljoni "Solaja" i "Iskra", kao i jedan bataljon iz III Divizije na Gorici i V Crnogorska brigada na Jelovcu /Janj/ dok se komandant VII brigade, drug Marijanac s jednom četom nalazi u Muždžićima.

5.-Kurir, koji je večeras stigao iz Mrkonjića, kaže, da se je jutros čula borba u pravcu Jezera. Mrkonjić još nije potpuno evakuisan, jer još uvijek ima stanovništva u njemu, a tamo je i komanda mjesta sa svojom zaštitom.

6.-Večeras, između 8 i 9 časova, čula se je mitraljeska i topovska paljba prema Sitnici.

U koliko bude važnijih promjena obavještavaću vas redovno.

Uz borbeni pozdrav:

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Sekretar
Staba V Divizije,

Tomislav...

БР. 166

ЦЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. НАЧЕЛНИКУ
ЦИТАБА КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ —
МРКОЊИЋ ГРАД

Ш Т А Б
V. Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА

БР. сл.

ДНЕ 9.XII. 1942. ГОД.

У 22.45 часова

НАЧЕЛНИКУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Положај

1. — Примили смо ваш акт у 9,45 часова; исти је упућен Штабу.

2. — По куриру шал>емо вам тражена два фењера.

3. — Дивизиски интендант¹ налази се на терену, у Црквеном, и актом сам тражио да се још у току ноћи врати у Штаб, одакле ће кренути за Штаб корпуса.

4. — Према непотврђеним вестима, ситуација на сектору Јајце — Мркоњић је следећа:

Непријатељ је кренуо из Јајца у два правца: према с. Језеру и преко Борака према Магал>долу. Од тешких оруђа има и два брзометна топа. Наше снаге нанеле су му јуче велике губитке код Језера: 300 мртвих. Наше снаге распоређене су: Курпрешка чета III КНОПО на Превилу; две чете на Језеру; непознати број снага на Магал>долу; батаљони „Шолаја" и „Искра", као и један батаљон из III Дивизије на Гориди и V Црногорска бригада на Јеловцу (Јањ) док се командант VII бригаде, друг Маријанац² с једном четом налази у Мујџићима.

5. — Курир, који је вечерас стигао из Мркоњића, каже, да се је јутрос чула борба у правцу Језера. Мркоњић још није потпуно евакуисан, јер још увијек има становништва у њему, а тамо је и Команда мјеста са својом заиггитом.

6. — Вечерас, између 8 и 9 часова, чула се је митраљеска и топовска палба према Ситници.

¹ Редакција није могла установити име и презиме.
² Раде Марјанац

У колико буде важнијих промјена обавјештаваћу вас редовно.

Уз борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Секретар
Штаба V Дивизије,
Војо Зечевић

БР. 167

КРИТИЧКИ ОСВРТ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА БРИГАДЕ НА НЕДОСТАТКЕ У ПРОТЕКЛИМ БОРБАМА¹

**ШТАБ
I БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ²
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 23
9 децембра 1942 год.
у 21 часова

ШТАБУ БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Посљедње борбе наше Бригаде и наше Дивизије показале су да су батал>они наше Бригаде били на висини својих релативно тешких задатака, што им је признао Штаб наше дивизије и осталих бригада. Заиста у посљедњим борбама, како борци тако и руководиоци наших јединица показали су се дораслим за теже задатке/ Наши борци су доказали да су научили водити и дефанзивне борбе, ипак до сада није био случај у толикој мјери. Херојски су издржали све напоре, који су трајали дуже времена и који су доводили до физичког исцрпљења, ипак уопште није утицало на њихов морал, а то нама свима служи на част.

Поред свих позитивних страна како наших бораца тако и руководилаца, мање више у свим батаљонима, било је низ недостатака, пропуста и грјешака, на које овај Штаб сматра за

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3143.

* Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије

потребно да стави извјесне примједбе штабовима батаљона уопште и понаособ, како би се тиме постигло да се убудуће све то ксправи.

Наиме треба да је јасно свима штабовима да наређења — директиве виших штабова значе директиве које се морају и које треба тачно и на вријеме извршити и да се ни у ком случају не смије заборавити да је правилно и исправно да се за свако неизвршење директива одговара и снесе евентуалне последице. Убудуће ће овај Штаб строго водити рачуна о потпуном извршењу наређења која буде дао.

Као примјер за учињене пропусте и грјешке у посљедњим борбама навешћемо само неке:

II батаљон је учинио грјешку тиме што је напао Вијенац без садејства V-ог батаљона, како је било предвиђено, при чему је необазриво спустио одјељење преко неизвиђеног терена те је непријатељ нанио жртве које су се правилним радом могле избјећи.

Приликом продирања непријатељске моторизације на Бравници су на путу спавали неки руководиоци, игто се није смјело догодити, иако су били услијед борбе физички исцрпљени.

Извиђање на положајима према Д. Вакуфу испред села Барица било је непотпуно и недовољно од стране II-ог батаљона, пгто је за последицу имало изненадан напад непријатеља на II батаљон и давање жртава, које су се дјелимично могле избјећи да је извиђање било правилно и потпуно.

III батаљон је поред прогуста код Јајца, који нам у детаљима нијесу познати, дозволио да интендант батаљона спава у необезбијеђеној згради, те смо на тај начин дали 2 жртве, што се није требало догодити.

Извиђање на положајима пред селом Барице било је непотпуно и недовољно, те се је дозволило да батаљон буде изненађен, без обзира на искуство стечено изненађењем II-ог батаљона, те смо и ту имали велики број друтова избачених из строја, што се није смјело догодити.

У Бавару III батаљон је дозволио да га непријатељ нападне код самог логора, мада је имао за задатак да извиђа непријатеља. То се није смјело догодити и с обзиром на то да је у његовој непосредној близини на положајима било људство V-ог батаљона, које за дефанзивне борбе, а нарочито у магли није довољно вично, што је било познато штабу III батаљона.

Грјешка вода III-ег батаљона, који је приликом унипггавања непријатељске коморе у Торлаковцу добио за задатак да обезбиједи наше за евакуацију плијена са Јшатоа према Бабином Селу, у томе је пгто се је са платоа спустио у Торлаковац и Старо Село, а да зато није добио наређење.

IV батаљон се није снашао приликом наиласка моторизације, него су његови водови и десетине који су били одређени за засједу напустили своје положаје приликом наиласка моторизације.

IV батаљон је погријешио и приликом напада на Торлаковац, тиме што је закаснио. Правдање штаба IV-ог батаљона да му је прелаз преко Врбаса ометао Штаб херцеговачке бригаде не стоји, јер се је штаб Херц. бригаде писмено изјаснио овом Штабу да га није задржавао.

IV батаљон се није снашао приликом борбе II батаљона код села Барица, те се није с њим повезао и олакшао му положај.

V батаљон после заузимања Вијенца није се показао на достојној висини, јер су извјесни борци на незгодан и недозвољен начин узимали од становника села Вијенца храну...

Приликом продора моторизације дијелови V-ог батаљона, који су добили задатак засједи и дејства против исте, показали су потпуно несналажење у таквој борби, а поред тога настало је код њих и расуло, што се убудуће не смије догодити.

Код Старог Села дозволили су да буду изненађени малим непријатељским снагама, које су, појавивши се неопажено на непосредној близини, малим бројем машингевера³ изазвали расуло код јединице која је држала те положаје и тако је дошло до слабљења наших позиција на том сектору, што би у другој ситуацији могло довести до тешких посљедица, а што се је правилним извиђањем и сналажењем у брзим борбеним моментима могло избјећи и непријател> одбити или разбити.

Нека ови и слични пропусти и грјешке послуже као добро и тешко искуство да се убудуће не дешавају, јер је, као и то знамо, посл>едица свега тога тежак удар код појединих јединица у највећим нашим драгоценостима у животима наших другова и другарица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Драг. Ивановић

Командант
Сава Ковачевић

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ ОБОРБАМА НА КОМАРУ, ГОЛЕШУ И РАВНОЈ ГОРИ И О СИТУАЦИЈИ У ЈЕДИНИЦАМА ПОСЛИЈЕ БОРБИ¹

Ш Т А Б
И БРИГАДЕ III У. ДИВИЗИЈЕ²
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
9 децембра 1942 г.
у 6 часова
село РУЊЕВИЦА

ШТАБУ III У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

У вези вашег наређења од 6 о. мј. бригада је затворила правац између горњих токова ријека Угар и Врбање, са слиједећим распоредом батаљона:

а) Један баталџон налази се у с. Сајцичи³ и Грачани, један на простору Бадалишта (к. 1464) — Блатница, а два батаљона у резерви на простору с. Балтић — с. Ђекин Дол (Коричани).

Организована је дубља извиђачка и обавјепгтајна служба ка Турбету и Травнику, ка ријечи Усори и Котор Варошу.

Имали смо података да у Гостиљу постоји мања њемачка посада, па је наш II баталџон добио наређење да је ликвидира. Извјепггаја о овоме још немамо.

На овој просторији исхрана није баш најбоља, истина, меса има довољно, а остало вјерујемо да ћемо набавити од села из долине ријеке Врбање, а понепго и од села око планине Галица. Смјештај људства је задовољавајући.

Од неколико мјештана сазнали смо, да су им говорши неки Нијемци, да ће ових дана доћи 7 Љемачких дивизија за Хрватску.

Четничке снаге са ових терена повукле су се исхгред I дивизије ка сјеверу у правцу Прњавора и Планине Борја, а мањи дио и на исток преко Босне. У насељу Шипраге постоје неки четнички магацини са храном које су сада почели да плџачкају четници, који су се сада појавили опет у Шипрагама, у јачини, изгледа око њих 50. Неки одборници су долазили до нас и тра-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3141.
² Десета херцеговачка бригада Треће НОУ дивизије
* Вјероватно Саживи

жили штогод војске да то рашћерамо и да узмемо храну ако нам треба. За сад по овоме нијесмо ништа предузели, јер су нам Ши-праге двста далеко.

За сада нема никаквих непријатељских покрета на простору Влашић Планина — ријека Врбања — Шшграге — горњи ток ријеке Угар.

Имамо везу са III нашом бригадом, преко њезиног I бата-л>она и села Мелине.

На овој просторији расположење православног живља је одлично, по који и ступи у наше редове, муслиманско задово-л>авајуће, а католичко врло слабо, много нас се плаше и још увијек немају у нас повјерења. Предузели смо мјере за планско одржавање конференција по свим селима са тежњом, поред осталог, да мобилишемо народ у борбу и да одјенемо и обујемо војску.

По паду Јајца ова Бригада добила је задатак да ликвидира станицу Комар и Голеш, а потом да затвара тај правац од Тур-бета ка Доњем Вакуфу. Бригади за извршење овог задатка био је додијељен и један противоклопни топ, који није дошао у предвиђено вријеме, услијед чега се нијесу могле ни ликвиди-рати наведене постаје непријател>а. Умјесто овога, ова Бригада вршила је само демонстративне нападе на поменуте постаје, рушећи при томе пругу на два мјеста код Голеша и на пет мје-ста на два км пред Турбетом. Неколико сати прије поменутог препада једна колона Нијемаца јачине око 50 људи кренула је од Комара за Равну Гору. Двије чете III батаљона у засједи, комбинованој са леђним ударом дочекале су ову колону, на-нијеле јој велике губитке и натјерале их у бјекство. Неприја-тел» је имао два мртва, два тежко рањена који су пронађени... : и око шест лакше рањених. Ми нијесмо имали губитака. Овом приликом заробљен је један пушкомитраљез „З.Б.⁴“, 500 метака 6 ггушака, постаље тешког њемачког митраљеза, два добоша за муницију, резервна цијев за митраљез, 5 шињела, 5 шаржера од пушкомитраљеза, као и друге ситне спреме.

Истог овог дана, када је вршен напад на станицу Голеш и Комар V батал>он наше Бригаде затварајући правац од Турбета дочекао је једну јачу колону Нијемаца у засједи, нанијевши јој веће губитке. Заробљена су 3 тешка коња са комплетним амо-вима за вучу топова. Наших губитака није било, јер је бата-љон у посљедњем моменту добио наређење да се повуче. Овај батал>он требао је бити повучен и много раније, али грјешком • курира то није учињено.

Послије овога, батаљони Бригаде су повучени ка селима: Врл>ај, Крчевине, Селићи и Градина са задатком да затварају

⁴ Пушкомитраљез „Збројовка“ чешког поријекла био у упо-треби бивше Југославенске војске.

правце од Комара, Голеша и Турбета. Овог дана требало је да се поново напада станица Голеш, али противоклопног топа још дије било, а непријатељ је већ кренуо у напад са линије Доњи Вакуф — Оборци — Комар — Голеш — Турбе — Караула. Непријатељ је кренуо дакле широким фронтом, не истичући се ниједном колоном више унапријед, напредујући споро и методично, а чистећи претходно терен снажном ватром артиљерије и бадача. Главну снагу на нашем сектору бацио је на Равну Гору (орографски чвор и заиста војнички клуч читавог тог сектора). У овом моменту, на положајима се затекао наш III батаљон, ојачан са једном четом IV батаљона. Послије дуге и упорне борбе у току 1 о. мј. и ноћу 1/2 о. мј. непријатељ је успио да овлада Равном Гором, Сјенокосима и платоом Обреновац, као и Крчевинама, гдје су напали наш V батаљон у кантонману направши га фронтално од Карауле и слеђа од Сјенокоса. У свим овим борбама погинуо је друг Еразумовић Ибрахим из Коњица, Вукмир Мате из Стиља код Вргорца (командир I чете), Господнетић Јерко родом из Брача, Турић Доминико из Стиља Вргорац, Шумић Милош из Подгора, а рањено је осам бораца, међу којима један командир⁵ и један политички комесар чете. Нестала је другарица Зора Крајина родом из Мостара.

Ноћу 1/2 о. мј. и IV батаљон ове Бригаде вршио је ноћни препад на непријатеља који је већ овладао Равном Гором, који није успио. Овом приликом погинуо је политички комесар чете III батаљона Асим Зупчевић, из Требиња а рањен још један друг из III батаљона.

У свим овим борбама непријатељ је имао преко 30 мртвих и рањених.

За вријеме напада на V батаљон на Крчевинама погинуо је друг Жумић Хамид из Ливна, непријатељ није имао губитака.

За 2 о. мј. ова Бригада добила је задатак да посједне линију с. Врљај — Црни Врх — с. Хаманцићи, одакле је требало 2 о. мј. ноћу прећи у напад у вези опште офанзиве дивизије по директиви број 15. Истог овог дана око 11 часова непријатељ је из Крчевина са мањим колоницама кренуо у правцу с. Селићи и Црног Врха, гдје су га дочекале засједи нашег II батаљона и нанијеле му губитке од једног мрвог и пет рањених. У овим борбама II батаљон имао је пет рањених друтова, међу којима и ново дошли четник — Милан Савић.

Уочи овога дана, бомбардовано је по ноћи артиљеријом с. Градина и том приликом рањена су два друга, као и лакше командант ове Бригаде (у око).^б

Пошто је људство било преморено, а и у вези директиве те Дивизије, у току 3 о. мј. ова Бригада повучена је у дивизи-

^с Благоје Вучуревић, послје краћег времена умро.

* Владо Шегрт

ску резерву на просторију села: Дорибаба, Купрешани, БистрицЈ гдје је била свега пола дана, када је дошла директива од те Дивизије да хитно крене читава бригада на лијево крило Саа-цачке бригаде која се налази негдје око Јавора (кота 1174) ц села Понир и да сггоразумно са овом Бригадом удари што **прије** у десни бок колоне, која надире од Шишаве преко с. Понир и Незнанице. Веза са II санџачкам бригадом успостављена је исте ноћи (са начелником штаба Санџачке бркгаде⁷), који је рекао да има свега један батаљон њихове бригаде код с. Понир, а остала три батал>она да су му ту, код села Дорибаба (то је било око 2 сата ноћу). Са њима смо се ту споразумили, да нај-краћим путем и ова три њихова батал>она пожуре ка Јавору и селу Понир, да тамо ојачају онај њихов батаљон, да успоставе и координирају акцију са нашом III бригадом,⁸ као и да по сваку цијену држе положаје док неко из иггаба Санџачке не дође у село Мелићи са детаљним подацима о непријатељу, његовим снагама и намјерама, као и распореду II санџачке и наше III бригаде, гдје би се тек скројио план за заједничко ангажовање наигих двију бригада, а ми за то вријеме да одмах пребацкмо нашу Бригаду на простор: села Бржићи, Добричићи,⁹ Мелићи, Мелина. У вези овога споразума, ми смо истог дана прије сва-нућа отпочели покрет са нашом Бригадом у горе наведена села, упућујући један наш батаљон још у току ноћи да смијени Сан-џачки батал>он у селу Мелићи који је ту био а не код села Понир. Двојица чланова овог штаба били су у с. Мелићи истога дана већ око 9 часова, али командант Санџачке бригаде¹⁰ стигао је тек око 12 часова. Док се одржало савјетовање изгубљено је извјесно вријеме, наши батаљони су били заиста преморени, ноћ је већ била толико близу да би наши батаљони тек стигли до мрака на почетак Витовља, а мрак тих ноћи био је тако густ да се није могло кретати, те смо били одлучили да није паметно појављивати се до Витовља кад се не може одмах и дал>е јер би тако само прије времена открили своје намјере, па је стога ри-јешено да Штаб Санџачке ухвати везу са Штабом наше III бригаде, да сјутра прије зоре те двије бригаде изврше општи напад на непријател>а, а наша Бригада да прије зоре постави засједе код села Брдо, Оџак, Гостиљ, Смет и Мудрике, да ту дочекује и унипггава непријател>а кога ће притискивати II санџачка и наша III бригада. На случај да га не буде могла потиснути, онда је наша Бригада имала да их у томе потпо-могне нападом непријател>а у леђа. Послије овога, а ако се не-пријатељ буде успјешно разбио, предвиђен је најснажнији и

⁷ **Жарко Видовић**

⁸ **Прва далматинска НОУ бригада**

⁹ **Вјероватно Добретићи**

¹⁰ **Народни херој Велимир Јакић**

дал>и притисак на непријатеља, његово гоњење и даљи рад у духу директиве број 15 с тим, иако би наша и Санџачка бригада замлјениле улоге по разбијању ове колоне у погледу дал>њих задатака у правцу Турбета и Комара.

Пред сам покрет наше Бригаде добијен је извјештај од Штаба Санџачке бригаде да их је непријатељ успио потиснути и да од нашег плана не може бити ништа, извјештавајући нас да они повлаче батаљоне ка Купрешанима, а предлажу нама да још вршимо притисак низ Витовље. У оваквој ситуацији ми смо два батаљона задржали на Галици планини да би тај гребен држали, који нам је био неопходан ради пребацивања осталих снага дивизије на десну обалу ријеке Угар, а тек истог дана два батаљона су кренула низ Витовље ка с. Пониру и Оџаку да тамо нападну непријатеља. Батаљон који је ишао у с. Оџак није нашао никога, а ни овај у с. Покир. Овом приликом, у с. Понир запаљена је шумарска кућа, а батаљони су се вратили на простор Мелићи — Мелине. Тада је стигло и наређење од гога Штаба да останемо на тој просторији, а потом да идемо на садашњи задатак.

У овој ситуацији, изгледа, да је умногоме поред осталог наш неуспјех дошао због неблагоприятног доласка батаљона Санџачке бригаде ка Јавору и с. Понир, као и њихове слабе снажљивости.

У свим овим борбама ми смо изгубили двије пушке.

Сви наши погинули сахрањени су на Равној Гори (к. 1366).

У свим овим акцијама било је доста грјешака код старјешинског особља, које су се углавном огледале у слабој снажљивости на терену, неорганизовању дубоког извиђања и обављавању, небудности, недовољном схватању користи од извојевања фронталних сукоба, а коришћењу узастопних дубинских засједа, бочних и леђних напада на непријатеља, па и онда кад смо у одбрани. Сем овога, десило се је да и курири нијесу једном извршили задатак, те су наређење једном батаљону однијели доста касно, а једном другом нијесу уопште успјели да предају, већ су чак себи дозволили, да сједе негдје неколико сати и онда да дођу извјестити, да наређење нијесу предали. Било је још грјешака о недовољно рачуна, бриге и старања о исхрани и одијевању људства, те су у неким батаљонима биле и читаве десетине босе и такве се кретале по снијегу.

Сусједне бригаде, сем једног извијеггаја II санџачке, нијесу с нама никако одржавале везу, иако смо ми их о свему редовно извјештавали, као и о свим промјенама код нас.

Веза није била довољно честа ни са штабом те Дивизије, гдје сматрамо, да има и наше грјешке због и сувгапе ријетког подношења извјештаја, а донекле и са ваше стране, јер нам

често пута вратите курире а да им не напишете бар пгга има ново на осталим секторима.

Сем овога, већ други пут се дешава да прилихом смјене бригада, тај штаб не прецизира бар приближно час кад **треба** смјена да се изврши, што повлачи за собом немогућност, да касно смијењена бригада на вријеме приступи извршењу ново доди-јел>еног задатка.

Уговорени знаци **и** знаци распознавања које нам достав-л>ате, састоје се из четири имена, која наши борци тешко памте. Вјерујемо да би борци много лакше памтили, када би се ови знаци састојали из само два лмена, а уговорени знаци да се састоје из гласова на пр.: Ри (виче онај ко зове), ле (виче онај ко се одзива), или четрдесет (виче онај ко тражи везу), а рецимо два броја — 42 — да виче онај који се одзива.

За ово вријеме, ова Бригада утрошила је око 1.000 метака а заплијењено је исто толико.

Сем горе наведеног, V батаљон ове Бригаде у селу Балтићи (Коричани), јуче је заплијенио шест пушака и око 300 метака.

Док смо још били у Купрешанима ова Бригада дала је један вод за обезбјеђење дивизиске пол>ске болнице. Добро би било, да нам се тај вод сада врати. Сем озога, пошто ова Бри-гада има више болесника који су за Централну болницу, то нас извијестите, да ли постоје могућности евакуације у исту.

За ово вријеме од пада Јајца у наше руке, па до данас из ове Бригаде укупно је упућено у Централну болницу преко завојшта те Дивизије, што рањених, што промрзлих, а што болесних око 53 другова-ца.

Из V бат. не зна се гдје су 14 другова-ца од покрета са Црног Врха ка с. Купрешани и Дорибаба, а 2 су нестала из IV бат. од Гламоча до Благаја.

Морал **и** дисциплина код свију јединица и установа ове Бригаде су на висини. Предузели смо мјере да се ово још по-јача и иначе отклоне све горе наведене грјешке.

Тражене „Ратне службе“ нема нико у овој Бригади.

Секције „Прњавор, Дервента, Кладањ и Брчко“ немамо, па би нам било неопходно потребно, ако их ви имате да нам их упутите.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Чедо Капор

Начелник штаба
Раде¹¹

Командант
Владо Шегрт

(М. П.)

¹¹ Раде Хамовић

п. с.

Молимо штаб Дивизије да саслуша друга Меху Арапа¹² поводом нестале коже (опанака) коју је он примио у селу Швракине куће. Исто тако потребно га је саслушати по питању саволовог одвођења коња из штабске коморе. Оба предмета, а ларочито овај први озбиљно испитати и послати нам та саслушана.

Чедо

(М. П.)

БР. 169

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА САНСКОМ МОСТУ И ОКОЛ-
НИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ УПОРИШТИМА**

**Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О. УДАРНОГ КОРПУСА**

11 децембра 1942 год. у 14 час.

Т Е Л Е Ф О Н С К А   Д Е П Е Ш А

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

положај

Према плану отпочела је 10-ХП о. г. у 23 часа акција на Сански Мост.¹ Већ за 1 сат пробио се је I баталон VI бригаде ка утврђењу Брајића Тавани,² који са Ђедовачом, Умцима, Каменградом, Микановим Брдом — са западне стране — и Чапљем, Крухарима, Сасином и Трновом — са источне стране — чини утврђени вањски систем обране С. Моста. Ова утврђења спадају у систем земљано-дрвених утврђења, појачан на мјестима са дутшим препрекама од жице испред бункера. Наши бомбаши, уз садејство хаубица, учинили су своје. Послије 2 сата ликвидан је Брајића Таван, послије 3 сата Ђедовача. Након 5 сати и 5 узастопних јуриша пали су Умци, Миканово Брдо, Каменград, Чапље, Крухари и у једном налету и чувени по утврђењима и злочинима Демишовци. Досада нападани 3 пута без успјеха (тако да су браниоци Демишоваца пјевали „Партизани

¹¹ Меху Трбоња

¹ Види док. бр. 162.

² Брајићтаван

— мрки вуци, Ал' су љући Демишовци-Турци"). Након 7 сати батаљони I Крајишке, VI Грмечке³ и II Крајишке бригаде борили су се у периферијским кућама града. Борба постаје жешћа ради бјега већине снага, усташа и Нијемаца, легионара, домобрана и четника у сам град.

Заробљено је према непотпушш подацима досада 3—4 протуколска топа, исто толико бацача, као и тешких митраљеза, много пушака, муниције и остале спреме. Заробљено је око 150—200 домобрана (заштитница штаба V дивизије заробила је сама 45 домобрана), нешто Нијемаца, легионара и усташа. Непријатељ је имао много мртвих и рањених, док наши губици износе досада 22 мртвих и до 100 рањених. Предала се је једна чета, комплетна, „зеленог кадра" — четгопка.

Засједе према Ст. Мајдану, Приједору, Шкрљевитој м Сасини водиле су у току читавог дана снажне борбе, а нарочито на цести Приједор — С. Мост, гдје је непријатељ надирао у јачини од I бојне уз помоћ тенкова и покушао пружити помоћ нападнутом гарнизону, ипко су засједе успјешно одбијале натјеравши непријатеља у бијег.

Борбе у граду, на цести С. Мост — Приједор и С. Мост — Сасина и даље се настављају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман, с.р.

Командант,
Коста, с.р.

Начелник штаба,
Бранко Полџанац, с. р.

Курир приспео у 17 ч.
Депешу предао у 17 ч.

Ш Т А Б

I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Бр. Служб.

11-ХП-1942 г.

ПОЛОЖАЈ

Као свршено
у акта

Шеф канц.
Ђоко⁴

Шеф канцеларије,
Ђоко

³ Шеста крајишка НОУ бригада
⁴ Ђоко Јоцић

ШТАБ
I ВОСАНСКОГ Н.С. УДАРСКОГ КОРПУСА
11 децембра 1942 год. у 14 час.

ИЗДАНО У
Београду
1942

19/310

Т Е Л Е Г Р А Ф И С К А Д Е П Е Ш А
ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.С.В. и П.С. ЈУГОСЛАВИЈЕ

ПОЛОЖАЈ

Према плану отпочела је 10-XII о.г. у 23 часа акција на Савски Мост. Већ за 1 сат пробио се је I батаљон VI бригаде на утврђењу Брајина Табани, који са Федовичем, Ушима, Наменградом, Кужижкићем Милановим Брдом - са западне стране - и Чапљем, Крухарима, Сасином и Гривом - са источне стране - чини утврђени ватрени систем одбране С. Моста. Ова утврђења спадају у систем земљано-дрвених утврђења, појачан на мјестима са дуплим препрекама од жице испред бункера. Наши војници, уз сарадњу хаубица, учинили су своје. После 2 сата ликвидира је Брајина Табана, после је 3 сата Федовича. Након 5 сати и 8 узастопних јуриша пали су Ушима, Миланово Брдо, Наменград, Чапље, Крухари и у једном налету и чувени по утврђењима и злочинци Демисовици. Досада нападани 3 пута без успјеха, тако да су брзањаци Демисовица прјевали "Нарзивани" - мрки вуци, Ал' су вуци Демисовици - Турци. Након 7 сати батаљони I Крајишке, VI Грмечке и II Крајишке бригаде обрли су се у периферијским кућама града. Борба постаје жешћа ради бјега велике снаге, устава и Нијемца, легионара, домобрана и четника у сам град.

Заробљено је према непотпуним подацима досада 3 - 4 протубојска тона, исто толико сапача, као и тешких митраљеза, много пушана, муниције и остале опреме. Заробљено је око 150 - 200 домобрана, заштитница штаба V дивизије заробила је само 45 домобрана, нешто Нијемца и легионара и устава. Непријатељ је имао много мртвих и рањених, док наши губици износе досада 23 мртвих и више од 100 рањених. П редала се је једна чета, комплетна, "зеленог кадра" четника.

Засјеле према Ст. Мајдану, Приједору, Шкрљевитој и Сасини водиле су у року читавог дана снажне борбе, а нарочито на цести Приједор - С. Мост, гдје је непријатељ надирео у јачини од 1 бојне уз помоћ тенкова и покушао пријати помоћ на владутом гарнизону, што су засјеле успјешно одбијале најјеравши непријатеља у бијег.

Борба у граду, на цести С. Мост - Приједор и С. Мост - Сасина и даље се настављају.

СМРТ СЛАВИЈУ - СЛОБОДА НАРОДУ

Политкомсар,
Сенац, с.р.

Начелник штаба,
Бранко П. Љанац, с.р.

Командант,
Моста, с.р.

ШТАБ
I ВОСАНСКОГ Н.С. У. КОРПУСА
11 децембра 1942
ПОЛОЖАЈ

Х. Криворучић
М. Милошевић
Шеф канцеларије
Д. Милошевић

као сврњено
Д. Милошевић
Шеф канцеларије
Д. Милошевић

БР. 170

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД
НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ЛИНИЈИ РУЈЕВСКА ГЛАВА —
ПЛИТСКА**

**Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

дана 11 децембра 1942 год.
14 часова

ШТАБУ I БРИГАДЕ

1 — Од В.Ш. добили смо извјеиња да су¹ 10 о. м. увече отпочеле операције на Сански Мост¹ и наређења за нас, да са овог терена извршимо притисак ка Бања Луци.

2 — Обавештење о општој ситуацији на нашем сектору:

Код I бригаде није било важнијих момената; III бригада² пред покрет за с. Масловаре водила је око с. Липље борбу са четничким бандама. Четници су били потпомогнути окупаторском војском и наше положаје на том делу тукле су хаубице и бацачи од правца Котор Варош и од правца Теслић. У току тога дана четничке банде претрпеле су доста губитака, али су се задржале на околним брдима. III бригада у току 10/11 о. м. поставила се на простор око и јужно од с. Масловаре. II бригада³ налази се на просторији између Скендер Вакуфа и Котор Вароши. У току 9 о. м. разбила је једну групу од око 500 четника и домобрана који су надирали од с. Јаворани ка Скендер Вакуфу.

3 — Иако имамо везу са деловима III дивизије, још нисмо успоставили везу са Штабом те дивизије, те да би донели одлуку о сагласности у даљем раду и на основу тога одмах гредузети даљи покрет наше Дивизије.

Према оваквој ситуацији, а у циљу извршења притиска на непријатеља у правцу Бања Луке

НАРЕЂУЈЕМО:

4 — Почев од 11 о. м. од пада мрака извршиће се ликвидација непријатељских делова до линије Рујевска Глава —

¹ О борбама за Сански Мост види док. бр. 182 и 218.

² Трећа крајишка НОУ бригада

³ Трећа санџачка НОУ бригада

Плитска. У овој акцији непосредно и као обезбеђење учествоваће делови свих бригада и то:

а) I бригада потребним снагама извршиће ликвидацију непријатељских делова правцем Ободник — Дабовци — Врбањци — Рујевица — Рујевска Глава (десна обала р. Врбања), организујући ликвидацију или пак неутралисање непријатељске артиљерије која је осмотрена код моста између с. Врбањци и Рујевске Главе.

б) II бригада потребним снагама извршиће покрет ка к. 606 (Чепачко Брдо), одакле једним делом одмах порушити мост на р. Врбања испод тога брда и поставити заседу на путу према Котор Вароши, а другим делом једновремено извршити притисак ка Котор Вароши. На zgodном месту поставити противколски топ за тучење непријатељских тенкова уколико се појаве, било од Котор Вароши или од с. Врбањци.

в) III бригада у овој акцији извршиће сигурно обезбеђење од правца Теслић — Прибинић — Солила и од планине Узломац. Потребним снагама извршити продор југозападним падинама Узломца правцем Гарићи — Савићи — Хрваћани — Плитска, са задатком непосредног обезбеђења ове акције са тог правца.

5 — Делови одређени за ову акцију извршиће покрет у 21 час 11 о. м. са линије: I бригада — Ободних, II бригада — Соколине, и III бригада — Раскрсјани.

6 — Циљ акције је јак притисак према Бања Луци, а задатак је овлађивање линијом Чепачко Брдо — Рујевска Глава — Плитска и ликвидација или неутралисање непријатељске артиљерије. Према исходу ове операције извршиће се и даљи покрети главгоота свих бригада.

7 — Задатак II бригаде допуњава се у томе, што ће одредити потребан део снага који ће са леве стране р. Врбања учествовати у нападу на с. Врбањци садејствујући деловима I бригаде на том задатку. Ова колона направиће брвна за прелаз р. Врбања пешацима на најзгоднијем месту око с. Врбањци.

8 — Уговорени знаци и знади распознавања важе они раније одређени за II-XII. Сигнални знаци ракетлама:

„Наши су овде" = две беле ракетле.

„Туци овде" = две црвене ракетле испале у правцу циља за баљач или топ.

„Непријатељ отступа" = једна бела и једна црвена.

„Непријатељска артиљерија је уништена" = три беле.

„Наишли смо на јак отпор, стали смо" = три црвене (овај знак дају штабови бригаде).

9 — Потреба повезаности јединица осећа се, како за успешније извођење акције, тако и за личну сигурност и обавештеност појединих сусједних делова. Ради тога редовно у потребним моментима употребљавати овај систем везе. Као општи знак и трајни за међусобно обавештавање између наших јединица о њиховом присуству, када су већ дуже времена остали без везе, установљава се следећи светлосни знак: узастопно у неколико махова са временским размаком испаливање следеће серије ракетли: једна бела, једна црвена и једна бела.

10 — Предвиђамо да, евентуално, све јединице неће моћи отпочети покрет са предвиђене линије у одређени час (21 час). Но, у том случају покрет тих делова ка одређеним циљевима цма се ипак извршити, тежећи да се накнадним покретом од те линије надокнади закашњење у самом полазу.

11 — Коморе делова који непосредно учествују у акцији задржати на садањој просторији бригаде.

12 — У случају неуспеха и принудног повлачења колоне: I бригада поставиће потребан део снага на брдо Ободник (према нахођењу) који би служио за прихват нападне колоне те бригаде, но у случају потребе колоне те бригаде може се повући и ка левој обали р. Врбања; II бригада углавном има обезбеђен лак правац за повлачење или остајање на полазним положајима; III бригада такође не за овај случај организовати прихват својим деловима.

Сматрамо, а обзиром на непријатељске снаге на сектору Котор Вароши, да непријатељ не може имати веће делове на просторији означеној за ликвидацију, с једне стране, а да остале његове снаге, углавном четничке, не могу преко ноћи држати јаче делове изван села на брдима густим као што су Узломац и Борја.

13 — После ликвидације означених циљева, а ако непријатељ не даје и надаље организовани отпор, не задржати се на означеној линији, већ продужити са гоњењем непријатељских делова. Но, и у овом случају делови III бригаде остају на задатку заштите од назначених правца (Узломац, Борја). У оваквој ситуацији делови I и II бригаде благовремено да предузму мере за заштиту у случају интервенције непријатељских тенкова. Уједно о даљем покрету и предузетом гоњењу одмах обавестити главнине својих бригада, како би се оне за овај случај правилно поставиле.

14 — Перспектива за даљ* рад ове Дивизије је: хватање чврсте везе са III дивизијом, остављање овог сектора јединицама те дивизије и наш даљи покрет ка северу. Ради тога де-

лови постављеки између Ободника и Шипрага да поставе бал
ване за прелаз пешака преко Врбање на том делу.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. ком. див.
Фића⁴

На. игга. див
Васа⁵

Ком. див.
Коча⁶

15 — Везу са нама одржавати преко Шипрага.

БР. 171

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ
СНАГА НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ — ТУРБЕ — ТРАВНИК¹**

Ш Т А Б
Ш У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
11 XII 1942
у 15 час.
Борак код Скендер Вакуфа

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

1 Извијестили смо Вас 5 о. мј. о нашем повлачењу у слив
ријеке Угар као и о заузећу Јајда од стране непријатеља. Пре-
ма доцније прикупљеним подацима непријатељске снаге биле
су много јаче и сачињавале су их: 718 њемачка дивизија, 15 и
9 домобрански пук и усташки пук, као и неколико артиљериј-
ских група њемачке и домобранске војске, што значи да је било
око 15.000 бандита са јаком артиљеријом. По примљеним пода-
цима из Турбета било је око 30.000 бандита са 50 топова, али
смо ми увјерени да су те цифре сасвим претјеране.

' Народни херој Филип Кљајић
" Васа Јовановић
' Коча Поповић

¹ Оригинал, коме недостаје завршетак, налази се у архиви
ЦК СКЈ под бр. 3050.

Према прикупљеним подацима у овим борбама непријатељ је имао око 400—500 мртвих, велики број рањених, заплијењену комору од 52 товара, муниције и нешто оружја, а напга губици 25 мртвих, 30 рањених и око 25 промрзлих лахше. Погинуо нам је и командант III далматинске бригаде² друг Марјан Билић приликом обиласка батаљона на положајима 4 о. мј., тј. пошао је од III баталона са Палежа на Днолучкој Планини у правцу II батаљон код с. Брванци и у селу по густој магли дочекали су га Нијемци са митралеском ватром на отстојању 5—10 метара, те је ту погинуо са два курира, док још 3—4 друга су избјегли. Ово се је десило услед његове велике храбрости, неопрезности и недовољног извиђања. У свима борбама именовани се је много залагао за успјешан рад потчињених јединица, лично се је истицао до најистакнутијих дијелова, па на Ћусини ишао за бомбаша и бацао бомбе у непријатељске бункере. Свакако са својим херојским залагањем и личним командантским примјером много је допринио за успјех своје бригаде и за заузеће јаке утврђене тачке Ћусине. Иначе именовани је од почетка устанка у Далмацији у партизанима и прошао све војничке положаје од водника до команданта бригаде по реду, а учествовао је као добровољац у шпанском рату, одакле се другови такође о њему похвално изражавају. Ми смо мишљења да ради вјечног сјећања и захвалности за његово залагање, треба га прогласити за народног хероја.

2 У прилогу Вам достављамо заплијењену архиву 718 дивизије, домобранских јединица и нека писма четничких вођа, што ће Вам све корисно послужити. Из ових докумената нарочито је упадљиво неповјерење Нијемаца према четницима нарочито оних у Црној Гори. Они наводе да Црногорски четници имају намјеру, када трупе осовине буду избачене из Африке, да нападну талијанске гарнизоне у Црној Гори са 15.000 добро наоружаних Црногораца, па као добровољци да продуже даље дејство на сјевер.

3 Добили смо извјештаје да непријатељ са јаким снагама још чека у Јајцу, а да је преко Божиковца пребацио у Травник око 700 Нијемаца и домобрана, а ми вјерујемо да је јужнијим путем пребацио много више. У Травнику и Турбету до сада су биле мале снаге. Но ипак снаге у Јајцу су још увијек јаке и има вјероватноће да ће продужити преко Мркоњић Града, да потпомогну снаге код Санског Моста. Услед овакове ситуације, пошто смо лудство мало одморили, ми смо се одлучили да енергичним дејством загорозимо непријатеља у позадину и на-тјерамо га на повлачење јачих снага из Јајца. Ми знамо да би најефикасније дејство било у погледу повлачења снага на ко-

¹ Прва далматинска НОУ бригада

муникације Турбе — Дон»и Вакуф — Јајце, али је тај простор доста тијесан и било би ризикантно ту се увлачити, па смо се одлучили да са једном бригадом дејствујемо на просторији Гучја Гора, Травник и долина Лашве, а са двије бригаде на комуникације Зеница — Жепча, гдје ће такође дејство бити за те снаге доста блиско и мораће их повлачити. Ово су главни разлози да не излажемо детаљну нашу процјену. План нашег рада види се из приложене директиве.

4 Према примљеним извјештајима, који још нису провјерени непријатељ испражњује станове у Травнику, ради смјеиггаја војске, јер наводно треба да стигне 17 њемачких дивизија, које треба да нападну слободну територију и да се спусте у Приморје ради спречавања искрцавања Савезника у Далмацији, јер наводно немају повјерења у Талијане, али ми у то сумњамо, но ипак испољујемо, да прикупимо податке, те ћемо Вас извијестити.

БР. 172

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ТОКУ БОРБИ НА САНСКОМ МОСТУ¹

ШТАБ IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Бр. сл.

Положај 11/XII. 42 — 4 ч.

ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Извјештавамо о ситуацији која је до 4 сата ујутро: Лихвидирани Брајића Таван,² Бедовача, Кркојевци. Заробљено до сада 1 протуколски, 1 брдски, неколико бацача и друге спреме.

Није ликвидирано Умци.

II бритада³ наишла на велики отпор. Ликвидирала десетак бункера на Миканову Брду али поново наилази на жесток отпор тј. засједе се нису још пробиле до свог положаја. —

Издато је наређење II бат. VI Бр. да помогне ликвидацију Умце II бат. [ат.ј II Бр. и IV бат. VI Бр.⁴ а I бат. VI [Бр.] да продужи

¹ Ооигинал је писан руком.

² Брајћтаван

³ Друга крајишка НОУ бригада

⁴ Шеста крајишка НОУ бригада

вапредовање у град,⁵ док је II [Бр.] јављено да се рокира у десно и преко очишћене Ђедоваче и евентуално заједно ликвидираних Умада баци преко Подбрежја у Бришево.⁶

Веза телефонска која се успоставља већ 3 дана није успостављена ради дужине кабла и тежине терена (Саница) које су погцјењене као тешкоће. 3 вода за везу потрошила су своје људство⁷ и кабл на том сектору.—

Курире смо упутили 9/XII у 15 ч.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
(отсутан на полож.[ају])

Командант
Шоша⁸

БР. 173

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСKE ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ ШТАБА ДИВИЗИЈЕ СА ДРУГОМ БРИГАДОМ¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРБРИГАДЕ

Бр. 47
11-XII-42 г.

ШТАБОВИМА I И IV БАТАЉОНА

1 Штаб дивизије успоставио је везу са нашом II бригадом,² која се налази на просторији између Скендер Вакуфа и Котор Вароша. Она је у току 10 ов. м. разјурила 500 четника и домобрана и, наводно, заплијенила два тешка митраљеза.

III бригада се налази на просторији: Масловаре — Милојевићи — Демићи — Рађено Брдо.

2 Како се већ једна наша бригада (II) налази са лијеве стране р. Врбање наша Бригада ће за сада остати на просто-

® Сански Мост

¹ Шире о борбама за Сански Мост види док. бр. 182 и 218.

⁷ Мисли се да је све људство употребљено на постављању везе.

⁸ Народни херој Јосип Мажар

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

¹ Друга (Трећа санџачка) бригада

рији на којој се налази, с тиме што ће бити спрељша да разбије непријатеља уколико буде нападао на наш терек и да садејствује са осталим нашим снагама уколико буде нападао на неки сектор.

3 Дивизиска болница налази се у с. Стопану. Обезбјеђење болнице даће I батаљон.

4' Постоји могућност да непријатељ нападне концентричним нападом наше положаје, један од могућих праваца је и с. Шипраге. Према томе I батаљон ће бити спреман да прихвати борбу и разбије непријатеља. У том случају IV батаљон ће потребним снагама интервенисати на страни I батаљона.

IV батаљон се налази у с. Радохово, значи најближа јединица I батаљону.

5 Штаб I и IV [бат.] послаће обавезно у току данашњег дана петнаестодневни извјештај, као и извјештај о акцијама почев од р. Угар па до посљедњих дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб бригаде

Командант

БР. 174

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИГОЦАМА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА ОБОДНИК, ДАБОВЦИ, ВРБАЊЦИ, РУЈЕВИЦА И РУЈЕВСКА ГЛАВА¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 48
11-ХП-42 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 10 ов. м. отпочеле су операције на Сански Мост.² В.Ш. је издао наређење нашој дивизији да са ове стране изврши гритисак ка Банџа Луци. У ту сврху све јединице наше Дивизије,

¹ Оригинал документу недостаје завршетак.

⁵ О борбама за Сански Мост види док. бр. 178. 182, 218 и 253.

почев од 11 ов. м., од пада мрака поћи ће одређеним правцима против непријатеља, до Рујевска Глава — Плитска. Распоред лашлх бригада за ликвидацију непријатеља до те линије је следећи:

а) I бригада потребним снагама извршиће ликвидацију непријатељских делова правцем Ободник — Дабовци — Врбањци — Рујевица — Рујевска Глава (десна обала р. Врбање), организујући ликвидацију или бар неутралисање непријатељске артиљерије која је осматрана код моста између с. Врбањци и Рујевске Главе.

б) II бригада извршиће делом својих снага притисак (преко Чепачког Брда) на Котор Варош,³ другим делом поставити заседу са противколским топом између Котор Вароша и с. Врбањци, док једним делом садејствовати нашем нападу на с. Врбањци са леве стране р. Врбање.

в) III бригада обезбеђиваће правце од Теслића и од пл. Узломац. Потребним снагама извршиће продор југозападним падинама пл. Узломац правцем Гарићи — Савићи — Хрвањани — Плитска, са задатком непосредног обезбеђења ове акције са тога правца.

2 Распоред јединица наше Бригаде за ову акцију је следећи:

У непосредној ликвидацији непријатељских делова на горњој просторији и излазак на линију Рујевска Глава — с. Плитска учествоваће III и VI батаљон. II батаљон ће служити за њихову резерву и прихватницу.

III и VI батаљон прикутиће се код с. Ободник до 21 час 11 ов. м. Одатле ће поћи, у 21 час, за с. Дабовци. Покрет извршити у две колоне. Колона III батаљона ће се ослањати на друм, колона VI батаљона ићи ће сеоским путем с. Ободник — с. Дабовци. Уколико се не наиђе на непријатељски отпор до тог мјеста батаљони ће се ту развити у борбени поредак, с тиме што ће III батаљон нападати са с. Врбањци са источне и североисточне, а VI батаљон са северне и северозападне стране. По избијању код с. Дабовци VI батаљон ће истурити обезбеђење на коти 433 — према с. Хрвањани. VI батаљон ће такође поставити потребно обезбеђење на свом десном крилу према Котор Варошу. III батаљон ће обавезно поставити потребну снагу на Локином Брду (у почетку с. Дабовци) или неком другом погодном месту која ће му послужити (као и VI батаљону) за прихватницу у случају неуспеха.

III и VI батаљон ће за читаво време операција представљати јединствену целину, самим тим спровести максимално везу и сарадњу.

³ У то вријеме Котор Варош је био ослобођен.

II батаљон ће одмах по пријему наређења упутити једау чету која ће посести положаје на б. Ободник, с тиме што ће та чета служити као прихватница III и VI батаљону у случају повлачења, један вод упутиће на коту 449 са задатком непосредне прихватнице и обезбеђења са северне и североисточне стране. Остале јединице прикупити у с. Ободних (ближе друму) и на захтев једног од горњих батаљона интервенисати. **Када** III и VI батал>он избију на линију Рујевска Глава — Плитска II батаљон ће једним делом својих снага ући у састав горњих јединица с тиме што ће држати положај на крајњем левом крилу, десно од њега биће III батаљон, а крајње десно VI б., то уколико не будемо продужили са гоњењем непријатеља што ће зависити од конкретне ситуације, што треба настојати да се таква ситуација остварм, пошто нам је циљ јак притисак према Бања Луци.

II батаљон ће кренути на задатак одмах по пријему наређења.

Коморе III и VI батал>она остаће тамо где су до сада биле. Штаб II батал>она издаће наређење својој комори да се у зору премести у с. Поточани.

Топовско одел>ење поћи ће са II батаљоном, с тиме што ће се у прво време налазити у с. Ободник, а касније према потреби III и VI бат. Своју комору топовско одел>ење ће упутити у зору код коморе II батаљона.

бр. 175

извјештај штаба оперативног сектора јајце — мркоњић град од 11 децембра 1942 год. врховном штабу нов и по југославије о прикупљању четника у близини мркоњић града¹

**Ш Т А Б
ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА
ЈАЈЦЕ—МРКОЊИЋ ГРАД**

II-XII-1942-г-у
10,40 часова ,

Телефонска депеша

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према извештају команданта места Мркоњић Град, налази се са оне стране Мркоњић Града у непосредној близини

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2988.

ОКО 300 четгопка са Дреновићем и Тешановићем. Наше заседе су синоћ осмотриле њихове сигнале које су давали ракетлама. Лостоји вероватноћа да су у споразуму са непријатељем (мисли на Немце код Јајца) да нас концентрично нападну. Јутрос непријател» није нападао наше положаје. Борба се не чује ни са које стране. Ми нисмо у стању да са овим снагама разјуримо те банде и да држимо ове положаје. Послали смо једну чету Херцеговаца² као појачање Мркоњић Града.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Наређено му је да растера те
банде, ако треба и са 1 батаљоном
(пошто има 4 баталона у своме саставу⁴)

Командант
В. Томановић,³ с. р.

ft 5

БР. 176

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 11
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О
СТАЊУ У БАТАЉОНИМА КОЛІ СУ ДОДИЈЕЉЕНИ БРИ-
ГАДИ¹**

ШТАБ VII К.Н.О.У. БРИГАДЕ

(Командант)
Дана 11 дец. 1942 год.
у 10 часова

ШТАБУ 5 К.[РАЈИШКЕ] Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Два батаљона III к.[рај.] одреда која су одређена за VII К.Н.О.У. бригаду кренули су по вашем наређењу од 28/XII 42 год. у правцу Ситнице. Један је стигао на Рогоље, а други у Мркоњић Град. Тада смо добили наређеше од штаба III дивизије да се оба баталона пребаце на сектор Јања положај Љуша — Равна Гора, **јер је тим правцем већ надирао непријатељ. Исте**

¹ Чета Друге (Десете) херцеговачке НОУ бригаде

³ Народни херој Владо Томановић

⁴ Цијели пасус дописан руком.

⁵ Јосип Броз Тито

¹ Оригинал је писан руком.

ноћи смо повратили батаљоне и пред зору стигли са једним батаљоном до с. Натпол^е (Радушев Дол) гдје нас је непријатељ изненадио, ту је батаљон „Искра“ прихватио борбу, и послје 3 сата жестоког окршаја морао да се повуче у правцу Чуклићи — Грбавица гдје се он **и** сада налази. Други батаљон ту ноћ стигао је до Јајца гдје је по наређењу штаба III дивизије запосио положај Ћусине и ту остао све до пада Јајца у непријатељске руке, одакле се повукао у правцу Борци — Магал^{дол} гдје се и сада налази.

Тога дана је прекинута веза између ова два наша батаљона због тога што се непријатељ са јаким снагама спустио од Равне Горе преко Куташа — Ланинга — Шединац Хана, а другом колоном преко Горице и запосио положај Отомаљ — Ораховица — Дренов Дол — Букова Раван — Ципић. Наш батаљон „Искра“ са 2 батаљона III дивизије вригио је противнапад на те положаје али услјед надмоћности непријатеља нисмо успјели да га потиснемо са тих положаја, одакле непријатељ свакодневно креће у правцу ослобођене територије, и обасипа јаком артиљеријском ватром наше положаје али до данас су сви покушаји били одбијени.

Сада је наређено² од стране В.Ш. да се овдје оснује штаб сектора Јајце — Мркоњић Град под чију команду спадају наша два батаљона са два батаљона III дивизије и све остале снаге III К.Н.О.П. одреда. А задатак тих јединица је да затворе првац Јајце — Мркоњић Град.

Стање наших батаљона је слиједеће: батаљон „Искра“ броји око 200 бораца са 12 п. м. 3 т. мит. и 1 топ „Пито“³ њега ћемо појачати са Омладинском четом Купрешког батаљона која броји 60 партизана. Други батаљон (Шолаја — Пелагић) броји око 250 партизана са 12 п. м. и 1 т. митраљез „Бреда“. Коморе за оба батаљона имамо 25—30 коња.

У Јајцу је остао један противтенковски топ на који сам ја потписао реверс и истог оправио у фабрици, те евакуисао у правцу Мркоњић Града. Али док сам ја био код батаљона „Искра“ њега је команда мјеста по наређењу штаба III одреда упутила за Млиништа. Ја сам одмах наредио да се он поврати назад јер је на овом сектору врло потребан. Јавите ми да ли смијем да га задржим за бригаду, јер су наше јединице учествовале у нападу, а уз то сам и реверс потписао на истог.

У прво вријеме нијесмо хтјели одређивати дефинитивно команду чета јер смо мислили да ћемо добити мали одмор да прегрупишемо партизана из једног батаљона у други, **и по** могућности да појачамо старјешински кадар из неких других једи-

¹ Опширније о томе види док. бр. 164.

² Пјешадиски топ 37 мм био у употреби бивше Југослаvensке војске.

ница, онако какве сам инструкције добио у Штабу корпуса. Међутим У последње вријеме воде се борбе свакодневно по цио дан, а уз то што ми не командујемо нашим батаљонима већ пгаб сектора то је тај рад врло отежан иако је више него потребан јер овакви батаљони не задовољавају, а старјешински кадар не осјећа се као војно политичко руководство, и незрео за бригаду.

У споразуму са штабом сектора ми ћемо оба батаљона сконцентрисати на једну просторију и на сваки начин што прије извршити све припреме да оба батаљона као цјелина упадну у састав бригаде потпуно формирано.

Велики број партизана је болестан, јер се често ноћива на положају под ведрим небом, а одјећа и обућа је очајна, 50% партизана је потпуно босих, а има их велики број без шињела, а уз то је исхрана врло слаба и нередовна те се бојим да половина људства не испадне из борбеног строја као посљедица тих недаћа.

До сада је морал на висини, одушевљење за бригаду код веће половине партизана, дисциплина је мало попустила због овако, несређеног стања и става ишчекивања, а нарочито повратка са пута.

Потребно је да се што прије ове снаге прикључе бригади, и да се оне што прије покрену са овог сектора, који на све партизане негативно дјелује. Уколико је потребно веће снаге на овом сектору пребацити неку другу јединицу.

Такођер је потребно да цијела бригада логорује неколико дана на неком мирнијем сектору, да би батаљони могли да се одморе а партизани да поправе одјећу и обућу. Подвлачим да их треба удаљити са овог сектора.

Наравно штаб дивизије требао би се побринути да ова бригада добије пго више одјеће и обуће из интендантуре корпуса⁴ и економског одјека В.Ш. Те уколико ова два батаљона не покрену скоро одавде ту робу послати овамо јер постоји опасност већег осипања јединица због болести.

Још једном подвлачим да би ова два батаљона требала што прије да се покрену одавде, а чему треба да више поведете рачуна уколико се на њих рачуна.

У Јајцу непријатељ располаже са врло великим снагама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 дец. 42 год.
У 10 сати
на положају

Командант
Р. Маријанац

⁴ Први босански корпус
¹ Раде Марјанац

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЈ.
ДИНИЦАМА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПРОСТОРИЈИ
МАСЛОВАРЕ — КОТОР ВАРОШ**

**ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број: 50
12-ХП-1942 год.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 Наша бригада у сарадњи са III и II бригадом¹ наше дивизије одпочеће данас, ов. м., акцију разбијања и уништења непријатеља на простору Масловаре — Котор Варош.

Акција се састоји из 2 дијела: I дио — ликвидација четничких банди на просторији Масловаре — Гарићи — југозападне падине плагогае Узломац, и II дио ликвидација непријатеља у селу Врбањци (као и у охолним селима у колико их тамо има) и из запосједања линије Рујевска Глава — Плитсха.

2 III бригада даће један батаљон за осигурање правца Теслић — Масловаре. II батал>оном напашће непријател>а са источне стране. По ликвидацији четничких банди III бригада са 3 батал>оном посјешће линију Масловаре — Хрвањани обезбјеђујући тако нашу акцију из другог дијела.

3 II бригада ће једним дијелом својих снага напасти на с. Врбањце са лијеве стране р. Врбање, другим дијелом извршити притисак на Котор Варош постављајући засједу са противколским топом на друму Котор Варош — Врбањци.

4 Распоред наше бригаде за акцију је слиједећи:

I дио — У ликвидацији четничких банди учествоваће VI, III и II бат. Сва 3 батаљона морају подесити своје покрете према р. Крушевица тако да код ријеке буду најкасније у 16.30 часова. Почетак напада на четнке са линије Лаушевићи — М. Угла — Буцак (полазни положаји) је у 16 часова. Наравно, у колико наш деснокрилни батал>он (батаљон III бригаде) ступи прије тог времена у борбу наиш батаљони ће такође прије одређеног вре-

¹ Трећа крајишка и Трећа санџачка НОУ бригада

цена (16 часова) поћи са полазних положаја. Правац напада орх батал>она је сљедећи: VI батал>он полазак са линије М. Угља — Буцак напада Масловаре са јужне стране, настављајући напад на Раскрпггане и Павловиће, послије чега скреће полулијево настављајући ликвидацију Зилићи — Грабик — Гарићи.

III батал>он, полазак из Лаушевића преко жел>езничког иоста на Црквишту напада Масловаре, Раскрштане и Павловиће са западне стране а Грабик и Гариће са јужне и југозападне.

II батаљон, полазак из Лаушевића преко ријеке Крушевица на жељезничком мосту (проходан само за пјешаке) између зк. ст. Ободник и Црквиште — Велики Ободних (гдје оставља за осигурање према с. Врбањцима јачи дио својих снага) — ката 449 сјеверно од С. Ободник (преко Језерског Потока) гдје оставља остали дио својих снага распоређујући их фронтално према с. Дабовци.

2

НА ЗНАЊЕ! НА ЗНАЊЕ:

Овога момента добили смо обавјештење Штаба дивизије да је наша II бригада прије два дана ушла у Котор Варош и тамо ое и сада налази.

Према томе отпада горњи распоред напада на с. Врбањци и Котор Варош. Остаје једино напад на четничке банде.

За напад на банде III и II батаљон поставиће бацаче изнад с. Лаушевићи. На истом мјесту поставиће своје бацаче IV и I батаљон. III батаљон ће издати наређење топовском одјељењу да одмах по пријему ове заповијести крене за Лаушевиће гдје ће поред бацача поставити топ. Тешка оруђа ће тући брзом палбом сва непријатељска упоришта. Морамо их брзо ликвидирати да би наставили пут.

Правац кретања одмах по ликвидацији четника је (за цијелу бригаду): Хрвањани — Д. Шњеготина, одакле ћемо поћи на ликвидацију Јошавке.

Морамо хитно радити да би игто прије извршили како притисак према Бања Луци, тако и чишћење четничких центара.

По ликвидацији четничких банди све јединице ће се концентрисати у с. Хрвањани.

Батаљони и остале јединице повешће и коморе са собом.

II батаљон не треба да даје обезбјеђење према с. Врбањци, већ ће, умјесто IV батаљона, служити као непосредна резерва III и VI батаљону, према томе кретаће се правцем одређеним

⁴ На оригиналу документа прецртане двије странице руком.

за IV батаљон. IV батаљон ће се такође кретати раније предвиђеним правцем.

Хитно на извршење. Покрет одмах по пријему наређења!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Плави³

За штаб бригаде
(М. П.)

Командант
Д. Лекић⁴

БР. 178

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАУЗЕЋУ ШКРЉЕВИТЕ И САСИНЕ И О
БОРБАМА У САНСКОМ МОСТУ**

**Ш Т А Б
I БОС. Н. О. У. КОРПУСА**

Бр. службено
13/ХИ 1942 у 18 сати
Положај

**Д Е П Е Ш А
ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Снаге VI к. бригаде IV К.Н.О.У. дивизије које су од 0,00 сати 13 дец. 1942 г. држале лијеви дио града Сански Мост и лијеву обалу ријеке Сана, морале су се повући истог дана у 17 сати пред узастопним протунападима надмоћнијег непријатеља, који је успио координирати рад свих расположивих родова оружја: артиљерије, тенкова, аутоматског оружја и авијације. Наше су се снаге повукле на брежуљке око самог града.¹

® Мијалко Тодоровић
* Данило Лекић

¹ У нападу на Сански Мост биле су ангажоване Четврта и Пета крајишка дивизија. Четврта дивизија већим дијелом својих снага вршила је блокаду Босанског Новог, Љубије и Старог Мајдана, док је мањим дијелом снага учествовала у нападу на Сански Мост. Мањи дио снага Пете дивизије осигуравао је правац Бања Лука — Ситница док је главнина била ангажована у нападу на Сански Мост. На дан напада у Санском Мосту су се налазиле следеће непријатељске снаге: 1, 2, 3 и 5 бојна 10 домобранске пјешадиске пуковније и 12«чета 721 гренадирског пука 714 њемачке дивизије, а у току напада овој посади пристигле су у помоћ из Босанског Новог: 3 батаљона 741 гренадирског пука, пола 3 батерије 661 артиљериског дивизиона, 4 борних кола, један батаљон 202 оклопног пука и једна домобранска јуришна бојна. Опширније о борбама за Сански Мост види док. бр. 178, 182, 218 и 253.

Снаге V К.Н.О.У. дивизије ликвидирале су у току ноћи
ХДкрљевиту " Сасину.

Непријатељске снаге у С. Мосту: око 2000 домобрана, 400
Нијемаца, 50—60 усташа. Међу домобранима има велики број
легионара (домородаца).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Коста² с. р.

ШТАБ X БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

БР. 12

13-ХИ 1942 г.

— ПОЛОЖАЈ —

Предао Врховном
Штабу у 21,5 ч. и као
свршено

У акта

Шеф канцеларије
(Потпис нечитак)

² Коста Нађ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ДЕ-
ЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О ЗАУЗИМАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА
СТАРИ МАЈДАН И СТАРА РИЈЕКА И О БОРБАМА У САН-
СКОМ МОСТУ¹

Ш Т А Б
IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
13-XII-1942 у

2,30 часова

Телефонска депеша

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Наша IV дивизија доставила је овог момента следећи из-
вештај:

У току дана 12-XII — ликвидирали су наше снаге Стари
Мајдан и Стару Ријеку. Непријатељ је побегао према Козину,
помоћном руднику Љубије, који је исто миниран. И Мајдан и
Ријека...

Истога дана једна њемачка бојна 714 дивизије у 18 камиона
са 4 тенка уз додатак двије сатније усташа и легионара, успела
се је пробити цестом Приједор — Сански Мост. Наша заседа је
успела нагазном мином да уништи један тенк, те су тиме друге
мине и сама заседа биле откривене, и Њемци су даље продирали
уз борбу пешке.

Борба вођена 12-XII у ноћи, ради неповезаности снага ове¹
и V дивизије нису ликвидирани сам град Сански Мост, иако су
били батаљони VI грмечке бригаде упали у сам град до моста.

Наша артиљерија тукла је град цео дан и пред вече извр-
шила артшћериску припрему за напад који је обновљен на сам
град у 22 часа 12-XII-. Снаге VI грмечке и I крајишке бригаде
које су нападале са западне и источне стране град, у једном
силовитом налету сручили су се у сам центар града где се овог
момента воде жестоке борбе око појединих упоришта, основне
школе, желез. станице итд.²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб IV дивизије,
Шоша,³ с. р.

¹ Оригинал налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3183.

¹ Опширније о борбама за Сански Мост види док. бр. 182,
218 и 253.

* Народни херој Јосип Мажар

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И О СИТУАЦИЈИ КОД НЕПРИЈАТЕЉА¹

„БА”¹
13 децембра 1942 г.
у 16 часова
с. Руњевица

„А”³

(Секција Травник — Зеница 1 : 100.000)

На сектору „Б”⁴ нема нарочитих промјена.

Према исказу више мјештана Нијемци су посљедњих дана повлачили неке снаге од Јајца са комором, пролазили преко Турбета и изгледа ишли преко Травника даље ка Зеници или Сарајеву. Овог момента стигао је извјештај да сатнија усташа која је 10 о. мј. била изашла на Смет, била остала само неколико сати и да се повукла. Баталон који је кренуо да их ликвидира, нашао је само седам већ готових и покривених бункера, који су унгаитени, као и једна барака прављена за смјештај војске. Сем тога патрола извјештава по причању једног селака — да у Турбету има преко 100 Нијемаца и неколико стотина усташа и домобрана. Имају три топа, бацача немају а у Травночку да има двије сатније усташа, двије сатније домобрана а Нијемаца да нема много, само да се стаје мијења јер једни одлазе, а други долазе од Јајца и Вакуфа. Затим извјештава да је 11 о. мј. ноћу из Јајца дошло око три сатније Нијемаца са комором, да су прошли кроз Караулу и отишли према Турбету. Прије два до три дана из Травника су отишла четири камиона митраљеза и муниције, — по причању овог мјештанина — у правцу Зенице и Витеза, с намјером, да би преко Гучје Горе и села Глуха као и од Зенице вршили офанзиву на нас. (Ми вјерујемо у то да се Нијемци заиста повлаче према Зеници преко Бусовачи, али не ради офанзиве, већ ради одбране тога индустријског базена). Затим овај је селак причао да се Нијемци пребацују од Зенице у правцу Теслића, јер каже тамо се борбе воде с партизањима.

Нагли одлазак усташке сатније са Смета овај објашњава тиме што ће десета хрватска сатнија преко Днолука доћи на

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3147.

² Друга (Десета херцеговачка) бригада Треће НОУ дивизије

* Трећа НОУ дивизија

* Друга (Десета херцеговачка) бригада

Смет да ту држи положај. Сем овога, овај сељак прича да Нијемци купе своју жицу по Турбету (не знамо да ли је мислио на кабл или жицу за препреке), па сељаци мисле да ће иселити ЈС ових мјеста. Куће које су испражњиване за војску у Травнику још увијек су празне.

Наша „Б“ креће сјутра у јутро и смјешта се на простори“ села: Глуха — Буковица — Махала — Бадалиште, одакле ће на саму акцију кренути 15 о. мј. послерије подне.

Сјутра од подне наш штаб биће у с. Глуха.

Јуче смо примили понова извјештај од I длолетерске дивизије у коме нам јављају да нема код њих нарочитих промјена, извјештај је писан 11 о. мј., али се чуде да још увијек не могу ухватити везу с вама. Ми смо им дали најважније податке о најактуелнијим задацима наше Дивизије и ако желе с вама ухватити везу, да је траже сјутра преко села Панићи.

Овог момента добили смо извјештај у коме се тражи неки бацач од нас да га доставимо „Б“.⁵ Извјештај, кога прилажемо не личи на званични акт, дошао је чак и без коверте, доносиоце курире не познајемо, а исто тако нам је непознат наредбодавац. Курире нијесмо хтјели затворити већ их враћамо назад са нпшим куриром, па ако заиста наша „Б“ треба да дадне некоме тешки бацач, онда ће ипак бити времена да стигне благовремено. Напомињемо, да „Б“ има један тешки бацач без нишанских справа и са бомбама без основног пуњења. Сем овога, ова „Б“ прије неки дан добила је за извршење ових акција од „Б“ један исправан тешки бацач са 12 комада бомби. Водник вода бацача „Б“ каже да сем овога бацача који смо ми добили од „Б“, да они имају још један тешки бацач, са више од 6 бојевих бомби, а бацачу, да би могао гађати, потребно је само исправити иглу, која није пукла, већ се само мало искривила, или пак измијенити новом, а он им је једну иглу дао прије него што је овамо пошао.

Ова „Б“ је већ неколико пута питала тај „А“ да нас хитно извести дали постоји икаква могућност евакуације болесника од наше „б“, јер их већ имамо за евакуацију преко 15, од којих до сада и троја носила. Између осталих, јако нам је болестан командант „Х“⁶ и политкомесар „Д“,⁷ па вас молимо да нам ПОВОМЕ ИСТОМ КУРИРУ ШТО ПРИЈЕ ЈАВИТЕ.

ВОД НАШЕГ „Г“⁸ КОЈИ ЈЕ ПРИЈЕ 6—8 ДАНА БИО УПУЋЕН ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ „А“,⁹ ЈОШ УВИЈЕК НАМ СЕ НИЈЕ ВРАТИО, ВАС СМО ПИТАЛИ ВЕЋ. НЕКОЛИКО ПУТА

⁵ Односи се на Трећу (Прву далматинску) бригаду

⁶ Владо Шегрт, командант Десете херцеговачке бригаде

⁷ Милија Станишић, политички комесар Другог батаљона

⁸ Четврти батаљон Десете херцеговачке бригаде

⁹ Штаб Треће НОУ дивизије

ГДЈЕ ЈЕ, ПА НАМ ПО ОВОМЕ НИКАКО НЕ ОДГОВАРАТЕ.
МОЈИМО ДА НАМ СЕ ОВАЈ ВОД ЧИМ ПРИЈЕ УПУТИ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Политкомесар, Мискин Васо	Начелник штаба, Раде ¹⁰	Командант, Владо Шегрт
---------------------------------	---------------------------------------	---------------------------

П. С.

Због политичког рада и војне обуке потребно би било да нам се чим прије упути наш „Ц“ јер је и сувише дуго ван контроле наше.

Пошто наше старјеигине тешко раде са шифрама, а нарочито онда када је то најпотребније — за вријеме борби — то постоји опасност да хрђава употреба шифри не буде имала хрђавих последица на ток борби, као и то, да се шифрирањем губи форма и званичност актова, а нарочито у очима цивила. Стога, предлажемо, да шифре потпуно укину. Неупотреба штампаних због шифровања цивилнош властима нема довољно ефекта, а крити наше присуство овдје, када о нама стално јавља „Слободна Југос.[лавија]“ је бескорисно.

Мискин Васо	Нач. штаба Раде	К-дант Владо Шегрт
-------------	--------------------	-----------------------

¹⁰ Раде Хамовић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА ЈАЈЦЕ —
МРКОЊИЋ ГРАД ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ —
МРКОЊИЋ ГРАД И О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ у
ЈЕДИНИЦАМА¹

Ш Т А Б
ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА

број сл.

Положај, дана 13 децембра 1942 године

ШТАБУ III Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Неки дан смо вам послали исцрпан извјеишгај о нашем положају на овом сектору. Не знамо да ли су вас нашли наши курирци. Они се не враћају па нас то забрињава. Од одласка курира није било нових промјена, осим то да се је према саопштењу Команде мјеста из Мркоњића спустио Дреновић са око 300 четника у околини Мркоњића. Ми смо одмах послали Херцеговачки батаљон да похвата или протјера ову банду. Прексинах су четници извршили један мали препад на Мркоњић.² Борбоност њихова изгледа да није нарочита, а изгледа да би се неки и предали. Покушаће се у том погледу, да би се неки придобили.

Непријатељ нас не напада већ два дана. Прва три дана од нашег доласка на овај сектор три пута је покушавао да се докопа наших положаја, али је био одфијен. Немамо још тачних података о непријатељу у Јајцу, али је у изгледу да ћемо ускоро имати јасну прегледност у погледу непријатеља који се налази у Јајцу.

Исхрана наше војске на овом сектору је веома слаба, села поплачкана и поплаћена од усташа, па не можемо од народа ништа добити. Питање исхране војске највише нас забрињава. Осим тога другови су слабо обучени, а нарочито им је слаба обућа.

Морал је код другова добар и све потешкоће подносе у потпуности. Виде и они сами да је немогуће од овог народа ништа добити. Политички и војнички ради се колико нам прилике дозволјавају, али не онолико колико смо радили на ли-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3146.

² Шире о томе види док. бр. 175.

вањском сектору. Другови би жељели да иду у састав бригаде, али не праве питање њиховог останка на овом сектору. Добро би било кад би нас нека босанска јединица на овом сектору смијенила уколико би се ми дуже овдје задржали или уколико би се даље одмицали од нас.

Шаљемо вам ову пошту која је упућена преко нас, као и упућујемо вам ове другове који се враћају из болнице и позадине.

Ми смо поново добили наређење од В.Ш. да затварамо овај правац и да гонимо четничке банде које се налазе у околини Мркоњића, осим тога да одржавамо везу са вама, као и то да сазнамо ваше намјере и да их њима јавимо. Ми ћемо настојати да с вама одржавамо тијесну везу док нам то буде могуће.

Другарски вас поздрављају са:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

з. политкома
Блажо Ђуричић

Командант
В. Билиновић

БР. 182

I

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 14 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ САНСКОГ
МОСТА¹

ШТАБ I БОСАНСКОГ КОРПУСА

14-XII-1942 у 3,30 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Досадашњи успеси у акцији на Сански Мост² која траје већ пет дана састоје се у следећем:

Сломљена је утврђена линија одбране Санског Моста, Љубије и Приједора са јужне стране, добивена је огромна ослобођена територија са ниже наведеним селима: Дабар, Заграда I и II, Заграда,³ Мркојевићи, Ђедовача, Умци, Здена, Побрежје, Демишевци, Каменград, Сухача, Стари Мајдан, Цевар, Копривна,

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3014.

² О борбама за Сански Мост говоре слиједећа документа 178, 218 и 253.

³ На карти није нађено.

Оштра Лука, Скаваци са леве обале Сане, Томина, Чапље, Кијево, Крухари, Шкрљевита и Сасина са десне обале Сане. Пресечен је саобраћај цестом Сански Мост — Приједор и Сански Мост — Љубија, као и Сански Мост — Бања Лука преко Бронзаног Мајдана, док је Санском Мосту остала само веза железницом са Приједором са десне стране Сане. Прекинута је исто тако железничка веза Лзубија — Приједор (потргана груга и мост на Сани). Заробљено је око 350 домобрана, официра, четника, Немаца, легионара и усташа. Заплењено је 4 противколска топа и један брдски, 4—5 бацача, више тешких и лаких митраљеза, пушака, муниције и друге војничке опреме. Уништено је: два тенка (један од нагазне мине, а један противтенковским топом у граду), мањи део Санског Моста од наше артиљерије (седам топова и три бацача тукла су три дана град), као и паљењем објеката до којих се могло доћи, а који су служили као стална и тврда упоришта (јавне зграде у Санском Мосту), села Демишевци, Сасина и Стари Мајдан и Стара Ријека такође су спаљена и уништена. Оштећен је један авион на аеродрому у Санском Мосту.

Рањено је и побијено око 300 непријатељских војника. Наши губици: један противтенковски топ, око тридесет мртвих, 50 до 60 рањених, за које ћемо накнадно извести.

Наш распоред је следећи: IV ударна дивизија распоређена је од Уне до Сане, блокира Босанеки Нови са јужне и источне стране, Приједор и Љубију са западне стране (V козарска), Приједор и Љубију са јужне стране (I крајишња) и Сански Мост са западне стране (VI грмечка).⁴ V ударна дивизија је распоређена од реке Сане до Ситнице и Мркоњића, блокира Сански Мост са источне стране (I крајишка) Стратинску и Бронзани Мајдан са западне стране (IV крајишка бригада).

Непријатељске снаге у Санском Мосту су следеће: 4 бојне (2 хил>аде) домобрана и легионара, око 400 Немаца и око 60—80 усташа.

Немци су јуче штаповима и револверима нагнали домобране у контранападе.

О нашим даљим намерама бићете правовремено обавештени.

За штаб корпуса
Коста'

Примљено у 8,15 час.

⁴ Шеста крајишка НОУ бригада

⁵ Коста Нађ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 1 ДО 14 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ

**Ш Т А Б
IV БАТ. III БРИГ.
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВ.
14-XII-42 г.**

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

15-то дневни извјештај о војним акцијама, војном и политичком раду.—

- 1 1-XII-42 г. Батал>он је извршио покрет из села Кричића до с. Шипрага, гдје је извршио напад на четничко упориште Шипраге ујутро 2-XII-42 у 11 часова. Заробљен је један четник са оружјем, 12 пушака раз. кал. које су предате у интендантуру бригаде, 8 коња, 12 оваца, 3 говеда, 2 кожна капута, 1 ципеле, 3 хлаче и двије блузе и магацин са раз. животним намирницама око 730 дин. које је предато полку бриг. Истога дана бат. је продужио маршевање према с. Гарићима гдје је стигао на дан 3-XII-ујутру.
- 2 3-XII-42 г. Батал>он је извршио маршевање у 3 часа у правцу с. Хрваћана и продужио је у напад на с. Врбањеце који је извршен у 3 часа ујутру на дан 4-XII-0. м. Борба је трајала око 3 часа, и када је свануло бат. се повукао у с. Дудиће.
- 3 5-XII-42 г. Батал>он се псвратио из с. Дудића у 1 час поново на ликвидирање с. Врбањада, али се раније непријател. предао снагама I бригаде. Батал>он се повукао у село Дудиће, гдје се одмарао преко дана, а увече се пребацио у с. Дабовце гдје је и преноћио.
- 4 6-XII-42 г. Батал>он је био у с. Дабовцима на одмарању, гдје је домобрански водник нам предао 4 пушке и 400 метака.
- 5 7-XII-42 г. Батал>он је извршио покрет из с. Дабоваца у 1 час до с. Билице, гдје је стигао у 3 часа. Једна

је чета била у граду Котор Варошу три к-ди-
мјеста.

- 6 8-XII-42 г. Баталон се налазио у с. Билицама одакле се пребацио у с. Вакуфци у 14 часова. Трећа чета нашег батаљона у заједници са IV бат. I бригаде напала је њемачке и усташке колоне и сјурила их са коте у с. Врбање. Борба је трајала 2 часа. Убијено је неколико непријатељских војника. Заробљене су неколико пушке, које су поништене, 2 сандука муниције, што је подијељено војницима, као и 4 ћегета. Услед јаке арт. ватре чета се повукла у састав батаљона који је преноћио у с. Вакуфцима.
- 7 9-XII-42 г. Бат. је извршио покрет у 9.30 часова из с. Вакуфци за Масловаре гдје је стигао у 12 час. и предузео мјере за закресавање пута Масловаре — Солила, као и постављање бусије.
- 8 10-XII-42 г. Батаљон је заузео положај према селу Павловићи и изнад Масловара са једним дијелом осигуравао пролаз бригади.
- 9 11-XII-42 г. Баталон је извршио покрет из с. Масловара у 5,30 час. у правцу са лијеве стране р. Крушевице и држао положај поврх с. Буцака, и ивица шуме до с. Борића.
- 10 12-XII-42 г. Батаљон је извршио маршевање са кота испод с. Борића у 14 час. преко с. Буцака према коти 1.016, гдје је између коте 945 и 1.016 прекинула се веза између III чете као заштите и главнине, у великим кланцима и рупама, гдје се III чета повукла на коту 945¹ и заузела положај који је требао заузети II бат. и у 5 час. кренула на одређену коту одакле се спустила у с. Павловиће. Остале двије чете пошто су изашле на одређену коту спустиле су се ујутро у с. Масловаре, одакле су са к-том бригаде² отишле у другом правцу. При маршу III чета заробила је два четника са оружјем и преко 100 метака.
- 11 13-XII-42 г. Баталон је извршио покрет из Павловића у 14 час. гдје је стигао у с. Средњу Шњеготину у 23 часа и ту је преноћио.
- 12 14-XII-42 г. Батаљон је извршио покрет у 12 часова из Ср Шњеготине за с. Омербегову Шњеготину.

¹ Вјероватно кота 940

² Никола Карановић

Војни рад.

1-XII-42. Одржан је састанак са командом I³ чете, као и са вод. и десетарима, гдје им је указивана дужност патроле претходнице, претстража, и истога дана одржан је војни час са I четом и рад.[ним] водом, и гдје је указивана војницима дужност претстража и патрола претходница као и значај везе.

2-XII-42. Одржана је [конференција] са свим командама чета вод. и десетарима гдје им је указивана дужност као руководећег кадра за ^{ар}рнјтме борбе као и ду[жност] при самом маршу и логоровању и дисциплини. Саме команде чета одржавале су вој. часове, када су прилике дозвољавале. У току ових протеклих петнаест дана рад је био отежан, услед сталног покрета.

Политички рад.

Политички рад у току протеклих петнаест дана одвијао се врло слабо, услед сталних путовања, држања положаја и акција. Предавање „Запшто се боре партизани“ прорађено је са I четом. Сем тога по четама су прорађивани чланци из листа „Борба“, и дневна заповијест друга Стаљина о 25-то годишњици окт. револуције.

С. Ф. — с. н.

Политкомесар
Матерић⁴

Командант
Ђ. Чубрило⁵

³ Мисли се да је састанак одржан између команданта и
Прве чете
⁴ Перо Матерлић
⁵ Ђорђе Чубрило

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ
О ЛИКВИДАЦИЈИ ЧЕТНИЧКОГ УПОРИШТА У СЕЛУ
ЈОШАВКИ¹

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 55
15 децембар 42 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1 Примили смо ваше наређење од 15 ов. м., у 6 часова.

2 Наши покрети и акције од 13 ов. м. до данас биле су
слиједеће:

13 ов. м., у 9 часова ујутру, извршила је наша Бригада по-
крет са просторије: с. Хрвањани — с. Масловаре на просторију:
Д. Шњеготина — Јошавка.

Покрет смо извршили у двије колоне:

а) прва колона правцем с. Зилићи — с. Суваја — с. Кова-
чевићи — с. Ср. Шњеготина — с. Раилићи (гдје је остао један
батаљон) — с. Гаврићи (гдје је остао други батаљон ове колоне).
Овим правцем смо послали два батаљона да би олакшали по-
крет на десном крилу наше III бригаде.² Ова колона на путу је
прошла без борбе, све до с. Раилићи — Гаврићи (засеоци с. Јо-
шавке), када су се пред њима на косама изнад села поставиле
двје четничке чете, јачине до 150 ЛЈуди. Челни батаљон је раз-
вио једну чету и почео да подилази. Међутим банде су побјегле
не опаливши ниједан метак. Наши су их испратили краћим
плотуном, —

б) друга колона (три батаљона) правцем с. Хрвањани — с.
Д. Шњеготина. Ова колона одмах изнад с. Хрвањана ступила је
у борбу са једном четничком засједом, јачине до 30 људи са
једним аутоматским оруђем, која је сачекала нашу патролу на
20 метара и онда створила ватру уз покличе: „Ово је војска
Краља Петра“. Послије краћег окршаја побјегли су. Ми смо
имали два рањена друга, један сасвим лако. Негтријател» је та-
кође имао рањених пошто смо уз пут наилазили стално на крв,

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског ин-
ститута ЈНА.

² Прва далматинска НОУ бригада

али број нисмо могли установити. Прије тога на изласку из села заробш смо једног четника. Касније на Матраковој Коси оачекала нас је друга засједа. Она је брзо побјегла. Жртва нисмо кмали. Батаљони ове колоне су се смјестили на просторији Д. Шњеготине до завршетка друма. Одмах по уласку у с. Д. Шњеготина наишли смо на четнички магацин. Нашли смо око 3—4 вагона пшенице, око 708 вагона зоби и неколико колада овиња, које смо употреједили за исхрану лзудства. Осим тога наишли смо, ту и тамо, на печене пилиће, гуске и свиње, које смо са добрим апетитом појели.

На горњој гросторији остали смо до 14 ов. м., у 13 часова, када смо, по претходно издатој наредби, пошли на ликвидацију четничког упорипгга с. Јошавке.

3 За чишћење просторије с. Јошавке (око 20 засеока) употреједили смо четири батаљона. Један батаљон је давао осигурање према Бања Луци, постављ>ајући се дуж друма, фронтално и дубински, сјеверозападно од с. Опсјечко. Остала три батаљона су, са три стране, продирала у с. Јошавку. Међутим, када су, управо, наши батал>они били у покрету наишла је једна колона Нијемаца, двије чете (300) и једна колона четника, око 300 људи. Нијемци су ишли друмом, а четници косама изнад друма. Обје непријатељске колоне сукобиле су се са предњим одјељењима нашег I и IV батал.она. Нашк су их дочекали ураганском ватром. Код непријател>а је настала паника. Митраље-зи су пуцали у гомилу. Противколски топ је ефикасно дејствовао. Бацачи такође. Послије краћег судара непријател» је оставио 8 мртвих- четника и 4 мртва Нијемца. Заробили смо три Нијемца, око 50 граната за мали њемачки бацач и један тешки бацач. Послије тог првог судара у ком смо снажно разбили непријатеља наставили смо са гоњењем чистећи истовремено поједине засеоке с. Јошавке. У том гоњењу заробили смо 8 четника. Да се III бригада, бар са двије чете, поставила тамо гдје сам то од ње тражио, апсолутна већина обје непријатељске колоне биле би уништене. Овако им је успјело да побјегну. III бригада је за читаво вријеме операција остала на просторији одређеној од Штаба дивизије. Овај навод ниуком случају не претставља жалбу, већ чињенлцу постојања извјесне лежерности код III бригаде.

Наше јединице су се у гоњењу непријател>а, у 21 час, поставиле на просторију: с. Бољанићи (сјеверно од с. Опсјечко), па одатле преко друма на села Радујковиће — Двориште — Црни Врх, одатле на запад¹ преко села Јовановићи — Јеловчани до с. Тешићи (укључно). Сматрамо да смо постигли рекордну брзину, погодову када се узме у обзир јак замор нашег људства

³ Грешком написано на запад а треба на исток.

и приличан отпор непријатеља. У току читаве акције имали смо два рањена друга (један је друг Мушмула — лакше рањен

4 Када смо отпочели борбу, готово истовремено чула се борба лијево од нас. Закључили смо да су то јединице наше II бригаде. Наредили смо батаљону који је поставио засједу да са једном четом, по изласку сјеверно од с. Опсјечко, нападне непријатеља са леђа. Он је то и учинио. Непријатељ је тада побјегао са тог сектора.

Тада смо упутили једно одјељење за везу са II бригадом и послали вама извјештај. Та јединица је обишла читаву Скавицу, али није наишла на дијелове II бригаде и вратила се без резултата. Закључили смо да су се јединице II бригаде повукле у с. Подбрђе на преноћиште.

5 Двије њемачке чете (II и III, са одјељењем бацача IV чете) припадале су I батаљону, 718 пука, 741 дивизије. Овај батаљон се налазио (заправо још двије преостале чете, пошто су ове двије разбијене) у с. Челинац. Ту имају и артиљерију, уколико је нису псвукли према Бања Луци. Међу убијеним Нијемцима је један официр. Рањених су имали много (око 30), међу рањенима такође један официр. Добро смо их удесили. Заробљеници говоре: „Готово је с нашим батаљоном, двије чете готове, оне двије је лако ликвидирати“, а то бисмо и учинили да нисмо били натчовјечански уморни пошто смо претходно морали ликвидирати Јошавку, а и кажемо за сада да се прво поћерамо са четнкцима (а то изискује заиста напоре) а Нијемци ће већ доћи на ред.

Четници су припадали батаљону „Петар Мркоњић“, јошавској и врбаској чети.

6 15 ов. м., у 7 часова, извршили смо покрет дал.е. У току дана смјестили смо се у југозападним и јужним засецима села Лаћевци — Брезичани, у с. Дубрави (Старој и Новој, у непосредној близини с. Бранешди гдје нема ни трага [од банде], изузев у свињама и кокошкама од банди). Банде су побјегле испред нас преко р. Турјаница (сељаци причају да су казали да иду на Озрен — срећан илп пут, да бог да!). Један наш батаљон је остао на лијевој страни друма на проегорији Гаврићи — Спасојевићи — Вуковићи, ради успостављања контакта са II бригадом.

Јединице III бригаде су на просторији одређеној од Штаба дивизије (Шњеготина са свим придјевима⁴).

7 Nosotros nos quedamosa qui lo menos hasta pasado manana, para descansar un poco la gente, que no puede mas. Despues pondremos a la III que deja aqui algunas de sus unidades en la dirección de B. L. por tener el contacto con la II y nosotros iremos un poco al norte y mas al este. Pienso que no es necesario de aser-

⁴ Односи се на Горњу, Средњу и Доњу Шњеготину

carse mucho a P,-hasta que no tendremos un plano definitivo de su liquidación. Pienso que por esto sera necesario la partipacion de la II, por 1° menos como la aseguración de la dirección de B. L. Lo demás nosotros haremos. Pero seira bien si vosotros podréis venir aquí. Por el momento no tenemos ninguanas informaciones sobre el enemigo, pero uno es seguro que no representa a un enemigo fuerte.

Lo siguiente es necesario a subrayar: si el enemigo nos ataca, principalmente por la dirección de B. L. la II tiene hacer una presión fuerte, por la razón que su posición la permite completamente.

Las consinas (znaci) las daremos las mismas empezando del primero de diciembre (de nuevo, quiere decir: el primero de diciembre corresponde al 16 de diciembre ect. Lo mismo debeis decir a la II Brigada).

En fin teniendo en la cuenta el buen humor de la población frente a nosotros, las declaraciones de los prisioneros nuestras posiciones serán buenas, la situación no se representa mal.⁵

8 Сматрамо да другарицу Дару, за сада, док се не успостави регуларна веза, не треба слати.

9 Молимо вас да све наше људство које се налази код вас пошаљете натраг у њихове јединице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

За игтаб бригаде

⁵ Овај део текста под тачком 7 преведен је са шпанског језика који гласи:

7 Ми остајемо овдје најмање до прекосутра, да би се људство мало одморило, јер не може даље. Након тога предложимо III [бригади] да остави овдје неколико својих јединица у правцу Б[ања] Л[ука], да би одржавале контакт са II, а ми ћемо ићи мало на сјевер и више на исток. Мислим да није потребно приближавати се мјесту П[рњавору] док не створимо дефинитивно план његове ликвидације. Мислим да је за ово потребно учешће II, у најмању руку ради обезбјеђења у правцу Б. Л. Све остало учинићемо. Али биће добро ако би ви могли доћи овамо. Моментално немамо никаквих обавјештења о непријатељу, али је сигурно да не претставља јаку снагу.

Слиједеће је потребно нагласити: ако нас непријатељ нападне, нарочито од стране Б. Л., II треба да направи јак притисак јер јој то њен положај потпуно дозвољава.

Знакове ћемо дати истима почињући од 1 децембра (поново, хоћу да кажем: 1 децембра одговара 16 децембра итд. То исто треба да кажете II бригади).

Коначно, водећи рачуна о добром расположењу становништва у односу према нама као и изјаве заробљеника, наши положаји ће бити добри и ситуација није лоша.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О ВОЈ-
НИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД
1 ДО 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ**

**ШТАБ II БАТАЉОНА III БРИГАДЕ¹
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ**
Положај 15-XII 1942 год.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Негдје

Шаљемо Вам петнаесто-дневни извјепггај о војним и по-
литичким акцијама од 1—15-XII-1942 год.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

1-XII-42 г. Наш батаљон дошао је у село Добретићи, гдје је од-
марао. У међувремену одмарања, дознали смо да се налази код
католичког попа једна цивилна пушка и пииггољ. Одмах смо
одредили једну патролу са задатком да од истог одузме поме-
нуто оружје. Патрола је дошла и затражила оружје, нашто је
он одмах дао пушку са изговором да је пиштољ продао нзком
у Јајцу. На његове ријечи патрола је тражила потврду коме је
продао. Он је одговорио да нема. Патрола је поново опоменула
попа да дадне пиштољ и ако има осталих војничких ствари, јер
у противном да ће по наредби своје команде извршити претрес
куће. Поп је одговорио да пиштољ>а нема, нити других војни-
чких ствари, те да слободно приступе претресу куће. Претреса-
јући кућу одмах су нашли неколико мина са чиковима. Он
каже да то није сматрао војничком спремом, него да је то само
за весел>е око празника (Божића) и да је он то зато куповао.
Даљним претресом нашли су једну преправљену војничку пу-
шку са 50 метака и 25 метака за пипггољ бр. 6.35.

Због утаје оружја и намјере да исто сакрије, овај игтаб ба-
тал>она донио је одлуку да се исти казни са 10.000— (десет хи-
љада) динара у корист Н.О. борбе.

2-XII-42 г. батал>он је кренуо ноћу у 12 часова и још за ноћи
прешао воду Угар.

3-XII-42 г. батаљон је стигао више Шипрага и састао се са једном
четом IV батаљона наше бригаде. Заједно са четом IV батаљона
кренули смо низ воду Врбницу- према Шипрагама. На непосредној

¹ Трећа крајишка НОУ бригада

² Вјероватно Врбању

близини дочекала нас је непријатељска засједа. Чета IV батаљона ишла је пред нашим батаљоном и примила борбу, док је наш батаљон заилазио непријатељу с бока и леђа. После краће борбе непријатељ је побјегао. После краћег времена и одмора у Шипрагама, кренули смо цестом за Котор Варош. Далеко од Шипрага 7 км. наша претходница наишла је на непријатељску претстражу и двојицу убила. Код њих је нађено 2 пушке и око 150 метака. У овој акцији показао се је свјестан и неустрашив борац, друг Гавро Јарић водник II чете, који је са два метка убио 2 бандита. Продужили смо даље са цестом и преноћили на станици Ободник.

4-ХП-42 г. батаљон је стигао из Ободника у село Гариће, а увече истог дана по примљеној наредби, кренули смо на акцију за Котор Варош. Нашли смо водиче који врло добро познају мјесто на које треба да стигне наш батаљон, али услијед велике помрчине и магле, водичи нас нису могли навести на пут, те тако смо лутали до 12 сати ноћу. Видјели смо да никако не можемо доћи на одређено мјесто, ријешили смо да направимо преноћиште у селу Водалама које се налазило у близини нашег лутан>а. Село је било врло мало, те смо зато морали наложити ватру и смјестити војску вани поред кућа. Непријатељ се је налазио недалеко на једном брду од нас и два пута те ноћи вршио препад са пушкама и пушкомитраљезом на наше ватре.

5-ХП-42 г. У саму зору непријатељ је отворио јачу ватру из митраљеза на наше јединице. Наш батаљон заједно са I батаљоном примио је борбу са непријатељом. До непријатеља је било врло тешко изаћи због велике чистине наступања и самог брда које је непријатељ држао. Непријатељ се је огорчено бранио више од 2 сата. Поред тако јаког отпора наш батаљон заједно са I батаљоном успио је направити обруч око ровова непријатеља и уништити му живу снагу. Испред нашег батаљона било је 8 мртвих непријатељских војника. Заплијењено је 1 п. м. 5 пушака око 300 метака и једна жага за резање дрва. По ликвидацији брда, кренули смо у село Билице, гдје смо одмарали.

6-ХП-42 г. кренули смо у село Ободник на преноћиште.

7-ХИ-42 г. наш батаљон по наредби кренуо је у село Средњу Шњеготину. Истог дана стигли смо у поменуто село и преноћили.

8-ХП-42 г. вратили смо се из села Шњеготине у село Липље на одмор.

9-ХП-42 г. непријатељ је заузео положај око нашег логора и у саму зору почео припуцкавати са свих страна. Успио је доћи за ноћи између нашег и Трећег батаљона и заузео простор-чуку коју смо морали имати ради везе са нашим јединицама. Немогуће је било стјерати непријатеља са положаја на којима смо се ми налазили. Морали смо са једном четом проћи шумом испод непријатеља и ударити с бока и леђа. Непријатељ је на тој чуки

имао врло малу снагу тако да је одмах по доласку наше јединице на чуку напустио положај и побјегао. Том приликом ухватили смо једног четника, код којег смо нашли пушку, 70 метака, један пипггољ бр. 6.35 и 340 куна.

Послије краћег времена, непријатељ је извршио напад на наш положај који смо отели од непријатеља. Непријатеља смо дочекали и повратили га назад уз 2 мртва војника код непријатеља. Непријатељ се је поново концентрисао и пошао опет према нашим положајима. Ми смо се добро сакрили и затајали тако да је непријатељ мислио да смо побјегли и куражно ишао према нама. На непосредној близини наши борци дочекали су непријатеља и тукли их са бомбама и митраљеском ватром, тако да је био један мртав и више рањених. Тога пута добили смо једну пушку и један пиштољ бр. 7.65. Непријатељ је у паници побјегао, а ми смо по наредби напустили положај и кренули у село Масловаре гдје смо и преноћили.

10-ХП-42 г. кренули смо на задатак у село Демиће. У Масловаре је дошао друг Пилиповић Милош, партизан II чете а са покретом из Масловара нисмо га могли пронаћи, те тако о њему не знамо нипгга.

11-ХП-42 г. смо одмарали и држали са батаљоном положај.

12-ХП-42 г. по наредби Штаба бригаде држали смо са нашим батаљоном комуникацију и осигуравали цесту Масловаре — Солила. По ликвидацији Масловара, кренули смо цестом по ноћи према Солили.

13-ХП-42 г. ујутро рано пред Солилом на 1.5 км. срели смо се са непријатељском колоном, која је ишла у правцу нас цестом.

Непријатељ је састављен од четника и усташа, који су са собом имали 20 п. м. 1 бацач и 1 топ. Услијед непријатељске надмоћности морали смо се послије краће борбе пребацити у састав нашег сусједног батаљона. Кад смо ухватили везу са III батаљоном, продужили смо даље на одређено мјесто.

14-ХП-42 г. Уз пут наишли смо кроз село Липље на кућу к-та позадине Бошка Вуковића, код којег смо као шверцера и четничког сарадника одузели једну цивилну пушку, 8 пакета чавала за поткивање конја, 50 ком. шибица, 100 км папирића за дуван, 1 пар ципела, 2 лампе, 1 опасач и других ситнијих ствари. Истог дана стигли смо у село Горњу Шњеготину, гдје смо преноћили.

15-ХН-42 г. стигли смо-у село Вијачани ксд воде Шибовача.³ У ово село дошао је десетар четничког батаљона „Краљ Петар" и предао једну пушку са 115 метака и пиштољ бр. 7.65. Повратили смо му назад пиштољ, мало послије наша патрола ухватила је

³ Вјероватно Шибови

још једног четшка са пушком и 14 метака. Ооадвојицу смо пу-
(-гилк на слободу. Читаве акције лакше је рађен друг Милош
Грбић партизан III чете у лијеву руку.

ПОЛИТИЧКЕ АКЦИЈЕ:

Дротеклих пегнаест дака по четама се није довољно радило
нити обрађиван материјал са партизакима, услијед сталног мар-
шоважа и извођеша акдија. При самом одмарању, борци кису
имали могућности да се смјесте по кућама, него су морали но-
ћевати вани. Дању кад би било могућности за рад партизани
од умора и неспавања одмарали су. Одржано је неколитсо чет-
них конференција и једна батаљонска и прочитане двоје ра-
диовијести.

У селу Демићима одржана је конференција којој је при-
суствовало 20 људи и жена.

Село Дивичани⁴ у којем се налази наш батаљон народ је
врло поигтен и излази у сусрет све што је потребно војсци.
Уласком у ово село народ је био врло уплашен и напустио куће,
тако да кад смо стигли у поменуто оело да нијесмо нашли ни
једног човјека, као нити млађих женскиња. Било је кућа које
су потпуно напуштене. Са увјеравањем и доказивањем успјели
смо преко осталих који су остали код кућа повратити одбје-
гк народ.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Милан Ђуп

Командант
Пећанац⁵

Вјероватно с. Вијачани
Никола Пећанац

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТЛБУ ДИВИЗИЈЕ О ЧИШЋЕ-
ЊУ ТЕРЕНА ОКО БЛАТНИЦЕ ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ¹ <

БА=

Бр. 31

15 децембра 1942 год.

у 15.45 часова

„А“³

Положај

У циљу извршења задатка, који нам је поставио тај Штаб 11 ов. мј. у 12 часова, 14 ов. мј. извршили смо покрет из засе- лака села Угодновића према Блатници и околини. Били смо обавијештени да у Блатници има једна чета четничких бандита из баталјона „Танкосић“. Међутим 13 ов. мј. четнички бандити су напустили Блатницу и упутили се у правцу Гребена — према Масловару, гдје се налази и њихов командант батаљона Ки- тић. Намјера им је да дејствују према Котор Варош (I дивизија). У селу Угодновићи (заселак Тешићи) наше јединице за- робиле су 9 четника, од којих један повјерилац четничког бан- дита Радића.⁴ Остали су чланови једне групе, која је лутала селима последије разбијања њихове јединице у Шипрагама, можда тражећи везе са осталим четничким бандама. У тој групи је било 29 четника са командиром. Командир је побјегао са оста- лима изгледа у правцу Гребена. Према томе на Гребену и у око- лини Гребена према Масловару окупљено је око 100 или више четника.

При нашем наступању према Блатници по околним, до- ста удаљеним, косама и чукама налазиле су се групе наору- жаних људи, који су бјежали пред нашим јединицама не отва- рајући ватру. У с. Младиковине смо се обавијештили о стању у Блатници, а то је да је до 13-ог ов. мј. било око 50 четника, а да је 14 остало свега 8 са неким командиром Недом, а и тих 8 је побјегло дознавши за наше наступање. Пред ноћ је дола- зио један воз из Теслића са два оклопна вагона и неким бацачем, пролазе преко Блатнице за Језера и вратио се 2—3

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3151.

² Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије

³ Штаб Треће дивизије

⁴ Раде Радић, злогласни четнички командант из Централне Босне, ухваћен од органа народне власти и осуђен на смрт 1947 године.

сата прије нашег наиласка. Послије војничког наступања у Блатлицу смо затекли 2 младића, који су изјавили жељу да ступе у партизане, а који су истог дана дошли на позив четника из Блатнице. Обојицу смо примили.

Порушили смо комуникације на неколико мјеста и запаљили 4 фирманске зграде и уништили и запалили електричну централу. Плијена није било, јер не постоји никаквих трговачких радњи, осим општине у којој је нађено нешто жита.

Добили смо обавјештења да су до скоро у Жепчу и Теслићу биле незнатне непријатељске снаге и да су скоро посаде ојачане. Тачан број није нам познат. За Теслић се говори да има новодошлих војника из Посавине око 1200. Према истим обавјештењима сазнали смо да су и у Жепчу и у Теслићу само домобрани и усташе, а да Нијемаца нема, осим у Завидовићима и даље. Обавјештени смо да су извјесне снаге непријатеља пошле према Котор Вароши (I дивизија).

Расположење становништва око Блатнице у извјесним селима је на завидној висини према Народноослободилачкој војсци, док у с. Орашцу (Комушина) постоје извјесне групе мјештана, које са оружјем врше стражарску службу у тим селима, а који су и ровове ископали. То су католичка села, те нам није познато да ли међу њима има усташа.

Од чете коју смо оставили у Мокром Лугу и Бријеговима није добио никакав извјештај, а исто тако ни од десетине коју смо упутили за пренос муниције.

Прилажемо оперативну заповијест бр. 30 од данас.⁵

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант
Драг. Ивановић	Ник. Мартиновић⁶	Сава Б. Ковачевић

П. С. Људство је заморено и босо. Усиљени маршеви онемогућују да се одморе и да се са обућом побољшају. —

⁵ Види док. бр. 187.
" Никола Мартиновић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЈБОНА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА БЕГОВ ХАН И НЕМИЛА И ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ¹

Бр. 30
15 децембра 1942 год.
у 12.15 часова

А"

Положај

(Секција: Зеница — 1 : 100.000)

Данас у 13 часова извршићемо покрет у правцу Бегов Хана за његову ликвидацију,² а то значи за извршење главног задатка, који нам је гостављен од Штаба А,³ а поред ликвидације истог ликвидирати и станицу Немилу у заједници са снагама наше В⁴ бригаде. Подаци о Бегов Хану (који нијесу сигурни) су овакви: Тамо се налази жељез. станица, поштанско-телеграфска станица, жандарм. станица и нешто хрватске домобранске војске. Источно од Бегов Хана налази се село Мрачај (к. 560) испод којег се и у којем се налазе непријатељски бункери из којих се брани станица Бегов Хан. Бегов Хан се налази са ону страну р. Босне, а такође и жељезничка пруга. Са ову страну се налази друм. Није нам познато да ли [се] са ову страну у правцу мјеста званог Голубиње налазе нека утврђења. Бегов Хан се налази на путу Жепче — Зеогоца, од Жепче удаљен за неких 15—18 км., а од Зенице за отприлике 30 км. Од Бегов Хана у правцу Зенице удаљено за 1.50 км. налази се, односно налазио се, мост преко којег пролази шумска жељез. пруга која води за Језера. Од Бегов Хана у правцу Зенице, удаљено за 8—10 км. налази се станица Немила са нешто насеља, можда и са неком мањом постајом хрватских оружника. Насеље се налази са једне и са друге стране ријеке. Од Немиле у правцу Зенице удаљено за неких 10 км. налази се жељез. станица и непријатељска постаја звана Врандук, са насељем са једне и са друге стране р. Босне. Ову станиду напада В бригада. На друму

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 3150.

² Напад на Бегов Хан није извршен услјед изненадне концентрације јачих непријатељских снага у Жепчу Шире о томе види док. бр. 211.

³ Штаб Треће НОУ дивизије

⁴ Трећа (Прва далматинска) бригада

Зеница — Травник (друм још није дограђен) удаљено од Трав-Логка за 5—6 км. а од Зенице за 10—15 км. налазе се манастири звани Гучја Гора, непријатељска постаја и околна католичка села усташки расположена, које напада Б⁵ бригада. Све ове станице нападају се данас у 21 час. У Жепчу се, према обавјештењима до прије три—четири дана, налазило нешто мало непријатељске војске, јер оно што је било то је упућено у правцу Теслића и Котор Варош. Најновија обавјештења говоре да су **нека** појачања поновно дошла.

Да би се олакшао положај I дивизије која оперише са усташко-четничким бандама према Масловару и од Котор Вароши према Бања Луци са усташко-четничким и њемачким снагама, такође да би се олакшао положај нашим снагама које нападају према Санском Мосту и онемогућила концентрација непријатељских снага од Јајца у правцу Мркоњић Града и Санског Моста, — наша Дивизија има у првом реду да очисти четничка упоришта на овом простору, а онда да нападне помануће постаје, поруши комуникације у овом правцу и да изврши притисак на сами Травник.

НАРЕЂУЈЕМО:

У циљу извршења горе наведених задатака наше јединице добивају сlijедеће задатке и крећу се доље наведеним правцем:

1 — Једна чета IV батаљона и даље остаје на свом задатку постављеном наредбом од 14 ов. мј. Друга чета IV батаљона упутиће се у правцу Жепче, према селу Пагтратница на извиђање и обезбјеђење према Жепчу. Штаб батаљона ће се везати за једну и за другу чету. Њему се даје на расположење да организује састанак са хрватском милицијом о којем говори у својем извјештају од 15 ов. мј. гисаним у 9.30 часова и да за то одреди потребне снаге од свог батаљона.

2 — II батаљон кренуће се преко Железног Псхља у правцу Бегов Хана задржавајући једну чету на друму сјеверно од Бегов Хана за 8 км. према рјечици Жељезници са јужне стране, која ће чета порушити друм, а на повољном мјесту направити засједу возу, са ону страну рјече, којег напанути. Остале двије чете упутиће се за село Голубиње према Бегов Хану, гдје ће испитати прелазе преко ријека, па ако буде повољна ситуација претурити једну чету са ону страну ријеке, извршити напад ка непријатељској утврђењу и постаји, а са другом четом

⁵ Друга (Десета херцеговачка) бригада

* Односи се на наоружане сељаке из хрватских села из околине Жепча који су хтјели предати оружје партизанима. До овог састанка није дошло услед продора непријатеља.

садејствовати са друге стране. Претурање једне чете не треба круто поставити, већ то треба поставити еластично тако да њихово претурање не смије условити њихово уништење. Са ове двије чете II батаљона прикључује се чета пратећих оруђа, која ће дејствовати бацачем на непријатељске касарне, а про-туколским митралезом на непријатељске возове, блиндирана кола. У случају да буде могуће уништити ову непријатељску постају, по том обављеном задатку брзо евакуисати све заплијењене ствари, а онда извршити паљевину жељез., војничких и уопште државних зграда. Порушити жељез. пругу и онда се повлачити на доље одређене правце, остављајући засједе према непријатељу. У случају да се не могне уништити ова постаја, онда порушити друм, игумску жељез. пругу, ако ради, са три-четири метка бацачка порушити жељезничку и војничку станицу, направити засједу возовима, камионима и другом, њих уништити и онда се повлачити остављајући засједе на помену-тим мјестима.

3 — III батаљон ће упутити једну чету према Топчић Пољу, удаљеном од Бегов Хана у правцу Зенице за 8 км., гдје ће испитати могућност прелаза ријеке на том простору, па у случају те могућности у правцу Кованића, десно од р. Босне, продужити даље ка Бегов Хану, нападнути жандарм. станицу и бочно Бегов Хан. У случају да се не могне овај задатак извести, онда ће чета садејствовати са V-им батаљоном, бар дјелимично, у нападу на Немилу, а око Топчић Поља, мобилишући сељаке из Старине и Бистрице, порушити жељез. пругу и друм, везујући се за II батаљон у правцу Голубиње и Бегов Хана. Остале двије чете и штаб батаљона задржаће се са Штабом бригаде, интендантуром и болницом са агитпропом у Жељезно Поље, засеоци: Ивље, Биљевина и Белићи.

4 — V батаљон упутиће се у правцу станице Немиле преко муслиманских насеља, сјеверно од р. Бистричак и шумске жељезнице која води поред поменуте ријеке (засеоци Кулићи, Смајићи, Бистричак, Смајина") на засеок Гојковац, Ораховичко Поље, Немила. Везати се са далматинским снагама, па заједнички нападнути станицу Немилу, а у случају повољне ситуације исту могу и сами ликвидирати. При доласку у оближња насеља распитати се о јачини и наоружању непријатеља, његовим утврђењима и могућности претурања преко ријеке, па у случају могућности претурања преко ријеке, тамо претурити једну чету, која ће са ону страну нападнути други дио станице и насеља и саму станицу. Ако то буде изводливо, оружнике уништити, заробити, плијен евакуисати, станицу и државна постројења запалити, оставити засједе, па се онда повлачити у

" Вјероватно Старина

И од Р^еђ^{еном} правцу - Настојати нападути воз, камионе и друго;
И у најгорем случају са ову страну ријеке уништити шумску же-
И лезшшу, друм, оваднзшњи дио насеља станиде Немиле, уколико
| у н.ему буде непријателских снага, па се онда са главнином
· довлачити. О свему се договорити са сусједном јединицом В
бригаде. Преко њих обавјештавати Штаб А о ситуацији код нас.

У случају непријатељског притиска све јединице ове Бри-
: гаде до даљег наређења кретаће се узводно ријеком Блатницом
и са других праваца, односно и другим правцима у правцу Је-
зера, Панићи, Бјелобучје. При повлачењу поједина мања одје-
љења тако постављати да непријатељу задају што веће жртве.

Свуда на овом простору нашег кретања настојати што
боље да се очисте четничка упоришта.

Гледати да се на поменутом простору мобилише што више
људства за партизанае, да се прибави што више намирница за
војску, да се води рачуна о додиру са масама и политичком
раду са лстим. Настојати, извргити размјену **НО НОКОВ** коња,
али нагодбеним путем. Купити и заплијенити игго више ствари
(батерије, писаћи материјал и др.)-

Нарочито настојати да се редовно и што чешће одржава
веза са овим Штабом, а такође штабови батал.она ће настојати
да држе пгго чвршћу везу са својим јединицама. Руководство
мора бити будно и не смије дозволити да доживи каква изне-
нађења.

Исхрана на терену.

Развити обавјештајну службу према непријател>у, а на-
рочито се обавјештавати о њиховим покретима из свих праваца,
па о томе хитно обавјештавати овај штаб и сусједне јединице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Драг. Ивановић

Начелник
Ник. Мартиновић

Командант
Сава Б. Ковачевић

БР. 188

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД БОСАНСКОГ НОВОГ И
РУШЕЊУ ПРУГЕ ПРИЈЕДОР — БАЊА ЛУКА¹**

ШТАБ I БОСАНСКОГ КОРПУСА
16 XII 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

1 На дан 14 о. м. јединице V крајишке бригаде приликом покушаја испада од стране Нијемаца од Бос. Новог убили су 150 њемачких војника.

2 Један баталон VI крајишке бригаде разрушио је жељезничку пругу Брод² — Бања Лука и пресјекао сваку везу између бањалучког и приједорског гарнизона. Рушење ове пруге уз припомоћ сељака из околних села и даље се наставља.

3 Приликом борбе око Санског Моста, јединице I босанског корпуса³ уништиле су један непријатељски авион.

4 Заплијењених 6 вагона артиљеријске муниције код Приједора морали су бити спаљени од наших једгашца.

За штаб корпуса
Коста⁴

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3016.

² Односи се на пругу Приједор — Бања Лука.

³ Јединице Четврте НОУ дивизије

⁴ Коста Нађ

**УПУТСТВО ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 16
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА БАТА-
ЉОНА ЗА ПОЛИТИЧКИ РАД НА ТЕРЕНУ И У ЈЕДИНИЦАМА
И О УКАЗИВАЊУ ПОМОЋИ ПРИЛИКОМ ОРГАНИЗОВАЊА
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ОДБОРА**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ**

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА БАТАЉОНА

Наша бригада остаје сутра читав дан на овој просторији. Да ли ћемо даље остати овде — то засада не знамо. Али ово време треба искористити како за политички рад унутар самих јединица, тако и у политичком раду и организовању НО власти на терену. За тај рад треба мобилисати што више политичких радника и осталих партијаца. Треба другове тако распоредити да у току сутрашњег дана сва села буду обухваћена.

1 — Треба у сваком селу одржати политичку конференцију. На свакој конференцији треба читати Проглас Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, раскривајте избегличку владу у Лондону и њихове четничке банде. Ово је четнички терен, четници су сада главни домаћи непријатељ и тежиште нашег агитационог и пропагандног рада овде треба да буде против четника.

2 — Треба свуда изабрати нар. осл. одборе, по упутствима која сви батаљони имају (штампана). Одборима треба дати конкретна упутства за рад.

3 — Треба по свим селима истаћи наредбу коју вам прилажемо. Ту наредбу треба такође читати и тумачити сељацима.

4 — На овом терену се налази неколико четничких магацина. Треба те магацине привремено предати на чување члановима НОО. (Сваки баталзон ће то уредити на своме терену, у селу где логорује и најближим селима).

Из досадањег искуства стеченог на овоме терену види се да је тежиште нашега рада на овоме терену више политичко него војничко и зато наши одговорни другови треба томе питању да свуда посвећују пуну пажњу.

Примећено је да се у последње време по нашим јединицама много пије алкохол, чак се неки другови, који готово редовно носе у чутурицама алкохол, врло често опијају. Пијење изгледа може постати, ако се том питању брзо не приђе и енергично не ликвидира, масовна појава.

Треба одмах предузети све мере, како преко парт. организације, тако и путем конференција да се то ликвидира и да се уопште од свих бораца заузме јасан став по питању алкохола.

Употребу алкохола не треба схватити круто и потпуно забранити лијење алкохрла. Треба поступити еластичније. Алкохол се може дати борцима, кад су уморни, зими, кад се нема покрет нити акција. Кажем „дати“ јер штаб батаљона треба, ако нађе за потребно у извесним моментима да дозволи борцима да попију тачно одређену, врло малу количину.

Дакле алкохол се може пити само и једино по дозволи и под контролом штаба батаљона. Појединачно набављање и пијеше се најстрожије забрањује.

Поред тога парт. организације, а нарочито скојевске организације треба да развију најживљу агитацију против алкохола. Најш скојевци треба да буду пример бораца против алкохола.

Понова опомињемо да су неки борци — додуше много ређи — залазили по кућама и одузимали неке ствари. То су чак чинили и за време саме борбе. На пр. ономад је у току саме борбе одваљен подрум брата Рада Радића, а неки су борци, чак док је штаб бригаде седео у кући узимали поједине ствари из подрума (из VI батаљона).

16-XII-1942.

Политички комесар
Плави¹

¹ Мијалко Тодоровић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ
НАПАДА НА БЕГОВ ХАН П ЧШПЋЕЊЕ ОКОЛНИХ
СЕЛА ОД УСТАШКЕ МИЛИЦИЈЕ И ЧЕТНИКА¹

БА

Бр. 32

16 децембра 1942 год.
у 20 часова

Подноси извјепгај о
дводневном раду.

„А“

Положај

У циљу извршења задатка који нам је тај Штаб поставио 11 ов. мј., јуче 15 децембра, извршили смо покрет послје подне према главној комуникацији. Како је терен неочекивано тежи и испресијецан и како смо изгубили доста времена у извиђању и разоружавању села Жељезних Поља (гдје није било борбе), на задатак наше јединице нијесу стигле на вријеме. Тако напр. јединице упућене за ликвидацију Беговог Хана стигле су на диљ тек јутрос у 4.30 часова, са извјесним дијеловима покушали прелаз преко моста — дошли до моста, који је био брањен из непријатељских бункера са оне стране р. Босне, а истовремено и из воза који се налазио на станици. Наш бацач није могао дејствовати због покварене игле, што се на положају није **МОМО** установити нити отклонити. Према обавјештењу сељака из села Голубиње у Беговом Хану се налази 1 сатнија милиције и нешто жандарма. Могућности прелаза на ону страну ријеке у околини станице су са нашим средствима минималне, а скоро и никакве. Једна чета је остављена у с. Голубиње са задатком да истури засједе на колски пут који смо порушили и код моста на том путу, који смо запалили.

V батаљон је садејствовао са бригадом В² при ликвидацији станице Немила, о чему сте сигурно добили извјештај³ од В.

Једна наша чета је дошла у сукоб са милицијом у с. Папратница, при чему је погинуо један друг. То је било прошле ноћи приликом уласка у поменуто село, послје чега је чета била принуђена да отступи. Један сељак који је доведен из тога села изјавио је да су сељаке насилно натјерали жандарми да се боре против партизана, користећи при том неку стварну или измишљену пл>ачку стоке, коју су наводно опљачкали четници.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3152.

² Трећа (Прва далматинска) бригада

* О резултату напада на Немилу види док. бр. 192.

Испитујемо могућности нашег поновног напада на **Бегов Хан**, уколико нас непријатељ не буде преухитрио својим снагама из Жепче, које су доста јаке. За ликвидацију те станице било би потребно пребацити преко Немиле извјесне снаге да непријатеља напану са леђа, уколико непријатељ не буде овладао Немилом. У току ноћи добићемо детаљне извјештаје о стању код непријатеља на тој комуникацији на нашем сектору, па ћемо предузети есе сјутра вече, а ако ситуација дозволи и вечерас за извршење тог задатка.

Напомињемо да је људство непосредно пред ступање у акцију било страховито заморено и исцрпљено — потпуно испавано од сувише дугих напорних маршева и испитивања и претресања терена и села.

Два четника, који су нам се у Блатници предали и јавили у партизанима, по њиховој изјави и жељи упутили смо у њихово село Врућице код Теслића да доведу извјестан број бораца са командиром Недом Недићем, који је прекинута био са њима у Блатници, а није се смио предати из страха животу. Дали смо писмену гаранцију да му се животу неће ништа догодити.

У Блатници смо обавијештени од кћерке кафеције Топовића, који је пријатељски расп^ложен према нама, да су око Мале Тузле⁴ и у њој четници побили своје старјеиане, те да је са Озрена покушала интервенисати нека четничка јединица, у што је Тоша Вујасиновић са партизанском јединицом ступио у дејство и ушао у Малу Тузлу. Та се вијест упорко преноси по овој територији.⁵

Из ових заселака предале су нам око 40 пушака. Став становништва је добар. Становништво је муслиманско. Одржавамо конференције, које успијевају.

И чета остављена код Блатнице водила је борбе са интервенционистичким одјељењима вјероватно из Теслића, о чему још нијесмо извијештени.

Због напорних маршева и служба исхране људства није добра, нити довољна, али дисциплина је на висини.

Према томе намјеравамо се задржати на овом терену док нас непријатељ не угрози од Жеггча и од Блатнице са леђа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант
Драг. Ивановић	Ник. Мартиновић	Сава Б. Ковачевић

П. С. Јавите нам о ситуацији на сектору других бригада.

(Параф нечитак)

' Мисли се на Горњу Тузлу

' Ова вијест није тачна. Партизани 1942 год. нису ослобађали Горњу Тузлу.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ГУЧЈА ГОРА И ЧИШЋЕЊЕ ОКОЛНИХ СЕЛА ОД УСТАШКЕ МИЛИЦИЈЕ¹
г¹.

„БА“

16 децембра 1942 г.
у 17 часкв
село: Глуха

У току ноћи 15/16 о. мј., „Б“² је извршила у потпуности задатак у вези запозијести „А“³ од 11 о. мј.

Напад је отпочео 15 о. мј. у 21 час истовременим нападом на непријатељску посаду у утврђеној школи у селу Мехурићи (далини ријеке Била) и на Гучју Гору.

У школи у селу Мехурићи налазила се је посада усташа и жандара јачине 12 људи, са једним пупџкомитраљезом, а у Гучјој Гори изгледа било је око 50 домобрана, усташа и жандара.

• Напад је непријатељ на вријеме открио и давао је врло жилав и дуги отпор. Наше јединице које су ишле на Гучју Гору биле су дочекиване ватром мјеигганских усташа и милиције још код села Бихоши и Малине.

Непријатељска посада у селу Мехурићи је ликвидирана најзад око 24 часа паљењем саме зграде. У овој акцији нарочито су се истицали појединци „Г“⁴ и „Д“⁵ батаљона, привлачећи се под заштитом наше митраљеске ватре самим зидовима зграде, приносећи дрва и сламу ради паљеша зграде. За вријеме борбе око школе, доношења горивог материјала и тучења пушкарница које су биле на спрату, усташе и милиција од села Брајховића и околине напала је на нас у два маха (а у временском отстојању од око једног сата) да спасе браниоце школе, па су у овој жељи први пут били дошли чак и до саме школе. Згодним маневром нангих снага из резерве **и** бочним дејством на ове банде, успјели смо да их одмах натјерамо у бјекство и на тај начин не дамо времена браниоцима да нађу спаса у бјекству. Када је већ пламен обавијао кров високе школе почели су најзад да искачу кроз прозоре један по један док их нијесмо

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3723.

² Друга (Десета херцеговачка) бригада

³ Трећа НОУ дивизија

* Четврти батаљон Друге (Десете херцеговачке) бригаде

¹ Други батаљон Друге (Десете херцеговачке) бригаде

све похватили. У овој акцији погинуо је један жандар (жандармеријски поднаредник), а од наших није нико ни рањен ни мртав.

Заплијењено је: један пушкомитраљез „3. Б.“⁶ исправан, са више оквира, око 11 пушака, неколике бомбе, неколико стотина метака и један револвер, поред друге ситне опреме.

По ликвидацији станице у селу Мехурићи наша два баталона продужили су ка селу Хан Била и селу Брајковићи ради ликвидације тамошњих мјештанских усташа и њиховог разоружавања. У селу Хан Била није било милиције, док у селу Брајковићи развила се борба, која је била најжешћа око саме куће тамошњег фратра. Борба није дуго трајала, неколико усташа је убијено а неколико ухваћено, наших губитака није било.

Школа у селу Мехурићи и фратарска црквена кућа из које је даван отпор запаљене су.

У црквеној кући у Брајковићима заплијењене су неколике пушке, 8 бомби, 1 револвер, преко 1.200 метака 7.9 мм, а у самом селу је још нађено неколико пушака.

Десна колона јачине два батаљона дочекана је код села Бикоши у засједи ватром из пушака, једног пушкомитраљеза и ручних бомби, али захваљујући опрезности наших снага нису имали губитака, а непријатељ је послје краће борбе принуђен на повлачење. Послје овога наиги батаљони су продужили покрет и понова су били дочекани у селу Малине, гдје су такођер послје краће борбе одбачени назад. Сва ова милиција отступила је ка Гучјој Гори, гдје је покушала да да поновни отпор, али није им пошло за руком, јер су и одатле натјерани на бјекство ка Травнику.

У овим акцијама не зна се колико је рањено непријатељских војника, код нас није било губитака.

У овој акцији заробљено је више усташа, домобрана, нешто милиције, а међу овима и два наоружана фратра.

Послје пада Гучје Горе у наше руке, један баталон је продужио ка селу Буковица (сјевероисточно за 1.5 км од Травника) гдје је успио овладати овим селом послје краћег отпора, као и са овог простора убацити двије бомбе из бацача у сам Травник.

Од Гучје Горе „Х“⁷ је кренуо преко села Путичева ка станици Долац, пред којом га је дочекала снажна ватра непријатеља у засједи и „бункерима, послје чега се овај баталон повукао.

По неколико кућа у селу Бикоши, Малине и Буковица, из којих је даван отпор, — запаљене су. У Гучјој Гори запаљена је

⁶ Пушкомитраљез „Збројовка“ чехословачке производње
⁷ Трећи батаљон Друге (Десете херцеговачке) бригаде

цхкола и жандармеријска станица. Ни овај батаљон није и мао
цикаких губитака.

У свим овим акцијама укупно у току ноћи 15/16 о. мј. за-
плијењено је:

31 пушка, 15 бомби, 7 револвера, 1 исправан пушкомитра-
љез „3. Б." 7/9 мм, преко 2.000 метака, и 28 заробљених жандара.
домобрана и усташа без милидије која је ухваћена за вријеме
борбе. ... Домобране ћемо задржати неколико дана на обуци,
и после краћег политичког рада с њима пуштати ћемо их.
Сем овога заплијењено је око 60.000.— куна.

У овим акцијама било [је] више грешака код нижег коман-
дног кадра. Падала је у очи слаба сналажљивост појединих
старјеигона у руковању борбом, а нарочито у критичним мо-
ментима гдје је потребно брзо одлучивати. Пада у очи врло ко-
рисна појава иницијативе код појединих бораца.

Морал људства за све ово вријеме, без минималних изузе-
така био је на висини. Дисциплина је била задовољавајућа, само
се још код неких батаљона осјећа лабавост исте у односу на де-
сетаре па и воднике.

Са наше стране утрошено је: 3 мале бомбе бацача (од којих
је једна слагала), неколико ручних бомба и око 3.000 метака
7/9 мм.

Од оружја није ништа изгубљено.

Сем горе наведене заплијењене убојне опреме и оружја,
заплијењено је и прилично свијећа, нешто мало обуће и при-
лично веша и платна за веш.

Пошто је од села Глухе и Буковице станица Витез и пруга
за Травник и сувише далеко да би у једној истој ноћи са тих
полазних положаја батаљони могли да изврше успјешне акције
на прузи, а нарочито обзиром на читав сплет наоружаних ка-
толичких села на путу ка прузи, то није се могло ни присту-
пити синоћ извршењу ових акција, већ су се јутрос наши бата-
љони повукли и то: један батаљон у село Дуб, један у село За-
грађе. Два батаљона налазе се у бригадној резерви и то: један
у селу Глуха, а један у селу Вишњево.

Батаљони прве линије извиђаће дубоко са јачим извиђач-
ким одјељењима и постављати засједе на простору у правцу
Травника, Витеза и Зенице, а и остали батаљони извиђаће пут
Влашића.

Јуче смо имали везу са нашом „Б”,⁸ она нас је била изви-
јестила о својим акцијама које је морала извршити, а и ми смо
јој доставили нашу заповијест за синоћњу акцију. До сада од
ње нема ништа, али ћемо ми сјутра упутити патролу да понов?
успоставимо везу.

⁸ Вјероватно Пета црногорска НОУ бригада

Наша болкица и интендантура налази се у селу Преливо-
дама.

Овај пгаб налази се у селу Глуха.

Пошто је наш „Ц“⁹ већ дуже времена отсутан, његов поди-
тички и војнички рад је без ксхнтроле, то би добро било да тај
батал>он што прије дође у састав наш, те да би могао да се
правилније развије.

Молимо вас да нас извијестите о акцијама наше I дивизије.

Исхрана људства је добра.

За тај штаб шал>емо: 12 кг шећера, 34 кг пасуља ... и
један балон ракије, а остали плијен смо подијелили наигим је-
диницама.

Из самостана Гучје Горе издијели[ли] смо народу око 12
метара пшенице, нешто пасуља и других ствари, а овластили
смо народ да може узимати и још више од жита кога је доста
остало у самостану. Народ је ово одобрење и прихватио са бла-
годарношћу и захвалности нашој војсци.

Прилажемо један крст, који молимо да се уручи вјерском
референту наше „Б“ као поклон од наше „Б“.

Напомињемо, да цркву није нитко дирао нити у њу улазио.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Чедо¹⁰

Начелник штаба
Раде¹¹

Командант

П. С.

Командант „Б“¹² је болестан и данас је имао температуру
преко 39 степени. И поред ове температуре, он тврди да му кије
ништа.

При овој акцији на Травник непријатељ је реаговао доста
слабом артиљеријском и митрал>еском ватром, док у ов&м мо-
менту једна батерија пол>ске хаубице од Травника туче ка Гуч-
јој Гори — с. Дуб и Влашићу. Наша чета која је остала да **кон-**
тролише простор Коричани — Турбе — Комар извијестила нас
је јуче да је сазнала преко мјештана да Нијемаца нема више у
Јајцу, да су их тако смијенили оружиници хрватски, да много
домобрана и усташа иду ка Херцеговини — ка Мостару, а да се
Нијемци повлаче ка Сарајеву. Она је упутила патролу више
самог Комара ради осматрања саобраћаја тскм пругом, па ћемо
сјутра или прекосјутра по томе добити извјеиштај. Ова чета си-
ноћ је требала преко Пакларева напасти Турбе са истока — од

⁹ Први батаљон Друге (Десете херцеговачке) бригаде

¹⁰ Чедо Капор

¹¹ Раде Хамовић

" Владо Шегрт

Травника, и то у 21 час **и** понова у 24 часа, па по овоме још немамо извјеишгаја.

По свему судећи, да су снаге у Јајцу и Травнику доста мале ___ у колико их не појачају услијед наше синоћње акције, што изгледа да је већ тачно, јер су синоћ из Травника на наше јединице гађали само једним брдским топом, а вечерас туку са батеријом пољских хаубица. Снаге у Зеници изгледа да су јаче, а понеко из народа прича да Нијемци врше тамо концентрацију у циљу напада на напгу територију са сектора Зеница — Теслић.

За штаб
начел.
Раде

БР. 192

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА ВРАНДУК И НЕМИЈ1А¹

ХИТНО!

„Б“

16 децембра 1942 године
Ораховица

„А“³

1) Према заповијести тога „А“, наша „Б“ предузела је све припреме за извршење добивеног задатка да' руши пругу на дијелу Врандук — Немила. Послије издате опширне заповијести овај „Б“ је нашао за сходно да и на усменој конференцији са штабовима батаљона детаљно да упутства сваком батаљону како мора да ради **и** поступа у свакој ситуацији. Распоред батаљона извршен- је према заповијести која је достављена и „А“.

Према тој заповијести наш „Д“⁴ доставио нам је јутрос слиједећи извјештај: „До 21.00 сат на цести Врандук — Зеница ликвидирали смо стражу код Сеинопића Хана,⁵ и нашли смо двије пушке са 50 метака. Цеста је срушена на једном мјесту. Два моста на цести срушена су не темељито јер је остала по

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3722.

² Прва далматинска НОУ бригада

³ Штаб Треће НОУ дивизије

⁴ Четврти батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде

⁵ Вјероватно Сејновића Хана

једна греда која се није дала због дебљине пилати. На том путу смо израдили на шест мјеста препреке. Крајња тачка коју смо рушили је један мали мостић од 4 метра дуг. Мост је далеко од Врандука 6 км.

Јучер смо наишли на неколико четника од којих смо једнога и ранили. Остали побјегли путем".

Овај батаљон је затварао правац из Зениде, али није могао спријечити да оклопни воз дође по посаду из Врандука и Негге, јер се батаљон није имао гдје да пребаци преко ријеке, и да сруши пругу.

Наш 1 батаљон послје детаљног извиђања које је са штабом и људством предузео, што су уосталом урадили и сви батаљони, био је од 21.00 сат на свом положају у слиједећем распореду: 1 вод према шуми, 1 чета према касарни а једна и по чета према селу.

Чета се је примакла посве близу моста када је била припремљена и осута јаком ватром. На ово смо отворили и ми јаку ватру, напали и заузели касарну. У овом дијелу борбе запаљена је школа и касарна. Непријатељ бјежи преко моста и брани нама прелаз преко истога јаком ватром из бункера својим аутоматским оруђима и пупгчаном ватром. Борба [је] трајала око једног сата, када нашем 1 батаљону устјева да свлада непријатељски отпор и пређе на другу страну ријеке. У два маха долазио је оклопни влак из Зенице и одвозио посаду из Немиле и Врандука и ватром задржавао наше напредовање. Влак је тучен јаком митралеском ватром и лакобачком ватром. Око 23.00 сата опажен је 5 батаљон I бригаде, који се је нама придружио и заједно са нама рушио пругу и палио зграде. У Немилој је спаљена станица и бараке и два вагона. У шумској утрави нађено је два вагона жита које је подијељено народу. Народ га је разграбио. Како је у тој истој згради нађено и 4 сандука муниције, то је та зграда спаљена. Сви бункери су такођер спаљени осим бетонског који није могао да гори. Послје овога дали смо се на рушење пруге и срушена је око 150 м. а 5. батаљ. је исто толико срушио на правцу Немила — Бегов Хан. Наш дио срушене пруге се налази на правцу Немила — Врандук.

Како наш 4 батаљон није могао преко ријеке јер је скела била на другој страни, то је батаљон рушио цесту, и оставио на том послу једну чету, а са двије је цестом кренуо у Немилу и преко моста се пребацио и кренуо у Врандук гдје је запалио станиду. На станици није у то вријеме ни једног непријатељског војника било.

На станицама су телеграфски апарати изгорили.

Од плијена нађено је у Немилој: 11 сандука шећера, 12 канти уља, 50 пари веша, 30—40 пари ципела рабљених, 30 пари одијела рабљених, 4 сандука муниције (6000 метака), 5 пушака,

2 канте масти, 2 вагона жита. Сав овај материјал је извучен и подијачен са I бригадом по пола.

Око 7 сати наше су трупе почеле повлачењс. Наш 1 баталон је утрошио 1000 метака. Заробљено 4 домобрана и један жандар. Од наших губитака има један мртав [из] 1 баталона и три рањена.

II) На саслушању заробљених сазнајемо да у Зеници има једна бојна (500) домобрана, 4—5 компанија око 500—600 Нијемада и непознати број усташа. Везу хватамо са Зенидом и када добијемо извјештај добит ћете тачан извјештај.

III) У прошлом извјештају нисмо вам доставили број заплијењеног оружја у селу Шерићима иго сада чинимо. Заплијењено је 16 пушака, 820 метака и једна бомба. Попгго село није усташки настројено, него су оружје држали за одбрану од четничких швачкашких банди из Блатнице, то смо на савјетовању штаба и полит одјела одлучили да им додијелимо 12 пушака и 263 метка. То смо издали Н.О.О. као заштиту села, којег смо образовали.

У селу Ораховица заплијењено је 8 пушака „Маузер" и 4 ловачке пупже са 86 метака. Пошто се је и у овом селу образовао Н.О.О. то смо и овом селу додијелили заплијењене пушке и муницију.

У селу Бистрици налазила се је нека четничка група која се је приликом уласка наше војске у село разбјежала у правцу Зенице.

За село Лозник пријавили су се добровољно нашој војсци три четника, који су изјавили жељу да ступе у редове наше војске. Исти су примљени. Упућени су синоћ у своје село да поруче и осталима да се предаду и мобилишу омладину за нашу војску.

Из седа Бистрице пријавили су се добровољно у нашу војску штабу II батаљона три омладинца.

IV) Од сутра ће распоред бригаде бити слиједећи: један батаљон у селу Лозник, са задатком да извиђа у правцу Врандука и Немиле и чврсто се повезива са 2 батаљоном у селу Ораховици. 2 батаљон ове „Б" без једне чете смјестити ће се у село Бистрица са задатком извиђажа [и] обезбјеђења према Врандуку и у правцу Вепра и Враце. 3 баталон смјестити ће се у с. Ораховици (без једне чете) са задатком извиђања и обезбјеђења према Немили и чврсто се повезати са 5 батаљоном I бригаде у селу Смајићи.

1 баталон смјестити ће се у селу Шерићи, попгго је доста заморен а тамо ћемо га уз Штаб бригаде имати могућности одморити.

Штаб бригаде, болница, политодјел од вечерас ће се налазити у селу Шерићи. У Немилој се налази доста велика трго-

вина а податке које смо добили нису провјерени да је трговац усташа, па смо у том правцу упутили једну патролу са одговорним другом да се детаљно информише о истом, па ћемо према резултату и поступити.

Везу коју смо упутили са I бригадом патрола се још није вратила и не знамо шта су они урадили од Бегова Хана према Немилој, и гдје се уопће њихове снаге налазе сем њиховог 5 баталона који нема везе [са] својом бригадом већ три дана. Зато Молимо да нас обавијестите. Курири који су отишли у Глуху — Буковиду вратили су се и успоставили су везу са II бригадом која нам је упутила њемачки теипси бацач без нишанских справа, на којег се не могу монтирати наше нишанске справе.

Ми смо од вас тражили бацач из I бригаде система „Шкода“ за којег ми имамо нишанску справу, а ви нам упутисте из II бригаде њемачки бадач, те тако ми остасмо без тешког бацача. Наш тешки бацач је неисправан, ударна игла која је била на оправци у Јајцу, навоји јој нису тачно нарезани и не може се зашарафити. Прије него дођемо у неку радионицу бацач ће бити неупотребљив.

Синоћ смо радили са лаким бацачем и тукли на бункере и оклопни влак.

Током сутрашњег дана послати ћемо вам један дио заплијењених намирница.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ченчо⁶

Командант
Глиго⁷

П. С. Управо сазнајемо да је оклопни влак опет стигао у станицу Немила.— Наводно је влак довео и војничка појачања.— Влак је стигао из Жепча.—

Наш 4 батаљон је порушио око 200 м. пруге од Врандука према Немилој и нашао кључеве за скидање шина.—

⁶ Анте Кроња
⁷ Глиго Мандић

**ПРИЈЕДЛОГ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ БРИ-
ГАДЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ НАПАДА НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ СНА-
ТЕ КОЈЕ НАДИРУ ПРЕМА КОТОР ВАРОШИ**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

бр. 57
17 - XII - 42

ШТАБУ III БРИГАДЕ

1 Овога момента добили смо обавјештење од Штаба II бригаде.¹

„Непријатељ је предузео напад од Челинца у правцу Котор Вароша, 16 ов. м. Снаге наше бригаде (три батаљона) водиле су данас борбу на сектору Тоггићи — Липовац и још даље ка Врбасу. Непријатељ је успио да потисне наше лијево крило и, како изгледа, изашао је на Липовац. Добро би било да ви извршите притисак на непријатељско крило, јер на сектору Подбрђе — Скатавица налази се само један наш непотпун баталон, тако да нам је немогуће држати толики фронт, поготову када морамо пребацивати снаге из Скатавице према цести". (16-XII-42 у 20 ч.).

2 Према најновијим подацима, који, додуше, нису потпуно провјерени, непријатељ концентрише снаге у Челинду — Нијемце и домобране (моторизација се чула ноћас, а и сада се чује), као и на Црном Врху — четнике. Циљ те концентрације је напад како према Котор Варошу, тако и према нама.

3 Ми морамо, ако не предухитрити непријатеља, а оно бити спремни да га дочекамо и разбијемо. Зато је потребно благовремено се поставити на одговарајуће положаје.

Ми смо у том погледу предузели одговарајуће мјере које ћете видјети из приложене копије наше наредбе.

Предлажемо да и ви хитно предузмете слиједеће мјере:

да издате потребно наређење вашим батаљонима, најмање два, да смјеста изврше покрет и посједну међупростор од нашег VI баталона до баталона II бригаде, тј., простор: Топићи — Скатавица — Бркан К. — Крменица, гдје ће се лијево повезати са јединицама II бригаде, а десно са нашим VI батаљоном.

¹ Трећа санџачка НОУ бригада

Када се ваше јединице поставе на тај положај могли бисмо прећи у напад уколико до тада непријатељ не буде предузео напад на наше положаје. Ваш такав распоред, заједно са нашим новим распоредом, омогућио би нам како да одбијемо непријатеља, уколико он први нападне, тако и да га најуримо, уколико ми први предузмемо чишћење.

4 Сматрамо да је потребно хитно радити. Никако не смијемо дозволити да се непријатељ обрачунава појединачно са нама. А к томе када је већ ту његова концентрација, морамо искористити прилику да га и уништимо за игга ми имамо довољно снага, ако будемо само благовремено дејствовали. Молимо вас да о овоме поведете рачуна и да хитно донесете одговарајуће одлуке.

5 Један ваш баталон би се поставио тако да контролшије долину р. Лукавац, тако да бисмо и са те стране били обезбјеђени. Најбоље би било ако се постави на просторији Ср. Шњеготина — Шњеготина Омербегова. За њега не би постојало опасности са сјевера пошто га ми нашим распоредом обезбјеђујемо.

6 Још једанпут вас молимо да предузмете горње мјере и то што је могуће хитније (не треба чекати да људство руча), јер те мјере одговарају конкретној ситуацији.

7 Молимо вас да нас хитно обавијестите о вашем рјешењу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Д. Лекић'

' Данило Лекић

БР. 194

ДОПИС ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГЕ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА II О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ БРИГАДЕ¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 58
17-ХII-42 г.

ШТАБУ II БАТАЉОНА II БРИГАДЕ²

1 Примили смо ваш извјештај од 16 ов. м.

2 На основу вашег извјештаја предузели смо слиједеће мјере:

а) у току овог дана и ноћи (најкасније) приспјеће на просторију Топићи — Скатавица и даље удесно два батаљона III бригаде, који ће тако попунити међупростор између вас и јединица наше I бригаде.

б) у истом смислу извршићемо и распоред јединица наше Бригаде, тако да ћемо по изласку свих наших јединица на одређене положаје предузети офанзивне мјере против Шваба, домобрана и четничких банди, које су се дјеломично концентрисале на нашем сектору — на Црном Врху.

3 Сматрамо да се у току данашњег дана ситуација није тако промијенила да би знатно утицала на промјену наших одлука. Уколико сте се повукли са садањих положаја настојте да се што хитније повежете са батаљонима III бригаде, да бисмо сјутра ујутру, 18 ов. м. могли поћи напријед на чишћење терена од сваке багре, па звали се они Швабе или четници — свеједно!

4 Овога момента ми смо добили нови распоред од Штаба дивизије, али ми нећемо враћати наше јединице док не будемо имали јасну ситуацију на вашем сектору — као што видите пуна и нужна сарадња, како би се рекло онако по пролетерски.

5 И послје рашчишћавања вашег сектора ми ћемо оставити на просторији на којој се сада налазе наше снаге извјесне наше дијелове који ће имати задатак одржавања тијесне везе са вама и брзе интервенције према вама уколико вам буде тре-

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Трећа санџачка НОУ бригада

бало. Исто то морате и ви, са ваше стране, радити. Наиме уколико дође до непријатељских јачих навала према нама од Б. Луке ваше јединице морају потпомоћи наше, ударајући по лоповима с бока, онако како то раде Црногорци или, ако хоћете Санцаклије, једном ријечју сви добри људи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб бригаде
Политком , Командант

6 Редовно нас обавјештавајте о ситуацији на вашем сектору.

БР. 195

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ,
ЧЕТВРТЕ И СЕДМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА РАСПОРЕД
ЈЕДИНИЦА ОДРЕЂЕНИХ ЗА БЛОКАДУ САНСКОГ МОСТА**

Ш Т А Б
V УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Положај 18-ХII-42

ШТАБОВИМА I, IV И VII КРАЈИШКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ

Положај

Вршећи задатак¹ који је пред нас поставио игаб I бос. корпуса од 10-ХII-42 год. јединице V ударне дивизије показале су до сада слиједеће резултате:

Укиштена је цијела југоисточна спол>на одбрана града, са важним непријатељским упорипггима: Чапљем, Кијевом, Сасином и Трновом. У самом граду непријатељ је имао великих губитака — Нијемци су преполовљени. Непријатељ је истјеран из села: Томина, Чапље, Лужана, Кијева, Крухара, Шеховаца, Трнове, Сасине, Шкрљевите и Стратинске.

У првих три дана борби непријател. је имао око 300 мртвих, 300 заробљених и већи број рањених. Од непријатеља је заплијењен 1 протуколски топ и један брдски топ, 2 минобацача, већи број пушака и митрал>еза. У граду је непријатељ морао оигге-

¹ Односи се на напад на Сански Мост.

тити један протуколски топ и једну хаубицу, такође су наше јединице уништиле палубом око 6 вагона муниције. Артиљеријском палубом уништен је један авион и један тенк.

Економски успјех је био велики — већи него и у једној акцији наших бригада до сад. Од усташких крволока заплићено је: 1000 комада крупне стоке, преко 2000 оваца, око 500 свиња и око 20 вагона разног жита.

Град је већим дијелом порушен од наше артиљерије. Пруга Сански Мост — Приједор већим дијелом је потргана, а пут Сански Мост — Бронзани Мајдан прекопан и зарушен.

Последња три дана III батаљон I крајишке бригаде води успјешне бојеве на прузи Приједор — Сански Мост. Само 17-XI овај је батаљон разбио један њемачки батаљон отјеравши га према Приједору. Овом приликом на бојном пољу је нађено 50 мртвих Нијемаца, од којих и један њемачки мајор, а 30 Нијемаца је скочило у р. Сану од којих је такође већи број поубијан. Заробљено је 8 живих Нијемаца. У овим борбама је уништена и једна локомотива са 3 вагона и укупни непријатељски губици су велики. Заплићено је 5 њемачких митраљеза, један мали бацач са 125 мина, више пушака, 5 стројница, око 10000 пушчаних метака, 30 ђебади и друге ратне спреме и добар број пионирског алата. III батаљон за ове успјеле акције које је изводио заслужује похвалу штаба ове дивизије.

15-XII протјеране усташе из Сасине у јачини од 500 напали су дијелове IV крајишке бригаде на положајима сјевероисточно од Сасине. Непријатељски покушај да се пробије Санском Мосту није успио јер су га јединице IV крајишке бригаде разбиле наијевши му губитке од 40—50 мртвих и рањених.

РЕЗУЛТАТИ АКЦИЈЕ IV УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Сломљена је и заузета спољна западна утврђена линија одбране С.[ански] М.[ост] од Брајића Тавана, Ђедоваче па до Дедшшеваца. Непријатељ је протјеран из слиједећих села: Кркојевац,² Здене, Побрежја, Демешеваца, Подлуга, Цевара, Копривне, С. Мајдана, С. Ријеке и Расаваца.

Залићена су 3—4 бацача, 3—4 тешка митраљеза, 3 протуколска топа, пушкомитраљеза и пушака добар број и доста друге ратне спреме.

Уништена су два већа и два мања моста. Заплићено доста блага и жита. Заробљено је око 75 непријатељских војника. .. V козарска бригада убила је добар број Нијемаца на Новској Планини и у борбама око Ст. Ријеке.³

² Вјероватно Кркојевци

³ Шире о борбама на овом сектору види док. бр. 241 и 253.

Резултат ове акције огледа се у томе што је наша дивизија добила слободан терен за надирање према Приједору и г Луци. Сански Мост је један блокирани непријатељски гарнизон са свих страна, у ком влада глад и хара тифус.

Поред свих горе наведених повољних резултата, главни циљ нлје постигнут — град није заузет.

Поред више узрочника који су утицали у оквиру корпусне акције, ми ћемо се осврнути на главне пропусте који су учињени унутар наше Дивизије.

а) I батаљон VII бригаде није се довољно заложио да са упорном борбом веже непријатеља у Сасини за себе, и што није своју активност развијао на правцу Сасина — Сански Мост, него се рокирао у десно.

б) Што IV батал>он IV бригаде није по ликвидацији Кијева упућен у правцу Сасине, како је то раније било наглашено.

Умногом је отупљен елан и издржљивост у борби замореношћу једшшда које су по доласку на полазну просторију одмах морале поћи у напад.

Веза је у овој акцији такође подбацила. Немајући телефонске везе између штабова бригада и игтаба дивизије, ова је долазила са задоцњењем.

ЗАДАЦИ

1 I крајишка бригада ће са два батаљона блокирати град са сјевероисточне стране, онемогућавајући са тешким оруђима спуштање непријател>ских авиона.

2 Један батаљон I бригаде и један батал>он IV бригаде под командом друга Рауша⁴ замј. команданта I крајишке бригаде, налазиће се на просторији Усорци, Миљаковци, Ракелићи, Томашица, Буснови са наслоним на Бехремагинуцу, а са задатком затварања правца од Приједора са источне стране Сане и вршења партизанских акција са ове просторије на прузи Приједор — Бања Лука и према Приједору.

3 IV крајишка бригада држаће положаје сјевероисточно од Шкрљевите и Сасине, са задатком затварања правца Бронзани Мајдан — Сански Мост. Са ових положаја Штаб IV бригаде предузимаће акције у правцу, Марићке са циљ>ем растерећења десног бока батал>онима под бр. 2) и у правцу Бронзаног Мајдана.

4 VII крајишка бригада ће са линије Хазићи — Павићи и Грчке Градине вршити притисак према сјеверу нападајући активно четничке чете Марчетићевог „пука" које се налазе на линији Вилуси — Кадина Вода. Ово ће растеретити десно крило IV крајишке бригаде и олакшати јој акцију према Бронзанам Мајдану.

⁴ Стево Рауш

По концентрацији и формирању VII бригаде на просторији Хазићи — Павићи и одмора и сређивања осталих двију бригада извршићемо замашније акције у правцу Б.[ања] Ј1.[уке] са југозападне стране, те стога још сада јединице требају да предузму прикупљање података на својим правцима.

Штабови бригада ће одржавати редовну везу са штабом дивизије а и међусобну везу сусједне бригаде. Јединице I крајшике бригаде одржаваће везу са дијеловима IV дивизије у висини Оигре Луке и Расаваца.

Штабови бригада могу имати пуну иницијативу да на својим правцима предузимљу акције и да сусједним бригадама предлажу заједничке акције о чему ће обавјештавати и овај штаб.

Потребно је да штабови бригада предузму формирање водова за везу које ће сачињавати телефонске, кључке, пјешачке и коњичке десетине. Затим свака бригада мора имати и један пионирски вод, снабдјевен потребним алатом.

Штаб дивизије ће се налазити у Томини до далњег. Са Штабом I бригаде успостављена је телефонска веза.

Знаке распознавања су добиле све бригаде до 31 ов. мј.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полком
отсутан

Командант
С. Родић⁵

⁵ Славко Родић

БР. 196

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА БЕГОВ ХАН И ПАПРАТНИЦУ¹

„ЦТ“

Бр. 33.

18 децембра 1942 год.

у 10.30 часова

чр»3

Положај

Јутрос у 2.30 часова примили смо ваше писмо од 17 ов. мј. Наш извјештај за 16 ов. мј. упућен је истог дана у 22 часа, а ви сте тај извјештај примили 17 ов. мј. у 14 часова, што значи да је курир од нас до вас путовао пуних 16 часова, иако је то удал>еност за свега 6 сати курирског хода. Због тога ћемо курира узети на одговорност.

Како смо вам раније нагласили за синоћ смо спремили напад на Бегов Хан, ангажујући за то 5ЦТ⁴ који се требао преко Немиле претурити са ону страну ријеке за успјешнију ликвидацију Бегов Хана. Са ове стране требао је дејствовати 2ЦТ. Поред акције на Бегов Хан спремили смо синоћ акцију на усташко милиционарско село Папратницу, са демонстрацијом на само Жепче. За ту акцију је био ангажован 3ЦТ и једна чета 4ЦТ. Све је било призмтрел>ено и увјерени смо били у успјешно извођење акције у обадва правца, но акција није изведена. Јуче су неки сел>аци ишли за Жепче прикривајући се од нас и синоћ су дошли својим кућама. По доласку својим кућама почели су да евакуишу своје фамилије у брда, говорећи да се у току прошле ноћи и у току данашњег дана спрема напад на нас од Жепча из два правца, преко Папратнице и изнад исте и од Зенице преко Немиле. Два-три таква обавјештења смо добили. Чак су говорили да се колона од 5—6 стотина домобрана кренула у правцу Папратнице и у правцу станиде Желеће цестом, како би још у току ноћи извршили заокружавање Жел>езног Поља. Но ми ипак нијесмо томе придавали велику важност нити смо од задатка одустајали све док смо синоћ од 8—9 сати добили извјештај од штаба 5ЦТ, који се налазио у покрету према Не-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3158.

- Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије

' Штаб Треће НОУ дивизије

' Пети батаљон Прве (Пете црногорске) бригаде

милој, у којем нам јављају да су обавијештени да се већа колоне непријатеља креће од Зенице ка Немилој и због тога да одустају од намјераване акције, јер им се немогуће претурити преко ријеке. Извијестили су и то да се у самој Немилој са ону страну ријеке налазе непријатељске снаге. До тог момента, као ни до овог сад кад пишемо овај извјештај никакве још везе нијесмо имали са четом 4ЦТ која је остављена испред Блатнице према Теслићу. Борбе смо сваког дана чули у том правцу. Неповезаност са том четом према Блатници, оваква обавјештења од Жепче и од Немиле дали су нам повода да одустанемо од намјераване акције према Бегов Хану, а поготову кад се види какав је наш војнички положај морали смо од тог одустати. Уз то смо извршили покрет коморе из идЦТ⁵ уз пратњу омладинске и чете пратећих оруђа у правцу с. Панића. ЗЦТ, који је био у покрету према Папратници, предочили смо предострожно али му нијесмо наредили да одустане од акције већ да се управља према развоју ситуације испитујући истинитост обавјештења која смо ми добили од сељака. Чети 4ЦТ, са којом се налази и командант баталона смо наредили да се повуче у правцу своје чете која је према Блатници и да ојачају положај у том правцу. Друг Андро⁰ и Мароје⁷ су били пошли са 5ЦТ, друг Драгиша⁸ са 2ЦТ, а друг Јовићевић⁹ са 3ЦТ и четом 4ЦТ већ се налазио у с. Папратници, које је заузео без борбе. Тамо никог од мјештана сељака нијесу нашли, већ је све било побјегло у правцу Жепче. По нашем наређењу да заузму доминантне положаје изнад Папратнице и према Жељезном Пољу, он је поступио, а чету 4ЦТ јутрос упутио у одређеном правцу. Сад смо од њега добили извјештај који је јутрос у зору писан са брда Орловац,¹⁰ тамо, како каже, нема ништа ново, а сад је 9.40 часова и ни у једном правцу се не чује борба. Једна десетина 2ЦТ сад се налази изнад Жељезног потока,¹¹ према самом друму, а једна десетина изнад села Голубиње према Бегов Хану. 5ЦТ је наређено у току ноћи да заједно са батаљоном Д¹² направи засједу према Немилој те да непријатеља, у случају његовог прелазна на ову страну дочекају. Ми са двије чете 2ЦТ налазимо се у с. Биљевина. Ето таква сад моментално изгледа ситуација код нас, а тако се развијала у току прошлог дана.

Према обавјештењу другова који су били на извиђању према Бегов Хану, пред саму ноћ воз је прошао са 10 вагона

⁵ Први батаљон Пете црногорске НОУ бригаде Треће дивизије

⁰ Андро Мугоша *

⁷ Милинко Мароје

* Драгиша Ивановић

⁸ Нико Јовићевић

¹⁰ Вјероватно Орлац

¹¹ Вјероватно поток Жељезница

¹² Трећи батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде

од Немиле према Жепчу, што је то изузетан случај од момента кад је прута порушена, па смо повјеровали да је саобраћај успостављен, а **и** после тога воза наишао је **и** други са **већом** композицијом. На станици у сами мрак чули су се четници гдје пјевају пјесме крал.у Петру. Сељаци су обавјештавали да су се ти четници споразумјели са усташама и Нијемцима да заједнички воде борбу против нас и чисте пругу. То су четници са оне стране р. Босне.

Јутрос око 1 сат отпочела је борба према Немилој, борба са пушкама, митраљезима и бацачима и трајала је од прилике око 1 сат. После је борба престала и само се чула понека пушка. Још немамо извјештаја од 5ЦТ са ким се к гдје се та борба развијала. Напоменути је да су сел>аци обавјештавали да је од 600 до 1000 Нијемаца стигло у Жепче. Сел>аци чак причају детаље о припремама и покрету њемачке и домобранске војске у правцу Папратнице и Желеће гдје су неке од њих узели за водиче.

До овог момента никаквог напада нема и тај случај је заиста карактеристичан. Не зна се шта би их могло помести у својим намјерама напада против нас, ако није само бајрам или још нешто — теже и од тога. Ми смо данас на старши положајима, будно извиђамо развој ситуације, па ако иста буде повољна, као и што је то јуче изгледало, покушаћемо акцију извести у току наступајуће ноћи. Ако буде њихов јачи притисак под борбом ћемо отступити у правцу који смо одредили наредбом 15 ов. мј., коју сте ви добили.¹³

Прича нам курир који је дошао од вас да је курира од наше чете која се налази према Скендер Вакуфу, напала нека четничка банда на неком мосту према Блатници, па би добро било да наредите нашој чети пратећих оруђа и омладинској чети да упуте једну десетину у том правцу, да испитају да ли се четници налазе око Блатнице и да ухвате везу са тамошњом нашом четом, обавјештавајући **ИС О** стању код нас.

Видимо да немате везе са I и II дивизијом ни са В. Ш., а радио има неколико дана не доноси ништа о њиховим акцијама. То све онемогућује да се правилно заузме став у погледу даљих акција. Но, ипак, потребно би било што прије прикупити податке о развоју ситуације на нашим бојшпима, нарочито на расположење и намјере непријатеља, па на неку страну, на неко најслабије непријатељско упориште направити јачи притисак. С обзиром на важност комуникације Сарајево — Брод, коју смо ми моментално угрозили, чудновато би било ако непријатељ са јачим снагама не би покушао, у најгорем случају, да очисти поменуто комуникацију од наших снага. Кад се то

" Вјероватно се односи на док. бр. 187.

Ајла у виду ипак се да оцијенити да непријатељ нема располо-
зких снага да брзо у том правцу реагира, гдје се осјећају те-
жине слабости. Иако, то не треба потцењивати, он прикупља
снаге на овој комуникацији, али ће свакако са тим ослабити
своје снаге у другим правцима, а нарочито према Јајцу и Бања
Луци- То треба да зна наша I и II Д.,¹⁴ Босански корпус и В.
Ш. Интересантна би била обавјештења према непријатељ овог
момента ради према Јајцу и Травнику, тј. да ли повлачи своје
снаге отуда. По причању сељака ове снаге што долазе у Жепче,
долазе од Брода и Завидовића. Пошто смо ми најахали на ову
комуникацију, сад више него икад, важно је било имати везу
са VI-ом бригадом¹⁵ која би од Мајевине у овом правцу напра-
вила притисак на непријатеља, што би га много изненадило.

Два четника која су се предала и добровољно јавила у
партизане, а које смо упутили да траже свог командира са ди-
јеловима чете, који су се изјаснили да ће се нама прикључити,
још се нијесу повратили. Чак смо им и оружје дали. Шта ће
урадити ђаво би га знао. При поласку са оружјем причали су
селањацима да овакве војске никад нијесу видјели, јер веле: „Да-
доше нам чак и оружје“. Напомињемо да приликом нашег ула-
ска у Блатницу могли су утећи, али нијесу хтјели.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант
Драг. Ивановић	Ник. В. Мартиновић ¹⁶	Сава Б. Ковачевић

¹⁴ Прва и Друга НОУ дивизија

¹⁵ Шеста источно-босанска НОУ бригада

¹⁶ Никола Мартиновић

БР. 197

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ БАТАЉОНА ПРВЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА КОД НЕМИЛЕ¹**

5ЦТ
18-ХП-42
у 1,45 ч.
Положај

Т

Положај

У току прошле ноћи наше снаге које су биле у засједама
гтрема Немили имале су задатак да нападну непријатеља и да
руше пругу заједно са снагама далматинске бригаде. Непријател> »
је са јачим снагама разбио наше снаге и јачом колоном (отпри-
лике 300 Нијемаца и усташа) овладао косом између села Кулића,
гдје је био наш батаљон, и села Ораховице и тако нам онемогу-
ћио опстанак у селу и везу са Далматинским батаљоном² у
Ораховици. Сад се налазимо на косама изнад села Кулића, а
комору смо послали тамо, јер немамо ближега села до Језера
да бисмо могли организовати исхрану батал>она — у шуми смо.
Борбе нема нигдје па ни у правцу Далмат. бригаде у чијем
правцу је пошла непријатељска колона. На нашој страни не-
пријател. контролише село Бистрица.

С. Ф. — С. Н.

За штаб
Душан БојиК

¹ Оригинал писан руком налази се у архиви ЦК СКЈ под
бр. 3154
¹ Четврти батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде

**ИЗВЈЕШТАЈ ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ КОД
НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ТРАВНИК — ЗЕНИЦА¹**

„X»

18 децембра 1942 г.
у 9.30 часова
село: Глуха

Ваш извјеишгај од 17 о. мј. — 15.30 часова примл>ен је.

На сектору „X" нема нарочитих промјена. Сваки дан редовно по не-солико пута туку пољске хаубице од Травника ка Влашићу, Гучјој Гори и селу Дуб. До сада није било нити наших нити жртава код цивила.

Напш извиђачки дијелови нијесу примијетили до сада никакво веће кретање непријатељских снага од Зенице ка Травнику, али по причању неких мјештана — којим би се могло вјеровати — да су дошла нека мања појачања у Зеницу, као и упућена у правцу Завидовића за интервенције против наших акција у правцу Немиле и Врандука. У Травник изгледа да је нешто мало појачања дошло са једном батеријом — изгледа хаубица — пољских домета 7—8 км, али нарочито великих појачања није стигло.

Према посљедњим подацима и у Турбету нијесу велике снаге (изгледа до 200 усташа и домобрана, а око пола сатније у близини села Целилбашића — Хамантдићи).

У станиди Витезу — Била, на мосту код Дивјака, код Чифутског Хана и станиде Долац налазе се мање посадице од 10 до 30 оружника, које мислимо ноћас ликвидирати.

Наша једна чета која је била остављена да оперише на просторији Коричани — Турбе — Оборци, у своме извјештају од 17 о. мј. извјеишгава: Да су ноћу 15/16 о. мј. извршили напад на Турбе спуштајући се Турбету са сјевера преко Галица планине и с. Поткрај и том приликом нападајући Турбе у два маха исте ноћи запалили неколико кућа на периферији самог Турбета, неколико усташа ранили, а 4 црнолегијаша заробили, 4 пушке, око 300 метака, неколике бомбе и других ситница. Даље, у Турбе нијесу могле продирати услијед јачих отпора из бункера у самом Турбету.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 3Ј56.
' Десета херцеговачка НОУ бригада

Домобрани који су на овим секторима — изгледа да су по неким цивилима поручивали, да се неће више борити против партизана.

Селџаци мјеиггани из с. Поткрај и Влајсовићи (сјеверо-западно за око 2—3 км од Турбета) овој нашој чети, ове исте ноћи, а по одржаној конференцији скугтали су преко 20 кг славине и 15 л. ракије као добровољни прилог. Изгледа, да се у овим крајевима, а нарочито муслимански свијет преорјентисава нашој линији борбе, а и католички, само у мањој мјери.

У овој акцији чете рањена је једна наша другарица.

Ова чета има једну јачу патролу у близини станице Комар — 60 м. од пруте — која извјептава да у станицама Комар — Голеш — Оборци нема више него од по 20 — 40 домобрана у бункерима ових станица. Возови се крећу у оба гравца, али гро материјала и трупа још увијек више се креће од Вакуфа ка Травнику. Возови често превозе и дрва, а цивили се још возовима не крећу.

Пошто је у овој Бригади изгледа тифус пјегави узео већ прилично маха, а међу болеснима налази се командант ове Бригаде,³ командант V⁴ и III⁵ батаљона, полкомесар II батаљона,⁶ као и још неколико другова руководиоца и још око 10 до 15 другова и другарица, то молимо да нас извијестите да ли је могућа евакуација ових болесника у дивизиско завојиште, или пак, да неки од љекара завојишта дође до наше болнице, која се налази у с. Преливоде — колибе Јасен, те да да упутства за сузбијање ове болести. Напомињемо, да међу болесним друговима има њих вгаие који не могу ићи ни на коњу, већ само на носилима, а код већине њих је температура преко 39 степени, а и код к-та „X“.

Овог момента стиже извјептај да у населу Путичево (југоисточно за 3 км од Травника) има неигго Нијемаца са усташама.

Контролисаћемо и даље кретање саобраћаја Доњи Вакуф — Турбе и Турбе — Јајце.

Попгго ће за извршење ноћашњих акција требати бацач мина, а наш је код „Д“,⁷ то ћемо ми овај бадач упутити тек сјутра на вече.

Вод који је био упућен за обезбјеђење болнице, дошао је још 12 о. мј. у сџстав свога батаљона, али нас баталон није био извијестио о томе.

У проишим акцијама нијесмо заробили цигарета готово ништа, као ни кафе, али кад нам то успије — сјетићемо се и вас.

³ **Владо Шегрт**

* **Ратко Станишић**

⁵ **Милош Ковачевић**

* **Милија Станишић**

⁷ **Прва далматинска НОУ бригада**

У овој акцији заробили смо један исправан радио апарат, који ради на батерије, па смо га доставили „Д“ са једним пуним акумулатором и кутијом за батерије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Раде*

Полкомесар

Командант

Данас — на бајрам — дајемо више приредби, подијелили смо сиромашним муслиманима више брава да кољу за курбана, као и 5—6 кгр. ситног металног новца.

Сва три фратра ћемо пустити иако има међу њима и разбојника.

Раде

БР. 199

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПОЈАВИ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ КОЛОНЕ КОД ГУЧЈЕ ГОРЕ¹

„Х“

18 децембра 1942 г.
у 20 часова
с. Глуха

Т“

у што ми не вјерујемо
никако²

Нијемци су у току синоћње ноћи довукли већа појачања у Травник и данас је пред подне примијећена њихова колона јачине по причању више мјештана око 1.000 Нијемаца и домова брана, са 20 топова, док су наши извиђачки дијелови до сада могли установити да их има преко 5—6 стотина, са 4 топа, неколико бацача, а примијећено је и око 30 коња. Ова колона по-сјела је косе изнад Гучје Горе са десним крилом све до ријеке Била, и још се не креће напријед.

Наш извиђачки вод са Влашића (Црни Врх), (кота 1767) извјестио је, да се у селу Буковици изнад Травника гомилају

⁸ Раде Хамовић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 3164.

² На оригиналу дописано руком вјероватно од неког члана штаба Треће дивизије.

велике непријатељске снаге и да су примијетили непријатељску колону веће јачине која је изашла изгледа из Пакларева и кренула западним странама Влашића — изгледа негдје преко: Заногe — Паво, а како наводи наш извиђачки вод са тежњом да преко Љуте Гредe овладају Вуковим Пољанама. Примијеђено је код ове колоне и око 50 коња.

Да ли је кренула још која колона преко Галида планине и Шишаве не знамо.

Наш „3“³ из села Дуб напашће ноћас непријатеља код Гучје Горе а наш „5“ кренуће вечерас из села Дуб на Влашић да нападне ту колону на Влашићу. Овог момекта смо утутутили, једну чету нашег „4“ на Љуту Греду са задатком да је држи по сваку цијену, а по потреби да је ојача и чета из Преливода која тамо чува болницу. Наш „5“ — ако буде на то принуђен — сјутра ће се повући преко Краљева Гувна ка Љутој Греди.

Још увијек наш „2“ држимо у селу Заграђе.

Вјерујемо да је јачина непријатеља на сектору Турбе — Травник — Витез око 2.000, а да му је јача колона кренула преко Влашића, јер док не овлада истим не смије се упустити уз долину ријеке Била. Овлађујући Влалшћем, отвара му се могућност дејства у позадину наше „Т“, те тиме се утрожавају отступнице нашег „Ц“ и „Д“⁴ на Киљантша⁵ и Коричанима.

Не знамо ништа о стању ка Шипрагама, Котор Вароши и Теслићу, па вас молимо да нас и о овоме извијестите.

Нашу „Д“ нијесмо о овоме ништа извијестили, па вас молимо да ви то учините.

Пошто је наша „Х“ добила директиву да на случај јачег притиска повуче се на наступни правац према Коричанима, а ако се деси да непријатељ овлада Љутом Гредом прије избијања наших јединица, или чак продре и даље ка Вуковим Пољанама, то молимо да нам се још у току ноћи достави директива за евентуални други правац.

Сем овога, морали би знати да ли наше болеснике смијемо држати у Преливодама, шги да их упутимо ка селу Бјелобучје код села Језера.

У току ноћи очекујемо од вас директиве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Раде^в

О овоме смо извијестили нашу чету у Коричанима.

³ Трећи батаљон Друге (Десете херцеговачке) бригаде

⁴ Пета црногорска и Прва далматинска НОУ бригада

⁵ Вјероватно Имљанима

* Раде Хамовић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
БРИГАДЕ О НАПАДУ НА БЕГОВ ХАН И НЕМИЛУ И ПОДАЦИ
О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЗЕНИЦИ¹

ДБА,-
18-ХП-1942 г.
7.45 часова
Бистрида

БА.³

Преконоћну акцију коју сте нам одредили наређењем од 17-ХП-42 г. у 5.50 часова нисмо извршили из разлога тога што су скеле биле са ону страну воде — десну.⁴ Ми кад смо добили наређење иако у закашњењу од 1 сат одмах смо се упутили и сашли на цесту, где смо се информисали код селџака и добили податке да се у тунелу налазе три оклопна вагона и то један немачки и 2 хрватска, са великим бројем посаде. Одмах смо ухватили везу са Н. бат.⁵ и он је рекао да они неће ништа подузимати за веч.[ерашњу] акцију.

Прегледали смо прексинаоћни наш рад на цести и све нашли у истом стању сем крајњи мост који је поправљен од стране војске јуче у 4 ч. који су били праћени са друге стране воде блиндираним возом.

Писмо које смо упутили радницима у Зеници предато је и пријем потврђен од стране примаоца који вам шаљемо. Распитивали смо се о стању у Зеници и он нам каже (муктар села Врандука) да има много Немаца у З.[еници]. На положајима око Зенкце има их око 4—500 а толико у граду. На станици је приметио исто толико који чекају воз али не зна куда ће ићи.

Железнички мост чувају домобрани. Десну страну р. Босне држе четници. На Јанићком Врху има нешто четника. 200 четника наоружаних од Немаца пошли су у Бијеле Воде у борбу противу партизана.⁰ У граду имају 3 или 4 тенка. Очекују црну легију из Сарајева за коју се надају да ће доћи данас.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3155.

² Други батаљон Прве далматинске бригаде Треће НОУ дивизије

³ Прва далматинска бригада Треће НОУ дивизије

* Односи се на напад на Бегов Хан.

³ Пети батаљон Прве (Пете црногорске) НОУ бригаде

⁰ У ово вријеме на овом терену није било партизанских јединица.

Од четника нисмо добили још никакав одговор.⁷
Упутство ваше за исхрану примили смо и по истом ћемо поступити.

СМ. Ф. — СЛ. Н!

(М. П.)

Политкомесар
Курсан Франа⁴

Командант
Новак^н

БР. 201

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПРИКУПЉАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА КОД НЕМИЛЕ, ТЕТОВА И БЕГОВ ХАНА¹

„Д“

18 децембра 1942 године
положај

“Г”

По овим најновијим извјештајима наших јединица, сви су изгледи да врше концентрацију Нјемци, усташе и четници на Немилу, Тетову и према Беговом Хану. Прилажемо вам извјештаје од „2 Д“² и „3 Д“ овог „Д“, како би се знали равнати. Извијестите нас како је стање на сектору Ц и Х,³ како би се знали управљати.

Пошаљите нам 20 до 30 комада прогласа Антифашистичког вијећа ради упућивања у Зеницу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ченчо⁴

Командант
Глиго⁵

⁷ Односи се на групу мјештанских четника око Витовља који нису хтјели да сарађују са усташама и окупаторским јединицама, те су партизани покушали да успоставе с њима везу. До сарадње са овом групом није дошло.

⁸ Фране Курсан, погинуо послје Пете непријатељске офанзиве у Источној Босни као замјеник комесара Другог батаљона Прве далматинске бригаде.

⁹ Новак Кнежевих

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3161.

² Други батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде

³ Прва (Пета црногорска) бригада и Друга (Десета херцеговачка) НОУ бригада

* Анте Кроња

⁵ Глиго Мандић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОЛОЖАЈЕ ТОПИЊИ — СКАТАВИЦА — ПАВЛОВИЋИ — ИВАНКОВИЋИ — РАДУЈКОВИЋИ — ЦРНИ ВРХ — РАЈЧЕВЦИ¹

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 60
19-ХП-42 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1 Нијемци који су 16 ов. м. напали на положаје II бригаде² успјели су за два дана да одбаце снаге II бригаде до линије: с. Вишевици³ — Костићи (гдје су се налазили батал>они II бригаде 18 ов. м. у 6 часова изјутра, — када смо добили посљедњи извјештај од Штаба II бригаде).

Јачина непријатеља на том сектору била је 1.000 Нијемаца.

2 Прије него што смо добили тај извјештај ми смо, са два батаљона III бригаде, предузели напад на непријатељске положаје на линији: Топињи — Скатавица — Павловићи — Иванковићи — Радујковићи — Црни Врх — Рајчевци.

Наш напад је отпочео око 12 часова 18 ов. м.

Непријатељ се упорно држао у утврђењима на сектору јединица III бригаде. Па ипак захваљујући притиску јединица III бригаде, с једне стране, као и заобиласку од стране наших јединица, са друге стране, непријатељ је пред мрак напустио положаје и дао се у панично бјекство.

У почетку напада непријатељска артиљерија се налазила на великој кривини на путу Челинац — Котор Варош. Међутим, када су се наше јединице појавиле на Црном Врху артиљерија се повукла у Челинац, одакле је побјегла за Бања Луку како су наше снаге са Црног Врха напредовале заокрећући према Челинцу.

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Друга (Трећа санџачка) бригада

³ Вјероватно Вишевице

У току цијелог послеподнева непријатељска артиљерија тукла је брзом палубом положаје II баталона II бригаде (који се ипак задржао на нашој страни) и најјаче положаје батаљона III бригаде. Па ипак од толике ватре наше јединице нису имале губитака.

3 Синоћ око 22 часа непријатељ је евакуисао своју главнину из Челинца (било је десетак камиона), међутим када су се наше претходнице спуштале у Челинац дочекао их је **ватром** један тенк, који се изгледа касније повукао, мада не знам позитивно, јер је то био посљедњи извјештај којег сам примио.

4 Наше јединице које су оперисале са друге стране друма у првом налету најуриле су Нијемце и четнике са Црног Врха и продужиле напредовање. Жртва нису имале. Како се касније развијала ствар не знам, пошто још нисам добио извјештај.

Непријатељ је на читавом сектору имао прилично губитака. Наши су заробили једног Фрица.

5 Попгго нам је био циљ да смањимо притисак на положаје II бригаде, а задатак да разбијемо непријатеља на његовим положајима, то сам, попгго су наше јединице испуниле тај задатак, наредио повлачење јединица на полазне положаје, тј., батаљони III бригаде на положаје Топићи — Скатавица, наш VI баталон у с. Вуковићи — Спасојевићи, I баталон Црни Врх — Рајчевци, III батаљон Јеловчани — Тешићи и II батаљон Козја Глава, IV батаљон је остао на старом мјесту.

Овакав распоред предузео сам за данас док не видимо реакцију непријатеља, па уколико не буде ничега сјутра већ можемо прећи на распоред наређен од Штаба дивизије.

6 Када смо ми водили борбу, борба на сектору II бригаде је престала и вјерујемо да смо им нашом акцијом умногоме олакшали, јер су се Фрицови морали повући на одбрану Бања Луке.

7 II баталон II бригаде је синоћ прешао на лијеву страну р. Врбање, по наредби Штаба бригаде од 18 ов. м. у 6 часова, с тиме да кад тај батаљон стигне тамо нападне непријатељско десно крило. Ја мислим да то неће требати. Штаб II бригаде се налази на правцу с. Живинице — с. Скендер Вакуф.

8 Деталније о току операција обавијестићу вас касније када прикупим све податке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С. Немам игиFRE код себе.

Командант

STAB I PROLETERSKOG
I PROLETERSKOG UDARNE DIVIZIJE
NARODNO OSLOMOTILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. 60
19 - XII - 42 g.

BR. 60
K. V. 111
K. 1. 1942

STABU I PROLETERSKOG UDARNE DIVIZIJE

1. Nijemci koji su 16 ov.m. napali na položaje II Brigade uspješili su za dva dana da odbace snage II Brigade do linije: s. Viševci - Kostići / gdje su se nalazili bataljoni II Brigade 18 ov.m. u 6 časova izjutra, - kada smo dobili poslednji izvještaj od Staba II Brigade /.

Jadina neprijateljsa na tom sektoru bila je 1.000 Nijemaca.
2. Prije nego što smo dobili taj izvještaj mi smo, sa dva bataljona III Brigade, preduzeli napad na neprijateljske položaje na liniji: Topići - Skatavica - Pavlovići - Ivankovići - Radujkovići - Crni Vrh - Rajčevci.

Naš napad je otpočeo oko 12 časova 18 ov.m.
Neprijatelj se uporno držao u utvrđenjima na sektoru jedinica III Brigade. Pa ipak zahvaljujući pritisku jedinica III Brigade, sa jedne strane, kao i zaobilasku od strane naših jedinica, sa druge strane, neprijatelj je pred mirak napustio položaje i deo se u panično bjegstvo.

U početku napada neprijateljska artiljerija se nalazila na velikoj krivini na putu Čelinac - Kotor Varoš. Medjutim kada su se naše jedinice pojavile na Crnom Vrhu artiljerija se povukla u Čelinac, odakle je pobjegla za Banja Luku kako su naše snage sa Crnog Vraha napredovale zaokrećući prema Čelincu.

U toku cijelog poslijepodneva neprijateljska artiljerija tukla je brzo paljбом položaje II bataljona II Brigade / koji se ipak zadržao na našoj strani / i najjače položaje bataljona III Brigade. Pa ipak od tolike vatre naše jedinice nisu imale gubitaka.

3. Sinoć oko 22 časa neprijatelj je evakuisao svoju glavnu iz Čelince / bilo je desetak kamiona /, medjutim kada su se naše pret-hodnice spuštale u Čelinac dočekao ih je vatrom jedan tenk, koji se izgleda kasnije povukao, ma da ne znam pozitivno, jer je to bio poslednji izvještaj kojeg sam primio.

4. Naše jedinice koje su operisale sa druge strane druma u prvom nletu najurile su Nijemce i četnike sa Crnog Vraha i produžile napredovanje. Žrtava nisu imale. Kako se kasnije razvijala stvar ne znam, pošto još nisam dobio izvještaj.

Neprijatelj je na čitavom sektoru imao prilično gubitaka. Naši su zarobili jednog Fricca.

5. Pošto nam je bio cilj da smanjimo pritisak na položaje II Brigade, a zadatak da razbijemo neprijatelja na njegovim položajima, to sam, pošto su naše jedinice ispunile taj zadatak, naredio povlačenje jedinica na polazne položaje, tj. bataljoni III Brigade na položaje Topići - Skatavica, naš VI bataljon u s. Vukovići - Spasojevići, I bataljon Crni Vrh - Rajčevci, III bataljon Jelovčani - Tešići i II bataljon Konja Glava, IV bataljon je ostao na starom mjestu.

Ovakav raspored preduzeo sam za danas dok ne vidimo reakciju neprijatelja, pa ukoliko ne bude ništa sutra već možemo preći na raspored naredjen od Staba Divizije.

6. Kada smo mi vodili borbu, borba na sektoru II Brigade je prestala i vjerujemo da smo in našom akcijom u mnogome olakšali, jer su se Friccovi morali povući na odbranu Banja Luke.

7. II bataljon II Brigade je sinoć prešao na lijevu stranu r. Vrbanje, po naredbi Staba Brigade od 18 ov.m. u 6 časova, s time da kad taj bataljon stigne tamo napadnu neprijateljsko desno krilo. Ja mislim da to neće trebati. Štab II Brigade se nalazi na pravcu s. Živinice - s. Skender Vakuf.

8. Detaljnije o toku operacija obavijestiću vas kasnije kada prikupim sve podatke.

S M R T F A Š I K M U S L O B O D A N A R O D U I
P. S. Neman šifre kod sebe. Komandant,

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ И ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА
СПРЈЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉА У ДОЛИНУ ВР-
БАЊЕ И ЗА ЗАУЗИМАЊЕ ПОЛОЖАЈА НА КИЛОВАЧКОМ
БРДУ — СВИНСКОЈ ГЛАВИ И НА СУХОМ БРДУ И ОРИД-
СКОМ ВИСУ¹**

т^а
19/XII 942
у 2 часа

Ц,³ Д⁴ и Х⁵

17/18 Примили смо сада извјештаје од Х да су Нијемци у току ноћи довели већа појачања у Травник и данас прије подне примијећена је њихова колона око 1000 Нијемаца и домобрана на косе изнад Гучје Горе, гдје су и замркли вечерас, да се у с. Буковици изнад Травника гомилају велике непријатељске снаге, да су примијетили непријатељску колону веће јачине која је изашла из Пакларева и кренула западним странама Влашића са тежњом да преко Љуте Греде овлада Вуковим Пољанама. Х је предузела јаче мјере обезбјеђења на Влашић Плакани.

У духу наше директиве издате вечерас, а у вези ових нових података]

НАРЕЂУЈЕМО:

1 Да Х нареди својим обезбјеђујућим дијеловима на цијелом комплексу Влашића да у току данашњег дана упорном борбом сријече непријатељу продирање ка сјеверу у правцу долине Врбање, а свима осталим снагама да се пребаци што хитније на подеске положаје јужно од Крушева Брда и Петрова Поља, те да омогући осталим снагама отступање и са нама одржава цио дан чврсту везу.

2 Да Д продужи отступање не задржавајући се у Језера и данас до подне избије на Киловачко Брдо — Свинску Главу и Меокрње све југоисточно од Трифуновића, па те положаје чврсто држи до даљег наређења. Са једним батаљоном од Језера отступати у правцу Брића ради одржавања везе са Ц и потпомагања Ц на случај њиховог сукоба у Блатници и Младиковикама са непријатељем.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3165.

² Трећа НОУ дивизија

³ Прва (Петна црногорска) НОУ бригада

⁴ Друга (десета херцеговачка) НОУ бригада

⁵ Трећа (Прва Далматинска) НОУ бригада

3 Да Ц хитно предузме отступање наведеним правцем водећи рачуна о појављеним непријатељским дијеловима у Блатници и Младиковинама*и да нам ситуација тамо није позната са тежњом да данас до мрака избије на линију Сухо Брдо — Оридски Вис (јужно и сјеверно од Угодновића) обезбјеђујући свој десни бок и упућујући претходницу и заштитницу.

4 Све јединице да се добро обезбјеђују са свију страна.

5 Коморе од Ц и Д одмах да се повуку на просторију коју смо синоћном директивом предвидјели, а по потреби продужиће и нешто унапријед. Упутити од обезбјеђујућих дијелова коморе Ц јаче извиђачке дијелове у Шипраге, те нас вечерас до мрака извјестити у Јанковиће о ситуацији тамо.

6 Ми ћемо се вечерас налазити у с. Јанковићи код Трифунновића, гдје нам достављати све извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Пет. Т. Ћетковић

БР. 204

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ
НОУ БРИГАДЕ ОД ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ
О БОРБИ СА ЊЕМАЧКОМ КОЛОНОМ НА КОМУНИКАЦИЈИ
ПРИЈЕДОР — САНСКИ МОСТ¹**

ШТАБ I КРАЈИШКЕ Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Извјештавамо другарски штаб да је данас у 2 сата послје подне непријатељ био кренуо из Приједора за Сански Мост и то на положају које смо ми држали и то у јачини од 400—500 Нијемаца.

Наше снаге које су се налазиле на положајима тј. снаге нашег батаљона уз помоћ једне чете III батаљона IV крајишке бригаде припустиле су непријатеља близу и извршили смо контранапад.

Непријатељ је почео да отступа, борци су га муњевитим јуришем гонили и наносили му огромне губитке. Претјерали су га од Митровића до Топића брда, пречистили терен Ракелиће,

¹ Почетак документа на коме се налази заглавље је оштећен па се датум није могао установити. Документ је писан, вјероватно, 19 децембра 1942 године.

залосмили десним крилом и заузели игколу у Миљаковцима до-садањи четнички логор, забацујући се Топића брду с леђа и нападајући га и опкољавајући са свих страна пошто се на истом даје највше отпор на коме се води борба и сад, а о даљим резултатима извијестићемо Вас тј. по заузимању Топића брда наше снаге добиле су задатак да у току ноћи пречисте пругу испред Топића брда према Приједору и потргају ћуприју преко ријеке Гомјенице тако да неће уопште непријател» моћи да прелази преко воде Сане и Гомјенице на терен који смо очистили.

О свему овоме извијестићемо Вас по извршењу задатка.

РЕЗУЛТАТИ О ДАНАИГЊОЈ БОРБИ:

Снаге нашег батаљона у данашњој борби заробиле су:

6 живих њемачких војника, 50 убијених, око 30 удављених у води Сани који су поскакали приликом нашег јуриша. Већина од њих поубијана је од пушака али се није могло до њих доћи пошто је дубока вода и одмах их је носила.

Заплијењено је: међу убијеним био је један њемачки мајор а у води 1 поручник кога см_ исто извукли.

4 митралеза „Шарца“, један мали бацач са 122 гранате, неколико комада граната за велики бацач, 5 стројница, 5 пиштоља „Парабелума“, неколико пушака и то мањи број, једно постоље противавионско као и његове нишанске справе, око 5000—6000 пушчаних и митраљеских метака, један сандук ручних бомби, 6 коња са самарима, једна кола са запрегом, 30 шињела, мањи број чакшира, копорана као и чизама, око 30—40 комада ћебади, 15—20 шаторских крила и других ситних егвари.²

Од истога плијена што нам је потребно оставили смо себи муницију, митраљезе, карабине, шињеле и чизме, 3 коња са самарима, мали бацач и 60 мина, пиштоље и стројнице, неколико шаторских крила као и ћебади.

У овој акцији када смо је почели водити са Нијемцима и кад смо их потиснули 12 четника исто је ступило са нама у борбу против Нијемаца. Исти изјављују да би итали жељу да остану код нас у батаљону, а ми ћемо их послати Вама.

До сад наши губиди: један мртав и 17 рањених.

Исто Вам шаљемо и 6 њемачких војника које смо заробили данас.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Јусуф[§]

Командант
Борко⁴

¹ Шире о борбама на овом сектору види док. бр. 241 и 253.

³ Јусуф Имамовић

* Борко Арсенић

п. с.

Друже Војо!⁵

Снаге нашег III батаљона у данашњој борби постигле су читав овај успјех који видите.

Чета III батаљона IV крајишке бригаде која је била у саставу нашег батаљона била је неактивна и у данашњој борби није придонијела никакве користи већ је омела наше борце у извршењу свога задатка.

Друже Војо! извијести штаб дивизије о неактивности самога штаба III баталљна IV крајишке бригаде.

Данас у 12 сати ми смо их позвали да дођу код нас да се договоримо о мањим акцијама које смо требали ноћас извести и они се нису томе одазвали нити су дошли иако им је познато да сам ја послат да руководим са ова два баталљона. Ја сам им поставио питање зашто нису дошли, и они се изговарају с тим да потпадају под команду њиховог штаба и нашега штаба и да сами не знају чија би наређења извршавали.

Друже Војо, како ти је већ горе наведено у извјештају борба се води на Топића брду и батаљон је добио задатак да под сваку цијену има очистити Топића брдо и порушити пругу на горе наведеним мјестима, а за нападе на главну пругу не можемо предузети прије док не очистимо овдје наведена упоришга.

Војнички и политички рад у батаљону је за сада онемогућен јер је војска сва на положају под ватром непријатељских топова и бацача. А игго пишеш у оном допису т.ј. наређењу да ми партизански овдје ратујемо то се тако и ради јер је друкчије немогуће.

. . . 70 кал . . . придоби . . . На нашу страну . . .

Новомобшшсаних имамо једну десетину.

Обавјештајна служба функционише пуном паром. Према непровјереним вијестима да је непријател» побјегао са Мраковице и Козарца, док тачно сазнамо о томе обавијестићемо Вас.

О свим промјенама ћемо Вас редовно обавјеишгавати.

Шта ради славни штаб и политодјел, најхитније нас о томе извијестите. Исто нас тако најхитније обавијестите шта ради другарски игтаб I и II батаљона. Појачајте будност I и II баталљона, а нарочито I батаљона да не пропуишга непријатеља ка Трновој, јер смо ми много далеко и не можемо да контролишемо тај правац, а како већ знате да су овамо мање снаге, а непријател» стално навал>ује па то немамо чиме ни чинити.

Шта ради друг ратни дописник?

⁸ Војо Тодоровић, командант Прве крајишке бригаде
⁸ На оригиналу документа није се могло прочитати.

Шаљемо му мало ратног материјала па он то нека мало
утлади и дотјера и пошаље тамо гдје може да се отштампа.
Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта

С. Рауш⁷

Грковић⁵

БР. 205

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 20 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА САНСКОМ МОСТУ¹**

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Према обавештењу које смо примили од наше V дивизије, непријатељ је у јачини од 150—200 бандита покушао да изађе из Санског Моста. У том покушају сукобио се са левим крилом блежаде града, које га је дочекало, разбило и уз велике губитке натерало назад у град. Једна патрола ноћас је се сусрела са једном немачком патролом близу града. У сукобу су убијена два, а рањено пет Немаца.²

Данас су авиони бацили 5 цакова хлеба у град. Од овога наши су другови заробили 4, а непријатељ 1.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20 - XII - 1942 г.
у 17 часова

За штаб корпуса
Коста³

⁷ Стево Рауш, замјеник команданта Прве крајишке бригаде

¹ Радован Грковић, члан политодјела бригаде

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3017.

² Шире о овим борбама види док. бр. 253.

³ Коста Нађ

БР. 56

ПРЕГЛЕД БОЈНОГ СТАЉА И НАОРУЖАЊА ПРВОГ АРМИЈСКОГ ДИВИЗИЈСКОГ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ПУС ПЛАН 20 ДШКМБРА 1*12 10Д11НК

СТАЉА И НАОРУЖАЊЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
 (у складу са Планом 20 ДШКМБРА 1*12 10Д11НК)

Редни број	НАЗИВ ЈЕДИНИЦЕ	Бројво стање	Топова				Бацача			Митралеза			Пушко-митралеза			Пушака			Револвера			Бомби			
			100 мм	75 мм	37 мм	Прот. тисн.	Тешки	Лаки	Ручни	Југосл.	Талј.	Нем.	Југосл.	Талј.	Нем.	Југосл.	Талј.	Аустр.	Франц.	Југосл.	Франц.	Остали	Југосл.	Франц.	Остали
			(11)	(9)	(3)	(70)	(500)	(1300)	(739)	(5053)	(23)	(3)	(15)	(11)	(29)	(16)	(4)	(1)							
1	1 Батерија	27	2 (11)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12 (500)	-	4	-	2 (23)	-	1 (3)	4	-	-		
2	2 Батерија	35	2 (9)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	12 (1300)	-	11	-	-	-	-	4	-	-		
3	3 Батерија	29	2 (3)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	14 (739)	-	4	-	-	-	3 (15)	6	4	-		
4	Штаб дивизиона	17	0 (70)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15 (5053)	-	6	-	-	-	2 (11)	2	-	1		
5	Свега:	108	6 (90)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	53 (7592)	-	28	-	2 (23)	-	6 (29)	16	4	1		

Полит. комесар
отсутан

Командант
Анге¹

¹ Редакција није могла установити презиме.

БР. 207

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ, ДРУГЕ И ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА НОВ РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА И ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ ИЗВИЂАЧКЕ И ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ НА НОВОЈ ПРОСТОРИЈИ¹

т
20 XII 1942
у 0,30 час.

ШТАБОВИМА Ц, Х И Д

Према подацима са којима сада располажемо једна непријатељска колона јачине око 500 Нијемаца и усташа са 1 топом и 1 бацачем избила је јуче до врхова Влашића, гдје је задржана дејством баталона Х. Остале непријатељске снаге према садањим нашим подацима нису се много одвајале од комуникација Зеница — Жепче ка западу нити од Блатниде и Младиковине ка југозападу.

Мада још немамо података од Ц изгледа да су наши најистакнутији дијелови ноћас на линији Бјелобучје — Свинска Глава — Преливоде — Пилиповине — Лисина — Коричани, као и извиђачке чете око Бешпеља и Скендер Вакуфа, мада везе нису успостављене услјед слабије будности и мање заузимљивости наших јединица.

Добили смо извјештаје да је I дивизија разбила четничке банде код Јошавке, те чисти терен сјевероисточно од исте, а дијелом чисти терен око Чемернице за успостављање везе код Црне Ријеке са Мркоњић Градом.

НАРЕЂУЈЕМО:

1 Ц ће се у току данашњег дана најподеснијим правцима пребацити на просторију Имљани и Влатковићи са задатком да брани прелазе преко Угара, извиђа и одржава везу ка југу и западу и тако груписана као маневарска снага да се баци на непријатеља у бок и позадину на правцу гдје се исти појави. Зато мора бити брзо припремна и са добро развијеном извиђачком и обавјештајном службом, као и брзо одморити, средити и опоравити једацице.

2 Х поставиће се на просторији Коричани — Петрово Поље — Чорковићи — Крушево Брдо и то у току данашњег дана, са задатком да извиђа дубоко у правцу југа, па као маневарака

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3167.

снага да буде припремна да се у повољном моменту свом снагом баци на непријатеља гдје се појави упуштајући га дубоко и држећи прикривено своје једнице. У том циљу иста да се брзо среди, одмори и опорави, те развије извиђачку и обавјештајну службу.

3 Д у току данашњега дана размјестиће се на просторији Хајдеровићи — Паливук — Црепови — Присочка — Стране са задатком да дубоко извиђа и обезбјеђује се у правцу југоистока и истока и буде припремна да се у повољном моменту свом снагом баци на непријатеља упуштајући га дубље те да га уништи. У том циљу развити извиђачку и брзу обавјештајну службу и трупе држати прикривене и строго припремне, као и настати да се исте уреде, одморе и брзо опораве.

4 Т ће за данас бити са Д у Присочку, а сутра ће се пребацити у Зловариће које село оставити празно само за Т, а Б² и Е³ смјестиће се данас у с. Демиће, за које ће у Демиће ради обезбјеђења упутити Д досадању чету, коју ће повући када тамо стигне Ц и преузме то обезбјеђење сутра зором са једном четом.

5 На наведеној просторији све јединице предузеће размјештај јутрос рано по овој заповјести, као и предузети цио остали гредвиђени рад, те настати да се јединице пго прије очисте, уреде, одморе, нахране и припреме за даље претстојеће задатке, па нас хитно извијестити о предузетим мјерама и о подацима са којима располажу, као и о стању наших јединица.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Рад. Бабић

Начелник пгтаба
Руди Приморац

Командант
Петар Ћетковић

¹ Десета херцеговачка НОУ бригада

¹ Пети батаљон Десете херцеговачке НОУ бригаде

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ЗА ВРИЈЕМЕ
ОД 1 ДО 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ**

Ш Т А Б
III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕР. ДИВИЗИЈЕ

БРОЈ: 49
Дана 20-XII-1942 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештај о војним акцијама изведеним у времену од 1 до 15 децембра 1942 године.

- 1-XII-1942** батаљони су кренули по наређењу штаба те Дивизије из Поутарја преко Химљана¹ и Петровог Поља ка Шипрагама, где су јединице IV батаљона ликвидирале непријатељско упориште у Шипрагама, 2-XII. Заробљен је један четник, 12 пушака разних модела, 8 коња, 12 оваца, 3 говеда и разних ситних ствари. Истога дана батаљони су кренули ка селу Ободнику, Гарићима и Павловићима где су стигли истога дана у 23 часа.
- 3-XII-1942** батаљони су кренули на Котор Варош где нису могли да стигну услед временских непогода и незнања пута, те су преноћили у селу Водале — Билице и Плитска. Две чете IV батаљона стигле су ове ноћи на одређени лим задатак на село Врбањци, где су водили борбу од 3 до 6 сати ујутру. Из овога упоришта непријатељ је побегао. Жртва на нашој страни није било.
- 4-XII-1942** Непријатељ који се налазио на положају Плитска напао је у саму зору на наше јединице II и I батаљона које нису биле услед умора довољно осигурате. Јединице поменутих батаљона примиле су борбу и ликвидирале непријатељско упориште. Убијено је 37 непријатељских војника. Заплењено је 30 пушака и један п. митралез, са нешто муниције. На нашој страни погинуо је друг Никола Ступар I чете I батаљона и 5 рањено, од којих један теже. Истога дана јединице су извршиле покрет у село Билице где су преноћиле.

¹ Вјероватно Имљани

- 5-XII-1942** јединице наше Бригаде пребациле су се у село Гариће, Павловиће и Ободник, где су преноћиле.
- 6-XII-1942** I батаљон кренуо је на село Масловаре и ликвидирао поменуто упориште. Овом приликом рањена су 3 друга, 2 лакше а један теже који је од задобивених рана умро након 5 сати. На страни непријатеља није се могло заглазити да ли су и колико имали жртава. Истога дана III батаљон пребацио се преко реке Крушевице у циљу заобилажења Масловара а касније чишћења села Борци. На путу наша претходница наишла је на четничку заседу, која је на њих отворила ватру. На нашој страни су погинула 2 друга и један рањен. Погинули другови су: Душан Ступар и Враћеш Стево. Наше су јединице растерале банду и запоселе поменуто село.
- 7-XII-1942** I, II и III батаљон су кренули преко Узломца — Липља у Ср. Гор. и Омербегову Шњеготину где су стигли истога дана навече и запосели поменуто места.
- 8-XII-1942** I, II и III батаљон су се повратили у село Липље где су остали до 10-XII- ујутру.
IV батаљон који се налазио за ово време на [оси]гурању дивизиске болнице примио је борбу са Немцима 8 ов. м. Наше снаге са снагама I бригаде су протерале непријатеља у Котор Варош, наневши му осетне губитке. Заробљена су 2 сандука муниције, која је подељена борцима.
- 10-XII-1942** непријатељ је са свију страна, са прилично јаким снагама, напао наше батаљоне у селу Липље, у моменту када смо се ми спремали за покрет према Масловару. Наше су снаге приликом повлачења сачекале у два маха непријатеља убивши му око 20 четника. На нашој страни рањена су 2 друга, од којих је један (за којег се није знало) остао, те смо после установили да га је непријатељ пронашао, и на интервенцију кнеза из села Липље одвезао у болницу у Теслић. Истога дана батаљони су се пребацили по наређењу Штаба дивизије у село Борде. I батаљон се је пребацио у Шипраге у заштиту дивизиске болнице.
- 11-XII-1942** батаљони су држали положаје које су запосели претходног дана.
- 12-XII-1942** према наређењу штаба дивизије наш II и IV батаљон у заједници са снагама I бригаде ликвидирали су непријатељско упориште на котима код Масловара као и непријатељско упориште Солила, про-

гонећл непријатеља са тих положаја, наневши му осетне губитке. Заробљена су 2 четника који су се јавили **и** остали у партизанима.

13-ХП-1942 II, III и IV батал.он су се пребацили у село Ср. и Омербегову Шњеготину.

14-ХП-1942 батаљони су остали на поменутиим положајима, као и 15 ов. м.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
С. Тадић-

Командант
Карановић³

П.С. 2 ов. м. када се наша бригада кретала од Шипрага ка Ободнику наша претходница наишла је на четничку патролу, коју је позвала да одложи оружје. Четничка патрола је хтела да побегне коју је предухитрио друг Гавро Јарић партизан II чете II батал>она, и са 3 метка убио 2 и трећега ранио, ...

13-ХП- Партизан радног вода Штаба бригаде, друг Шево Вид идући у млин приметио је једног четника, којега је позвао да одложи оружје. Четник је хтео да побегне и друг га је убио и одузео му оружје.

У току овога времена предала су се још 3 четника са оружјем, који су се изгубили од својих јединица, а који су по саслушању и упознању циља наше борбе пуштени својим кућама.

Командант
КарановиК

² Симо Тадић

³ Никола Карановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ДЕЦЕШ
БРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛА-
ВИЈЕ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОСАДЕ НА **ИРУЗ**_н
ВРАЦА — ЖЕПЧЕ И НА УПОРИШТА МЕХУРИЋЕ, МАЛИНЕ
ГУЧЈА ГОРА, БУКОВИЦА, БРАЈКОВИЋИ И ГРАХОВЧИЋИ[^]

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
21 децембра 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

1 — У духу наше директиве од 11 ов-мј., чији смо вам пре-
гше доставили са извјештајем од истог дана, предузели смо
увече 15 ов. мј.¹ напад на непријатељске посаде и комуникације
од станице Враца код Зенице до станице Жепче, дакле на про-
сторији од око' 25 км., као и напад на усташке посаде у долини
ријеке Биле и то Мехуриће, Малине, Гучја Гора, Буковица,
Брајковићи и Граховчићи.²

На комуникацијама у долини ријеке Босне дејствовале су
I и III бригада. У своме покрету ка тој просторији I бригада
наишла је на слабије четничке банде у селима Младиковине и
Блатница. Послије краће борбе јединице III бригаде четнике су
разбили и у Младиковини 9 заробили, док они из Блатнице по-
бјегли су у правцу Теслића. То су биле јединице команданта
Китића. Следећег дана I бригада продужилач је покрет у правцу
Бегова Хана и наишла на отпор четничтских банди дуж путева
кроз шуме као и на своме лијевом боку код села Папраттнице.
Тако су те банде успјеле да успоре покрет и неизвршење глав-
ног задатка, стигла је тек послје дуже борбе 16 ов-мј., у 4 часа
ујутро. На тај начин четничке банде обавијестиле су посаде у
Жепче и дуж Босне, пгго се дал>е преносило телефонски о на-
шем нападу, па су се за кратко вријеме на прузи нашла 2 оклопна
воза: један од Жепча и један од Зенице, који су давали јачи
отпор, па када нису могли одбранити посаде, исте су дијелом
прикупили и одвукли у околне гарнизоне.

III бригада у своме покрету наишла је на отпор милиције
у селу Шерићи, али послје краћег препуцавања, и када су наши
довикнули да су партизани, изашао је муктар села и извијестио

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3051.

² Шире о томе види док. бр. 244 и 245.

да су пуцали мислећи да су то четници, па су одмах предали оружје. Слично је било и у селу Ораховици. Ипак је III бригада стигла на вријеме до пруте и извршила напад на станицу Немила гечно у 21 час. На станици била је посада од жандарма, усташа и милиционера јачине око 50 бандига. Напад је извршио један батаљон III бригаде³ енергично и после борбе од око једног сата непријатељ је побјегао преко моста бранећи наступање наших. Ипак даља борба није била јака и непријатељ је укрцао се у оклопни воз под заштитом његове ватре и побјегао у правцу Зенице. Тако после краће борбе батаљон је прешао на десну обалу Босне и почео даље чишћење у правцу Топчић Поља. Батаљон⁴ који је нападао Врандук нлје могао прећи преко ријеке, јер су скеле биле на десној обали, па се морао враћати на Немилу и пругом продужити ка Врандуку, али је посада била већ побјегла у правцу Зенице.

Потпомогнуто дејством од Немиле заузеле су станице Топчић Поље и Бегов Хан, те је на тај начин предвиђена комуникација била обухваћена нашим дејством. Одмах је предузето рушење жељез. пруге и друма као и објеката на њима. Рад је настављен 16 и 17 ов-мј. Тако су темељито порушени наведени објекти и попаљене жељез. станице и постаје, жандармериске станице, касарне, у све остале зграде које би могле послужити непријатељу.

II⁵ бригада предузела је на вријеме дејство у долини ријеке Биле и постепеним дејством напала све непријатељске посаде које смо горе изложили. Непријатељ је у свима давао отпор јачи, а нарочито у једној згради у Мехуриће, гдје је био принуђен један батаљон да полива исту са бензином и довлачи сијено око исте, па поигго је зграду запалио, банде су искочиле и предале се, а било их је око 50 жандарма, усташа и милиционера. У току тога напада два пута су предузимали јуриш милиционери из села Брајковића, али су сваки пут били одбијени. Исто тако био је доста жилав отпор у Гучјој Гори, гдје су ухваћени са оружјем 3 фратра, док отпор у селу Брајковићи, Граховчићи и Буковици били су слабији. Продужено је даље дејство и из Буковице бачено је неколико бомба из бацача у Травник, што је изазвало огромну узбуну. На овој просторији продужено је раишчишћавање у току 16-ог, 17 и 18 ов. мј. пуиггајући извиђачке дијелове до у близини станице Витез.

У току 16-ог, 17-ог и 18-ог ов. мј. радило се интензивно политички на цијелој просторији и вјерујемо да су наше јединице и наше дејство оставили код тамошњег становништва врло добар утисак. Свуда су одржане многобројне конференције, а у

³ Први батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде

⁴ Четврти батаљон Прве далматинске бригаде

⁵ Десета херцеговачка НОУ бригада

неколико мјеста и велики зборови. Нарочито смо осјетили приврженост и љубав муслиманског живља, а увелико се поправило понашање српског и хрватског живља. Прије нашег напада муслимани из Жељезног Поља ишли су у Жепче да траже објашњење, како да се боре са партизанима, па су им вјероватно неки њихови пријатељи одговорили, да смо ми уређена војска која наступа као „држава“ и не чини никоме зулуме, да је наша пobjеда и да не дају никакав отпор. Тако су и поступили.

У овим борбама непријатељ је имао пребројених 20 мртвих, а одвукао је већи број мртвих и рањених, заробљено је и разоружано око 300 милиционера, 50 домобрана, 4 усташа, 3 фратра, око 50 четника, а заплијењено исто толико пушака, око 10.000 метака, 1 пушкомитраљез, око 200 пари ципела, веша и одијела, као и веће количине жита, те је раздијељено сиромашном становништву око 2 вагона, што нијесмо могли изнијети. Наши губици били су 1 погинуо и 3 рањена.

2 — У току наведених дана непријатељ је сконцентрисао јаке снаге око нападнуте територије и по прикупљеним подацима било је: у Травнику око 2.000 Нијемаца са нешто усташа, у Зеници око 1.500 Нијемаца са 600 домобрана, а у Жепчи око 500 Нијемаца са непознатим бројем домобрана и усташа и од Теслића јаче снаге домобрана, усташа и четника. Тако је непријатељ 18-ог ов. мј. поподне почео покрете са свију страна, па чак са три јаче колоне попео се на Влашић, а са колоном од Теслића избио челом до Блатнице и Младиковине. На вријеме смо открили ове непријатељске покрете, као и нове транспорте који су пристизали, те смо издали наређење за повлачење наших јединица. Повлачење смо извршили у потпуном реду у току ноћи и дана 19-ог ов. мј. и то до линије: Лисина — Преливода — Свинска Глава — Вучја Планина — Младиковина, нарочито наша бочна обезбјеђења имали су веће борбе и то II бригада на Влашићу, гдје су непријатељу из непосредне близине нанијети знатни губици, али нијесу могли бити пребројани, док су наши били 1 мртав и 1 рањен. Исто тако код Блатнице два батаљона I бригаде напала су и отсјекла једну домобранску прихватницу и потпуно је уништили те је погинуло око 20 домобрана, 47 заробљено, 2 официра заробљена а избјегли су 1 официр са неколико домобрана. Заплијењено је 5 пушкомитраљеза, 50 пушака, 3 стројнице и 3.000 метака, као и 50 пари одијела и обуће. Ми смо овдје имали 3 погинула друга.

У току 20-ог ов. мј. размјестили смо јединице на просторију: Шипраге — Трифуновићи — Шишава — р. Угар — Влатковићи ради одмора од 2—3 дана, чишћења и уређења, одакле вршимо извиђање ка југу. Непријатељ није више вршио никакве покрете у правцу слободне територије, већ се повратио у Травник и остала мјеста. Тако смо овим дејством непријатељу

нанијели знатне губитке и материјалне штете, као и пореметили њихов сада врло важан саобраћај и привукли знатне снаге ла ову просторију. На тај начин најбоље смо одбранили Мрко-јбјих Град и слободну територију од непријатељског дејства са правца Травних — Јајце.

3 — Добили смо вашу директиву писану 11-ог ов. мј. у духу исте предузећемо одмах наше дејство. Ми смо већ били створили план да 19-ог ов. мј. са једном бригадом притиснемо **Травник** и порушимо дио пруге низ Лашву, а са III бригадом да **темеланто** порушимо пругу даље на југоисток све до жељ. ст. **Бусовача**, па да та бригада по уништењу посада на тој прузи и **рушења** свих **објеката** на тој комуникацији, продужи у Зјамет на просторију Пећина — Видричка — Скакавци — одакле би **врло** ефикасно учествовала у дејству **које** сте нам са директивом додијелили. Са двије бригаде имали смо намјеру да дејствујемо са сјевера. Али непријатељ са овим противнападом пореметио нам је тај план, те ћемо дејство предузети цијелом снагом са сјевера. — Просторија која нам је дата за дејство (Турбе — Доњи Вакуф — Јајце — Турбе) сувише је тијесна за дејство и маневровање једне дивизије, а поред тога та просторија је врло сиромашна услед слабе обраћености и многобројних офанзива које су се туда изређале у току ове јесени. Но, ми ћемо се заузети да постигнемо, уколико буде могуће, обимније успјехе на тој просторији, па да паралишемо наведене недостатке, а ако то не буде могуће, нећемо моћи дуго остати на истој.

4 — Предузели смо мјере да осигурамо бољи саобраћај преко Црне Ријеке на Врбасу и да ту подигнемо мост. Издали смо наређење замјетпсу интенданта дивизије другу Кости Грубачићу, да нам пребаца цио примљени материјал од Економског отсјека,⁶ јер још увијек многобројно далматинско људство је слабо одјевено и обувено и много ће страдати у току наступајуће зиме, па ако их и добро одјенемо. Молимо вас да нам додијелите радио-станицу на којој се већ 20 дана обучавају наши радиотелеграфисти, јер досадања наша веза са вама је сасвим неуспјешна.

5 — Свестрано смо утврдили да је непријатељ забранио сваки приватни саобраћај на прузи Брод — Сарајево — Дубровник у времену од 7 XII до 7 I, јер да је пруга заузета за војне потребе. И заиста стално се превозе истом трупе и огромни материјал у правцу Мостара, а за даље не знамо да ли за Дубровник или за Црну Гору. Свакога дана превозило се до сада по око 20 дугих композиција у оба правца. Ако непријатељ са њемачким трупама жели да посједне и брани обалу Далмације, он

* Економски отсјек Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

не свакако тежити да са јачим снагама очисти своју позадину од Народноослободилачке војске, о чему треба на вријеме прикупљати податке и предузимати одговарајуће мјере. П

6 — Имамо везу са I дивизијом и одржавамо је сваког непарног датума. Они чисте још увијек четничке банде у правцу сјевера и истока од Јошавке, а са једном бригадом врше притисак на Бања Луку. Они су до сада имали велике успјехе, нарочито политичке.

7 — Све наше бригаде издају радио-вијести. Слушамо о великим успјесима наше Војске. Одушевљени смо са најновијим резултатима битке на средњем Дону.

8 — Убудуће ћемо вас стално извјештавати о ситуацији и нашем раду.

9 — Успоставили смо везу са партиским организацијама у Травгопсу и у Зеници, а надамо се у најскорије вријеме и са онима у осталим околним мјестима. Зеничко радништво одушевљено је са нашим радом и стално навијају да нападнемо Зеницу. Тамо су скоро похапсили Нијемци око 1000 радника.⁴

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Рад. Бабић

Начел. штаба

Руди Приморац

Командант

Пет. Ћстковић

П. С. 1) Ми смо крајем прошлог мјесеца из Дивизије издвојили апсолутно дијело људство које је служило рок у разним видовима артиљерије и били формирали хаубичку батерију под руководством другова Бранка Обрадовића и Исмета Латифића.⁷ Међутим, нијесмо дошли у ситуацију да ту артиљерију и најмање употребимо. Поред тога осјећа се велики недостатак у јединицама, што је издвојено најбоље људство, војнички обично за ту артиљерију, а приликом добијања појединих оруђа нијесмо у могућности да их употребимо, јер немамо нити једног човјека у Дивизији који би знао са њима руковати. Зато вас молимо да издате наређење другу Обрадовићу, који вам се вјероватно јавио на служби **и** на расположење, да хаубице са муницијом предаде, а са целокупним људством да крене у састав Дивизије **и то** одмах. Истовремено да прими брдски топ кога сте нам додјелили и противколски топ Далматинске бригаде на Млиништу, па да формира та два одјељења и да их најхитније доведе у састав Дивизије.

2) Интересује нас пуно ситуација у Херцеговини **и** каква обавјештења су донијели курири који су дошли из Херцеговине.

⁷ Исмет Латифић, погинуо 1943 год. код с. Борка.

Да ли су другови из Херцеговине успоставили везу са Црном Гором и шта знају о ситуацији у Црној Гори. Молимо вас о свему овоме јавите нам.

Р. Бабић

БР. 210

ИЗВЈЕШТАЈ ДРУГЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА ГУЧЈОЈ ГОРИ, ВИТЕЗУ, МЕХУРИЋИМА И ДРУГИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ УПОРИШТИМА¹

„X“

21 децембра 1942 г.

у 23 часова

село: Равно Поље³

Т_{««}

11 о. мј. ова „X“ добила је наређење од тога пггаба да 14 о. мј. рано изврши покрет у више праваца до села Глуха — Буковица одакле да крене 15 о. мј. у мрак и ликвидира непријатељску постају у Гучјој Гори и изврши јак притисак на Травник, а по могућству да разоружа и сва села до Витеза, да ликвидира Витез и што боље уништи пругу и друм, а потом да се повуче ка Глухој и Буковици и на случај јачег притиска даље на наступни правац.

У вези овога наређења Бритада је пребачена у току 14 о. мј., коју је вечер заноћила са овим распоредом: Два баталјона у првој линији око села Махала, а остатак — резерва село Глуха — Буковица. Непријатељ није био дознао за наше присуство, али 15 о. мј. око 12 часова пошла је једна патрола домобрана у село Глуху, неспретношћу наша засједа је ухватила само једнога, а остали су побјегли и открили наше присуство.

15 о. мј. у мрак кренуле су двије колоне у напад и то: два баталјона на Гучју Гору и даље Травнику, а два на непријатељску посаду у селу Мехурићи, а потом ка селу Брајковић и даље ка станици Била и Витез.

Десна колона је била дочекана ватром са коса Обешењак одакле су усташе брзо расћеране, дале понова краћи отпор, али врло јак из села Малине, одакле су такођер брзо најуреки и

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3200.

² Десета херцеговачка НОУ бригада

³ На карти није нађено.

⁴ Штаб Треће НОУ дивизије

одбачени ка Гучјој Гори. Прије напада на Гучју Гору један батаљон је поставио засједе ка Травнику и самој Гучјој Гори, рушећи при томе пут Гучја Гора — Травник. Напад на Гучју Гору почео је око пола ноћи и после краће борбе усташе и домобрани заједно са милицијом побјегли су у Травник, које је дијелом похватао наш батаљон из засједе.

Послије пада Гучје Горе један батаљон је продужио ка селу Буковица, у краткој борби овладао овим селом, пустио неколико митраљеских рафала на Травник и три бомбе из бацача. Батаљон који је био у засједи између Гучје Горе и Травника продужио је напад на станицу Долац са задатком да унгаити фабрику шибица „ДОЛАЦ“, али је пред самом станицом наишао на јачу усташко-њемачку засједу, те после дуже упорне борбе морао се повући, јер је већ и свитало.

Данас смо добили извјештај од батаљона, да је причао сам водич њемачке коморе из Травника на Влашић, који је ове вечери био у њемачком логору, да је једна од ових бомби бацача пала у средину њемачког логора и убила 8 Нијемаца и неколике ранила.

Лијева колона је са једним батаљоном ударила на посаду у селу Мехурићу, а један батаљон је био у резерви. Борба је трајала скоро 5 сати, била је врло упорна, јер се је непријатељ жилаво бранио. Најзад је станица запалена и посада која је почела да бјежи похватана (убијен један поднаредник, а заробљен један наредник и 10 жандара, усташа и домобрана). Овдје је заплијењен један пушкомитраљез, 10 пушака и друге опреме.

За вријеме борбе око станице Мехурићи милиција села: Брајковићи, Чукле и других ка Витезу, извршила је напад иза леђа на батаљон који је нападао на Мехуриће. Једном приликом ова милиција је била дошла до школе код које се борба водила на око 10 м. Благовременом интервенцијом и нападом милицији у бсж батаљона из резерве, милиција је разбијена и по причању мјештана њих више рањено.

Пошто је већ било 1 час ноћи, а станица Била и Витез су били исувише далеко да би се до њих могло стићи, овај штаб, који је био на лицу мјеста, укинуо је задатке овој колони у односу на станице Витез и Била и наредио им да се те ноћи разоружа само село Хан Била, Брајковићи и околна, што су батаљони и учинили. Отпор је једино дат у селу Брајковићи из фратарске куће, борба је била краћа и усташе и милиција су брзо разбијени и успјели већим дијелом да побјегну, користећи се густом маглом и мрклом ноћи. У селу Брајковићи заплијењено је око 2.000 метака, нешто пушака, бомба и револвера.

16 о. мј. Бригада је осванула у овом распореду: један батаљон у селу Дуб са извиђачким дијеловима ка Влашићу и

Гучјој Гори, а један батаљон у селу Заграђе са извиђачким дијеловима ка Витезу и Зеници. Остали дијелови бригаде у резерви у село Вишњево — Глуха. У овом распореду бригада је остала све до 18 о. мј.

У овим акцијама 15/16 о. мј. ми нијесмо имали губитака.

Непријатељ је имао мртвих 18 (8 Нијемаца, а остало жандари, усташе и додобрани). Заробљено је не рачунајући мртве око 25 домобрана и наоружане милиције, заплијењено је 32 пуцке, 1 пушкомитраљез исправан „3Б“, десетак бомби, око 2.500 метака, 6 револвера, као и друге ситне војничке опреме и око 60.000 куна.

15/16 о. мј. чета која је била остала у Коричанима извршила је упад у Турбе, запалила неколико околних кућа, ранила неколико усташа, заробила 4 црнолегијаша, 4 пушке, 300 метака, неколико бомба и друге ситне опреме. После акције чета се је повукла преко Галица планине у Коричане. Сем овога, ова чета за све ово вријеме држала је стално једну патролу код Комара и осматрала саобраћај Турбе — Доњи Вакуф. Нарочитих покрета трупа пругом нема. Цивили се још не возе возовима.

18 о. мј. овај штаб је издао наређење за напад и то: један батаљон имао је да нападне јачу њемачку усташку посаду код станице Долац, а за то вријеме да провуче једну одабрану јуришну десетину ка фабрици игибица и да је запали. Други батаљон требао је да ликвидира станицу Била, држећи при томе сталну засједу од једнога вода на Влашићу (Црни Врх). Један батаљон добио је задатак да ликвидира станицу Витез, а један да разоружа сва села до Витеза. Било је предвиђено и рушење пруте и мостова на истој и на друму. Међутим, 18 о. мј. око 16 часова, дошао је извјештај да се јаче њемачке снаге концентришу на простору Витез — Гучја Гора — Травник и да је једна јача колона већ изашла на Влашић од Пакларева и да напредује ка сјеверу у правцу Вукових Пољана.

У оваквој ситуацији, а имајући у виду чињеницу да морамо задржати непријатеља бар док се не пребаце остале наше бригаде, бар до Крушева Брда и Шипрага, не знајући стање код осталих бригада, а нарочито то, да ли је још која непријатељска колона кренула преко Витовља и Коричана, то смо хитно извјестили тај штаб, а одмах упутили цијели V батаљон (без чете која му је била у Коричанима), да нападне бочно непријатеља који је изашао на Влаићић, а потом да га протјера и остане у засједи на Црном Врху. Једну чету IV батаљона упутили смо одмах на Љуту Греду са задатком да је држи по сваку цијену, а 19 о. мј. у зору упутили смо и остатак IV батаљона да ојача ову чету на Љутој Греди.

18 о. мј. дошло је наређење од тог штаба да се 19 о. мј. прије зоре повучемо ка ТТТтави, гдје да се размјестимо, а да у Глухој оставимо једну извиђачку чету. 19 о. мј. у 2 часа тај штаб наредио нам је да упорном борбом спријечимо продирање непријатеља од Влашића ка долини Врбање, пребацујући све своје резервне снаге ка Крушеву Брду и Петрову Паљу, те да се у току тога дана на тај начин омогући извлачење осталих наших бригада од Бродске пруге.

18 о. мј. наш „3" извршио је ноћни препад на Нлјемце који су били код Гучје Горе и на к. Умац (1297), гдје је дошло до кратке и жестоке борбе на 15 м и употребе ручних бомби. Непријатељ је имао десетак мртвих и рањених и био одбачен са к. 1002 ка Гучјој Гори, док се је на к. Умац одржао. Наших губитака није било.

19 о. мј. у зору повукли смо хитно преко Преливода ка селу Пилиповине наш „2" [бат.] и „3" са свгм осталим дијеловима „Х", а за ово вријеме непријатељ је напао нашу чету „4" на Љутој Греди, гдје се је одвила дужа борба и најзад око 11 часова чета се је повукла ка Змајевцу и Пољањанци.⁵ Тек тада, етигао је остатак батаљона који је ојачао положаје чете и ту остао све до 20 о. мј. до 5 часова. Приликом ових борби непријатељ је имао 3 мртва и неколико рањених, а ми смо имали једног погинулог и то Габрић Ивана Јозо из Дрвеника и 3 рањена.

Овога дана непријатељ није даље кретао са Љуте Греде.

„5" који је требао да нападне непријатеља на Влашћу прошле ноћи или 19 о. мј. није непријатеља могао нигдје наћи услијед густе магле, те се стога одлучио да постави засједу ка Травнику, како му је било наређено. 19 о. мј. око 9 часова захваљујући храбром и вјештом пробијању курира друга ФИКРЕТА МАНЦУКЕ овај батаљон је добио од нас ново наређење да се што прије повуче [ка] Љутој Греди и ојача положај „4". За ово вријеме док је батаљон био у засједи није на њега нико наишао. Када се био кренуо непријатељ га је стално пратио даљном митраљеском и јаком бацачком и топовском ватром. На путу муслимани из села Глуха извијестили су га да не иде на Љуту Греду, јер су тамо Нијемци, већ на Змајевац. Батаљон је то и учинио и овога дана у мрак стигао преко Змајевца у Коричане, јер смо му у међувремену наредили да није потребно да ојачава „4".

„5" када је почео повлачење преко Влашића ка Љутој Греди морао је оставити један вод који је од њега био далеко да би га могао сачекати (у засједи више села Буковице) остављајући му при томе водича и курира са директивом да се хит-

¹ Вјероватно Пољанице

но повуче ка Љутој Греди. За вријеме повлачења овај вод је заплијенио хрватско-њемачку комору са 4 коња, 4 домобрана, 2 цивила водича, 1 машинску пушку, 1 пиштољ (понесен за сатника на положај), 32 метка за гшиштољ, 1 пушку, 80 комада велитшх кукурузних љебова, 40 кг меса, 20 кг брашна, 40 кг граха, 3 кг шећера, канта уља и других ситница. За вријеме овог покрета непријатељ је опазио вод и почео да га гађа бацачима. Вод се је спустио на источне падине Влапшћа и преко Вукових Пољана дошао у састав свога батаљона 20. о. мј. Домобране је пустио, а пошто није могао водити конџе и људску храну поклонио их је успут цивилима. Ови домобрани изјављују да сви домобрани из Травника селе за Сарајево, а да се у Травник већ 7 дана стално довози једна њемачка дивизија. По причању ових домобрана, као и чобана и мјештана непријатељ је на Влашић изашао у четири колоне, од којих су се двије одмах спустиле у Глуху, а друге двије вратиле источним дијелом Влашића 19 ноћу и 20 ов. м.

Сада непријатеља нема на Галици планини и Љутој Греди а према причању више чобана ни на Влаишћу ни у селу Глуха, већ да се је све повукло у Травник. Наша једна патрола која је била данас на Љутој Греди продужила је за село Глуху, па када се врати извијестићемо вас о резултату.

Неки сељаци из Коричана причају да се домобрани свлаче и пуштају кућама. Други пак говоре како ће Нијемци мобилисати све Хрвате и ићи у Далмацију да гоне Италијане.

Народ увелико прича, а то смо прочитали и у неколико писама, писаних из Далмације друтовима из ове Бригаде да Италијани се по ноћ" укрцавају на бродове и одлазе, да су престали у Далмацији са сваким терором и да стално издају летке да се народ враћа кућама и да му неће ништа.

20 о. мј. добили смо наређење од тог штаба да се поставимо на просторију: Коричани — Петрово Поље — Ћурковићи — Крушево Брдо са задатком да извиђамо дубоко у правцу јута, па као маневарска снага да се у поволном моменту бацимо свом снагом на непријатеља упуштајући га што дубље. У вези ове заповијести извршили смо овај распоред у току 20 о. мј. и то: један батаљон смо смјестили у село Поток и Пилиповина, један у Ћурковиће, један у Петрово Поље, а један у Коричане.

У свим овим акцијама показало се је прилично неумјешности у вођењу мањих јединица. Један штаб батаљона није се био довољно осигурао на сусједним! чукама при нападу на Мехуриће, што је у другој ситуацији без нашег присуства могло скупо коштати. Затим, поједине старјеншне а нарочито десетари и водници не држе увијек своје борце у рукама те нијесу увијек спремни да интервенишу хитно гдје треба. Водник у засједи на Влашићу умјесто да је куриром извијестио о покрету

непријатеља на Влашић, а он да прими борбу, те да бар успори капредовање нападачу, није то учинио, већ је цијели [вод] сишао са Влашића да извјести о непријатељу. Примјећује се лпак умјеишост појединих руководица да при нападима хладно управл>ају борбом, да на вријеме поставе засједе за бјежеће, као примјећује се и више појединих случајева храбрости, довитљивости код појединих бораца. При акцији на Мехуриће **уочено** је да дејство митраљеза „Шварц Лозе“ са више метака, као и дејство пуплкомитрал>еза са више цијелих оквира пробило је зид од печених цигла дебл>ине око пола метра, направивши рупу пречника око 70 цм. Појачавање пламена на помоћној згради, која је требала да упали саму школу допринијело је умногоме бацање на кров флаша са гасом и разбијање истих о одаке. При судару са непријател>ем на 20 метара, гдје су наши били опрезни, бацали бомбе на вријеме и полетили напријед непријатељ је и побјегао, а на другом мјесту гдје нијесу наши пошли напријед уз галаму, већ само отварали ватру непријател. није напустио положај. Заробљавање коморе показује колике користи може имати утурање непријатељу иза леђа макар и најмањих смјелих и одважних јединица.

Нарочито је важно напоменути да вод који је био на Влапгићу није био организовао добро осматрање, обавјештајну службу и брзо јављање, што нам није омогућило ни благовремени излаз **и** читавој Бригади на Влашић а тиме и уништење свих колона које су на н> изашле.

У свим овим акцијама нарочито се је истакао поред више бораца „2“ и „4“ на Мехурићима „3“ на Гучјој Гори курир Манцука који је по мрклој ноћи и густој магли, иако је на сзе стране пуцало схватло своју дужност како треба и тражећи свој батаљон читаву ноћ најзад га је око 9 часова и нашао.

Од оружја и опреме није нипгта изгубљено.

Морал л>удства је добар, а постепено се и појачава, нарочито код дијелова који су учествовали у успјелим акцијама. **и** Дисциплина је задовољавајућа.

Све људство бригаде је сада на окупу, сем једног друга „5“ који је остао у путу 19 о. мј.

18 о. мј. нашем батаљону предало се је 14 четника са 9 пушака и нешто мало муниције. Четници су пуштени кући, јер им је то било раније писмено загарантовано.

Данас смо упутили једно писмо — гарантија са штампилем бригаде четницима који се још нијесу повратили својим кућама, а родом су из ових крајева. Ово писмо однијеће **Један** мјештанин ка Прњавору, јер по њиховим изјавама предали би се сви четници и дошли кућама кад би били убјеђени да им нећемо ништа.

Исхрана бригаде је осредња.

Имамо везу са нашом „Ц“⁶ и „Д“.⁷

Примљени су знаци распознавања данас касно у мрак, курир који их је носио најприје је дуже времена сједио у нашој кухињи, па тек кад смо га позвали донио нам је писмо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! ,

Прилог⁸ — бројно стање „Х“

Политком
Чедо⁹

Нач. иггаба
Раде¹⁰

БР. 211

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРИЈЕМЕ
ОД 28 НОВЕМБРА ДО 11 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

**[ШТАБ]
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НО.
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Оп. бр. 3
2. јануар 1943 год.²
Мелине.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Доставља се следећа РЕЛАЦИЈА о операцијама и осталом раду III. ударне дивизије НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ у времену од 28 новембра до 11 децембра 1942 године и то:

У духу основне директиве Врховног штаба од 14 новембра 1942 год., која је изложена у нашој Релацији бр. 2,³ решили смо да се што хитније продужи рад по истој.

- Пета црногорска НОУ бригада
- ⁷ Прва далматинска НОУ бригада
- Редакција није пронашла овај прилог.
- Чедо Капор
- ¹⁰ Раде Хамовић

¹ Оригинал у архиви ЦК СКЈ под бр. 3074.

¹ Редакција објављује овај и док. бр. 228 у децембру, пошто се догађаји односе од 28 новембра до 28 децембра 1942 године.

³ Види док. бр. 98.

1) ОБОСТРАНА СИТУАЦИЈА:

а) код непријатеља: Делови непријатељских снага који су учествовали у одбрани Јајца растурени и растројени повлачили су се у неред у мањим групама долином Врбаса ка Бања Луци, према Травнику, а извесни делови према Скендер Вакуфу, тако да ове снаге нису претстављале никакву организовану силу у односу на наше дејство.

По прикупљеним подацима јачина непријатељских посада ка станицама и жељезничким објектима Голеш, Комар и Оборци — по једна сатнија домобрана 15-те пуковније; Турбе, Травник — по једна домобранска бојна из 15-те пуковније са нешто усташа и Немада; у Д. Вакуфу такође једна бојна домобрана из 9-те пуковније. У овим већим гарнизонима било је још по неко артиљеријско оруђе, а у свакој бојни били су бацачки водови. Расположење непријатеља у овим гарнизонима било је доста слабо, а нарочито по паду Јајца.

Имали смо података да су и селаци наоружани у свим селима око наведених вароши, те да ће дати изванредан отпор.

Распоред ових снага био је непосредно у околини брањених објеката, у доста солидних бункерима, као и у каменим зградама, зашто су требала артиљеријска оруђа за успешно ликвидирање.

Наоружање ових јединица модерно, а њихове опреме врло добре.

Војничко руководство било је немачко.

Зешвиште на којему су непријатељске снаге биле распоређене уопште је планинског карактера, са добром прегледношћу и добрим ватреним дејством. Од Травника за Д. Вакуф води важна комуникација, жељезничка и друмска, којом се врши скоро цео саобраћај из долине р. Босне у долину р. Врбаса, тј. између важних економских и индустријских центара Босне. Сматрали смо за врло важно за успешно наше будуће дејство, као и за даљи рад непријатеља — уништити што пре ову важну саобраћајну артерију. Она је на горе поменути станицама добро брањена са већим бројем бацача и аутоматских оруђа из солидних бункера и зграда.

Да би се наше бригаде груписале за дејство у правцу наведених важних објеката, потребно је било један дан марша, док су непријатељске снаге биле на својим положајима. Ценили смо да ће они вероватно појачати наведене посаде са новим снагама довлачећи из Сарајева и осталих центара Босне, те да обезбеде наведене важне објекте. Зато смо сматрали да требамо журити у нашој концентрацији и припреми за претстојеће задатке.

Атмосферске прилике непријатељу још нису отежавале наведену концентрацију, јер је снег био мален и саобраћај се

редовно одвијао, а такође није му био отежан нити живот јединица на положајима, јер су исте биле добро заигрићене живећи под крововима.

б) код нас: За извршеше претстојећих задатака била нам је на расположењу наша комплетна дивизија, која је била не-НТО ослабљена борбом код Јајца, где смо имали губитке у погинулим и рањеним 54 друга, а такође и услед наглог разбољевања другова услед слабе одеће и обуће у десетодневном сретану у борби, тако да их је отишло у болницу преко 50. Поред наведеног, за непосредну одбрану Јајца остављена нам је за појачање Санџачка бригада, јачине око 1000 бораца. И поред наведених тешкоћа морално стање III. дивизије било је на завидној висини. Ипак била је неопходна потреба да се лудство могли у потпуности удовољити, јер је горе наведена ситуација захтевала брзи рад, те да се не дозволи непријатељу концентрација снага и узимање иницијативе у дејству.

Наоружање дивизије заузећем Јајца нешто се побољшало, јер је заплена већа количина муниције и оружја, што је изложено у Релацији бр. I.⁴ Такође се делимично побољшала и опрема, осим код Далматинске и Херцеговачке бригаде које нису имале већег плена, нагтротив и онако слабу обућу од свеж волујске коже, још су погоршали, тако да је огроман број другова био сасвим бос, што је претстављало велику тешкоћу у кретању по снегу. Ипак, стизали су нам извештаји да борци желе хитно дејство.

За нову претстојећу акцију требало је са Херцеговачком и Далматинском бригадом извршити једнодневни марш, те их груписати према новим објектима дејства, па одатле прећи у напад, што је претстављало велику тешкоћу с обзиром да је терен био сасвим тежак за покрет, испресецан дубоким и стрмим јаругама, а покривен снегом који је повремено доста јако падао.

Лудство је било преморено, изнурено услед слабе исхране и смештаја, а велики број слабо одевен и обувен. Ипак смо били принуђени да продужимо наше дејство и под оваквим околностима, те да задржимо иницијативу у рукама и на тај начин олакшамо даље дејство. Штаб III бригаде¹ нас је извештавао да бригада неће моћи кренути још за два дана, али је ипак кренула, мада под тешким околностима.

ц) војно-политичка ситуација: Заузећем Јајца војно-политичка ситуација у Централној Босни можда се нешто побољшала. Нама одано становништво одануло је од усташког терора, а добило је и извесну материјалну помоћ у соли и другом. Уо-

* Редакција није пронашла ову релацију.

^с Прва далматинска НОУ бригада

сталом ову помоћ добило је цело остало становништво, које ју је тражило. Четничке банде са просторије Гостиљ — ВитоЕље доста су деморалисане и пребегле су на десну обалу р. Угара у околини Скендер Вакуфг. Као што се видк гитуација се није битно изменилв.

2) ОДЛУКА:

На основу оваке процене одлучили смо се да што пре нападнемо непријатеља на комуникациској артерији Турбе — Комар — Д. Вакуф и исту темељито и у потпуности уништимо, те њоме спречимо саобраћај за дуже времена.

3) РАСПОРЕД СНАГА И ПЛАН ДЕЈСТВА: •

На оснсу овакве одлуке створен је следећи распоред снага и план дејства:

Десна колона: I Црногорска бригада да се прикупи 30. XI. до зоре на просторију: Андрићи⁰ — Бриће⁷ — Санџак и Бабино Село и одатле прећи у напад и унипггити непријатељску посаду на жељ. станици Оборци као и комуникације између тунела Комар и Д. Вакуф, а са једним батал>оном да затвара правац дуж комуникације Д. Вакуф — Јајце.

Средња колона: II Херцеговачка бригада да се прикупи 30. XI. до зоре на просторију: Крчевине — Градина — Шамићи — Врљај, а одатле следеће ноћи да нападне непријатељске посаде на жељ. стан. Комар и Голеш **и** уништи наведене комуникације између Турбета и тунела Комар.

Лева колона: III Далматинска бригада да се прикупи у току 30. XI. на просторију: с. Ћосићи — Гостиљ — Сухо Поље — Селићи, а у току исте ноћи да са једним батаљоном изврши демонстративан напад на непријател>ску посаду у Турбету и веже за себе тамошње снаге, те тиме олакша извршење задатка главним колонама. Остатак бригаде требао је остати на положајима око Хаманџића, ради рушења комуникације и затварања тога правца.

Резерва: Санџачка бригада прикупфена у околпни Јајца. Напад за све три колоне предвиђен је био 30. XI. тачно у 21 час, једновремено на све објекте.

Прилог: Директива⁸ бр. 13 од 28. XI. 1942 г.

4) ИЗВРШЕЊЕ (ТОК) ОПЕРАЦИЈА:

Све бригаде извршиле су груписање својих снага тачно по предвиђеном плану. Непријатељ је приметио ова груписања,

⁰ Авдићи

⁷ Вјероватно Барице

" Овај документ Редакција није пронашла.

иако су вршена ноћу, а био је о томе обазештен и од Својих агената и наклоњених становника из села.

У току 30. XI. добили смо извештаје од штаба II бригаде и од штаба I бригаде⁹, да је непријатељ у току тога дана пребацио неколико возова војске у правцу Д. Вакуфа, а два воза искрцао на жељ. станиду Оборци, а по један до два воза на станицама Комар и Голеш. Такође смо добили извештаје од III бригаде да се јача непријатељска посада налази код Карауле са обе стране пута.

За наведену акцију требало је Санџачка бригада 30. XI. до 14 часова да гредом II бригади¹⁰ један противколски топ за тучење камених жељезничких станица Комар и Голеш, али тај топ уопште није стигао. Никакве друге артиљерије нисмо имали, а ниједна од жељезн. станица није се могла ликвидирати без артиљерије.

Добили смо извештај такође и од II бригаде да непријатељу стижу нови транспорти појачања.

На основу овакве ситуације, а највише због нестизања противколског топа одлучили смо се да место предвиђеног напада на наведену комуникациску линију, извршиш демонстративан напад са мањим снагама, те да би се прикупили детални подаци о јачини непријатељских снага и тако сачекало доласак топа следећег дана. То је извршено и тако насилним извиђањем констатовано је да су заиста непријатељске снаге доста јаке.

Ипак за следећи дан тј. 1. XII. издата је директива за напад, како би се непријатељ предухитрио у концентрисању снага и задржала иницијатива у рукама. Напад је требало почети у 21 час. Попог је код III бригаде ситуација била сасвим измењена, услед присуства јачих непријатељских снага око Карауле, то је истој наређено да ту непријатељску снагу уништи централним дејством њихових баталона, па потом да се продужи дејство у духу директиве бр. 13.

Међутим непријатељ је успео да на целом фронту груписе јаче снаге, и да као појачање убацује стално нове снаге које су возовима пристизале. Тако је непријатељ почео нападе изјутра 1. XII. и стварно успео да добије иницијативу у раду.

Према свим прикупљеним подацима утврдили смо да се у току 30. XI. и 1. и 2. XII. ради напада и заузећа града Јајда, поред наведених снага концентрисала и целокупна 718-та немачка пешадиска дивизија.

Дакле, непријатељске снаге укупно су износиле преко 15.000 бораца.

⁹ Пета црногорска НОУ бригада

¹⁰ Десета херцеговачка НОУ бригада

На овај начин дошло је до боја у сусрету, једна од најтежих операција и за војске са једнаким снагама и једнаком техничком опремом. За нас бројно и технички много слабије овакво непријатељско дејство било је досга тешко.

Ми смо борбу примили и водили у току 1. и 2. XII. Наше јединице су многобројним локалним и мањим противнападима успеле да непријатељу нанесу осетне губитке. Могле су много више да су биле умешније у извиђачкој служби, раду заседа и борби по дубини, јер је бранилац на оваквом пошумљеном терену имао у том погледу преимућство. Било је још у изгледу да ћемо успети да преуземо иницијативу прелазећи у огшги противнапад. У том циљу привукли смо два батаљона Санџачке бригаде из резерве на Божиковац ради појачања ударне снаге по предвиђеном главном правцу, а два батаљона остала су у Јајцу ради непосредне одбране Јајца и спречавања евентуалног непријатељског дејства моторизованим снагама као што је-био случај 25. XI.

Међутим предвече добили смо извештај од III бригаде да јаче непријатељске снаге, састављене од Немаца, усташа и четника продиру правцем Шишава — Мудрике — Гостиљ и Витовље. Оваква новостворена ситуација пореметила је нашу намеру за прелазак у противнапад, јер је наше лево крило било јаче обухваћено преко доминирајућег терена и постојала је опасност да нас непријатељ набаци на р. Врбас.

У оваквој ситуацији одлучили смо се, да све снаге у току ноћи повучемо на линију Старо Село — Бабино Брдо — Угласта Коса — Палеж (к. 1259) — Незнаница (к. 1262) — Јавор — Грлић (к. 1135) — с. Мелине, све закључно, да и преостала два батаљона Санџачке бригаде из Јајца домаршују и тако цела та бригада поседне положаје на левом крилу. Повучена је II Херцеговачка бригада у општу резерву око Дорибаба сасвим на лево крило. Детаљан распоред био је следећи: I бригада на линији Старо Село — Бабино Брдо затварајући друм Д. Вакуф — Јајце, III бригада Угласта Коса — Палеж — Незнаница (к. 1262), све закључно затварајући друм Турбе — Јајце, Санџачка бригада од к. 1262 — Јавор — Грлић — с. Мелине, све закључно и II бригада у општу резерву на просторију Лендићи — Дорибаба — Бистрица — Купрешани. Ово прегрутгисавање снага извршено је без сметње непријатељског дејства у току ноћи и следећег дана пре подне.

У току 3 XII вођене су јаче борбе код I бригаде, а предвече и код III бригаде на Незнаници, коју је непријатељ успео да заузме. Заузећем Незнанице непријатељ је донекле отежао дејство и везу III и Санџачке бригаде, па су штабови истих организовали напад на Незнаницу изјутра 4. XII., али је непријатељ успео да тај противнапад одбије.

Врховни штаб са својом директивом од 28-ХИ., а коју смо добили 2 ХИ., наредио је да град Јајце упорно бранимо. С обзиром на ову директиву и на ситуацију која је владала 3. ХИ., Ми смо се одлучили да 4. ХИ. зором пређемо у опиги противнапад и то углавном правцем Витовље — Хаманџићи — Комар.

Општа идеја маневра била је: дејством на непријатељско десно крило, бок и позадину са двије потпуне бригаде, сломити то крило и продјфати дубоко, па тиме омогућити противнапад осталим бригадама, отсјећи непријатеља од отступнице у правцу Травника а затим га набацити на просторију Зјамета и Д. Вакуфа односно на р. Врбас.

У духу изнетог издали смо заповест за општи противнапад с тим да II бригада изврши обухват непријатељског десног крила дејствујући правцем: Букозик — Понир — Божића Бријег — Укел> — Равна Гора — Голеш и Велика Коса. II бригада извршила је обухват непријатељског десног крила, али се њено дејство слабо осетило јер се у својој акцији скоро потпуно одвојила од Санџачке бригаде и дејствовала самостално. Санџачка бригада није успешно извршила противнапад, већ напротив у току 3. ХИ. изгубила је коте северно од Незнанице, а у току 4. ХИ. изгубила је положај Буковик, кога је пре подне била заузела, па је непријатељ одатле одбацио даље у правцу Ленидића. Тако је изгубила све подесне положаје, одакле би била у могућности да пређе у противнапад. Оваква ситуација код Санџачке бригаде и неосетан притисак на непријатељско десно крило и бок од стране II бригаде учинили су да противнапади тога дана, на томе главном правцу нашег дејства, нису успели.

У току 4. ХИ., после неуспешног повратног напада V батаљона Санџачке бригаде и IV батаљона III бригаде, непријатељ је ове батаљоне одбацио на косе Потајнице, где су се држали целог дана. Но, непријатељ је јаче притискивао на Палеж, где је III батал>он III бригаде успешно одбијао нападе и чекао моменат за прелаз у противнапад. Али на правцу Брванди — Хум непријатељ је успео без много тешкоћа да се пробије кроз распоред II батаљона на његовом левом крилу и да га izmanе-^{бРУЈ}е У правцу села Булићи, услед чега је тај батаљон изгубио везу са Штабом III бригаде и био приморан да се у току ноћи повлачи правцем Хум — Булићи — Јајце — Г. Бешпел>. Услед овакве ситуације на правцу Брванаца и на правцу Ленидића, штаб III бригаде био је принуђен да нареди опште повлачеже свих батаљона правцем Шибеница — Дивичани — Вукичевци — Сеоци, које је успешно извршено у току ноћи и следећег дана.

У току 3 и 4. ХИ. I бригада на своме правцу дејства вршила је успешно, са много жилавости, умешности и елана многе противнападе и задала непријатељу велике губитке, можда још

више и успешније него у току протекла три дана. Рад ове бригаде у току ових петодневних борби био је врло похвалан, ниједне стопе није напупгала, већ салш, саобразно ситуацији на другим правцима дејства, постепено повлачили и ову бригаду. Најпосле 4. XII. услед ситуације на Незнаници и у околини Крезлука били смо принуђени да јој издамо наређење за повлачење на линију Ћусине — Јајце — Подхум — Орловача закључно, које је уредно извршено у току ноћи. Но, по доласку у Подхум штаб бригаде сазнао је о продору непријатеља правцем Брванци — Булићи, па је наредио даље повлачење у духу наше основне директиве гравцем Булићи — Дивичани, одакле су нас изветсили о ситуацији, па се по нашем наређењу повукли на положај Д. и Г. Бешпеља, а један батаљон који је био постављен на положај Ћусине повукао се преко Јајца левом обалом Врбаса и тек 6. XII. пребацио се преко реке на положај Г. Бешпељ. Исто је било и са II батаљоном III бригаде у погледу повлачења од Јајца.

Услед наведене ситуације код Брванаца Штаб ове дивизије био је изненађен 4. XII. у с. Булићи од једне мање непријатељске колоне. Кантонманске патроле откриле су се благовремено, те је штаб отступио без већих тешкоћа до села Вучичевци.

Почев од 2. XII. једна устајко-домобранска колона продираше од Бабина Села левом обалом Врбаса у правцу Јања и Пљеве, где је задржавала једна чета I бригаде, а 3. XII. на тај правац упутили смо два батаљона III крајишког одреда, а истима у помоћ стигли су и два батаљона ове дивизије, који су до тада држали положаје око Гламоча, те су ове снаге са два успешна противнапада успеле да непријатеља задрже и спрече му продирање ка Јајцу све до 6. XII. кад је Јајце пало од оних снага које су продирале правцем Турбе — Јајце.¹¹

Све установе и позадњи органи благовремено су и без сметње извршили евакуацију свих потреба из Јајца, као и уништили све објекте и друга постројења која би могла непријатељу користити.

Скоро цело ово време петодневних борби падао је снег и киша и скоро стално била густа магла, што је ишло у прилог нападачу, јер је био у могућности да се привлачи без тешкоћа у непосредну близину наше главне борбене линије без икаквих губитака. Услед тога борба је вођена редовно прса у прса из непосредне близине, где су главну улогу играли изненађење нападача и велика бројна надмоћност. Овакве атмосферске прилике много су изнуриле наше јединице услед слабе одеће и обуће, слабе исхране и никаквог одмора.

¹¹ Непријатељ је продро у Јајце 5 децембра 1942 године. Види док. бр. 154.

5) ГУБИЦИ:

а) код непријатеља:

На фронту I Црногорске бригаде непријатељ је имао око **100** мртвих, а рањених вероватно и више; заплешено је 52 товара разне опреме и муниције са комором 718-те немачке дивизије, архива 718-те немачке дивизије, једна радио-станица, а местлмично непго разне опреме.

На фронту II Херцеговачке бригаде мртвих 80, а рањених вероватно нешто више. Заплешено: 1 пушкомитраљез, комора од 2 грла и 6 коња са запрежним прибором.

Код III Далматинске бригаде око 60 погинулих и много више рањених. Заплешено: 3 стројнице, више пушака, муниције и разне огргеме. На фронту Санџачке бригаде око 30 погинулих, а рањених свакако више.

На фронту крајишких и наших батал>она око 80 мртвих и много више рањених.

Укупно у овим петодневним борбама непријатељ је имао око 350 мртвих, много више рањених; заплешено: 60 коња, 1 пуигкомитраљез, 3 стројнице, већи број пушака и муниције и 50 товара разне опреме и хране, архива 718-те немачке дивизије и 1 радио-станица.

б) код нас:

Код I Црногорске бригаде: 6 погинулих и 22 рањена.

Код III Далматинске бригаде: 3 погинула, међу којима и командант бригаде друг Марјан Билић, 6 рањених и 2 нестала.

Код Санџачке бригаде: 10 погинулих и 15 рањених.

Код наших батаљона у Пљеви: 3 погинула.

Укупни губици: 28 погинулих, 51 рањених, 2 нестала и већи број промрзлих.

Од опреме није ништа изгубљено.

б) ЗАКЉУЧАК:

Све јединице у овим борбама предано су се залагале и борци храбро борили за извршење добијених задатака, но највеће пожртвовање и успех имала је I Црногорска бригада.

Као и у борбама код Јајца командант III [бригаде] друг Марјан Билић много се залагао за игго бољи успех његове бригаде. Лично на положају издавао је упутства и наређење млађим руководиоцима за што успешнији рад, а својим присуством и топлим другарским речима храбрио борце и утицао на њихово свесрдно залагање за успех. Није жалио труда нити свој живот, већ је обишао цео положај бригаде и најпосле при доласку код II батал>она у с. Брванци, био је изненађен из непосредне близине ватром немачког митраљеза, којег мало ра-

није на том месту није било, те је јуначки пао са два курира пратиоца.

« i

Поред свесрдног залагања руководиоца и бораца није се успело са одбраном Јајца по нашем мишљењу из следећих објективних разлога:

1. Што је непријатељ имао огромну надмоћност у снагама, наоружању и целокупној опреми.

2. Што је успео да са таквим снагама наметне нам бој у сусрету услед наше недовољне обавештајне службе.

3. Што су наши борци били сасвим преморени, већим делом голи и боси, по рђавом снежном времену, те нису могли бити опрезни, издржљиви и упорни, као што то знају бити.

4. Што су снежно време и густе магле ишли у прилог нападачу, те се због губитака и већих тешкоћа лако привлачио нашим јединицама, чешће их изненађивао и са таквом надмоћношћу успевао да их одбаци.

5. Услед оваквог боја у сусрету успео је да нам наметне фронталан начин ратовања, на ипко наше јединице и руководиоци још нису навикли, већ само на партизански начин борбе, а маневарско поље било је сувише тесно до заузећа Јајца, те нисмо били у могућности да снаге пребацујемо и преуземо партизански начин борбе.

6. Тешка веза, изненађења које је непријатељ у току 3. XII. успео да изврши на фронту наших бригада мењали су често ситуацију у току дана да штаб није имао Јасну претставу о ситуацији на целом фронту, па је услед тога доцкан употребио Санџачку бригаду као огштву резерву, односно два њена баталона доцкан су изведена на положај.

7. Снага од једног баталона у Гостшву за обезбеђење левог бока била је недовољна, јер је непријатељ упутио тамо јаче снаге.

Но, и да су елиминисани сви напред изложени разлози, вероватно је да би непријатељ заузео град Јајце из разлога изложених у тач. 1, али би претрпео много веће губитке, а можда и наше јединице.

Прилог: разне директиве, заповести, наређења и извештаји. 68 прилога.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Бабић

Командант
Пер. Ђетковић

7) НАПОМЕНА:

а) Ми смо могли дознати илтена војних руководиоца код непријатеља:

б) Наша виша руководства била су:

— код I Црногорске оригаде:

командант	— САВА КОВАЧЕВИЋ
Зам. ком-та	— ГЛИГО МАНДИЋ
политком	— ДРАГИША ИВАНОВИЋ
зам. политкома	АНДРИЈА МУГОША
начел. иггаба	НИКОЛА МАРТИНОВИЋ

— код II Херцеговачке бригаде:

командант	— ВЛАДО ШЕГРТ
зам. политкома	ВЛАДО ТОМАНОВИЋ
политком	ЧЕДО КАПОР
Зам. ком-та •	ВАСО МИСКИН (Црни)
начел. иггаба	РАДЕ ХАМОВИЋ

— код III Далматинске б

командант	— МАРЈАН БИЛИЋ
политком	— АНТЕ КРОЊА (Ченчо)
зам. политкома	— ВЛАДО ШЋЕКИЋ
начел. иггаба	— РУДОЛФ ПРИМОРАЦ

БР. 212

ПИСМО ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ЧЕТНИЧКОМ КОМАНДАНТУ О СТАВУ ПАРТИЗАНА ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА¹

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
22-XII-1942.**

Друже Љубомире,

Твоје писмо нас је обрадовало, иако нас није изненадило. Јер ми смо знали, а ових дана смо имали прилике и да се уверимо, да има пуно поштених људи, чак и по четничким четама, који нису своју љубав према народу и јуначкој Народноослободилачкој војсци изгубили под терором, покољем и крвавим злостављањима усташке сабраће и окупаторских паса чувара — четника, нити су своје родољубље продали за Јудине паре по-

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

бешњелом окупаторском фашизму. То потврђује чињеница да су ових дана пребегли многи заведени сељаци из разних разбијених четничких чета, то потврђује и твоје писмо.

Питаш нас какав је наш став према батаљону „Кнез Арсен“?

Да би ти имао јаснију оријентацију, и да би свима иоле поштеним људима могао дати тачна обавештења, рећићемо ти прво какав је наш став према четницима уопште, а онда **ПОСЕБНО** према батаљону „Кнез Арсен“, мада изгледа да ти и сам **ДОСТА** тога знаш.

Четници су још прошле године заболи нож у леђа најбољим народним синовима партизанима, заболи тако нож у леђа своме властитом народу и његовој борби за слободу. Од тада па до данас док ми водимо њихову борбу против окупатора и његових слугу, четници се отворено боре против нас, против свога народа, заједно са Немцима и Талијанима и усташама, дакле са највећим крвницима нашег народа. Тиме су они постали такав наш негријател, кога ми морамо, у интересу нашег народа и његове будућности уништити. Час њиховог потпуног уништења је врло близу: наше јединице су нарасле у огромну победоносну снагу, ми смо прерасли у велику Народно-ослободилачку војску са бригадама, дивизијама и корпусима, наша слободна територија се свакодневно шири ослобађањем нових срезова и вароши, ми пролазимо десетине и стотине километара, а четници не смеју нигде ни да нас сачекају, а камоли да нам се одупру. Наша браћа у Совјетској Русији, Црвена Армија води сада офанзивне бојеве чистећи руске градове и села и уништавајући дневно десетине хиљада Хитлерових разбојника. Америка и Енглеска су такође у Африци отпочеле са офанзивом и готово разбиле талијанске и немачке трупе. Четнички и усташки господари су дакле пред уништењем, са њима ће наћи смрт и њихове слуге у нашој земљи.

Те разбојничке банде — четнике организовали су они типови који су хтели да сачувају своје господство и власт над народом, коју су имали у бившој Југославији. На њиховом челу стоје оне кукавице и издајници — избегличка влада у Лондону. Међутим захваљујући нашој јуначкој борби, нашем мудрој вођи — Комунистичкој Партији и нашој братској Совјетској Русији цео свет је сазнао за лажи које је ширила издајничка влада у Лондону. Тако је сада у тој влади настало цепање: једни сада отворено признају да су четници са Дражом Михаиловићем издајници и да лондонска влада лаже, а да се партизани једино боре за слободу и преко радија позивају цео свет да помогне нашу борбу. Ми ту владу не признајемо, ми смо на слободној територији образовали нову, народну владу, која се заједно са народом бори: „Антифашистичко вијеће народног ослобођења

Југославије". Дакле ти издајници у Лондону, Дража Михаиловић, разне војводе, команданти и други крволоци који су убијали наше борце или су давали отпор нашим јединицама, то су главни кривци и за њих неће бити милости пред народним судом.

Међутим ми знамо да се међу четницима налазе многи поштени сељаци који су заведени лажима и застрашивањем или насилно одведени. Један део таквих нам је, после ликвидације Јошавке, већ пришао. Наравно да таквим људима ми нећемо ништа, уколико би поштено дошли и пријавили нам се са оружјем. Чак их можемо и у нашу војску примити.

Што се тиче батаљона „Кнез Арсен" ми смо потпуно обавештени о његовом држању и борби. Ми бисмо тај батаљон као целину примили да уђе у састав наше Народноослободилачке војске и да се под ..² батаљон дође к нама и да се заједнички боримо против непријатеља. Можете слободно рећи свима да се гогкоме неће ништа догодити, сем онима који су убијали партизане или вригили каква кривична дела према народу и народној борби. Ово писмо вам може послужити као наша писмена гаранција. Објасните свима да не беже испред нас, да не слушају разне типове који морају бежати, јер се боје казне коју су својим злочинима заслужили. Ми смо ваша браћа, ми смо овде дошли да се боримо заједно са народом овога краја против окупатора и његових слугу. Ми не намеравамо више овај крај предати у руке непријатеља, ми ћемо овде учврстити народноослободилачку власт и створити војску која ће заједно са нама не само моћи да брани ваш крај него ћемо окупатора **и** издајце четнике и усташе протеривати све даље **и даље** — до уништења. Зато сваки онај који нам сада не дође, већ бежи даље заједно са Радићем, Тешановићем и др. крволоцима, може бити сигуран да ће пре или касније погинути као издајник далеко од свога краја, своје куће и своје породице.

Радите, друже Љубомире, брзо и смело, убеђујте л>уде, немојте дозволити да недужни људи плаћају туђе злочине и да их читав народ проклиње као изроде.

Најбоље би било да ти са командантом батаљона или неким другим из штаба батаљона и са још којим од твојих другова дођете у село Вршане или неко друго које ви одредите. Али треба то да буде што скорије, најдаље за два дана. Можда би било још боље да дођете у село Вијачане код куће Вида Нежића, па бисмо се ту о свему договорили. Код нас су сада многи твоји познаници: Милош Милановић, Видан Нежић и други. Чим примиш ово писмо могао би кренути право кући Видановој

² На оригиналу није се могло прочитати.

увече или кад је теби најзгодније, а он ће нас обавестити. Пре поласка разговарај о свему са својим друговима да би нам могао дати што деталнија обавештења.

Понављамо да треба да пожуриш, јер кад си се тако дуго поштено држао, не треба сада у последњем тренутку да губимо време. То је у интересу твоме, у интересу свих твојих **другова** који су са тобом — то је у интересу наше борбе.

Захваљујемо ти најтоплије на писму и обавештењима о којима ћемо на састанку опширно разговарати.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Политички комесар

Командант

бр. 213

извјештај штаба првог босанског ноу корпуса од 23 децембра 1942 год. врховном штабу нов и по југославије о борбама око бронзаног мајдана, санског моста и о рушењу пруге приједор — сански мост¹

**ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА**

Бр. Службено
23 децембра 1942 г.
— Положај —

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) У вези сагласности коју смо од вас добили раније, ми ћемо повући са сектора Јајце два батаљона која треба да уђу у састав VII крајишке Н.О.У. бригаде. Стање у тим батаљонима, после дуготрајних борби такво је, да би се они расплинули, ако се не повуку на сређивање. Издали смо наређење да се ти батаљони повуку на сређивање и формирање VII крајишке бригаде, без обзира на сва наређења, која би добили, ма којим другим путем осим преко нас.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 3019.

2) За рушење пруге Приједор — Сански Мост и Приједор Бос. Нови потребно нам је експлозива, па молимо да нам га додијелите ако са њим располажете.

3) 20 и 22 децембра непријатељ је покушао испад из Санског Моста у правцу Сасине, али су га баталјони I крајишке бригаде оба пута одбили уз веће губитке и вратили у град. Другог дана непријатељ је имао преко 20 мртвих.²

21 децембра четници и усташе покушали су продор од Бронзаног Мајдана према Санском Мосту, али су их јединице IV крајишке бригаде одбиле уз веће губитке. Непријатељске снаге биле су око 300, мртве је оставио на мјесту борбе.

Из Приједора су непријатељске снаге од око 2.000, после дуготрајних жестоких борби, продрле у Сански Мост и заузеле доминантне коте над друмом Приједор — Сански Мост. Овој непријатељској колони координирала је колона из ЈБубије од око 1.500 непријатељских војника, као и снаге из Санског Моста према ЈБубији. Наше јединице, последице најнужнијег одмора и сређивања, извршиће чишћење кота над друмом Приједор — Сански Мост.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Бранко Поланац

Командант
Косга³

П.С. У баталјонима који ће ући у састав VII крајишке бригаде настала је нездрава ситуација, услед тога што су им командовале све јединице које су наилазиле на онај сектор, и због тога стално добијамо жалбе од тих наших батаљона као и од команданта VII крајишке бригаде друга Маријанца.⁴

(М. П.)

² Шире о борбама на овом сектору види док. бр. 253.

³ Коста Нађ

⁴ Раде Марјанац

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПРВЕ ВРИГАДЕ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1942
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА ПУТУ БАН.А
ЛУКА — ПРЊАВОР И О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА ЈЕДИ-
НИЦА**

У. ЕА.¹ Бр. 61
23 децембра 1942 год.
Положај.

(М. П.)

ФЕ.У.²

Наш I ФЕ³ који је био са две З⁴ у селу Хрвањани на путу Б. Лука — Пршавор сукобио се је дана 22 око 12 часа са непријатељским снагама које су надирале од Б. Луке према Прњавору. I ФЕ је прихватио борбу и успео да одбије непријатеља. Непријатељ је имао и два тенка. Попгго је одбио напад непријатеља I ФЕ је се повукао у С. Кокори по раније издатом наређењу.

Сматрамо да се I ФЕ није требао повући са линије на којој је већ успео да потуче непријатеља, мада је добио наређење, јер је наређење издато у времену када се није непријатељ појављивао на том делу већ је требао да држи положаје према њему, а о томе да извести. У овом случају је веза-контакт са непријатељем изгубљен и не знамо где се је задржао и даље његове намере.

У истом времену када је вођена борба код Хрвањана чула се и на сектору II ФЕ ка Црном Врху, немамо о томе још извештаја.

На основу предњег распоред баталона биће следећи:

I ФЕ поћи ће са свим својим снагама ка селу Хрвањани и затвори правац од Б. Луке, настојати да се успостави контакт са непријатељем уколико није отступио за Б. Луку. Имати у виду да јединице ИА⁵ долазе да замене јединице ЕА⁸ ради затварања правца Б. Лука — Котор Варош, Б. Лука — Јошавка и све до Црног Врха, да би јединице ЕА извршиле нови задатак који јој је постављен.

II ФЕ остаће на месту где је, и затварати правац већ рагаје додељен т.ј. према Црном Врху.

¹ Прва бригада Прве пролетерске дивизије

² Прва пролетерска дивизија

³ Први батаљон Прве пролетерске бригаде

⁴ Чете

⁵ Друга (Трећа санџачка) бригада Прве пролетерске дивизије

* Прва бригада Прве пролетерске дивизије

III ФЕ такође ће остати на месту где је везујући се са II ФЕ на ранијем месту.

IV ФЕ остаће на месту где је стим што ће извиђати према с. Вршани, Гајеви и према Прњавору и биће заиггита леђа нацих јединица са те стране.

VI ФЕ пребациће се у с. Брезичани контролишући правац тока реке Турјанице⁷ и бити резерва I и II ФЕ у случају потребе. I и II ФЕ у случају потребе тражиће помоћ од VI ФЕ. VI ФЕ неће узимати своју З⁸ која штити болницу. VI ФЕ ће обавестити интендантуру ЕА да евакуише све брашно из Вршана.

II ФЕ ће у случају притиска на свом сектору обавестити о томе болницу у школи код Козје Главе ради евакуације.

Ако притисак непријатеља буде толико јак да се батаљони морају повлачити, правац је Бранешци.

Штаб бригаде налазиће се на месту где је и до сада био.

V случају да I ФЕ треба помоћ испалиће две ракетле какве има боје а II ФЕ три игго би био најхитнији извештај VI ФЕ да крене у њиховим правцима ради помоћи.

VI ФЕ ће слати једну З у помоћ но ако би била потреба да цео крене, ФЕ ће дати знак ракетлама два пута, овде мислим на I и II ФЕ у том случају цео VI ФЕ кренуће у том правцу.

И поред датих знакова упућивати и патроле ради тражења појачања јер се може десити да се знак не опази.

VI ФЕ ће поновити примљени знак од ма кога ФЕ да би се овај уверио да је позив примљен.

ФЕ који имају извршити покрет нека то учине одмах по добијању наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб бригаде
Замјеник команданта
Милоје⁹

⁷ Вјероватно Турјанице
* Чегу
" Милоје Милојевић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА И РАДУ БРИ-
ГАДЕ ОД 15 НОВЕМБРА ДО 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹**

**ШТАБ ПРОЛЕТБРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ. ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 62

23 децембра 1942

Месечни извештај
(од 15 XI до 15 XII
1942) о акцијама и раду
I пролетбригаде.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1 — 16 новембра наша Бригада је извршила покрет из Б. Петровца на просторију: с. Војићи — с. Велагићи — с. Хаџићи. На ту просторију Бригада се сместила укључно до 14 часова. О маршу, постигнутом времену, смеиштају и ситуацији в.[иди] Бр. 12, извештај од 16 нов. 1942 год.

На тој просторији задржали смо се до 18 нов., када смо у 7 часова ујутру по наређењу Штаба дивизије од 17 XI у 22,30 часова, извршили покрет на просторију: с. Поповићи — с. Јуришићи — с. Влајићи — с. Босанчићи. На ту просторију приспели смо 18 нов. у 16 часова. На уласку у с. Влајиће — с. Босанчиће наша претходница наишла је на четничке патроле. После краће борбе четници су побегли правцем Ситнице. Јачина четничких банди: две чете (око 130—150 људи) са једним тешким митраљезом и једним пушкомитраљезом. Да ли је непријатељ имао жртава не знамо. Ми нисмо имали губитака. На тој просторији запленили смо један брдски топ без затварача, нешто пушака и извесну количину муниције.

2 — Са горње просторије извршили смо 19 нов. покрет у циљу извршења другог дела задатка наредбе Штаба дивизије — ликвидација Ситнице. Распоред наших јединица, борба на Ситници, резултати те борбе као и борбе у току 20 нов. доставили смо Штабу дивизије у извештају Бр. 18 од 20 нов. 1942 год.^а

¹ Копија оригинала налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

¹ О борбама на Ситници види док. бр. 56, 63, 67 и 109.

3 — 21 нов. у 15 часова наша Бригада је прispела на просторију: Присоје — Кућингга — Дивл>акуша — Милићи — Лекићл (с. Тријебово). На путу за Тријебово као и самом Тријебову нисмо наишли на непријатеља који је дан пре нашег доласка бежао у мањим групама кроз тај крај (В.[иди] извештај Бр. 20 од 21 нов. 1942).

У току 21 нов. на нашу једаницу у селу Сладовићи припудала је једна четничка банда, која је после нагло побегла по отварању ватре са наше стране.

0 раду Бригаде на тој просторији В. извештај Бр. 22 од 22 нов. 1942 год.

4 — 23 нов. у 24 часа наша Бригада извршила је покрет са горње просторије на просторију: с. Лисковица — с. Власиње — с. Брђани — с. Барево, где се прикупила до 8 часова 24 нов. Тај покрет је извршен у смислу заповести Штаба дивизије од 23 нов. у циљу ликвидације Јајца.

24 нов. у 20 часова извршен је напад на Јајце. О борби и резултатима борбе В. извештај Бр. 34 од 29 нов. 1942 год.³

После ликвидације Јајца јединице наше Бригаде сместиле су се у селима око града као и у самом граду користећи време за одмор, војно-политички рад и дотериважа у исправност оружја, одеће и обуће.

5 — 30 нов. наша Бригада је извршила покрет к реци Угар на просторији званој Поутарје. Покрет је извршен у 8 часова и јединице су прispеле на одређену просторију (с. Засавица — с. Запеће — с. Давидовићи — с. Г. и Д. Орашац — с. Присика) укл>учно до 17 часова истог дана.

1 децембра у 8 часова пребацили смо један наш батаљон северно од реке Угар у с. Мрамор (засеоци Гаврићи и Милојевићи) — с. Црквиште с тиме да тај батал>он омогући касније пребацивање читаве Бригаде у циљу извршивања нових задатака.

Приликом пребацивања батаљон је имао краћи окршај са мањим четничким бандама у току којег је убијено 2 четника. Број рањених није установљен. Ми нисмо имали жртава. Том приликом заплена је четничка кујна.

6 — По наређењу Штаба дивизије од 1 дец. у 17,25 часова наша Бригада је извршила покрет преко реке Угар у циљу ликвидације четничког упоришта Скендер Вакуфа. Покрет је извршен у току ноћи 1/2 ов. м. тако да смо 2 дец. у 4 часа ушли у Скендер Вакуф. Како на путу за Скендер Вакуф тако ни у самој варошици непријатељ није дао отпора. Побегло је пре нашег доласка. Јачина непријатеља на томе сектору била је

³ Види док. бр 98.

150—200 четника. У Скендер Вакуфу добили смо нешто **плена** у храни и муницији.

Одмах по ликвидацији Скендер Вакуфа наше јединице су кренуле напред за села Рађићи — Јаворани, у смислу горњег наређења Штаба дивизије. На уласку у село Рађићи наше јединице ступиле су у контакт са четничким бандама. **Јачина** непријатеља била је око 150 људи са једним тешким бацачем и више аутоматских оруђа. Борба је била кратка и оштра. Непријатељ је разбијен и натјеран у панично бекство. Број непријатељских жртава није познат. Ми нисмо имали губитака. Непријатељ је припадао батаљону Тешановића.

2 дец. наша Бригада се сместила на просторији Јаворани — Рађићи — Живинице.

7 — 3 дец. ујутру наша Бригада је кренула на извршење другог дела задатка постављеног горњом наредбом — ликвидација Котор Вароши и обезбеђење од Бања Луке.

Распоред наше Бригаде за ову акцију био је следећи: I и IV батаљон поставили су се у заседу у висини с. Липовад — с. Подбрђе. Са ова два батаљона било је и топовско одељење. Ове јединице су на горњу просторију стигле 3 дец. у 16 часова. Одмах по изласку на горњу просторију оне су уништиле железничку пругу, прокопале друм и ставиле препреке на исти, прекинуле телефонску везу, наместиле противколски топ и заузеле положаје. II и III батаљон добили су задатак да нападну на Котор Варош, то јест на део града на левој обали реке Врбане, пошто је према горњем наређењу Штаба дивизије главни напад на град требало да се изведе са десне обале, то јест од стране јединица III бригаде. Ови батаљони добили су задатак да претходно ликвидирају усташка упоришта Вишевице и Соколине.

Батаљони су ликвидирали претходно упоришта око 16 часова 3 дец. тако да су тачно у 20 часова извршили напад на Котор Варош.

VI батаљон био је бригадна резерва. У моменту напада то јест у 20 часова VI батаљон се налазио у с. Хадровци на средишњем положају између напних јединица, с тиме да би могао благовремено интервенисати како на једну тако и на другу страну.

Јачина непријатеља у селима Вишевица — Соколина била је око 150 усташа. Пршгиком борбе у тим селима ми смо имали 1 мртвог и 1 рањеног. Непријатељ је имао три мртва и неколико рањених.

Приликом напада на Котор Варош наши батаљони су и поред врло тешких теренских прилика (немогућности да се батаљони развију, прилаз граду једино кроз кланце и др.) успели

да брзо овладају са делом града на левој обали Врбање тако да је читав тај простор био до 22 часа већ у нашим рукама.

Продирање у други део града (на десној обали) било је врло тешко, скоро немогуће. Тамо су се сконцентрисале све непријатељске снаге и свим ватреним дејством тукле прелазе на реци. Непријатељ је то могао лако радити с обзиром на то да са десне стране на њега није вршен не само напад него ки обичан притисак.

После првог налета да се пробију на десну обалу наши батаљони су се услед ефикасног дејства непријатељске ватре повукли на леву страну, заузимајући борбени распоред и очекујући привремено развитак ситуације који је требао да услови у нашу корист напад јединица III бригаде.

Међутим, време је одмицало а са десне стране није се јављао никакав знак о присуству јединица III бригаде. Наши батаљони су извршили тада концентрацију тешких оруђа (пешадиски топ „Пито“, три тешка баџача и тешких митраљеза) као и концентрацију свих аутоматских оруђа и отпочели брзом палубом тући непријатељске положаје на другој страни. Истовремено јавили су се добровољци (око 50) да прегазе реку и да кападну непријатеља с леђа. После концентрисане паљбе добровољци су, прегазивши реку, извршили напад на непријатеља с леђа и тако омогућили осталим нашим јединицама продирање преко мостова. Тако је Котор Варош била ослобођена у 10 часова 4 дец.⁴ Јачина непријатеља у граду била је око 400 домобрана-милиционера.

У току акције на Котор Варош II и III батаљон заробили су 53 домобрана, око 80 пушака, већу количину пушчане муниције и нешто ручних бомби, затим један камион, три мотоцикла и неколико бицикла и другог материјала. Наши губици били су 1 мртав и 5 лакше рањених. Међутим, по ликвидацији Котор Вароши несрећним случајем рањена су још 4 борца од којих два теже.

С обзиром на исцрпљеност људства услед брзог покрета од реке Угар, с обзиром на тешке временске прилике, врло густа магла, с обзиром на невероватно тешке теренске прилике оба батаљона су успела да на време и у потпуности изврше постављени задатак. И не само то већ да и у потпуности изврше задатак постављен јединицама III бригаде, пошто су јединице тих батаљона очистиле од усташа и домобрана села на сектору III бригаде (међу којима и с. Врбањци). У тој акцији оба батаљона су показала високу борбену способност, вештину маневрисања, максималну издржљивост. Самим тим предлагемо Штабу дивизије за похвалу II и III батаљона.

⁴ Опширније о ослобођењу Котор Вароши види док. бр. 253.

Као што је већ речено I и IV батаљон су после напорног марша од читавог дана под тешким временским приликама успели да у 17 часова 3 дец. поставе заседу на одређену просторију.

Одмах по постављању заседе наишао је од Бања Луке за Котор Варош један камион пун Немаца. Наше јединице су отвориле ватру на непријатеља, камион је оштећен и три Немца су рањена. Око 0,30, 5 дец. наишло је пет тенкова од Бања Луке за Котор Варош. Наш противколски топ отворио је брзу паљбу на тенкове. Успео је да оштети један тенк кога су остали тенкови под заштитом својих оруђа успели да одвуку. Тако су се тенкови после краће и оштре борбе повратили у правцу Бања Луке. 4 дец. око 8 сати наишли су од Бања Луке понова три непријатељска тенка, који су услед ефикасног дејства нашег противколског топа били присиљени да се повуку према Бања Луци. Око 11 сати истога дана наишло је седам тенкова од Бања Луке. Када су наишли у непосредну близину положаја наших батаљона заузели су борбени поредак и отворили паклену ватру како митраљеску тако и топовску на наше положаје. Том приликом наше топовско одељење и поред тога ипак је сносило главну тежину непријатељске ватре и имало одмах у почетку 1 мртвог и 1 рањеног показало се на висини својом храброшћу и одлучношћу водећи непрекидну артиљериски двобој са непријатељским тенковима. У том двобоју наше топовнице су успеле да оштете један непријатељски тенк (који се запалио) и да приморају остале тенкове на повлачење. Истог дана око 14 сати наишла су три непријатељска тенка из Котор Вароши за Бања Луку настојећи да се кроз наше заседе пробију. Напослетку, 3 дец. дошла су три непријатељска тенка са три камиона Немаца у Котор Варош. Исти су се око 18 часова истога дана упутили за Бања Луку, задржавајући се привремено код школе у селу Свињари. Приликом њиховог наилаaska на нашу заседу наш топ је брзо дејствовао и приморао непријатеља да се повуче. Непријатељ се поново задржао код школе у с. Свињари.

Оба батаљона (I и IV) у овој акцији чистећи терен од четничких банди (са којима су имали борбу на Липовцу и у с. Рабићи), одбијајући непријатељске покушаје продора из Бања Луке за Котор Варош, савлађујући натчовечанске напоре још једанпут више показали су својом борбеношћу и храброшћу, способност да у потпуности изврше постављене задатке. Предлажемо Штабу дивизије за похвалу I и IV батаљона.

Међутим, највећи део терета у овој акцији понео је на својим леђима топовски вод. Топовско одељење је највећим делом условило успешну ликвидацију Котор Вароши и осталих села наневши непријатељу велике материјалне губитке. То је била прва тежа акција нашег топовског одељења у којој се оно

показало на достојној висини. Користим ову прилику да умолимо Штаб дивизије за специјалну похвалу наших тобџија.

После стечених обавештења да се у с. Свињари налазе Немци са тенковима и група домобрана (већином избеглих из Котор Вароши) наредили смо VI батаљону, који је до тада био у резерви, да пође правцем с. Хадровци — с. Јаничари⁵ — с. Забрђе и да ликвидира ту непријатељску колону. При прелазу реке Врбање VI батаљон је био нападнут с левог бока од с. Шибова где је постојала непријатељска посада од 30 домобрана, истовремено је са чела нападнут од Немаца и домобрана који су се налазили код школе. VI батаљон је једним делом својих снага брзо ликвидирао непријатељску посаду у с. Шибови а **другим** делом, главнином, повео је борбу са непријатељем код школе. Борба је била доста упорна па ипак VI батаљон је успео да најури непријатеља који је на том месту оставио три тенка и три камиона. VI батаљон је запалио тенкове и камионе, заплењено знатне количине муниције и хране. Немци су се повукли, побегли према Скатовици носећи са собом 21 рањеника. VI батаљон је имао једног лакше рањеног. Међутим у школи је нађен убијен један наш борац из радног вода III батаљона, који је био залутао, ухваћен од непријатеља и стрељан. Упркос бројчаној снази непријатеља, његовом огромном техничком преимућству VI батаљон је снажним налетом без оклевања успео да у потпуности изврши постављени задатак. Предлажемо Штабу дивизије за похвалу VI батаљон.

8 — По наређењу Штаба дивизије од 5 дец. у 9 часова наша Бригада се у току 5 дец.местила на просторију Котор Варош — Билице и северозападно од те линије. Управо наше јединице су на тој просторији наставиле упорну борбу са непријатељем Немцима, усташама и четницима, који су надирали од Челкца и Јошавке преко Липовца и Скатавице за Котор Варош. Јачина непријатеља на читавој линији била је око 1.000 људи. Брдо Липовац на левој страни реке Врбање прелазило је два пута из руке у руку, када су наши батаљони (I и IV) одбивши непријатеља са те стране прешли на десну страну реке Врбање и сместили се, чистећи терен од непријатеља, на просторији Тоггићи — Подбрђе.

У том међувремену наш VI батаљон водио је борбу са четницима на просторији с. Лардија — с. Скатавица. Јачина непријатеља на сектору VI батаљона била је 500 људи (четника, Немаца и домобрана) са три тешка бацача и знатном количином аутоматског оруђа. Борба се на читавом сектору водила у току читавог дана 5 дец. до 19 часова, када се наш VI батаљон на десном крилу повукао у с. Забрђе. У току овога дана наше је-

¹ Вјероватно Јехичари

динице на овом сектору имале су 4 мртва и 7 рањених. Непријатељ је имао 18 мртвих и знатан број рањених. У току истог дана наше јединице су заробиле 12 четника, котарског претстојника са 5 котарских чиновника, 15 милиционера, 1 финанси и 2 трговца из Котор Вароши. Од оружја је заплењено 16 пушака, 1 пушкомитраљез и друге војничке и убојне спреме.

Рано у зору 7 дец. непријатељ је после ефикасне артиљеријске припреме предузео поново напад на наше положаје. Борба се водила на читавом сектору од раног јутра до мрака. Непријатељ је засипао наше положаје артиљеријском ватром из тешких бацача и осталог аутоматског оружја. Са наше стране учествовали су у борби 4 наша батаљона. Настојали смо да поштопото одржимо наше положаје као полазну базу за даљи правац преко Скатавице за Шњеготину куда смо требали да кренемо 7 дец. по наређењу Штаба дивизије. Међутим, услед потпуне исцрпљености нашег лудства које се налазило у непрекидном маршовању и борби од 1 дец. навече савлађујући огромне теренске потешкоће знатним делом без исхране, у оштрој и трајној борби са непријатељем, услед тога што је непријатељ на овоме сектору посео све доминантне положаје тако да би наш даљи покрет био везан са жиљавом и огорченом борбом на тим положајима предложили смо Штабу дивизије да нам да други правац кретања тојест правац Хрвањани — Шњеготина.⁶

У току 7 дец. наше јединице су имале 5 мртвих и 8 рањених. Непријатељ је имао 17 мртвих, број рањених није познат.

9 — Према наређењу Штаба дивизије 6 дец. у 17,30 часова наша Бригада се 6 дец. увече прикупила на просторији Забрђе — Билице. 7 дец. у 4 часа извршили смо покрет на просторију Хрвањани — Гарићи где смо стигли у 14 сати истога дана. Иза нас према Котор Вароши (око с. Водале) остао је један батаљон III бригаде са задатком стићења тог правца.

8 дец. ујутру наш III и VI батаљон прошли су кроз Масловаре и сместили се на просторији с. Борци — с. Товиловићи. II батаљон је остао у с. Масловаре а I и IV батаљон на просторији Хрвањани — Гарићи. Око 12 часова истога дана непријатељ се, непримећен од јединица III бригаде, изненада појавио на косама јужно од с. Хрвањана. Тада се наш IV батаљон развио за борбу. У 14,40 часова непријатељ је после оштре борбе био натеран у панично бекство према селу Врбањци. Непријатељу су нанети велики губици нарочито на мосту код села Врбањци где је приликом бекства непријатељ дочекао од наше заседе. Непријатељ је у моменту бежања оставио три мртва и једну радио станицу пошто је претходно уништио. Мртве на мосту нисмо могли пребројати пошто су њихови тенкови из с. Врбањци брзо интервени-

" О борбама на овом сектору види док. бр. 253.

сали тако да се наша заседа морала повући. У току дана непријатељ је тукао положаје I и IV батаљона јаким артиљериском ватром од чега смо имали 3 мртва и 3 тешко рањена. У ноћи између 8 и 9 дец. борци I и IV батаљона ископали су ровове на одређеним положајима за прихватање сутрашње борбе. 9 дец. у 7 часова непријатељ је почео напад на положаје нашег IV батаљона. Напад је био праћен јаким артиљериском ватром. Међутим, наше јединице су успеле да сломају овај непријатељски напад и да натерају непријатеља у бекство. Тада је непријатељ појачао артиљериску ватру тукући са 4 хаубице из с. Врбањци. Ватра је трајала непрекидно до 11,20 часова када је непријатељ прешао у поновни напад са пешадијом појачан новим снагама. Напад је изведен у два правца: према с. Хрвањани и према с. Вакуфци.⁷ Борба се водила оштра и упорна, под сталном артиљериском ватром до 15,20 часова, када је непријатељу успело да потисне наше десно крило и да тако отвори наш бок. Тада се наш IV батаљон повукао према с. Гарићи.

У току поновљеног непријатељског напада дејствовала су такође шест непријатељских апарата — авиона бомбардујући и митраљирајући наше положаје. У току овог дана имали смо 2 мртва и три рањена. Непријатељски губици нису познати. Јачина непријатеља била је 400 Немаца, 150 усташа, 4 хаубице и три тенка.

Како је непријатељ свакога часа све више показивао своју упорност тукући све јаче артиљеријом наше положаје, првенствено села у којима су биле смештене наше јединице, сматрали смо да је излишно држати положаје и истурати се тако непријатељској артиљерији и зато смо предложили Штабу дивизије да нам одобри повлачење наших батаљона са те просторије на просторију јужно од реке Крушевице. Овај предлог је дошао с обзиром на наређење Штаба дивизије од 7 дец. у 18,35 часова, у коме се између осталог каже: „Али, пошто III бригаде нема овде, мораћете извесне делове да оставите и на овом простору: Хрвањани — Гарићи. Предлажемо следећи распоред: 2 батаљона у с. Борци и јужно, 1 батаљон у с. Масловаре и околину, 2 батаљона на простору Хрвањани — Гарићи ...” На наш предлог Штаб дивизије одговорио је наређењем од 9 дец. у 22,45 часа. У наређењу се између осталог каже: „Одговарајуће наређење сте им могли дати и без наше приволе јер сте знали разлоге њиховог остајања тамо ... ово вал! кажем зато да бисте убудуће, у сличним ситуацијама, знали да можете доносити самосталне одлуке овакве природе ...”

10—10 дец. наши батаљони су се пребацили јужно од реке Крушевице са следећим распоредом: I батаљон у с. Шипраге,

⁷ Вјероватно с. Вакуф

IV батаљон у с. Радохова, II батаљон у с. Маљеву, III батаљон у с. Борци са задатком обезбеђења и извиђања према Котор Вароши и VI батаљон у с. Товиловићи са задатком обезбеђења и извиђања правца северно од с. Масловара.

11 — У току 10 дец. наше патроле су извиђале наше огступне положаје и село Ободник и установиле да на тој просторији нема никога о чему смо благовремено известили Штаб дивизије. Међутим, 10 дец. увече појавиле су се на јужним падинама планине Узломца четничке претходнице које су дошле до првих северних села.

У току 11 дец. четничке банде су се сконцентрисале на јужним падинама планине Узломца и почеле продирати према Масловару. Батаљон III бригаде није дао никаквог отпора. Приликом уласка банда у с. Масловаре јединице VI батаљона отвориле су на њих ватру и нанеле им знатне губитке. Концентрација четника на овој просторији износила је 800—1.000 људи са једним тешким бацачем.

12 — Према наређењу Штаба дивизије од 11 дец. у 14 часова наша Бригада је пошла на ликвидацију четничких банди, као први део задатка да касније пође према с. Врбањци и Котор Вароши и ликвидира тамошња непријатељска упоришта. У борбу са четничким бандама увели смо три наша баталона скоро без метка, наш пионирски вод и курири ушли су у с. Масловаре и читаво време борбе држали чврсто у својим рукама мост на реци Крушевици. У току борбе сазнали смо да је II бригада пре два дана ушла у с. Врбањци и Котор Варош.⁸ Сазнали смо то из наређења Штаба дивизије 12 дец. у 9,30 часова где нам се постављају нови задаци и у ком се између осталог каже следеће: „Сада се види да Прва бригада није смела изгубити везе са непријатељем“.

Најш баталони ликвидирали су четничке банде на просторији Масловаре — Хрваћани 12 дец. до 22 часа укључно отеравши их и са јужних падина планине Узломца. У тим борбама нисмо имали губитака. Губици непријатеља су непознати.

Мада је било наређење за наступ у току ноћи 11/12 дец. наше јединице нису пошле на извршење задатка пошто нисмо успели да успоставимо везу са III бригадом о чему смо благовремено известили Штаб дивизије (Види извештај бр. 49 од 12 дец.). Тако смо горњу акцију извели 12 дец. почев у 16 часова и завршујући је у 22 часа.

13 — У току 13 дец. ујутру извршили смо покрет са просторије Хрваћани — Гарићи — Грабик® — Масловаре у две колоне ка Д. Шњеготини и Јошавки, у смислу наређења Штаба

* Шире о поновном ослобођењу Котор Вароши види док. бр. 253.
' Вјероватно Грабиле

дивизије од 12 дец. у 9,30 часова. О нашем покрету и борбама и резултатима у току 13, 14 и 15 дец. поднели смо исцрпан извеиштај Штабу дивизије (В. извеиштај бр. 55 од 15 дец. 1942 год.).

14 — Рад на војничком подизању наше Бригаде, у смислу већ раније постављеног војничког програма био је врло незнатан с обзиром на сталне маршеве и непрекидне акције.

Међутим, према резултатима горњих акција види се да је Бригада као целина како по борбености и способности бораца тако и по умешности руковођења на достојној висини.

У току свих горњих акција успели смо не само да надокнадимо утрошену муницију већ и да добијемо нове резерве.

Здравствено стање људи је релативно добро. Стање обуће и одеће такође (изузев IV батаљона који је у том погледу најслабији у односу на остале јединице).

После свршених акција практикујемо заједничке састанке са штабовима батаљона уколико то дозвољава моментална ситуација. Иначе штабови батаљона одржавају заједничке састанке обавезно пре и после акција са командама јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

БР. 216

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ

у. О. А.¹
23-ХИИ-1942 год.
у 8 часова

У.А.²

1 — 21 ов. мј. кренуо је наш III ФО³ преко Узломца као и десном страном ријеке Бистрице према Солилима, гдје је стигао истога дана навече. IV ФО кренуо је у правцу Прибинића уз ријеку Лукавац и стигао у села Луке, Оштра Глава и Мрамор Камен⁴ гдје је и заноћио.

- ¹ Трећа бригада Прве пролетерске дивизије
- ² Штаб Прве пролетерске дивизије
- ³ Трећи батаљон Треће (Треће крајишке) бригаде
- * Вјероватно Мрамор Брдо.

2 — 22 ов. мј. батаљони су кренули заобилазећи Прибинић један с десне а други са лијеве стране и ушли в Прибинић без отпора. Четника није било сем једне десетине која је на вријеме побјегла у правду Теслића.

3 — Према изјави сељака Прибинићки батаљон је отишао пре 10 дана наводно у борбу, а гдје не знају нл они. У Прибинићу смо нашли малу количину жита, пекмеза и ракије до 40 литара. Народ по селима дочекао нас је добро.

4 — Са нашим I и II ФО кренуо је друг командант" и за-мјеник политкома⁶ наше ОА⁷ и уговорено је да успоставимо везу 22 ов. мј. са њима на линији Речани — Оштра Глава — Шушњовита Глава. Ми смо упутили једну чету са задатком да успостави везу на поменутој линији. Чета је од Шушњовите Главе окренула западно, и за цио дан није могла успоставити везе, изузев што је дознала од неких сел>ака да је примијећена нека војска која се креће ка селу Чечави. Данас упућујемо двије чете са два члана штаба батаљона да пркжрстаре по наведешш селима у циљу чишћеша тих села и ради успостављања везе. Ми са осталим дијеловима III и IV ФО кренућемо напред у село Булегићи — Вран Поље — Орнице и Пасјача.

5 — У времену када смо ми опкол>авали Прибинић чула се јака артшвериска и пјешадиска ватра код Густог Теслића. Покушали смо да извидимо ко тамо води борбу, и наша извидничка одјељења сусрела су се са једном непријател>ском десетином која је побјегла од њих, те су тако претпостављали да нема наших снага тамо и повратили су се. Дознали смо од сељака да су неке снаге партизана кретале се од Шипрага према Теслићу прије неколико дана, те претпостављамо да би могли бити дијелови III дивизије.

6 — Према изјави сел>ака који је 20 ов. мј. био у Теслићу [каже] да у Теслићу нема много непријатељских снага, а да нема Нијемаца него само домобрани, као и да страхују од нас, а неки опет радо очекују хоћемо ли доћи.

7 — Када се повежемо са осталшт ФО као и члановима штаба ОА послаћемо опширан извјештај.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
С. Тадић*

Замј. команданта
Бајић⁹

III крај. бригада

⁵ Никола Карановић

⁶ Милан Тринић

⁷ Трећа (Трећа крајишка) бригада

⁸ Симо Тадић

* Владо Бајић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 24 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ У БАТАЉОНИМА ТРЕЋЕГ КРА-
ЈИШКОГ ОДРЕДА И О БОРБАМА ОКО САНСКОГ МОСТА¹**

**, Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА**

Дне 24 децембра 1942
у 10,30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
за друга Старог²

1) Јединицама које су из III крајишког Н.О.П. одреда намењене за улазак у састав VII крајишке Н.О.У. бригаде, издана су у току последња два месеца директна наређења од стране Врховног штаба, Штаба свог корпуса, Штаба V Н.О.У. дивизије и дивизија, које су пролазиле преко сектора око Јајца. Та су наређења била контрадикторна и због тога је све до данас спречено формирање VII крајишке бригаде. У тим јединицама створено је нездраво стање, јер сматрају себе за јединице које не заслужују улазак у бригаду и једнаке осталим бригадама и стално нам редовним путем шаљу жалбе. Поред тога тим јединицама прети потпуно распадање ако се не повуку са положаја за најкраће време на сређивање и учвршћивање. Те су јединице несређене и преморене, у њима живот и рад није нормалан као у осталим јединицама. Ни један виши штаб није водио бригу о снабдевању тих јединица, а Штабу V Н.О.У. дивизије онемогућено је разним контрадикторним наређењима да те јединице снабдева и контролише.

Стално смо покушавали да те јединице средимо и учврстимо и да формирамо VII крајишку бригаду, издали смо велики број наређења V дивизији за то, али су увек стизала истовремено разна контрадикторна наређења најчешће од пролазних јединица или привремено формираних штабова.

Неопходно је нужно да се те јединице среде и учврсте и да уђу у састав VII крајишке бригаде и V Н.О.У. дивизије и да на тај начин дођу под нашу контролу.

Ми са своје стране предлагемо да се све јединице одређене за VII крајишку бригаду сконцентришу око Мркоњић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 3020.
* Јосип Броз-Тито

Града са задатком: затварање правца Јајце — Мркоњић Град,¹ крстарење на правцу Мркоњић Град — Сигница и чишћење четничких банди на просторији око тог правца, као и затварање правца Бања Лука — Ситница. Ту би се формирала VII крајишка бригада, јединице средиле и учврстале. Исто тако предлажемо да се сва наређења издају преко нас, а ми ћемо преко Штаба V Н.О.У. дивизије извршавати све задатке које добијемо. Штаб V дивизије организоваће привремене заједничке штабове на појединим секторима и имаће под командом и контролом своје јединице.

У вези сагласности, коју смо више пута добили од Врховног штаба и друга Врховног команданта, по овом питању, ми смо са своје стране издали наређења Штабу V Н.О.У. дивизије да изврши груписање VII крајишке бригаде како је у овом предлогу наведено и да се приступи сређивању и формирању VII крајишке бригаде, неопозиво и без обзира на сва наређења која нису дошла преко нас.

Молимо да нам Врховни штаб хитно одговори по овом предлогу и да изда потребна наређења, која ће омогућити формирање VII крајишке бригаде.

2) Јуче 23-XII непријатељ је из Санског Моста у јачини од 500—600 Немаца, усташа и домобрана покушао продор према Бронзаном Мајдану гађајући наше положаје бацачима и топovima. Наше јединице пустиле су непријатеља на блиско отстојање и дочекале га жестоком ватром и бомбама. Непријатељ се повукао уз губитке 50—60 мртвих и рањених.³

Истовремено непријатељ — углавном Немци — прешао је од Копривне и Подлуга на десну обалу реке Сане код Трнове и попео се на брдо и гај. Наше јединице имале су ноћас задатак да протерају непријатеља са тих положаја.

Око Бронзаног Мајдана осећа се прикупљање разбијених усташких банди и четника Дреновића и Марчетића. Јединице V дивизије предухитриће препадом то прикупљање.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Осман⁴

Начелник штаба
Бранко Пол>анац

Командант
Коста³

(М. П.)

³ Шире о овим борбама види док. бр. 253.

⁴ Осман Карабеговић

⁵ Коста Нађ

БР. 218

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ШТАБУ КОРПУСА О БОРБАМА НА САН-
СКОМ МОСТУ И ОКОЛНИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИШ УПОРИ-
ШТИМА ОД 10 ДО 19 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА

Бр. 23

Дне 25-XII-1942 год.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА Н.О.В.

Положај

Изванредни извјештај о акдијама на Сан. Мост и околна
непријатељска упоришта од 10 XII до 19 XII-1942 г.

10 децембра 1942 г.

Снаге V Н.О.У. дивизије које су узеле учешћа у нападу
на Сан. Мост прикупиле су се на полазном положају за напад
на просторији засеок Лзевари — Шуштани — Под на дан 10-
XII-42 до 15 ч. Са овога полазног положаја јединице су кренуле
у напад на С. Мост и околна упоришта истог дана у 16 ч.

Следећег дана у 2 ч. јединице су стутгиле у борбу са не-
пријатељем. Борба се развијала како следи:

11 децембра 1942 г.

IV КР. Н.О.У. БРИГАДА

На с. Кијево напао је IV батаљон и после двочасовне борбе
село је освојено. Користећи ноћ, непријатељ је са мањим де-
ловима умакао према Томини и Шкрљевитој а са већим делом
према Чапљу. 2 чета после чишћења села кренула је према
Шкрљевитој где је сузбила усташе који су надирали из Сасине.

I батаљон нападао је село Чапље од Окрајка до цесте. У
прво време ликвидирани су први ровови, али у то време гине
командант батаљона друг Симо Бајић а његов заменик се лакше
рађава. Тада непријатељу пристижу појачања из с. Кијева и
непријатељ полази на јуриш против батаљона. Батал>он остави
без војних руководиоца, повлачи се у неред.

III батал>он нападао је с. Чагове од цесте до Сане (Брина).
Непријатељ је уништавајућом ватром дочекао овај батаљон и
принудио га на повлачење.

II батаљон био је придат I кр. бригади и нападао је С. Мост подељен по четама на батаљоне.

I КР. Н.О.У. БРИГАДА

I и II батаљон и II бат. IV бригаде нападали су на сам град. II батал>он код железничког моста а I батал>он код цркве поред Курбеговића куће. Ова два батаљона иако су нападом закаснили око два сата, успели су за 2У₂ сата да ликвидирају непријатељске бункере, болницу, жандармериску станицу, кућу Теје Праће и стару пошту. Непријатељ се држао још само у три зграде. Са Дабра и Ђедоваче долазила су појачања у С. Мост. У брзом налету непријатељу су заплењена тешка оруђа, топови и бацачи, и муниција за иста.

III батал>он ликвидирао је Шеховце и Трнову. Поставивши заседу према Приједору и осигурање према Сасини покидао је жел. пругу дужине 1 км. Када је град требао да падне непријатељ је успео да се са две сатније усташа и нешто четника пробије из Сасине и да удари на I и II батаљон са леђа. Када је непријатељ осетио да му из Сасине пристиже појачање пошао је на јуриш и одбио оба батаљона тако да се I батаљон повукао из града до 8 ч. а II батаљон са две чете II бат. IV бригаде напустио је град тек око 13 ч., јер није имао наслона на VI бригаду на левој обали Сане.

II батаљон IV кр. бригаде у нападу на С. Мост учествовао је са две чете уз II бат. I кр. бригаде а једна чета овог батаљона штитила је од напада непријатељског из бункера код куће Курбеговића.¹

VII ПОЛУБРИГАДА

I батал>он имао је задатак да веже за себе непријатеља у Сасини, и спречи му повлачење према С. Мосту. Батаљон је стугио са непријатељем у борбу и у току борбе рокирао се са правца који затвара пут за С. Мост, те је тако омогућио непријатељу из Сасине да притекне у помоћ нападнутим у С. Мосту, ударајући наше у леђа.

II батаљон био је у заседи код Грчке Градине и затварао комуникацију Банџа Лука — Ситница.

12-XII-1942 г.

IV БРИГАДА

Овога дана III и IV батаљон ушли су у 12 ч. у напуштено од непријатеља с. Чапље. У 19 ч. три батаљона ове бригаде по-

¹ Опширније о борбама око Санског Моста види док. бр. 241 и 253.

шла су на нов задатак да затворе правац од Сасине и ликвидирају Сасину. II батаљон упућен је према Шеховцима да затвори правац од Приједора и да ликвидира Шеховце.

I БРИГАДА

У 23 ч. почела је I бригада други напад на С. Мост, али град није могао бити ослобођен. Непријатељ је појачао будност и поред тога допунио одбрану постављајући на прилазима жел. мосту и цркви нагазне мине.

VII ПОЈГУБРИГАДА

I батаљон водио је успешно мање борбе са четничким бандама око Разбоја.

II батаљон затварао је на Грчкој Градини комуникацију Б. Лука — Ситница.

13-ХИ-1942 г.

IV БРИГАДА

I, III и IV батаљон отпочели су у 6 ч. напад на Сасину. Задатак су извршили: ликвидирали су Сасину као упориште и запалили је.

II батаљон без борбе ушао је у Шеховце. Преко ноћи контролисао је пруту и оштетио је. Преко дана био је у Трнови.

I БРИГАДА

Овога дана бригада се одмарала и спремала за трећи напад на С. Мост.

VII ПОЛУБРИГАДА

I батаљон овладао је Разбојем растеравши четнике.

II батаљон, на Грчкој Градини, одбио је два четничка напада.

14-ХИ-1942 г.

IV БРИГАДА

I и IV батаљон били су на положају испред Шкрљевите и Сасине.

II батаљон очистио је засеке Лугови и Томашевац² у коме су спаљене усташке куће.

III батаљон ноћу 13/14 осигуравао је од Приједора код села Трнове. Из Приједора је кренуо непријатељ возом за С. Мост. Примио је заседу и после краћег пушкарања вратио се у Приједор,

² Вјероватно Томашица

I БРИГАДА

Око 22 ч. и 30 мин. бригада је по трећи пут напала на С. Мост. И овога пута није се могао ослободити град С. Мост.

VII ПОЈГУБРИГАДА

На истим положајима као и дан раније.

15-ХН-1942 г.

IV БРИГАДА

I и IV батаљон дочекали су непријатеља код Стратинске јачине око 500 усташа и домобрана. Непријатељ је одбијен према Бронзаном Мајдану. Запаљене су куће у Стратинској.

II батаљон очистио је Томашевце и ту се преко дана задржао.

III батаљон к?био је на линију Шиљези — Градина.

I БРИГАДА

Цела бригада држала је блокаду око С. Моста на десној обали.

VII ПОЛУБРИГАДА

Без промене — без борбе.

16-ХП-1942 г.

IV БРИГАДА

Цео дан је прошао без борбе.

I БРИГАДА

Бригада је око С. Моста држала блокаду.

VII ПОЛУБРИГАДА

Дан прошао без борбе.

17-ХН-1942 г.

IV БРИГАДА

На сектору II, I и IV батаљона без борбе. У заједници са III батаљоном I бригаде 2 чета III батаљона дочекала је у заседи Немце чији је број био 3000. Ови су били кренули из Приједора. Ахција је успела. Непријатељ је побегао натраг, оставивши мртве и рањене. Пионирски вод разрушио је цесту у Стратинској.

I БРИГАДА

III батаљон водио је борбе код Усораца, Пејића, на Топића брду и код железничке станице Козарац. У овим борбама Немци

су претрпели велике губитке у људству и материјалу. Ту су им погинула и два официра.

VII ПОЛУБРИГАДА

Без борбе.

18-ХН-1942 г.

IV БРИГАДА

На сектору II, I и IV батаљона без промене. 2 и 3 чета III батаљона одбиле су покушај Немаца и усташа да заузму Топића брдо.

I БРИГАДА

На истим положајима — без борбе.

VII ПОЛУБРИГАДА

На положају — без борбе.

Непријатељски губици:

У свима горе побројаним акцијама непријатељ је имас губитке:

1 — Заробљених домобрана	232
2 — — „ — официра	3
3 — — „ — подофицира	5
4 — — „ — полицајаца	2
5 — — „ — финанси	1
0 — — „ — Немаца	9

Свега заробљених 252

1 — Убијено Немаца	180
2 „ — домобрана и усташа	322

Свега убијених 502

1 — Рањено Немаца око	100
2 — Домобрана и усташа	45

Свега рањено 145

Наши губици укупни у овој акцији:

	I бриг.	IV бриг.	
1 — Убијених	33	27	свега 60
2 — Рањених	84	44	свега 128
2 — Нестало		5	свега 5

Заплењено је:

1 — бацача	3	од којих два раздвојена
2 — бацача малих	1	
3 — противколских топова	2	— 1 без затварача
4 — карабина	146	
5 — стројница	8	
6 — пушкомитраљеза	7	— 5 немачких
7 — пиштоља	11	разних
8 — мина за мали бацач	178	
9 — мина за велики бацач	68	
10 — метака пушчаних	11600	
11 — телефона пољских	1	

Поред овога ратног плена заплењено је још:

1 — Говеда	.804	ком
2 — Свиња	.28	ком
3 — Оваца	.2100	ком
4 — Кукуруза	.615	товара
5 — Пшенице	.2872	кгр.
6 — Сланине	.450	кгр.
7 — Пасуља	.5212	кгр.
8 — Масти	.137	кгр.

У Санском Мосту непријатељу је уништено паљењем:

- 1 — Муниције пушчане, артиљериске и минобацачке око 4 вагона.
- 2 — Граха 3 вагона и
- 3 — Пшенице 3 вагона.

ЗАКЉУЧАК

Узроци због којих акција није потпуно успела:

- 1 — Што није спречено непријатељу да из ликвидираних упоришта појача гарнизон у С. Мосту,
- 2 — Што су јединице V дивизије изморене пошле у напад,
- 3 — Што су у С. Мост левом обалом Сане стигли тенкови и
- 4 — Слаба веза унутар V дивизије и никаква између IV и V див.

Политкомесар
(на терену)

Операт. официр
Бошко³

Командант
(на терену)

³ Бошко Марковић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ КОР-
ПУСА О БОРБАМА КОД БРОНЗАНОГ МАЈДАНА И САНСКОГ
МОСТА И О ЕВАКУАЦИЈИ ЗАПЛИЈЕЋЕНОГ ЖИТА НА
ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ**

I

Ш Т А Б
V УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Положај 26-XII-42, 12 ч.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА Н.О.В.Ј.

1 Примили смо ваше наређење у вези формирања VII бри-
гаде. Поступили смо по томе наређењу.

2 Непријатељским снагама које су 24-XII кренуле од При-
једора и огопла који су се пребацили са лијеве обале Сане код
Трнова, није успјело да се пробију до опсједнутог града. Непри-
јатељ је поновно одбачен према Приједору и наше се снаге
поновно налазе на линији Мил>аковци — Ракелићи — Марићка.

3 Непријатељ» из града прави сваког дана испаде и редовно
бива одбијен, уз губитке, назад. Ноћу се непријатељ» боји нашег
напада и стално освјетљава терен испред својих положаја. Уко-
лико се налази која хаубица на домет граду корисно би било да
пошал>е коју гранату у град.

4 Дијелови наше IV бригаде 25-XII у 3 ч. напали су непри-
јатељске снаге у Бронзаном Мајдану. Непријатељ у јачини 400
домобрана и усташа дознавши за наступање наших снага по-
бјегао је у паници тако да су наши дијелови успјели да их туку
митрал>еском ватром на већем отстојању. Заробљен је свега је-
дан домобран, нешта соли и шећера.¹

5 Већ смо раније тражили да нам пошал>ете динамита, што
и овај пут понављамо. Овај динамит нам је потребан за успјеш-
не акције на прузи Приједор — Б. Лука.

Прије два дана четници су напустили Б. Мајдан и отишли
на положаје према Кадиној Води. По формирању VII бригаде
оживићемо акције и на овом правцу.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА КАРОДУ!

(М. П.)

Командант
С. Родић²

¹ Опширније о борбама око Санског Моста види док- бр. 178,
182, 218 и 253.

² Народни херој Славко Родић

п. с.

Евакуација је доста спора, заправо капацитет превоза жита је за један дан 2 вагона. Потребно је да се овај капацитет повиси, с тим што ће се мобилисати кола и коњи са подгрмечког сектора.

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
27 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ПОСЛИЈЕ НАПАДА
НА КУПРЕС¹

ШТАБ II ПРОЛ. ДИВИЗ.
27/XII-1942.
18.10 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Ми претпостављамо да ће ^{н а ш п р а в а} 67 — 44 - 27, 62 — 63 — 44 - 22 - 44,
^{ц б и т и ј у г п о с л и ј е} 33, 78 — 15 — 78 — 79 - 43 - 55, 62 - 69 - 64 - 32 — 78 — 79 - 74,
^{К у п р е с а} 31 — 43 — 62 — 63 — 74 — 64 — 44².

О овоме нас одмах обавестите, због ^{п о в л а ч} 62 — 69 — 22 — 32 — 44 — 48
^{е њ а а р т и л е р и ј е} — 74 - 68 - 44, 44 — 63 15 — 78 - 34 - 74 - 63 - 78 - 79-74.

И з в у
Ми исту морамо због временских непогода — 78 78 — 22 — 43
^{н и н а в р и ј е м е} - 42 - 78, 67 — 44, 22 — 63 - 78 - 79 - 74 - 75 - 74.

^{н р в у б р и г а д у}
Нашу 62 — 63 - 22 — 43 - 33 — 63 — 78 — 55 - 44 — 37 — 43.
^{п о в у њ и њ е м о ш у ј}
62 — 69 - 22 - 43 - 42 - 78 — 42 - 74 — 65 — 69: - 27 — 43-79
^{н ц а — л и в н о}
— 78 — 47 44, 32 — 78 — 22 - 67 — 69.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2522.

⁵ Напад на Купрес су извршиле јединице Друге пролетерск и Друге далматинске бригаде 28 децембра 1942 године. Напад није успео.

Молимо одговор. Ово вам јављамо у вези вашег последњег телеграма.

С. Ф. — С. Н.

За штаб дивиз.
Пеко³

БР. 221

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
О НАПАДУ НА ТУРБЕ И ГОЛЕШ И ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉ-
СКА УПОРИШТА¹**

Радио-депеша

ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
27-XII-942.
у 19 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ

I и II бригада ликвидирале су Турбе и Голеш,² и усташе из сјеверних села. Уништен је жељезнички мост дугачак 35 метара. Велика пилана, електрична централа, сви магацини, жељезничка станица и јавне зграде и пруга разрушени су.

Разбијене су 3 сатније домобрана и усташа. Заробљено је 70 домобрана. Заплијењено је 2 тешка митраљеза, 5 пупккомитралеза, 15.000 метака, 100 пушака, велика количина динамита и друге ратне спреме, као и 2.500 кгр. браигаа које је подијељено народу.

* Пеко Дапчевић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3052.

² Према изјави пуковника Ковачевића Андре Прва (Пета црногорска НОУ) бригада није учествовала непосредно у нападу на град Турбе. Град је напао и ослободио Трећи и Четврти батаљон Треће (Прве далматинске) бригаде, док је један херцеговачки батаљон вршио обезбјеђење од Травника.

**УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД
28 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. О НАЧИНУ ЧИШЋЕЊА МИНСКИХ
ПОЉА¹**

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
28 децембра 1942 г.
на положају

ХИТНО И СТРОГО ПОВЈЕРЉИВО

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

УПУТСТВА ЗА ЧИШЋЕЊЕ МИНСКИХ ПОЉА

Окупатор, упорно бранећи важна упоришта на главним прутама и главна упоришта око наших рудника, која жели под сваку цијену да задржи, у посљедње вријеме појачава своје дефанзивне мјере, постављајући минска поља, да би на тај начин онемогућио прилаз нашим јединицама и онемогућио узимање односно ослобађање таквих мјеста. Таква су мјеста: Љубија-Рудник, можда Костајница, а вјероватно и извјесни дијелови положаја око Бос. Новог и С. Моста (није провјерено).

Да би могли успјешно да се боримо против минских поља морамо проучити начин како ћемо сазнати гдје су, како их непријатељ поставља и начин и средства како ћемо се успјешно борити против њих.

1) Начини сазнавања мјеста минских поља јесу:

а) путем обавјештајне службе. Увијек треба тражити што исцрпније и точније податке.

— о мјестима минских поља са скицом

— о врстама мина

— о начину њиховог постављања

б) путем извиђања. Овим путем тражити исте податке.

ц) путем насилног извиђања.

2) Средства за минска поља (врсте мина).

Углавном има три врсте мина које се употребљавају за минска поља, и то:

а) Нагазне мине. То су мине које експлодирају под тежином човјека кад их нагази или кад удари ногом у њих.

б) Мине са трном у виду ексера (мине са перкусионим упалачем)! Оваква мина је обично удешена тако да борац загне за једну замку и иггчупа ексер. Кад се иггчупа ексер, једна

¹ Редакција је пронашла примјерак упутства умноженог на машини.

датурга (Федер) покрене ударну иглу, која удари у капислу и Јгина експлодира:

д) Мине које се пале машином за електрично паљење при наиласку на циљ.

3) Начини постављања мина у минским пољима.

Има више начина постављања нагазних мина. То зависи од врсте мина:

а) Нагазне мине могу да се мало укопају само да би се маскирале или да се поставе по земљи.

б) Мине са перкусионим упаљачем (трном, опругом, иглом и капислом) могу се поставити тако да свака има своју замку коју борац запиње кад на њу наиђе. Овакве мине могу бити и издигнуте од земље и постављене чак и на кочићима.

4) Средства за члшћење минских поља (стварање бреша-пролаза у минским пољима).

У ова средства спадају:

а) **Баражна (запречна) ватра** — артиљеријска:

— из минобацача лаких и тешких,

— **митраљеска**,

— ручним бомбама,

— комбинована артиљеријска ватра и ватра из бацача.

б) **Животиње** — свиње, говеда итд., које се тјерају испред војске да би под њима мине експлодирале. Вођи француске војске, која је изгубила рат са Хитлером, по неким подацима, тјерали су Мароканце испред војске на минска поља.

ц) **Тенкови**. Обично су то слабе мине, не шкоде много тенковима и борцима у њима.

д) **Мотке** од дрвета. Борци пузањем долазе до минских поља и у лежећем ставу дугачким дрвеним моткама царају по земљи или замкама или пак ударају по њима.

5) Гдје се оочино постављају минска поља.

Минска поља се обично постављају на путевима или крај њих и на свим мјестима подесним за прелаз. Могу да се поставе и у самим препрекама од жица или пак испред шги позади њих.

Овоме шгтању мора се посветити највећа пажња. Ни под каквим изговорима не смије се пропустити да се борцима не објасни како ће се борити против минских поља. Свако ко има ма какво искуство по питању борбе против минских поља, треба да га дода овом искуству на дискусијама. **Ако има нарочитих искустава, треба их саопштити Штабу корпуса, да би се она пренијела на све јединице.**

Штабови дивизија, бригада и баталона, умножиће ово упутство, тако да их **обавезно** прими свака команда чете и сваки самостални вод. Команде чета и самосталних водова одговорне су за то да ово упутство саопште свима борцима и да се по њему дискутује. Кампању припреме бораца за борбу против минских

поља почети одмах и вршити је систематски док се сваки бо-
рац не упозна са начином борбе против минских поља.

НАПОМЕНА: Чишћење и демонтирање минских поља
послије борбе спада у дужност стручњака и пионирских водова.

ЗА ШТАБ
I БОСАНСКОГ КОРПУСА
Начелник штаба

(М. П.) Бранко Пољанац, ср.

БР. 223

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА ЈАЈЦЕ —
МРКОЊИЋ ГРАД ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ ЧЕТНИКА
НА МРКОЊИЋ ГРАД И О СТАЊУ ИСХРАНЕ У ЈЕДИНИ-
ЦАМА И НА ТЕРЕНУ¹**

**Ш Т А Б
ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА
„ЈАЈЦЕ—МРКОЊ. ГРАД“**

Број службено
Положај, дана 28/XII 1942 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

I) Топове смо пребацили преко Врбаса и дали им осигу-
рање до Бешпеља, а може бити и даље. Тамо се налази на осигу-
рању један наш полубаталон.

II) Према наређењу V дивизије, два мјештанска батаљона[†]
отишла су са овог терена у правцу Чађавице, тако да смо ми
остали на овом сектору само са два батаљона. Људство нам је
јакó заморено јер смо ових дана имали много посла око пре-
бацивања рањеника, робе и топова. Један нам је батаљон стално
био у потјери за четницима. Нијемци су нам били припремили
засједу пршшком пребацивања транспорта, али им није успјела.
Сад ћемо имати други канал, код Црне Ријеке, тамо је III ди-
визија направила сплав, тако да се нећемо морати излагати

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2989.

⁵ Трећег крајишког НОП одреда

великој апасности као до сада. Јуче је IV баталон Прве³ (црногорске) бригаде чистио четнике око Баљевина. О томе имамо курирске извјештаје.

III) Јуче су ујутро напали четници сам Мркоњић, искористивши нашу заузетост око транспорта и смјену батаљона VII крајишке бригаде. Управо је један баталон VII бригаде био у непосредној близини града, као и I херцеговачки баталон који је ишао да га смијени. Наши су их били опколили са три стране, али банда је успјела да се извуче са малим отпором. Ови четници су били из Змијања. Били су доста дрски и имали су намјеру да опљачкају град и да ослободе таоце које им ми држимо. После кратке борбе разбјегли су се у правцу Мањаче. Наши су их гонили у току ноћи, али без успјеха. То је једна банда коју би требало уништити. Трбало би их напасти са свих страна и не дати им да избјегну ни на коју страну. За ово би требало неколико наших баталона, јер они савршено познају терене, а што је најважније сељаци им иду наруку. Иначе ако се и даље са њима буде овако натезало и безуспјешно гањало нећемо имати никаквог резултата.

IV) Са Јајцем имамо одличну везу. О. С.⁴ ради добро. У Јајцу има 1 баталон Нијемаца, четири сатније усташа и нешто мало домобрана. Свега укупно око 1000 војника. Све смо податке послали III дивизији, као и податке за Доњи Вакуф, јер је она то од нас тражила. У изгледу је да ће нам се предати једна група четника. Предао нам се један утицајан четник кога добро користимо.

V) Сазнали смо ко је убио другове из Санџачке бригаде.⁵ Они су сви бачени у једну јаму и њихове убице се крећу слободно. Они носе њихове сатове и револвере. Из конспиративних разлога не можемо вам више ништа о овоме јавити. Предуземо што је потребно.

VI) Војска нам гладује. Са овог терена не можемо ништа реквизирати. Народ је потпуно осиромашео. Има неколико хшвада домова који немају ништа да једу. Све је попаљено и опљачкано од стране усташа и четника, а осим тога на овом терену биле су наше бригаде. Што се тиче изразито четничких села ни из њих не можемо ништа добити. Они су избјегли са свом стоком и храном у правцу Мањаче. Партизанске фамилије у овим селима смо већ неколико пута са храном реквизирали, односно су нам они сами добровољно дали храну. Ми смо се томе штабу неколико пута обратили и још ништа од хране

³ Односи се на Пету црногорску НОУ бригаду.

* Обавјештајна служба

¹ Односи се на народне хероје Велимира Кнежевића и Рифата Бурџевића који су мучки убијени од стране четника новембра 1942 године.

нисмо примили. Команда мјеста и подручја у том погледу не могу нам ниуколико изаћи у сусрет и они гладују. Често пута одлас траже. Осим тога поставља се сада питање одржавања реда и безбједности у самом граду. Они траже од нас једну чету за ово. До сада је ово вршила Омладинска купрешка чета, али она је сада отишла у састав VII крајишке бригаде. Не знамо да ли ће ова бригада нешто предузети против четника, сматрамо да би ово могла учинити, пошто су јој на путу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб сектора
командант
В. Томановић¹

БР. 224

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 29 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА БЛАГАЈ, МАРТИН БРДО И
ДРАГОТИЊУ¹**

ШТАБ I БОСАНСКОГ КОРПУСА
29-XII-942.
у 14. часова

Телефонска депеша

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Штаб IV дивизије извештава:

Ноћу 26/27 децембра јединице V козарске бригаде извршиле су акцију на Благај, Мартин Брдо и Драготињу. Акција на Благај и Мартин Брдо није успела, а на Драготињу јесте успела, па је том приликом заробљено 19 домобрана са оружјем и спремом.

Ноћу 27/28 децембра поновљена је акција на Благај, која је после јаче борбе успела. Заробљено је 120 домобрана. Заплењено је 3 тешка митраљеза, 5 пушкомитраљеза и 100 пушака. Поручено је 5 км. жељезничке пруге од Благаја према

⁶ Народни херој Владо Томановић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3022.

Приједору. Заплењене пушке намењене су за потребе IV дивизије, за снаге у Козари.

ЗА ШТАБ КОРПУСА
начелник
Бранко Пољанац

БР. 225

ЊИЗВЈЕУИТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
29 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА КУПРЕС¹

ШТАБ II ПРОЛЕТЕР. ДИВИЗ.
29/XII у 17 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Наш напад на Купрес² није успео упркос јаке и прецизне артиљеријске припреме и јаке минобацачке ватре.

Батаљони Друге пролетерске бригаде вршили су три јуриша у току ноћи, али без успеха.

Непријатељ је имао око 100 мртвих и 60 рањених.

Наши губици 2 мртва и 22 рањена.

Ми смо одустали од даљег напада. Јединице пребацујем на просторију: Шујица — Ливно. Детал>ан извештај послаћемо.

Штаб дивизије
Пеко и Митар³

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2520.

² Напад на Купрес су извршиле јединице Друге пролетерске и Друге далматинске бригаде.

³ Пеко Дапчевић и Митар Бакић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 29 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ПОТ-
ЧИЊЕНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ИОКРЕТ НА НОВУ ПРОСТОРИЈУ

Ш Т А Б
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКИХ
ПРВЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. — 78
29 дец. 1942 год.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1 — Сјутра 30 дец. рано изјутра јединице наше Бригаде извршиће покрет у циљу извршења новопостављених задатака постављених од Штаба дивизије.

2 — На овом сектору остаће наша два батаљона:

а) III батаљон, који ће се сместити на просторији Марков Храст — Дреник (са мањим одјељењима, која ће испитивати правце с. Рајчевци — јут, с. Алексиће — Деветине — запад, Црквиште — преко цесте сјевер) а главнином смјестиће се у кућама на Кулини (кота 396) и кућама поред ст.[ара] цеста (целокупна просторија се налази између натписа с. Љубатовца и с. Хрваћани (секција Прњавор 1 : 100.000).

III баталјон има за задатак затварање правца Бања Лука — Прњавор, контролисање сјевера и успоставу и одржавање везе са баталјоном II бригаде, који се налази на просторији Јеловчани — Диван или у тој околини. Осим тога III батаљон ће одржавати сталну и непрекидну везу са I батаљоном, који ће се налазити у с. Вршани са којим ће садејствовати у случају потребе било у правцу Прњавора било у правцу Бања Луке. III баталјон ће доћи на ову просторију најкасније до 8 часова ујутру 30 дец. одакле ће се хитно јавити дијелу Штаба бригаде у с. Вршане. Наредимо Штабу III батаљона да прекине са праксом ћутања у погледу слања извјештаја. Од сада ће Штаб III батаљона обавезно подносити Штабу бригаде свакодневни извјештај о стању на његовом сектору и унутар баталјона, поред извјештаја који ће билежити све промјене у односу на непријатеља као и у односу на мјесто.

У случају јачег непријатељског притиска од Бања Луке баталјон ће се повлачити правцем Кокори — Вранешци¹, оба-

¹ Вјероватно Бранешци

вјештавајући благовремено о томе Штаб бригаде и Штаб I батаљона. У сваком случају повлачење изводити маневарски настојећи да се тим путем непријатељ одбије и натјера у повлачење. У случају повлачења I батаљона о чему ће III батаљон бити обавијештен, Штаб III батаљона предузеће одговарајући покрет (вјероватно преко села Кокора и Брезичана одржавајући стално везу са I батаљоном) како не би својим положајем омогућио непријатељу обухват и тако довео у опасност своје јединице.

б) I батаљон смјестиће се на просторији село Вршани — Шаринци гдје ће доћи најкасније до 8 часова ујутру, одакле ће контролисати покретним одјељењима правце: Вијачани — Прњавор, Шаринци — Прњавор, Вршани — Лишња, Вршани — Поточани и даље на сјевер.

I батаљон ће одржавати сталну везу са III батаљоном и садејствовати са њиме у случају потребе и у односу на развитак ситуације на властитом сектору.

У случају јаче непријатељске навале од Прњавора I батаљон ће се повлачити правцем Вршани — Вранешци — Стара Дубрава, обавјештавајући о свом повлачењу благовремено III батаљон и изводећи повлачење онако како је горе наређено III батаљону.

ц) Оба батаљона претстављаће јединствену покретну целину која ће имати за задатак контролисање горњих праваца крстарењем и вођење борбе на тим правцима маневром не везујући се за одређене положаје. Нарочито је важно пазити да непријатељ не поцијепи снаге оба батаљона и да се тако појединачно обрачунава са њима. На том сектору остаће се најмање 5—6 дана што треба користити за политички рад, за одржавање контакта са Форкалиним четницима² и за продубљавање сарадње са истима.

д) Евентуалне рањенике слати у болницу на Карачу (Средња Шњеготина — код школе). Тамо ће се налазити и бригадна интендантура.

3 — VI, II и IV батаљон извршиће рано ујутру покрет (30 дец.) са садањих положаја на просторију с. Поповић — с. Кулаши.

Распоред и правац кретања ових батаљона је слиједећи:

а) VI батаљон (полазак најкасније у 6 часова ујутру) правцем с. Деветине — с. Чифчије — с. Горњи Вранешци³ (Нсхваков гроб) — с. Митровићи (засек с. Вијачана) — с. Поповићи (сје-

² У ово вријеме један дио бораца из четничког одреда „Никола Форкана“ изражавао је жељу да се бори против окупатора, ради чега је штаб Прве пролетерске бригаде настојао да их привуче на страну Народноослободилачке војске. Види док. бр. 212.

³ Вјероватно Горњи Вранешци

верно од ушћа Мале Укрине у В. Укрину изнад друма Прњавор — Тешањ). У том селу батаљон ће преноћити.

б) II батаљон (полазак најкасније у 7 часова ујутру) правцем с. Вршани — с. Вијачани (преко засеока Митровићи) — с. Кулаши (јужно од ушћа Мале Укрине у Вел. Укрину), гдје ће батаљон преноћити.

ц) IV батаљон (полазак најкасније у 8 часова ујутру) правцем с. Вијачани — с. Кулапги, гдје ће батаљон преноћити.

4 — Правци кретања за VI, II и IV батаљон су општи а иггабови батаљона могу их мијењати уколико то теренске прилике буду захтијевале с тиме да 30 дец. најкасније пред мрак стигну на ново одређену просторију.

На уој просторији горњи батал>они ће добити наређење за новопостављене задатке. Ти батаљони ће у сарадњи са јединицама наше III бригаде⁴ ликвидирати четничку групацију на просторији Теслић зашта ће они добити детал>на наређења.

Уколико штабови батал>она сматрају да им коморе нису потребне могу их упутити код бригадне интендантуре. У сваком случају резервну муницију понијети јер је потребна јединицама III бригаде.

5 — Штаб II батаљона послаће рано ујутру једну десетину за везу Штаба дивизије код цркве у селу Горњи Вранешци између Новаковог гроба и Винограда (кота 320). Ту ће Штаб дивизије наићи најкасније до 8,30 часова гдје ће се прикључити II батаљону уколико овај до тога времена не буде прошао. Са II батаљоном ићи ће *и* један део Штаба бригаде.

6 — Топовско одјел>ење ће одмах по пријему овог наређења што ће му саопштити Штаб VI батаљона, кренути за село Вршани и ступити у састав I батаљона. Штаб I батал>она преузима на себе задатак чувања и сачувања топа.

• СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Плави⁵

Командант
Д. Лекић⁶

У 23 часа, дана 30 децембра 1942 г.

* Трећа крајишка НОУ бригада

⁵ Мијалко Тодоровић

⁶ Данило Лекић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 29 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ
О БОРБАМА НА ЛИНИЈИ КРЕМЕЊАК — ДЕВЕТИНЕ

У. АЕ.¹
29-ХП-1942 г.

А. У.²

Луче је наш VI ФЕ³ водио борбу са непријатељем на јш-нији Кремењак — школа у с. Деветини.

Снаге непријатеља су биле 350 Немаца и 150 четника са 2 тенка, 4 т. бацача, 2 хаубице.

Како су снаге непријатеља биле јаче од наших снага на том сектору наш VI ФЕ се је повукао под борбом на линији Равне — М.[арков] Храст (к. 296) к. 371,⁴ к. 285.

Синоћ је наређено III ФЕ да крене за с. Драговићи и Бундали и да са те стране нападне непријатеља, а I ФЕ да пошаље своје две З⁵ у појачање VI ФЕ и са тим снагама разбију непријатеља.

Ноћас у 4 часа добили смо извештај, да је наређење извршено, непријатељ је разбијен и повлачи се ка Клашницама и Б. Луци.

По разбијању неггријател>а и гоњења ка Клашницама, наше су се јединице повратиле на положај и то: III ФЕ у с. Драговићи и Бундали а VI ФЕ у с. Деветини са истуреним деловима преко села Бошковићи до раскрснице старе и нове цесте. Делови I ФЕ вратили су се у састав своје јединице.

На осталим деловима фронта тј. код II и IV ФЕ са правца Прњавора није било никаквих новости.

Према извештају наших људи који стижу са разних страна, северно од друма Б. Лука — Прњавор нема нигде четника Раде Радића нити ма којих других, сем оних под командом Форкапе који су кажу десно, далеко према Мотајици.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА У. ЕА. в.
Милоје®

¹ Штаб Прве бригаде Прве пролетерске дивизије

² Штаб Прве дивизије

³ Шести батаљон Прве пролетерске бригаде

⁴ Вјероватно к. 311

⁵ Чете

⁶ Милоје Милојевић

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД
12 ДО 22 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр
9 јануара 1943 године
Мелине

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Доставља се слиједећа РЕЛАЦИЈА о операцијама и осталом раду III ударне дивизије НО војске Југославије у времену од 12 до 22 децембра 1942 године и то:

Поновним заузећем Јајца² од стране непријатеља настала је сасвим нова ситуација. Ситуација је била донекле нејасна обзиром на то да непријатељ није испољавао никакве намјере у циљу дејства било у ком правцу. Немајући везу са Врховним штабом, а претпостављајући да ће непријатељске снаге груписане у Јајцу и његовој околини вјероватно предузети операције било у правцу Мркоњић Града, било у правцу Бања Луке, а обзиром на дејство нашег I босанског корпуса у правцу Санског Моста и наше I дивизије у правцу Бања Луке, сматрали смо да ћемо снаге наше Дивизије најбоље употребити ако дејствујемо у долини р. Донје Лашве и у долини р. Врбаса између Зенице и Жепче и на тој линији уништимо непријатељску упоришта и темељито порушимо ту за непријатеља важну комуникацију и главну везу са Јадранским Морем, те спријечимо пребацивање огромних транспората који су се тих дана пребацивали за Сјеверну Африку, и да оваквим дејством привучемо непријатељске снаге на себе и олакшамо рад наших околних дивизија.

1) ОБОСТРАНА СИТУАЦИЈА:

а) **код непријатеља:** Непријатељске снаге груписане у Јајцу и његовој околини износиле су углавном: 718-та њемачка пјешадиска дивизија, 9-та и 15-та хрватска домобранска пуковнија, 4—5 стотина усташа и нешто четника. Углавном снаге које су извршиле напад и поновно заузимање Јајца. Укупна јачина ових снага око 15.000 људи.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3144.
" Види док. бр. 98.

Јачина непријатељских снага на објектима дуж жељезничке пруге Зеница — Жепче није била позната али смо претпостављали да нису биле велике и да су ове снаге јачине обичних посада за непосредну заштиту и одбрану објеката.

Распоред и груписање ових снага није било познато, па се услед тога и нијесу могле закључити непријатељске намјере у погледу његовог даљег дејства. Ипак је изгледало да непријатељ по заузећу Јајца прикупља и уређује своје снаге и да је услед тога настао извјестан застој у операцијама.

Све ове јединице наоружане су модерно, а исто тако и опремљене.

Руководство њемачко.

Борбеност код непријатељских јединица била је свакако појачана услед задњих постигнутих успјеха.

Планински карактер земљишта, његова испресијецаност и слаба комуникативност моментално нијесу имале утицаја на непријатељске снаге, јер су ове биле на мјесту, распоређене углавном у Јајцу и у околини Јајца. У случају његовог дејства било ка Мркоњић Граду, било у правцу Бања Луке он је у сваком случају морао рачунати са тешкоћама услед горе наведених особина земљишта. Земљиште, пак, у долини р. Босне, а на дијелу Жепче — Зенида, истог је карактера. Углавном долина р. Босне је тијесна са извјесним мањим проширењима. Пошто цијелом долином Босне на овом дијелу пролази жељ. пруга то је и одбрана исте доста олакшана угодним положајима у непосредној близини жељ. објеката.

Претпостављали смо да ће непријатељ постигнути успјех код Јајца настојати што прије да искористи, како би проширио свој успјех и према томе очекивали смо да непријатељ неће губити много времена, већ да ће се његово дејство испољити што прије.

б) код нас: Јединице ове Дивизије водиле су шестодневну борбу и под борбом отступиле. Прекид борбе, извлачење и отступање изведено је уредно и правилно. По паду Јајца дивизија је била распоређена на десној и лијевој обали р. Угра, гдје су се јединице одмарале и уређивале. И поред тежких борби које су у последње вријеме издржале, слабе одјеће и обуће, нередовне исхране и слабог смјештаја, борбеност јединица била је на достојној висини, тако да су се након краћег одмора могле употребити у претстојећим акцијама.

Распоред и смјештај ових снага на обалама р. Угра био је добар. Исхрана на терену задовољавајућа.

За извршење претстојећег задатка бригаде су требале да изврше четвородневни марш по планинском земљишту, слабо насељеном и слабо комуникованом. Уопште цијели овај простор до долине р. Босне дубоко је испресијецан са великим висин-

ским разликама и већином пошумљен, што је у ово доба године нарочито утицало на кретање, обзиром да је покрет требало извршити што прије, како би се код непријатеља произвело изненађење.

Наоружање наших јединица остало је непромијењено, јер и поред тежких борби и тежких услова повлачења јединице нијесу изгубиле ништа од својих оруђа.

ц) војно-политичка ситуација: Заједно са постављеним задатком дејства у долини р. Босне врло је важан и неодвојив рад на политичком пољу, поособно на овој територији на којој су четници и усташе извршили велики утицај. Муслимански и католички као и српски живал³ на овој просторији углавном је политички несвјестан, а дејством четничких банди материјално исцрпљен, па према томе политички рад — политички раскринкати четничко и усташко вођство и војничким дејством разбити њихове групације од стране наших јединица — добија првокласан значај. Питање радништва у Зеници поставља се код нас свом својом тежином. Тамо влада страховит терор и наше присуство омогућиће да се тргну и да поспјеше активност у борби против непријатеља.

2) ОДЛУКА:

На основи овакве ситуације Штаб Дивизије донио је следећу одлуку: Напасти непријатељска упоришта у долини р. Лашве и у долини р. Босне између Жепче и Зенице, та упоришта уништити и темељито разрушити комуникације и све објекте на њима.

3) РАСПОРЕД СНАГА И ПЛАН ДЕЈСТВА:

На основи овакве одлуке извршен је следећи распоред и груписање снага:

Херцеговачка бригада: Извршиће покрет општим правцем: Коричани — Буковица — Гучја Гора са задатком да уништи непријатељску посаду у Гучјој Гори и изврши јак притисак на Травник — Витез. Поред тога да разоружа милицију у селима Брајковићи, Граховчићи, Јардол, Поткрајчићи, Ријечићи* и Малине. Прије поласка ова бригада упутиће једну извиђачку чету са задатком да повремено врши притисак на Турбе и на комуникације Турбе — Јајце и Турбе — Д. Вакуф, као и да контролише непријатељске транспорте на прузи Турбе — Д. Вакуф.

Далматинска бригада: Извршиће покрет општим правцем: Импљани — Петрово Поље — Трифуновићи — Панићи — Шери-

³ Вјероватно Ријечица

ш — Ораховица — жељ. ст. Врандук са задатком да угушги непријатељску посаду на тој станици као и сва околна упоришта, да поруши све комуникације и важне објекте, нарочито Жељезничке, па по извршењу овог задатка продужи узводно и то исто изврши на жељ. ст. Немила. Да би се добро огарантовало успјешно извођење операције безбиједити се у тјеснацу Вепар ка Зеници, као и у правцу Враце и Грачанице. Оставити једну извиђачку чету око Г. Бешпеља са задатком да јаче притискује Јајце почев од 13-ог XII-ог. Поред тога ова чета има задатак да прихвата наше дијелове који буду долазили од Мркоњић Града.

Црногорска бригада: Извршиће покрет опиггим правцем: Шипраге — Угодновићи — Младиковине — Блатница — Жељезно Поље — Бегов Хан са задатком да унишги непријатељску посаду у жељ. ст. Бегов Хан као и све комуникације и жељ. објекте на њима, па по извршењу овога задатка да се крене узводно у правцу жељ. ст. Немила и да исту узаједници са јединицама Далматинске бригаде уништи и поруши. Оставити једну извиђачку чету око с. Бријегови са задатком извиђања долином Врбаса у правцу Јајца, и одржавања везе са нашим у Мркоњић Граду.

Штаб Длвизије и остали дијелови налазиће се за вријеме борбе у с. Панићи.

Напад за све бригаде треба да отпочне једновремено 15-ог ХН-ог 1942 г. у 21 час.

Прилог: Директива од 11 децембра 1942 год. под 1.

4) ИЗВРШЕЊЕ (ТОК) ОПЕРАЦИЈА:

Херцеговачка бригада: Бригада је извршила уредно покрет и у току 14-ог ХН-ог на вечер заноћила са два батаљона око села Махала, а са остатком у с. Глуха — Буковица. У току 15-ог ХП-ог извршена су потребна извиђања, осматрања, прикупљања података о непријатељу и створен план за дејство по добиеном задатку.

15-ог ХИ-ог око 21 час извршен је напад са двије колоне и то десном јачине два батаљона на непријатељску посаду у селу Мехурићи, а потом ка с. Брајковићи.

Десна колона у своме покрету дочекана је ватром са косе Обешењак. Након краћег отпора усташе су растјеране, али су се поново прикупили у с. Малине гдје су понова дали кратак, али врло јак отпор, након чега су одбачени ка Гучјој Гори. Прије напада на Гучју Гору један батаљон је поставио засједе ка Травнику, рушећи при томе пут Гучја Гора — Травник. Напад на Гучју Гору почео је око пола ноћи и послје краће борбе усташе и домобрани заједно са милицијом побјегли су у Трав-

ник. Један дио ових одбјеглих снага похватан је од стране батаљона који је био у засједи према Травнику.

Послије пада Гучје Горе један батаљон је продужио ка селу Буковица, послије кратке борбе овладао овим селом, а затим пустио неколико рафала и бацио три бомбе из бацача на Травник. Према накнадно добијеном извјештају једна од ових бомби пала је у средину њемачког логора у Травнику и убила 8 Њемаца и неколико ранила.

Лијева колона напала је са једним батаљоном с. Мехурићи, а један батаљон задржала је у резерви. Непријатељ је овдје пружио жилав отпор те је борба трајала око 5 сати, у току борбе жандармериска станица је запаљена па је тиме непријатељски отпор савладан. За вријеме борбе око станице Мехурићи милиција села: Брајковићи, Чукле и других извршила је напад са леђа на батаљон који је нападао Мехуриће. Благовременом интервендијом батаљона из резерве који је напао ову милицију у бок, милиција је разбијена, много њих је рањено, а остало се разбјежало. Напад су поновили још један пут, али су на исти начин прошли.

Пошто је борба дуго трајала, а станице Била и Витез биле су далеко, Штаб бригаде наредио је да се према овим станицама у току ноћи не иде, а колони наредио да разоружа само село Хан Била, Брајковићи и околна, игго су батаљони учинили. Отпор је био дат само у селу Брајковићи и то из фратарске куће, али су након краће борбе усташе и милиција разбијени и успјели користећи се густом маглом и мрклом ноћи да побјегну. У овој борби са пушкама учествовала су и три фратра из Брајковића и Гучје Горе, па су заробљени са посадама, док су остали раније избјегли. Један од ових био је усташки организатор за околна села. Обзиром на осјетљивост народа према цркви, послије дужих истрага ови фратри су пуиггени у Травник.

16-ог XII-ог једна чета која је била остала у Коричанима извршила је упад у Турбе, запалила неколико околних кућа, а затим се повукла у Коричане. Сазнали смо доцније да је непријатељ из Турбета побјегао.

За 18 XII био је предвиђен напад на њемачко-усташку посаду код станице Долац, Била и Витез, као и рушење пруге и мостова на дијелу пруге Травник — Витез. Међутим у току дана добијен је извјештај да се јаче њемачке снаге концентришу на простору Витез — Гучја Гора — Травник и да је једна јача колона већ изашла на Влашић преко Пакларева и да напредује у правцу Вукових Пољана. Обзиром на овакву ситуацију Штаб бригаде је одустао од предвиђених акција и одмах упутио један батаљон са задатком да нападне бочно непријатеља који је изашао на Влашић, да га протјера и остане у засједи на Црном Врху, а један батаљон упућен је одмах на Љуту

Греду са задатком да ову држи по сваку цијену. У току ноћи 18—19 један батаљон извршио је ноћни препад на Нијемце који су се кретали на правцу Гучје Горе и ка Умцу (к. 1297). Дошло је до кратке и жестоке борбе и непријатељ је био одбачен.

Далматинска бригада: Извршила је уредно предвиђени покрет и без икаквих сметњи. Једино је приликом доласка два батаљона у с. Шериће из самог села и околних брежуљака отворена слаба ватра од стране наоружаних сељака. Чим су сељаци сазнали да су то партизани прекинули су са ватром и изјавили да они не би уопште пуцали да су знали да долазе партизани, већ да су мислили да су четници. Након овога сељаци су се добровољно разоружали и предали оружје.

У току 15 ХН-ог бригада се у циљу извршења задатака распоредила на просторији: с. Ораховићи — с. Бистрица — с. Ораховица — с. Лозник.

Сам напад отпочео је 15 ХН-ог у 21 час. Напад је почео тиме што је један батаљон ликвидирао непријатељску стражу код Синопића и на том дијелу пута поставио 6 барикада, срушио 2 моста, а затим се распоредио за затварање правца од Зенице.

Један батаљон напада на касарну у Немилој и заузима је јуришем. По заузимању касарне запаљује касарну и школу. Непријатељ се брани са ону страну ријеке гдје су распоређени његови бункери. За вријеме ове борбе непријатељски оклопни воз два пута је долазио из Зенице, учествовао у борби и одводио посаду у Зеницу. За вријеме борбе запаљена је жељ. станица, бараке и два вагона, као и зграда шумске управе. Нападу овога батаљона садејствовао је један батаљон Црногорске бригаде, па су заједнички рушили пруту. Срушено је око 400 метара пруге од које 200 метара према Врандуку, а 200 према Бегов Хану.

Један батаљон који је имао задатак да нападне на Врандук није могао да пређе ријеку, јер је скела била на другој страни ријеке. Због тога је батаљон усиљеном маршем кренуо у Немилу и преко моста кренуо за Врандук, гдје је спалио станицу и порушио 200 метара пруге према Немилој.

Бригада је у току 17 и 18-ог ХН-ог вршила дејство на овом дијелу пруге и продужила са рушењем исте. У току 18-ог ХН-ог Штаб бригаде добио је податке да се јаче непријатељске снаге концентришу на просторији Младиковине — Блатница — Жепче — Зенида. Ове концентрисане снаге састоје се дијелом од четника, а већим дијелом од њемачких трупа доведених из Сарајева.

Црногорска бригада: Ова је бригада у своме покрету ка одређеној просторији наишла на слабије четничке банде у селима Младиковине и Блатници. Послије краће борбе јединице ове бригаде разбиле су непријатеља, који су се разбјегли у

правцу Теслића и том приликом заробљено је у Младиковини 9 четника. Ове четничке јединице биле су јединице команданта Китића. У свом даљем покрету у правцу Бегов Хана ова бригада наишла је на отпор четничких банди дуж путева кроз шуме, као и на свом лијевом боку код села Папратнице. Овим дејством четничких банди успорен је покрет Црногорској бригади, тако да је ова за извршење главног задатка стигла последице дуже борбе тек 16 ХН-ог у 4 сата ујутро. На тај начин четничке банде обавијестиле су посаде у Жепчи и дуж р. Босне о нашем присуству услед чега и напад наших бригада на поменутој прузи није могао бити изненадан.

5 батаљон ове бригаде који је заједно са једном батаљоном Далматинске бригаде учествовао у нападу на жељ. ст. Немилу продужио је у току 16 и 17-ог XII-ог рад на рушењу ове комуникације.

Обзиром да је услед горе наведених четничких банди бригада задоцнила на извршење свога главног задатка тј. напада на Бегов Хан, то је Штаб бригаде одлучио да у току 17-ог XII-ог овај задатак изврши. У том циљу заузет је следећи распоред: Један батаљон у с. Голубиње са задатком напада на Бегов Хан. Један батаљон (Пети) требао је да пређе преко моста код Немиле и да нападне Бегов Хан на десној обали ријеке. У циљу затварања правца од Жепче и обезбјеђења лијевог бока један батаљон је остављен у с. Јастребац са истуреним дијеловима ка с. Папратници. Штаб бригаде и један батаљон у резерви у с. Биљевина.

Предвиђени напад није извршен из разлога што су у току 18-ог ХН-ог добивени подаци да непријатељ спрема напад од жељ. ст. Жепче преко Папратнице и од Зенице преко Немиле. Од Петог батаљона који је требао да преко станице Немила пређе на ону страну ријеке и нападне Бегов Хан добијен је извјештај да се једна јача колона непријатеља креће ка Немилој.

5) НОВИ МОМЕНТИ У СИТУАЦИЈИ:

У току 18-ог добивени су од Црногорске и Херцеговачке бригаде подаци да непријатељ намјерава предузети акцију ширег размјера у циљу да нас одбаци са жељ. пруге Жепче — Зеница. Груписање непријатељских снага на просторији Витез — Гучја Гора — Травник, излажење једне јаче колоне на Влашић, груписање непријатељских снага на жељ. ст. Немила и Жепче у циљу дејства на правцу Црногорске бригаде, као и груписање на просторији Блатница дали су нам повода да претпоставимо да је непријатељ поставио себи задатак да поред одбацивања наших снага са ове пруге, изврши заокружавање наших снага на овој просторији. Обзиром на овакву ситуацију

донијели смо одлуку да се Дивизија постепено повуче на просторију Витовља и Коричана и то:

Црногорска бригада: да изврши постепено повлачење општинским правцем: Блатница — Шипраге — Скендер Вакуф;

Далматинска бригада: општинским правцем: Панићи — Трифуновићи — Видовиште — Витовље.

Херцеговачка бригада: општинским правцем: Глуха — Буковица — Шиттава.

Бригаде су под заклоном мрака извукле се из борбе и отступање је углавном извршено без јачег притиска од стране непријатеља.

Црногорска бригада са два батаљона отступила је означеним правцем. У току овог отступања водила је борбу на Мањачи са једном домобранском сатњом коју је после краће борбе разбила и заробила 47 домобрана, 2 напоручника, а заплијенила 5 пушкомитраљеза, 46 пушака, 3 стројнице и 7—8 хиљада пуночи метака. Поред тога вођене су лање борбе са четничким групама на Блатници и Младиковинама. — Са два батаљона отступила је правцем: с. Језеро — с. Бјелобучје — с. Брић без већег дејства, па се цијела бригада 20 ХН-ог прикупила на просторији: с. Цуднићи — Шипраге и одатле продужила марш по директиви.

Далматинска бригада: Заштитница ове бригаде (IV батаљон) приликом свога проласка кроз с. Ораховицу била је нападнута јаким ватром једне њемачке сатније која је дејствовала из кућа. Овом приликом изгубљено је неколико коња, док у људству жртава ни рањених није било.

Херцеговачка бригада: Дијелови ове бригаде водили су борбу са Нијемцима код Гучје Горе и на Умцу (к. 1297). У овим борбама непријатељ је имао десетак мртвих и рањених и био је одбачен. Наши губитака није било (18-ХП-42 г.). У току 19-ХН-ог вођена је борба на Љутој Греди, гдје су Нијемци имали 3 мртва и неколико рањених. Наши губици: 1 мртви и 3 рањена. Један батаљон ове бригаде у свом повлачењу преко Влаићића ка Љутој Греди водио је борбу са непријатељем и том приликом заплијенио хрватско-њемачку комору са 4 коња, 4 домобрана, 2 цивила водича и 1 машинску цушку, 1 пшитољ, 1 ггушку и извјесну количину хране.

6) РЈЕШЕЊЕ:

На овај начин завршене су операције у долини Доње Лашве и у долини р. Босне. Порушено је преко 600 метара пруге, запаљени и ушуггени важни жељез. објекти на тој прузи и на тај начин онемогућен саобраћај за дуже вријеме.

Наше присуство на овој просторији имало је великог политичког ефекта, јер масе, које су биле под утицајем четника и

усташа с једне стране и грешке које су учињене од партизанских јединица које су на овој просторији биле прије 6 мјесеци с друге стране, нашим присуством, почињу се упознавати са Н.О. војском и циљевима њене борбе. Штета је што се овом приликом није смо могли дуже задржати, али нам се императивно налаже задатак да контролишемо ту територију и на њој војно-политички радимо. Овдје постоје сви предуслови за брзу добровољну мобилизацију маса и њихово ангажовање за Народно-ослободилачку борбу. Посебно наглашавамо да војно-политички рад на овој просторији је и од већег међународног значаја, јер се угрожава непријатељска артерија која везује јужна мора са континентом.

7) ГУБИЉИ:

а) код непријатеља:

На фронту I црногорске бригаде непријатељ је имао око 15 погинулих, а рањених много више; заробљених 9 четника, 47 домобрана и 2 натпоручника; разоружано око 120 милиционара; заплијењено је 5 пушкомитраљеза, 3 стројнице, 176 пушака и 8—9 хиљада метака, као и остале ратне спреме.

На фронту II херцеговачке бригаде: непријатељ је имао 35 погинулих (од тога 10 Нијемаца) а много већи број рањених; заробљених око 40 домобрана; разоружано око 160 милиционара; заплијењено 2 пушкомитраљеза, 1 стројница, око 240 пушака, 15 ручних бомби, 7 револвера, 3.000 пушчаних метака, 60 хиљада куна и знатна количина хране и опреме.

На фронту III далматинске бригаде: око 15 погинулих, много више рањених; разоружаних око 90 милиционара; заплијењено око 120 пушака и извјесна количина хране и опреме.

Укупни непријатељски губици: око 65 погинулих, много више рањених; заробљено 9 четника, 87 домобрана и 2 натпоручника; разоружано око 370 милиционара; заплијењено је 7 пушкомитраљеза, 4 стројнице, око 540 пушака, 15 ручних бомби, 7 револвера и око 12.000 пушчаних метака, 60.000 куна, као и велика количина хране и опреме.

б) код нас:

Код Црногорске бригаде: 2 погинула и 2 лакше рањена.

Код Херцеговачке бригаде: 1 погинула и 3 рањена.

Код Далматинске бригаде: 2 погинула и 5 несталих.

Од оружја и опреме није ништа изгубљено.

Укупни наши губици: 5 погинулих, 5 рањених и 5 несталих.

8) ЗАКЉУЧАК:

Све јединице и борци у овој операцији показали су велику издржљивост у току четвородневног марша и уложили много

труда, воље и пожртвовања за извршење додијељених им задатака. Руководства су била на висини иако су се десиле поједине омашке. Примијетили смо код појединих руководства да у појединим ситуацијама цјепкају снаге и да чешће без потребе напуштају заузети терен и објекте зашто су подучени.

Мшиљења смо да је Дивизија као цјелина извршила у потпуности свој задатак, а да су руководства бригада и батаљона одговорили својим задацима.

Прилажу⁴ се 34 разних докумената о овој операцији (директиве, наређења и извјештаји).

9) НАПОМЕНА:

а) Нијесмо могли дознати имена војних руководилаца код непријатеља.

б) Наша виша руководства била су:

— код I црногорске бригаде:

командант	САВА КОВАЧЕВИЋ
политком	ДРАГИША ИВАНОВИЋ
зам. к-та	НИКО ЈОВИЧЕВИЋ
зам. полкома	АНДРИЈА МУГОША
нач. штаба	НИКОЈА МАРТИНОВИЋ

— код II херцеговачке бригаде:

командант	ВЛАДО ШЕГРТ
политком	ЧЕДО КАПОР
зам. к-та	ВЛАДО ТОМАНОВИЋ
зам. полкома	ВАСО МИСКИН
нач. штаба	РАДЕ ХАМОВИЋ

— код III далматинске бригаде:

командант	ГЛИГО МАНДИЋ
политком	АНТЕ КРОЊА (Ченчо)
зам. к-та	ПЕКО БОГДАН
зам. полкома	ВЛАДО ШЋЕКИЋ
опер. официр	МИХОВИЛ ТАРТАЉА

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начел. штаба	Командант
Рад. Бабић	Рудолф Приморац	Перо Ћетковић

⁴ Редакција није пронашла прилоге.